

ב"ה

קונטרס

ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

במשנת רבותינו נשיאינו בעיני חזקות

חלק ז

"א"א להעמידו בחזקת כשרות לעולם כיון שדרכן
ליפסק" (אדמה"ז סי' ח' סי"ג)

"תקלה איזמה כי א"א שלא יארע שבת קודש א'
והעירוב פסול" (מענה כ"ק אדמו"ר)

במיעוט המצוי ודבר ההווה ו"מילתא דקביעותא"
"דשכיחי טובא" חוששין אפי' בספק דרבנן ואפי' נגד
חזקה (אדמה"ז תשובות סי' יא)

"לפעמים קרובות מתקלקל" (דברי כ"ק אדמו"ר)

ערכתי וסדרתי בסייעתא דשמיא
שמואל זאיאנץ
ברוקלין נ.י.
חודש אלול ימי הרחמים בסמיכות
ליום הבהיר ט"ו אלול יום התייסדות תומכי תמימים

מפתח

1.....	תוכן וענין קונטרס זה
3.....	הצעת הדברים
7.....	תקנת חכמים לבדוק הציצית בכל יום לפי דברי אדמה"ז והטעם לזה
8.....	שיטת הרא"ש
8.....	דעת הב"ח שאין לסמוך אחזקה מדינא
9.....	המג"א חולק על הב"ח ואין להשוות דין דידן להגמ' בבכורות
10.....	למה לא כתב הב"ח שטעם הבדיקה הוא משום ביטול מ"ע
10.....	שיטת המחבר
10.....	שיטת אדמה"ז שהבדיקה הוא חיוב מדינא ו"תקנת חכמים"
	הוכחה מזה שגם בשבת (שא"א לעשות ציצית אחר, וגם כשאין לו ציצית אחר)
14.....	חייב יש לו לבדוק הציצית
15.....	שיטת הט"ז שחייב הבדיקה הוא רק משום חומר איסור ברכה לבטלה
16.....	רעק"א מסכים עם הט"ז ועיקר נימוקו
17.....	היאך מתפרש ותיישב נימוק וחשש רעק"א לפי אדמה"ז
17.....	דברי ושיטת המג"א
19..	הנה בפשטות נראה: שדעתו הוא שהבדיקה זו הוא מדינא ולא חומרא בעלמא
	בדברי אדמה"ז במקורות שנשתאה לבוא לבהכ"נ בשעה שכבר הצבור מתפללים או קראוהו לעלות לתורה ואז לבש הטלית, אינו חייב לבדוק הציצית בציורים אלו, ועוד
21.....	בדעת המג"א והט"ז בזה
23.....	סיכום נקודת השיטות לע"ע
23.....	נפק"מ היוצא משיטות הפסוקים
	יש לדייק מדברי רבינו שאין לחלק בהלכה זו בין איסור דאורייתא ואיסור דרבנן
25.....	דברי הרמ"א
26.....	דברי האגר"מ בפ"י המג"א והט"ז אבל בדברי אדמה"ז ברור דלא כדבריו
31.....	דברי הצ"צ ביו"ד לבדוק סכין השוחט כהבנת אדמה"ז
	דברי הפוסקים בחיוב בדיקה בדבר ש"עשוי ליפסק" אבל אדמה"ז לא כתב הסגנון
32.....	ד"רגיל להתקלקל"
	דברי רבינו הזקן בתשובות שמקשה שבעצם הסברא שכתב המג"א דחזקה העשוי להשתנות "אינו כלום"
32.....	דברי הצ"צ בתשובות אהע"ז סי' ע' בביאור שיטת הר"ן
34.....	ביאור אחר בדברי המג"א
38.....	לאור כל הנ"ל יש לעיין ההשלכה שבזה לענין צוה"פ היכא ש"רגיל להתקלקל" ("פעמים קרובות"), שלדעת אדמה"ז אי אפשר לסמוך א"חזקת כשרות" כיון ד"א"א להעמיד אחזקה זו לעולם"
40.....	

מפתח

- דברי הדובב מישרים ומה שאין מיישבים לפי שיטת אדמה"ז דלעיל והערות על דבריו..... 43
- דיון מהא שאוסרים ביאה בזבה שספרה וטבלה בז' למרות שיש חזקת טהרה, משום חשש "שמא תראה ותסתור"..... 48
- שקו"ט בכמה דיני התורה שנהג לפי החזקה ואח"כ נתגלה שהיה אסור האם צריך כפרה שיש בזה סתירות..... 53
- דברי הנוב"י לחלק בין טעות לבין ציור שהאדם עושה ע"פ היתר התורה..... 56
- עוד ביסוד הנ"ל שכשיש לידת ספק וצד לחשוש אע"פ שבהווה מותר "מצד הדין" (חזקה או רוב) כשיתגלה שהיה אסור, נחשב שעשה איסור ונענש עליה..... 58
- דברי הח"ס שצינו הדובב משרים..... 62
- דברי הצ"צ יו"ד סי' ח' שחיוב דרבנן לחשוש עתים חלים עתים שוטה, שמא עשייתו בסוף חלימתו ותחילת שטותו אף נגד חזקת בריא..... 62
- דברי תשובות בית יעקב בסי' פ"ד ודברי רבינו הזקן..... 63
- הדין לענין בדיעבד..... 64
- הוחזק כמה פעמים לישר האם זה סיבה לחשוש..... 66
- דברי הנוב"י בזה..... 76
- דברי הצ"צ נוטים כדברי הנוב"י..... 78
- דיון בעיון דברי הראשונים בסוגיית דנדה, האם הולכין בתר חזקה דמעיקרא נגד חזקה דהשתא, והאם נוקטים כהסברא "דכיון דשכיחי דמים כאינו בדוקה דמיא" וההשלכות לענין צוה"פ דידן..... 81
- אין לטעון שכיון שיש מחלוקת או ספק אם הולכים בתר השתא או בתר מעיקרא בעניינים וכיון שמדובר באיסור דרבנן נאמר "ספק דרבנן לקולא"..... 86
- בציור שברור שהצוה"פ נתקלקל זמן מה לפני שמצאנו אותה מקולקלת האם בזה הולכים בתר חזקה דמעיקרא..... 87
- החיוב לבדוק מחמת שיש מיעוט המצוי בדברי הצ"צ שפוסק כשיטות שיש חיוב לבדוק בכל מיעוט המצוי ולא רק בריאה דלא כהבי"א אלא שבציור היכא שיש "ריעותא" גרידא במיעוט המצוי (או שבמיעוט גופא ישנו עוד ספק השקול) בזה דן הצ"צ אם יכולים לסמוך אבי"א בזה או שלכתחילה יש לבדוק גם בציור זה..... 88
- משמעות דברי הצ"צ: דבמיעוט המצוי דאיסורא יש צד לחוש אפי' כשא"א לבדוק (מוכיח ודוחה שאפשר שמחמירים רק כשאפשר להשהות "בקל")..... 91
- במיעוט המצוי וגם "דבר ההווה" החמירו חכמים יותר אפי' בדיעבד..... 91
- דעת הצ"צ כשיש מיעוט המצוי שיש בו ריעותא והבית אפרים..... 93
- עוד יש להעיר שיומתק לפי הנ"ל בענין חיוב בדיקת חמץ ב"מקום שמכניסין חמץ"..... 96
- שקו"ט בענין הבדיקה בתפילין ומזוזות לפי הש"ס והשו"ע, והוכחה מהלכה ההוא שאין מתחשבים בחזקת כשרות כשיש חשש, לכל הפחות מיעוט המצוי..... 97

מפתח

99.....	עוד בגדר "מיעוט המצוי" בדברי הצ"צ
זה	וגם אפי' אם היה מדובר בספק דרבנן רגיל בלי שהאיסור "מצוי" ישל"ע האם זה
100.....	בגדר "עשיית ספק דרבנן לכתחילה"
100.....	האם יש ללמוד מדיני חז"ל בווסתות דרבנן
103.....	עוד שקו"ט ב"הוחזק צוה"פ להתקלקל":
103.....	שקו"ט ב"הוחזק צוה"פ להתקלקל"
103.....	הוחזק "בדבר אחד" ועוד
106.....	האם חל דין "הוחזק" להסתפק בשאר בהמות העדר
107.....	דיון בצוה"פ "שהוחזק להתקלקל":
דברי הצ"צ	בהגדרה וביאור בחזקה דמעיקרא ו("דאין לבדות ההשתנות") כשיש
108.....	"ריעותא" בחזקה
108.....	חזקת היתר לשוק לצרת הערוה, שהערוה נתגרשה מספק
109.....	ביאור גדר חזקה זו לרבה (אע"פ שכשנישאת אסורה לשוק מחמת א"א)
111.....	עוד בשיטות אחרונים ב"חזקה העשוי' להשתנות" וכשידוע שנשתנה
112.....	ע"פ הנ"ל מובן שיטת רבינו יונה
116.....	ספק הבא בקביעות ושכיחא טובא
116.....	נדון ע"פ כהנ"ל על ההשלכות לחזקה בצוה"פ שנשברה כמה פעמים
119.....	הסבר למה אין "ריעותא" לחזקת טהרה של האשה
122.....	למה מחזיקים אשה בחזקת טהרה, והרי "א"א להחזיקה לעולם בח"ט"
123.....	האם מה"ת בניה הולכים בתר חזקה דמעיקרא גם כשהוחזק ג"פ
127.....	בדברי הח"ס בעתים חלים ועתים שוטה
130.....	דברי החזו"א בשולי תשובת הדובב משרים
131.....	דברי הנימוקי אורח חיים ודיון בדבריו
133.....	דברי הצ"צ יו"ד סי' ח'
138.....	החשש דרבנן על עתים חלים שמא מתחיל שטותו הוא חשש דרבנן מצד העתיד
142.....	"קיצור. שגם לשיטת הרשב"א יש להקל"
142.....	המשך הדין שם אות ז'
143.....	דברי הצ"צ שם באות ח'
145.....	המשך בדברי צ"צ שם אות י'
150.....	ביאור הצ"צ על דברי סה"ת והרשב"א
151.....	עוד שלפי אדמה"ז ש"א"א להעמידו לעולם בחזקת כשרות"
157.....	כללות כל הקונטרס הוא
דיון האם סברות	אלו לבדוק משום חשש אפי' בדיעבד (או שעת הדחק
158.....	כדיעבד)
159...	עוד בקלישות של "ווסתות" ו"הוחזקות" בניה מה שאין קלישות זו בצוה"פ
160.....	ופשוט שאין מקום לפרש דברי כ"ק אדמו"ר שלא כפשוטו

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

ב"ה.

תוכן וענין קונטרס זה:

א. כהקדמה לכל, יש להעתיק בתחילה
המענות של כ"ק אדמו"ר:

יש מענה בכתי"ק של כ"ק אדמו"ר
מוצש"ק פ' אמור ה' אייר תשמ"א:
"מפורסמת דעתי שבדורינו זה איש או
ארגון שמתחשבים אתו העושה עירוב
וידוע שסו"ס יתפרסם הדבר – ה"ז תקלה
איומה, כי אי אפשר שלא יארע ש"ק אחד
והעירוב פסול – וע"פ טבע כשירגלו
פעמים אחדות בהוצאה בש"ק לא תועיל
כל הכרזה והודעה שהעירוב נפסל ואסור
וכו' שיפסיקו להוציא. ואין לעשות אלא
בסודיית".

יש מענה שנתפרסם בתחילת שנת
תשפ"ג שהיה מענה מכ"ק אדמו"ר שמבהיר
דעתו הק' בענין הקמת עירובין בעיירות:
"לפעמים קרובות מתקלקל. ורואין במוחש
שההכרזה על דבר זה (א) בימינו מגיע רק
למיעוט (ב) מעטים הם שימנעו עצמם על
ידי זה לאחרי שהורגלו כו"כ שבתות. ולכן
(במקום שאין רשות הרבים דאורייתא
ומתאים לעירוב וכו') כדאי לעשות כמאמר
חז"ל בזה – ובתנאי שלא לפרסם על דבר
זה כלל".

מענות אלו ברורים ומדברים על
עצמם, ומדובר באופן כללי, ולא מדבר
במקום פרטי, ויוצא מזה: (א) שדעתו הק'
שלא לעשות עירובין הללו כלל בפרסום,
אלא בסודיית. (ב) והדבר הזה קשור בזה
ש"פעמים קרובות מתקלקל", ו"תקלה
איומה" הקשור בזה ש"א"א שלא יארע
ש"ק אחד והעירוב פסול".

הדברים ברורים שכשמתקלקל לפני
השבת או באמצע השבת, ומטלטלים בשבת
על סמך שחשבו שהעירוב כשר, הרי"ז

קשור לענין של "תקלה איומה", ושלא
לעשות העירוב בפרסום גם מצד ענין זה.
והיינו שאין מועיל מה שהיה להעירוב
חזקת כשרות, אלא שכשסו"ס מתברר
למפרע שהיה פסול, זה "תקלה איומה"
ועדיף שלא לעשות בפרסום. זה תוכן דברי
הרבי.

(גם נבהיר: שבאם אריכות השקו"ט
שלנו בקונטרס הזה לדון מכמה צדדים
יצא מסקנא קצת אחרת, ואפי' שעל
אחד, מהנ"ל (למרות שברור שכל מגמה
קונטרס הזה להסביר מענה ודעת הקדושה
של הרבי), הרי"ז בטל ומבוטל, כעפרא
דארעא, ופשוט שכל הנאמר זה רק בגדר
שקו"ט להסביר דעת הרבי, ושלמרות שיש
"חזקת כשרות" הרי"ז עדיין מהווה "תקלה
איומה").

ב. באנו בקונטרס זה לבאר שלילת
טענות מוזרות שבאו אלי במשך שנה זו,
ע"מ שכתבתי בענין פירוש ופיענוח מענות
כ"ק אדמו"ר בענין החששות של הצוה"פ,
והטענות הם מוזרות ואינם נכונים בהחלט,
ויתירה מזו שאין להם שום יסוד כלל, וכפי
שנאריך בקונטרס זה.

אחרים שבאו אלי הוסיפו, שע"פ
"טענות" אלו, הרי "מוכרח" לשלול הידוע
ומפורסם בדיוק ל' מענת כ"ק אדמו"ר
בענין החששות שהצוה"פ יתקלקל, ע"י
נפילתו בשבת עצמו, או שנתקלקל (אפי'
לאחרי התיקונים של הצוה"פ), שאז אם
יהיו אחדים שלא שמעו אודות הקלקול
וימשיכו לטלטל יש בזה בעיא ו"תקלה
איומה".

וע"ז השמיעו לי כמה מתלמידי
וחברים, טענה מוזרה לשלול הידוע לכל,
באומרם שלא יכול להיות שכ"ק אדמו"ר
כתב זה, או שכ"ק אדמו"ר מתכוון

"לפעמים קרובות מתקלקל"

שום מקום לחשוש כזה בעולם של תורה וההלכה", הוא פשוט אינו נכון ובורות.

ומיד בתחילת דברינו נעתיק בקיצור מדברי הצ"צ (שיבוארו להלן) בתור "דוגמא" בעלמא (המלמד על הכלל כולו) שאכן מי שחי "בעולמה של תורה והלכה", פוגש בתמידות דוגמאות כאלו: שו"ת הצ"צ אהע"ז סי' ע' אות ה' מזכיר להדיא היאך שע"פ דברי אדמה"ז בסי' ח' מובן למה גבי ציצית מחויבים לבדוק בכל יום, למרות שיש לפנ"ז חזקת כשרות מ"הבדיקה הקודמת" "של אתמול", למרות שבאיסור כרת בנדה אנו סומכים על החזקות כמבואר בנידה (טו). בבעל הבא מן הדרך. עוד נביא כאן עוד דוגמא א' מדברי הצ"צ שכתב באבן העזר סימן ש"ז סוף אות ט': "מ"מ כיון דספק גדול וקבוע הוא י"ל לכ"ע לא מוקמינן אחזקה". וכתב שגם אדמה"ז כתב חילוק זה בתשובותיו סי' י"א.

כמו"כ נעתיק בפנים מכמה וכמה גדולי ישראל היפך הגמור מטענה המוזרה הנ"ל, ונעתיק מיד כאן בהתחלה (לאלה שלא ימשיכו לקרוא ההמשך, או שיתבלבלו מאריכות הדברים, או שישתבשו בהבנת הנקרא, כו' וכו') נקודה מא' מגדולי הרבנים שבאמת סבר שאין צורך לבדוק הצוה"פ, ואעפ"כ הודה בעצמו ולא בוש, שיש גדולי ישראל אחרים הסוברים שאין מספיק בכה"ג לסמוך אחזקה דמעיקרא, ואכן כשא' סומך בכה"ג, ונתברר שעבר למפרע, הרי"ז עבירה !:

ע"י בספר דובב מישרים (בח"ב סי' כ"ח) במה שדן שם על מי ש"העמיד משגיח ע"ז שבכל עת קודם שבת קודש יבקר כל המקומות אם לא נתקלקל בינתיים, ואולם להיות שרבו המבואות המתוקנים ואי אפשר להמשיג לבקר כל המקומות בערב ש"ק, על כן מבקר הרבה

לאוקימתא אחרת (שלא הוזכרה כלל וכלל בהמענות, ואדרבא המענות מדברים לעצמם), וטוענים בשחצנות ויוהרא בטענה זה: "שאינן שום מקום לחשוש כזה בעולמה של תורה והלכה", שהרי סומכים על כל החזקות בעניינים החמורים ביותר", וא"כ (א) אין לחשוש שמא יתקלקל, כיון שיש "חזקת כשרות", (ב) ואפי' אם כבר נתקלקל, כיון שסמכו על חזקת כשרות, "מצד הדין" א"א לומר שבאם אכן מטלטלים כשבאמת נשבר בשבת שהם עשו עבירה. וע"ז באנו על הכתוב והחתום, שטענות אלו המוזרות אין להם ממש.

הנה טענה כזו, בנוסח כזה מוכיח שהטוען לא מילא ידו בלימוד גפ"ת – פשוט בלימוד והבנת רש"י ותוס' למתחיל לימוד תושבע"פ – ולא נשם בינקותא ובבחרותו, לימוד בסוגיות הש"ס בעצמותן, ואינו מבין הדברים לאשורן, וגם הבנתו משובשת, ומתייהר להורות לרבים כשאינו ראוי להוראה, בפרט בעניינים חמורים דשבת שיש בהם איסור כרת וסקילה ח"ו, כשהאמת שדברים אלו מלאים ברחבי גדולי הפוסקים שהם מבוססים דבריהם מתוס', רמב"ם כו', וגם במה שהפוסקים דנים שלא לילך בצוה"פ לפי החזקות ב"מיעוט המצוי", ובמיוחד (ממה שנביא להלן) מבוארים בדברי אדמה"ז, והצ"צ (ובדבריו באריכות והרחבת הביאור).

בנוסף על מה ש"מקומו הוא מוכרע", שבאותו "עולם התורה וההלכה" שהוזכר מה שסומכים על "חזקת טהרה" בדברים חמורים (כמו הבא מן הדרך במס' נדה טו.), באותו "העולם" עצמו ישנם תלי תילים של הלכות, שחכמים אסרוהו למרות "החזקת טהרה", ולדוגמת דיני הווסתות, והגם שנדון בקונטרס הזה, בעניינים אלו, ובאם יש חזקת טהרה, או באם יש סיבות צדדיות, אבל לומר בפשטות ובבטיחות עצמי ש"אין

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

ג. בתחילת הכל נעתיק לשון הכתוב בתוך המענה שאושר בכת"ק שזה הוא דעתו הק' (שלמרות שכתב שם לא לפרסם, אבל לאחר שפורסם, נודע לנו עמדת כ"ק אדמו"ר, ואסור לסלף, ולשקר, ולגלות פנים שלא כהלכה, בדבר המשתמע בפשטות שחור על גבי לבן ההיפך מהסילופים והשקרים):

וז"ל בנוגע לענינו: "לפעמים קרובות מתקלקל. ורואים במוחש שההכרזה על דבר זה א' בימינו מצוי רק למיעוט...", הרי ברור שבאם לא יגיע ההכרזה על דבר הקלקול, וימשיך לטלטל, אף שסמך על חזקת כשרות הצוה"פ, הוא עובר על איסור טלטול (עד כדי כך שזה א' מסיבות שלא יעשו צוה"פ כלל אפי' במקום שאינו רה"ר), אלא באופן "שלא יפרסם על דבר כלל".

עד"ז יש מענה בכת"ק של כ"ק אדמו"ר מוצש"ק פ' אמור – ה' אייר תשמ"א: "מפורסמת דעתי שבדורינו זה איש או ארגון שמתחשבים אתו העושה עירוב ויודע שסו"ס יתפרסם הדבר – ה"ז תקלה איומה, כי אי אפשר שלא יארע ש"ק א' והעירוב פסול – וע"פ טבע כשיגלו פעמים אחדות בהוצאה בש"ק לא תועיל כל הכרזה והודעה שהעירוב נפסל ואסור וכו' שיפסיקו להוציא. ואין לעשות אלא בסודיית".

במקום הא' איתא להדיא שבאם התקלקל, וההכרזה לא הגיע, הרי זה בעיא ברורה, וסיבה בפ"ע שלא לעשות עירוב משום חשש הזה (בנוסף על חשש השני), ונמצא שאף שאלו שהמשיכו לטלטל עשו זאת ע"פ "חזקת כשרות" של העירוב דעד עתה, ומ"מ לדעת הרבי א"י"ז מועיל, ונחשב שעברו על איסור שבת למרות שבמחשבתם עשו "מצד הדין" דחזקת כשרות. ודברים

מקומות ביום ה' וסומך ע"ז מבלי לבדוק אותם עוד הפעם ביום ו' ערב ש"ק, וע"כ נפשו בשאלתו להיות שכמה פעמים מזדמן שאחר ש"ק נראה שהיו הלחיים מקולקלים, כי לרגלי דוחק האנשים שעוברים שם היו מתקלקלים, אם יש איזה חיוב דוקא לבדוק ולבקר סמוך לש"ק היינו ביום ו' ערב שבת קודש". והוסיף עוד: שראה בספר אחר שאכן "ראוי שילכו סמוך לשבת קודם הכנסת השבת לפקח על העירובין וכו'".

ובתוך תשובתו כתב "...גם מאז ראיתי בשו"ת הגדולים שהחמירו בכה"ג היכא שיתברר למפרע שעשה איסור, כמו דמצינו (נדה עב.) בשומרת יום דבעילתה תלויה דשמא תראה ותסתור, [עיין בשו"ת חת"ס אה"ע (ח"א) סי' ה' שהביא בשם הרבינו יונה [במשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה בטעם בדיקת הריאה בטעם השני] ומשלטי הגבורים בב"ב פ' לא יחפור סוגיא דניפול [יב: מדפי הרי"ף ע"ש אות א'] ע"ש]...",

ומסיים שם בנ"ב: "אחרי ששלחתי המכתב ראיתי בספר נזר ישראל סימן נ"ז [בליקוטי רימ"א] אות ג' שהביא משו"ת הר הכרמל או"ח סי' י"ח שכתב שראוי שילכו בע"ש קודם הכנסת שבת לפקח על העירובין עי"ש, הרי דגם הוא סובר דראוי סמוך להכנסת ש"ק לבקר העירובין ולראות שאינם מקולקלין".

הרי שלך לפניך, "שיש מקום לחשש כזה בעולם של תורה והלכה" שמגוחך ומוזר ותמוה ושחצנות כו' כו' לכתוב הנ"ל, ובבטחון עצמי כאילו כו'.

אבל אין להסתפק בsound bites אלא צריכים לקרוא הדברים הבאים כדי להבין שטענות אלו חסרות כל יסוד.

הצעת הדברים

"לפעמים קרובות מתקלקל"

אלו כתובים שחור על לבן.

הסוברים ע"ד דברי הדובב משרים – אבל לטעון מזה שהסובר אחרת הוא נגד הלכה "שאינן שום מקום לחשש כזה בעולמה של תורה והלכה", שבכל התורה הולכים אחרי חזקות וכו', הוא פשוט בוורות ועמרצות, כמו שיבואר להלן בארוכה, לא רק שבאמת מובנת בפשטות הסברה שבענין דידן, שאין לילך בתר חזקה כזו, אלא אדרבא, ישנם שאלות על אלו הסוברים באו"א וכנ"ל בארוכה, אלא שאין מערערים על גדולי ישראל האמיתיים הסוברים באו"א ונהרא נהרא ופשטיה", ואין מטילים לעז ח"ו על אלו הדוגלים אחרי מסורת שלהם, ורבנים שלהם, אבל בתורת "תורה היא ולמוד אני צריך" והדברים צריכים ביאור כנ"ל בארוכה.

ד. אבל אין זה מעיקר עניננו, אלא עניננו הוא לומר, שאין לטעון טענות מגוחכות על אמינותו ועל פשטות דעת כ"ק אדמו"ר בהטלת ספק בפשטות כוונתו במענות אלו שהם שחור על גבי לבן (ובמה שהיה ידוע לכל ילד שגדל בסביבות חב"ד בעשרות שנים לפניו) ולעשות "פירכות" מגוחכות עליהן, או לוקים אוקימות שאין להם יסוד ושחור בתוך דברי מענות הנ"ל, דהיאך יכול לומר כן, כשאכן כן מוצאים בגדולי ישראל האמיתיים, שישנם החוששים בחששות כאלו, וכנ"ל מדובב משרים, שהוא הביא שהח"ס סובר שיש לחשוש כעין זה, והביא שכן כתב ההר הכרמל לענין בדיקת הצוה"פ עצמו! שיש לפקח אותו בער"ש סמוך לכניסת השבת מחשש זה עצמו!

ולכן נביא כאן שבעצם הדבר יש מקום גדול לחשוש על כשרות הצוה"פ מחשש קלקול ולא לסמוך אחזקת כשרות, מכוכ"כ אופנים, וכמה מגוחך לכתוב כנוסח הנ"ל (ש"אין מקום בתורה והלכה" לחשש הנ"ל, כשהדובב משרים, הסובר להקל לסמוך אחזקות מעיקר הדין, מביא "גדולים"

לגבי מענה השני: הרי אושר שזה דבר בלתי אפשרי שלא "יארע" ש"ק אחד לפחות שהעירוב לא יהיה פסול, וזה נוגע לתוכן דברינו כאן להסביר היאך לשכל הפחות לפי ניתוח זה שבפנינו שזה הוא דעת הרבי (שא"א שלא יהיה פסול לכל הפחות שבת א'), שלכן מוסבר היאך שבנידון כזה לפי אדמה"ז בהל' ציצית יש חיוב ו"תקנת חכמים" שלא לעשות פעולה שיכול להיות איסור, לולא שבדוק הדבר פ"א באותו היום.

(באמת יש לעיין: אם הפיסקא בהמענה שא"א שהעירוב לא יפסל שבת אחד, הוא גם טעם בפ"ע במענה זו (כמו שמופיע בהמענה הראשון) ובנוסף לזה, מוסיף עוד בפיסקא הבאה אחרי עוד חשש, או דילמא שבמענה הזה ישנו רק חשש אחד).

ולכן באנו על הכתוב: להסביר שאין לטעון טענות מוזרות על מה שמפורסם מענות כ"ק אדמו"ר, במה שכתב שיש "תקלה איומה" לסמוך אצוה"פ שיש בעיר גדול, היכן שיש חשש שמא יפול בעצם השבת, ועד"ז במה שיש מענה אחרת שהזכיר ש"פעמים קרובות מתקלקל" ויש חשש שאפי' אם יכריזו על שנתקלקל יש חשש שיהיו אלו שלא ישמעו על ההכרזה, ומובן מזה שיעברו על איסור טלטול בשבת.

שהיו כאלה שטענו על מענות אלו טענה מוזרה, שא"א להאמין לזה, או טענה חוצפנית נגד המפורש ע"י כ"ק אדמו"ר, לומר ש"אין שום מקום לחשש כזה בעולמה של בתורה ובהלכה", בענין שמצד בוורות ועמרצות ועקמימות משתמש בטענה חוצפנית כזה – כיון שלמרות שיש כמה וכמה גדולי ישראל, ו"נהרא נהרא ופשטיה"

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

מענות כ"ק אדמו"ר במה שכתוב שם בענין שאין סומכים על החזקות בענין זה.

ה. עוד רגע אדברה קודם שנתחיל לדון בגופן של דברים להציע בכללות "על המזלג" בקצירת האומר: שיש לנו ב' טיעונים כלליים:

(א) מה שלשיטת אדמה"ז (והצ"צ מביאו כמ"פ) כשיש דבר שדרכו ליבטל, "א"א להעמידו לעולם בחזקת כשרות", ולדעת רבינו נראה שזה חיוב של תקנת חכמים! ולא חומרא והידור בעלמא, וזה מחייב בדיקה "ביום" שנשתמש בדבר, שלא יעבור באיסור.

טיעון זה מצריך בנידון דידן בדיקה פעם א' ביום השבת כדי שיוכל לטלטל בשבת, כמו שבציצית: יפסוק רבינו שאסור לו ללבוש ולהוציא בגד לר"ה בשבת (או ללבוש בביתו) בלי שיבדוק פעם א' בשבת עצמו, כדי לא יעבור במלאכת הוצאה או שלא ילבוש ד"כ בלי ציצית.

בענין דידן: יהיה השלכה, גם כשאינו ידוע לנו שהצוה"פ נתקלקל הרבה פעמים – מיעוט המצוי – או אפי' ג' פעמים, אלא כיון ש"א"א שלא יארע שבת אחד והעירוב פסול" חייב לבדוק שהוא כשר, כמו שבציצית, לפי פשוט דעת רבינו הזקן שמחייב לבדוק אותו גם כשלא קרה אצלו שנפסק ואפי' פ"א, אלא כיון ש"א"א להעמיד בחזקת כשרות לעולם" לכן א"א לו לצאת לר"ה בלי בדיקה, הה"נ בעניננו.

נבהיר כבר כאן בקצירת האומר: שלמרות שרבינו התיר באופן מקרה לסמוך אבדיקה הקודמת וחזקת כשרות הקודם, הרי"ז דוקא באופן מקרי, במקרה שקראו אותו לתורה, או הגיע מאוחר בבהכ"נ, אבל כשאנו מדובר באופן זה, אלא באופן סתמי, א"א ואסור להעמיד עצמו אחזקת

הסוברים להיפך, וגם העתיק לבסוף תשובתו בענין זה עצמו מה שכתבו וז"ל: "אחרי ששלחתי המכתב ראיתי בספר נזר ישראל סי' נ"ז [בליקוטי רימ"א] אות ג' שהביא משו"ת הר הכרמל או"ח סי' י"ח שכתב שראוי שילכו בע"ש קודם הכנסת שבת לפקח על העירובין ע"ש, הרי דגם הוא סובר דראוי סמוך להכנסת ש"ק לבקר העירובין ולראות שאינם מקולקלין", שיש חיוב לעשותו בסמוך לשבת משום חשש הנ"ל!!!!

ונביא רעיון זה (ש"יש חשש בעולם התורה וההלכה" ובמי שחי בהם) לחששות אלו, הן בכללות, והן בפרטיות, ובמיוחד מחמת דין ושיטת אדמה"ז בחיוב בדיקת הציצית בכל יום, שבדבר ש"א"א להעמידו לעולם בחזקת כשרות", א"א להעמידו לעולם, בלי בדיקה פ"א בכל יום שמשתמשים בו, כנ"ל בארוכה ועיי"ש.

ובנוסף לזה יש לדון מפאת כמה אחרונים חשובים שכותבים שלמרות שיש חזקת כשרות, אבל כשיש חשש ש"מצוי", אסור לסמוך אחזקה, וחייב לבדוק, ואם סמך עליה ועבר, "אין זה אונס אלא שוגג", והגם שיש חולקים, אין מן הנמנע לומר שמענת כ"ק אדמו"ר מצדד כשיטתם.

וכמו"כ יש לדון מדברי הצ"צ, בענייני חזקות, שכשיש ריעותא בחזקה, ובפרט בענין העשוי ועומד להשתנות, אין לסמוך אחזקה דמעיקרא מכאן ולהבא לכו"ע (אפי' לחולקים על הט"ז), ועוד מדברי הצ"צ בהסבר עצם ענין החזקה שהוא מה ש"אין לבדות ההשתנות והנולד" ולכן כשיש "ריעותא" בחזקות כאלו שהם חוזרות ונפסקות כו', הרי בוודאי שיש לטעון אולי נשתנה, ובמיוחד כשהדבר חוזר ונשנה ו"החזק ג' פעמים" כפי שיתבאר להלן, ולכן מובן בפשטות כוונת

"לפעמים קרובות מתקלקל"

צוה"פ בפרטיה ודקדוקיה, וידעו אם בכל קלקולים שמוצאים מזמן לזמן "מצוי" והגורם קלקולים אלו מצויים גם בזמן הסמוך לשבת.

(אבל ראה להלן בביאור דברי התוס' ביצה (כה:) שגם אם יש עליו חיוב לבדוק מפאת ה' דרך ארץ, ומיהר ולא בדק, וסמך אכל החזקה ורוב, ועבר גם בזה חייב חטאת. אבל לענין דין נעמיד כפשטות הענין המובא באחרונים הובא להלן (היש"ש, והפנים מאירות, הובא בפ"ת י"ד) שבדבר המצוי אסור לסמוך אחזקה, ואם סמך ועבר חייב קרבן, שאינו אונס אלא שוגג).

וא"כ לטיעון זה, לא נחייבו לבדוק אלא כשהצוה"פ "מצוי להתקלקל" ולא כשאינו מצוי. אבל עדיין נשאר הטיעון הא' כנ"ל.

ולטיעון זה יטען הטוען: שא"צ לבדוק בסמיכות ליום השבת עצמו ממש, אלא יכול לסמוך אבדיקה דמיד לפני השבת, סמוך לכניסת השבת, או בזמן כזה שיאמרו שאינו שכיח כלל שיתקלקל לאחר הבדיקה זו עד לאחר שבת. או שיטעון הטוען, שהוא יודע שבזמן קרוב לשבת כזה, הוא יודע בבירור ש"אינו מצוי" בניות, ושלג, ותאונות?? (צריך לשאול המומחים בדבר) דכיון שכבר אינו מצוי, יכול לסמוך מצד הדין, ואם קרה שנתקלקל המחיצות, הרי"ז אונס. אבל אם אינו יודע בבירור שאין מסתבר שהדברים "המצויים" יפסיקו בשבת אפשר לטעון שלא יועיל לסמוך אבדיקה זו כלל. וצ"ע.

וגם אם יתברר דמסתמא אינו מצוי שיפסק בשבת לאחר בדיקה זו, עדיין ישאר הטיעון הא', שבפשטות דברי אדמה"ז נראה שתקנת חכמים היה לבדוק "בכל יום" פ"א (וכפי שנביא שהצ"צ נשתמש בדברים אלו דאדמה"ז לענין אחר, עם ההבנה שזה דין שיבדוק ב"כל יום" פעם א'). ומזה לא נזוע:

כשרות באופן זה, אלא צריך לעשות כתקנת חכמים, לבדוק אותו בכל יום, ביום עצמו.

אבל על טיעון זה, נזכיר בהמשך הקונטרס שאולי י"ל, שכשבין כך מחוייבים לבדוק על פי הלכה מזמן לזמן, הרי בענין זה יש "גבול" (ל' הצ"צ שו"ת אהע"ז סי' ע'), שלא נבוא לסמוך אחזקת כשרות "לעולם", ולכן א"צ לבדוק בכל שבת או בכל ער"ש. אבל זה תלוי באם נקבל הטיעון הב' או הג' שמחוייבים לבדוק המחמת שזה "מצוי" להתקלקל. (וגם על דרך זה פקפקנו קצת, אבל לכא' ניתן להיאמר). וצ"ע.

(ב) עוד טיעון שנביא מגדולי אחרונים מיוסד בראשונים: שכשהדבר מצוי ושיכיח להיות, (כמו מבטריפות הריאה) אז אם לא בדק: אע"פ שסמך אחזקת כשרות וארוב (שנשחטה הוחזקה כשירה, ורוב אינם טריפות), ונתברר שהיתה טריפה הוי שוגג ולא אונס וחייב קרבן, משום שבאמת בענין זה היה לבדוק.

וכן הוא בעניינינו: שאם צוה"פ הוא בענין ובמקום ש"מצוי" שתתקלקל בכמה שבתות אז אסור לו לסמוך על החזקה והרוב, ואם סמך ועבר חייב קרבן שאין זה אונס אלא שוגג.

אלא שלטיעון זה אין החיוב להחמיר ולהצריך כפרה אא"כ מדובר ב"מצוי". ובפשטות אין לקבוע מסמרות, ובכל מקום ומקום צריכים מומחים ורבנים יר"ש היודעים המציאות באמת, ויודעים המצוי והאינו מצוי, והם יפסקו אם "מצוי" ומה גורם "המצוי" ובמילא אם יש לחשוש שמא "המצוי" יקרה בסמיכות לשבת או בשבת עוה"פ, גם אחרי שבדקנו אותו לפני"ז או לא. ובפשטות: צריך שהרבנים בעצמם יבדקו ויראו בעיניהם, אם באמת כשר ולא נתקלקל כפי ההלכות של הל'

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

ע"כ. ואע"פ שכתב בתשובה כלל ב' סי' ט' שהעולם לא נהגו לבדוק כל הציציות בכל שעה שמתעטף משום דמוקמין להו בחזקת כשרות כתב רבינו כדבריו בפסקים שהחרד אל דבר ה' יש לו לבדוק".

והיינו: (א) הרא"ש בהל' ציצית מורה שה"ח דלבר ה'" יבדוק כדי שלא יברך לבטלה, (ב) בתשובות הרא"ש כותב שהעולם אין בודקים שומכים על "חזקת כשרות". אלא שלא הביע דעתו להדיא האם העיון ובדיקה הוא מצד "חומרא" בעלמא או מצד עיקר הדין. בדברי הב"ח שנביא בהמשך כותב שמשמע שהב"י סובר שהרא"ש סותר דבריו: שבהלכות ציצית משמע שהרא"ש כותב בדיקה זו רק מחמת "מדת חסידות", אבל מדבריו בתשובות נראה שיש חיוב לבדוק מדינא. הב"ח בעצמו מבאר שאין כאן סתירה ובשניהם כוונת הרא"ש לבדוק מצד "חומרא" כש"רוצה להחמיר". אבל לכאור' אינו ברור שהב"י סבר שיש כאן סתירה בדברי הרא"ש, אלא כתב שגם בתשובות רוצה הרא"ש להחזיק ש"החרד לדבר ה' יבדוק" למרות שהעולם לא נהגו כן, ואינו ברור שזה רק "מדת חסידות" אלא אולי כוונתו שהחרד צריך לבדוק.

וז"ל הב"ח: "ויעיין הציצית כו". הרא"ש בסוף הל' ציצית כתב דהחרד אל דבר ה' יבדוק הציצית קודם עטיפה כדי שלא יברך ברכה לבטלה, משמע מלשונו דמדינא א"צ לבדוק בכל שעה שמתעטף, דמוקמין לה אחזקת כשרות עד שידוע לו שנפסלו, אלא מדת חסידות שיהא חרד פנ' יברך ברכה לבטלה, והכי משמע בתשובת הרא"ש כלל ב' סי' ט' דכתב דהעולם לא נהגו לבדוק בכל שעה שמתעטף דמוקמין להו בחזקת כשרות, ומסיק דאם רוצה להחמיר יבדקם כל שעה, ע"ש, ודלא כדמשמע מדברי ב"י דדברי הרא"ש בתשובה קא סתרי דבריו בפסקיו דליתא אלא כדפרישית". כנראה

שרבינו כותב שלא מספיק בדיקת הציצית ביום הקודם, כדי להתירו לצאת לר"ה בשבת או ללבושו בבית, לולא שיבדוק ביום השבת עצמו.

ו. עוד נקדים שבאמת נדון, שיש מקום לחייבו לבדוק ולא לטלטל ביום השבת, ולא לסמוך אבדיקת ימים הקודמים, מפאת כמה טיעונים, וכמו "שהחזק לקלקל" ע"ד המוחזקות דשור המועד ווסתות, שכשהדבר מתקלקל מטיל ריעותא לחשוש שהדבר ימשיך להתקלקל בעתיד. וגם ע"ז נדון בהמשך. אלא שטיעונים הללו אינם דברים ברורים ומוכרחים, כיון שיש מקום לחלק בין נידו"ד והמדובר בהל' אלו, עד לאסור לבדוק בלי בדיקה בשבת עצמו. אבל גם חילוקים אלו אינם ברורים ולכן הבאנו להעלות על השולחן שאין הדברים ברורים ופשוטים.

ועתה נתחיל לדון בגופן של דברים:

תקנת חכמים לבדוק הציצית בכל יום לפי דברי אדמה"ז והטעם לזה

ז. הנה בדבר מה שיש לבדוק הציצית בכל יום לידע אם הם כשרים או לא, כתב הטור באו"ח סימן ח': "ויעיין הציצית קודם לכן שיהיו שלימים שאם נתקלקל אחד מהם הוא ברכה לבטלה", וכתב המהר"י אבוהב שם שכוונת הטור רק "ע"ד החומר" שלא יהא ברכה לבטלה, "שהרי הרא"ש כתב בתשובת .. שמן הדין הוא שאין צריך לבדוק הציציות, שבחזקתן הן עומדין", שהרי הטור "נזהר בלשונו, שאמר: שאם נתקלקל א' מהם ברכה לבטלה".

והב"י כותב שם: "ויעיין הציצית קודם לכן שיהיו שלימים וכו'. כן כתב הרא"ש בסוף הלכות ציצית (דיני עשיית ציצית) וזה לשונו והחרד אל דבר ה' יבדוק הציצית קודם עטיפה כדי שלא יברך ברכה לבטלה

"לפעמים קרובות מתקלקל"

להחמיר יבדקם בשעת יציאה".

תו"ד: א) דחה סברא שלא לצאת בשבת בציצית, משום חשש שהם פסולים, וכתב שהיא "חומרא בלי טעם", דאם חוששים לזה, היה לחוש גם לשעת הברכה בשעה "שלושור", ואם בדק אז, יכול לבדוק קודם שיצא לר"ה. ב) מביא שמנהג העולם שלא לבדוק: א] שסומכין אחזקת כשרות. ב] שאין נפסקים ונפסלים בקלות. ג] לכן "מוקמינן אחזקה" לענין ברכה, ולענין לצאת לר"ה, ד) ואם ירצה להחמיר (בשבת) יבדקם "בשעת יציאה".

ולכאור' יש מקום לפרש כוונת הרא"ש שאכן מחזיק שאין חיוב מדינא לבדוק הן לברכה והן ליציאה בשבת, אלא ש"הרוצה להחמיר" יבדוק, ומתאים לדבריו בפסקיו בסוף הל' ציצית שכתב: "והחרד על דבר ה' יבדוק בציצית קודם עטיפה כדי שלא יכרך ברכה לבטלה".

וכן נראה מדעת אדמה"ז שכתב בסי' ח' בקו"א ב': "...אם דעתו בדביקה זו חומרא בעלמא, כשמשמע מלשון הרא"ש בתשובה ובה"ק..." , דלמד בכוונתו בב' מקומות אלו, שאין חיוב מדינא לבדוק הציצית בשעת הלבישה או קודם הברכה.

דעת הב"ח שאין לסמוך אחזקה מדינא

ט. אבל דעת הב"ח הוא שאין לסמוך אחזקה מדינא, וז"ל: "אכן נראה לפענ"ד דמן הסתם אין לסמוך על החזקה מדינא לגבי ציצית דדוקא היכא דהחזקה קבוע ואתיא ממילא מצד טבע העולם כמו בהמה דהויא בחזקת כשרות משעה שנולדה (חולין ט). אבל הכא חזקה אינה ממילא אלא תליא במעשה האדם שתיקן הציצית לא סמכינן אחזקה דשמא נתקלקל אח"כ":

מזה נראה שהב"ח סבר שאין לסמוך

שלומד בכוונת הרא"ש בב' המקומות דאין חיוב "מדינא" לבדוק כל שעה שמתעטף, דמדינא יכול לסמוך אחזקת כשרות, אלא ש"אם רוצה להחמיר" יבדוק.

שיטת הרא"ש

ח. וז"ל הרא"ש בתשובותיו בכלל ב' סי' ט' "...ומה שכתבת שאין לצאת בטלית מצוייצת לרשות הרבים דלמא אינה מצוייצת כהלכתה. אמת הוא שראיתי לקצת רבתי שהיו נוהגין כן שהיו פושטים טלית שלהם כשהיו יוצאים לר"ה, ואני אומר שחומרא שאין לה טעם היא דלמאי איכא למיחש, דאי חיישת שמא נפסקו החוטין ולא נשאר בהן כדי הכשר ציצית אם כן האיך ברך עליו בשעה שלובשו, כי עונש גדול הוא לברך ברכה לבטלה, וא"ת שבדק כל ד' ציצית בשעת לבישה אם כן יבדוק גם בשעה שיוצא בהן לר"ה, והעולם לא נהגו כן לבדוק כל הציציות בכל שעה שמתעטף בטליתו משום דמוקמינן להו בחזקת כשרות עד שיודע לו שנפסלו. ועוד דציצית אינו נפסל בקל דתכלת אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת. ומפרש בגמ' (פרק התכלת דף לח:) לגרודמין דאי איגרדם תכלת וקם אלבן או איגרדם לבן וקם אתכלת כשר. ולכך היה אומר ר"ת ז"ל דהאידינא שנותנין ד' חוטין, ב' משום תכלת וב' משום לבן וכופלים אותם לח', אם נפסקו ג' חוטין מן הח' שמא כל הג' חוטין הן מן הד' שנכפלים ולא נשתייר כ"א חוט א' שלם ופסול. אבל אם נפסק חוט א' או ב' כשר. ואף אם נפסקו כולם ונשתייר בו' מהם כדי עניבה והב' נפסקו לגמרי כשר. הלכך אינן נפסקין בקל ליפסול, והעולם רגילים לתקנן אף קודם שגיעו לידי פסול. הילכך מוקמינן להו אחזקתייהו לענין ברכה וכן לענין לצאת לר"ה (ס"א אינו, ומי שאינו רגיל לילך ד' אמות בלא ציצית ראוי לו לסמוך על החזקה ולצאת בו) ואם ירצה

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

שכתב ויעיין הציצית קודם לכן כו' דמשמע מלשונו זה דמדינא חייב לעיין כו' ולא משום חסידות שיהא חרד כדעת הרא"ש.

אלא שכתב הב"ח קולא בדין זה: "אכן אם בדק טליתו והניחו במקום ידוע ומצאו כמו שהניחו אין צריך לבדוק דזה ודאי בחזקת בדוק הוא וכמו שפסק הרא"ש (חולין פ"א סי' ט"ו) לגבי סכין של שחיטה עי' ביו"ד סי' י"ח". שהגם שגם בשחיטה יש לבדוק כנ"ל (שאינן לסמוך הן ארוב והן אחזקה, כיון שהוא על ידי מעשה ומנהג האדם), מ"מ אם מדובר בדבר שהחזקתו "לבדוק" אין חיוב לבדוק, וכמו ההלכה בסכין ב"חזקת בדוק" שאין צריך לבדוק, הה"נ בציצית (דין: אם א) בדק הטלית, (ב) ואח"כ הניחו במקום ידוע, (ג) ואח"כ מצאה כמו שהניחו ממש א"צ לבדוק.

המג"א חולק על הב"ח ואין להשוות דין דידן להגמ' בבכורות

י. אבל המג"א חולק על הב"ח וסבר שאין להשוות דין דידן להגמ' בבכורות – לא נאריך ונדרון בדבריו, ובפירוש והטעם מה שאין "רוב התלוי במעשה" מועיל (שהוא משום ש"עשוי להשתנות" ו"להתקלקל", שאפשר לפרשו שהכוונה שכוין שתלוי בעוד עשיה ומנהג, אין זה דבר עצמי לתלות שבוודאי נעשה, והונהג כפי מנהג הרוב), שאכמ"ל בזה, (אלא לייסד שדעת הב"ח: לפרש בכוונת הרא"ש שענין בדיקת הציצית הוא רק "מדת חסידות", משום שיכולים לסמוך אחזקה, אלא שהוא עצמו חולק עליו וסובר שאין לסמוך אחזקה כנ"ל, וחייב לבדוק מדינא) – אבל נזכיר דברי המג"א סק"א שחלק על הב"ח בהנ"ל.

וז"ל המג"א: "יעיין. הרא"ש כתב דנהגו שלא לבדק דאוקי אחזקתיהו אלא

על החזקה מדינא, אלא היכא שנעשית ו"נקבעה" "ממילא" מצד "טבע העולם" בלי "מעשה האדם", אבל כשתלוי ב"מעשה אדם" אין לסמוך אחזקה, שיש חשש "שנתקלקל".

ומוכיח הב"ח בהמשך ליסוד זה, שאפי' ברוב (שעדיף מחזקה) אמרי' בכ"מ ש"רוב התלוי במעשה" אין הולכין אחר הרוב, שכן איתא ביבמות (ק"ט:) ובבכורות (כ.), ולכן אין סומכין א"רוב" מצויין אצל שחיטה מומחים אם השוחט נמצא לפנינו, אלא בודקים אותו כמ"ש בחולין (ג:), והטעם משום דהחזקה אינה ממילא אלא ע"י שלמד הל' שחיטה, ושמא שכח.

ומביא הב"ח שהר"ן כתב (במס' קידושין כב.) עד"ז לענין "דין סבלונות לגבי רוב, דנהי דבעלמא לא חיישינן למיעוטא היינו דוקא ברוב שהוא קבוע מצד טבע העולם, כגון רוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט מפילות, אבל רוב שאינו אלא מצד מנהג העולם והמנהג עשוי להשתנות, אי"ז רוב חשוב שלא לחוש למיעוטו" וכתב ע"ז הב"ח "וה"ה והוא הטעם לגבי חזקה כאשר ביארנו, וכ"כ הרמב"ן לשם בספר המלחמות (כא:)."

והיינו שדברי הר"ן מתאימים עם שכתב לפנ"ז בענין ה"רוב": שרק כשהוא רוב ש"קבוע" ע"פ "טבע העולם" הרי"ז רוב משום ד"אין עשוי להשתנות", משא"כ ברוב שהוא מצד "מנהג העולם", (דומה דעתו לדברי הגמ' "רוב ע"י מעשה") הרי"ז "עשוי להשתנות" ולכן אי"ז "רוב חשוב" והה"נ לענין חזקה. ובמילא אין לסמוך אחזקת כשרות של הציצית שנעשית ע"י "מעשה האדם" ו"עשוי להשתנות", לכן אין לסמוך עליה מדינא ולא כהרא"ש שזה מחמת ש"חרד לדבר ד", וכן נקיט הב"ח בדעת הטור וז"ל: "וכן נראה מדעת רבינו

"לפעמים קרובות מתקלקל"

משום ברכה לבטלה ולא משום ביטול מ"ע, אבל בעצם לדעתו יש לבדוק הציצית לא רק מחמת הברכה אלא גם מחמת החשש דביטול מצוה, וכתב בד"ה ומ"ש אם נתקלקל שהטעם שאמר משום ברכה ולא משום ביטול העשה, כיון דיש נפק"מ בשבת "דאינו יכול להטיל בו ציצית אינו עובר בעשה, כדכתב במדרכי (סי' תתקמ"ד) .. ותו דבטלית שאולה פטור מציצית ומברכים עליו כשיש בה ציצית".

והפמ"ג מסביר שהט"ז לא ס"ל כסברת הב"ח: "...דיותר היה לומר עשה דציצית, דנפקא מינה טובא בהרבה בגדים כו'. ועכ"פ היה לו לומר תרווייהו, אלא דלא חש לעשה כו'".

נמצא שלדעת הט"ז אין חיוב בדיקה אלא משום חומר הברכה, ולא משום ביטול מ"ע וגם לא משום חשש הוצאת בר"ה, ולדעת הב"ח יש לבדוק משום כל החששות.

שיטת המחבר

יב. ז"ל השו"ע באו"ח סי' ח' ס"ט: "קודם שיברך, יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים, כדי שלא יברך לבטלה", הנה פשטו (שלא כתב כלשון הרא"ש "החרד לדבר ה'", אלא באופן סתמי "יעיין"), נראה שיש כאן איזה דרגא של חיוב, שקודם הברכה צריך לעיין בציצית לידע אם הם כשרים אלא שחיוב זה לפני הברכה כדי למנוע ברכה לבטלה. והיינו כמו (שפירש כוונת הרא"ש בפסקים, לפי הבנת הב"ח בכוונתו וכמו) שפירש הב"ח בדעת הטור ובלשונו שלשון זה "יעיין" אינו רק ניהוג ל"חרד לדבר ה'", אלא הוא חיוב גמור לעשות כן.

שיטת אדמו"ר שהבדיקה הוא חיוב מדינא
ו"תקנת חכמים"

שהחרד על דבר ה' יש לו לבדוק, והב"ח כ' דלא אוקמי' אחזקת' כיון שאין החזק' בטבע ממילא אלא מכח אדם שתיקן הציצית [ורובא עדיף מחזקה] כדאמרי' ר"פ האשה בתרא [ובבכורות מסקי'] דרובא דתליא במעשה לא חשיב רוב ע"כ, ולא ידענא מאי קאמר דהתם אמרי' שמא לא בא עליה זכר ואת"ל בא עליה שמא לא נתעברה, משא"כ כאן דנתקנו הציצית כהלכתן אוקמיה אחזקתייהו כמו מקוה שהמשיכו לתוכה מ' סאה שא"צ לבדוקה בכל עת שטובל בה".

והיינו שבבכורות הנידון בלוקח בהמה מן הגוי, ואינו יודע אם בכרה, דלר"י דגם עם העז לאחר שנתה, הולד ספק בכור, ואין אומרין שנילך אחרי "רוב בהמות מתעברות ויולדות תוך שנתה, וא"כ הולד שהולידה אחר שנתה ודאי לאו בכור, ובגמ' שם הביא שרבינא סבור שזה אפי' לרבנן, (דאינו חייש למיעוט), אלא דרובא דתלי במעשה, לא אזלינן בתר רובא, ולכן סובר המג"א שהכוונה שם הוא: דרוב שאין תלוי במעשה, כגון רוב בנ"א אינם סריסים ואיילוניות, בזה אין לנו ספק, משא"כ בתלוי במעשה יש ספק אם נעשה המעשה, אע"ג דרוב פעמים נעשה המעשה, אין הרוב חזק כ"כ שלא נחשיבנה לספק, עד שנשאר מעין ס"ס: שמא לא בא עליה זכר, ואפי' בא, שמא לא נתעברה, משא"כ בציצית, אף שהחזקה הוחזק ע"י מעשה, הרי לאחר שידוע שעשאו הציצית כהלכתן, ואין ספק בדבר, יש לתלות אחזקה מעיקר הדין (ומעין מה שמקוה יש לה חזקת כשרותה, גם כהוחזקה ע"י מעשה האדם כשהמשיכה לתוכה מ' סאה).

למה לא כתב הב"ח שטעם הבדיקה הוא
משום ביטול מ"ע

יא. הב"ח כתב שטעם הבדיקה הוא

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

כח להחזקה זו, להיות ש"לעולם" נחזיקנה לכשר, שהרי חזקה כזו, הוא היפך "דרכו" וטבעו של הציצית הזה, לכן תיקנו חכמים לבדוק אותו "בכל יום ויום"!

(מקורו הוא מדברי המג"א בסי' י"ג סק"ה (כמ"ש בהגליון): "דשאני התם דאם לא יבדקו בשעת ברכ' לא יבדקו לעולם, ובודאי א"א לעול' לאוקמי' אחזקתו כיון דעשוי ליפסק, אבל באותו היום שכבר בדקו פ"א שוב א"צ לבדקו". דהיינו, שאם כבר בדקו "באותו היום" פ"א, אין חיוב לחשוש עוד בזה).

וממשיך רבינו "אפי' אם הסיר טליתו מעליו והסיח דעתו מללבוש עוד", דהיינו, ואי"ז דוקא כשעדיין מלבוש בטלית זה (שאו נאמר שעדיין נשאר המשך הבדיקה ורשומו), אלא אפי' אם כבר הסיר הטלית, ויתירה מזו: גם "הסיח דעתו" מללבוש עוד.

(וכ"כ המג"א סי' י"ג סק"ה: "אבל הכא שבדקו בשעת ברכה ולכן א"צ לבדקו בכל פעם שיוצ' ומזה יש ללמוד דמי שיצא מב"ה והסיר טליתו, אפי' הסיח דעתו וצריך ברכה כשחוזר ולבוש, אפ"ה א"צ לבדקו").

וממשיך רבינו "ואח"כ באמצע היום נמלך ללבושו, א"צ לבדקו ומותר לצאת בהן כן בלי בדיקה אפילו לרה"ר בשבת", דהיינו, שאינו חייב לבדוק הציצית עוד הפעם קודם שילבש, ויתירה מזו, אפי' כשמדובר ביצאה לר"ה בתוך השבת, שבאם הציצית פסול עובר בהוצאה לר"ה, גם בזה אין לחשוש, "מפני שמעמיד אותן על חזקתן, שהרי היו שלמים באותו היום כשבדקו בשחר", דהיינו, שלאחר שכבר בדקו בשחר, וקיימו תקנת חכמים, יכול להעמידו על חזקת כשרותם, שהיו שלמים

יג. אבל דעת אדמה"ז בסי' ח' סי"ג הוא שהבדיקה הוא חיוב מדינא ו"תקנת חכמים", וז"ל "בכל יום ויום קודם שיברך צריך שיעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים". דהיינו, שרבינו קובע שזה חיוב "יומי", שב"כל יום ויום" צריך וחייב "לעיין" בחוטי הציצית לדעת אם הם כשרים, אלא שזמן החיוב הוא "קודם שיברך, שמא נפסקו מהם איזו חוטי, וכן צריך לעיין באותו חלק של ציצית המונח על כנף הבגד שמא נפסק חוט אחד".

ומבאר שהעיון צ"ל מפאת חשש פסיקה, הן ש"נפסקו איזה מן החוטי" באופן שנפסלו, והן אם נפסק בחלק הציצית המונח ממש על כנף הבגד ששם גם אם נפסק חוט א' פוסלו. (גם בבי" נאמר חששות אלו).

וממשיך רבינו "ואע"פ שבדק הציצית אתמול צריך לחזור ולבדקם למחר ואין אומרים העמידן על חזקתן שהם עכשיו כמו [שהיה] תמול שלשום".

רבינו מבאר עכשיו למה אין סומכין על החזקות, ובמיוחד אם כבר בדק הציצית "אתמול" (וגם שלשום), והרי בכל התורה "סומכין על החזקות, "משום דאם לא יבדקם בשעת הברכה לא יבדקם לעולם, ובודאי אי אפשר להעמידן לעולם בחזקת כשרות כיון שדרכן לפסוק ע"י דריסת הרגלים או מחמת סבות אחרות, לכן תקנו חכמים שיבדוק בכל יום ויום". דאם לא יקבע זמן לבדוק אותם קודם הברכה, נמצא דלא יבדקם לעולם (לאחרי שכשעשה הציצית כשרות), והרי זה "וודאות" שא"א להעמיד על החזקת כשרות לעולם, כיון ש"דרכן" של הציצית, שהם יהיו נפסקין, או ע"י דריסת הרגלים, או מחמת איזה סיבה אחרת, ונמצא שא"א להחזיק לעולם ועד שהם כשירות מחמת החזקה, כיון שאין

"לפעמים קרובות מתקלקל"

באותו יום.

לפי הסבר רבינו: שבעצם לא הזכיר שיש כאן חסרון של "חזקה העשויה להשתנות", אלא שא"א להעמידן "לעולם" בחזקת כשרות, וא"כ מובן שלכן תיקנו חכמים באופן כללי לבדוק בכל יום כשרות הציצית, אבל כשנזדמן למקרה פרטי של מצוה וכיצא בזה אכן יכול לסמוך אחזקתם הקודמת.

טז. וז"ל רבינו שם בס"ט: "אם בדק טליתו והניחו במקום ידוע, ולמחר מצאו כמו שהניחו, א"צ לבדוק, דודאי לא נפסלו הציצית בינתיים".

זה מיוסד על דברי המג"א (והב"ח), שכשבדקו ואח"כ הניחו במקום ידוע ומצאו כמו שהניחו שידוע שלא נגעו בו אחרים, ובמילא "ודאי" שלא נפסלו בינתיים, אין חיוב לבדוק שאין כאן ספק!

דברי רבינו בקונטרס אחרון ב' לסתור דברי הבית יעקב שכשהוא בדרך (ואין לו ציצית אחר) מותר "להעלים עין" מלבדוק

יז. כהקדמה לביאור דבריו נראה לומר: שנראה לכא' מדברי רבינו בהמשך, שלמד ככוונת הבית יעקב, שכיון שאין לו ציצית אחר בדרך, דומה כמו הציור דא"א לברר, והיינו שלא יהיה לו דרך אחר לקיים מצות ציצית.

כתב רבינו בקו"א ב' וז"ל "בתשובת בית יעקב ואם הוא בדרך ואין לו טלית אחר מותר להעלים עיניו ולברך בלא בדיקה עכ"ל. ולפי שטעמו לא מסתבר, וגם האחרונים חולקין על דין זה כמו שיתבאר בעזרת השם יתברך, לכן לא העתקתי". ותשובה זו מבית יעקב סי' פ"ד הובא באחרונים (ובפרט, בליהו רבא ססק").

לכא' טעמו כפי שמשמע מדברי רבינו: א) מחמת שכיון שאם נבדקנו וימצא

והנה מה שהחכמים קבעו לבדוק "קודם שיברך" שלא יהא ברכה לבטלה, אע"פ שאין טעם הבדיקה דוקא כדי שלא יהא ברכה לבטלה, אלא גם כדי שלא יהא לבוש בלא ציצית כו', אפשר לומר שזה שקבעוהו בזמן "קודם שיברך" ולא לאחר שילבש, או בשעת הליכה (בשעת הברכה) הוא כדי שירוויה גם שע"י הבדיקה זו לא תהא ברכתו לבטלה.

יד. וז"ל רבינו בסי' ח' סי"ד: "מי שלבש הרבה בגדים של ציצית זה ע"ג זה, אע"פ שבברכה א' נפטרו כולם, מ"מ צריך לבדוק הציצית של כל א' וא' בפ"ע, שמא נפסק חוט א' מציצית של א' מהם, ונמצא לובש ד"כ בלא ציצית".

כיון שהחשש (אינו רק לענין הברכה לבטלה, שאז היה מספיק לבדוק טלית א' ולברך עליה, כדעת הט"ז, אלא) גם לענין שמא לובש ד' כנפות בלא ציצית, לכן חייב לבדוק כל טלית וטלית בפ"ע.

טו. וז"ל רבינו שם בסעיף ט"ו: "מי שנשתהא לבא לבית הכנסת, ובעוד שיתעסק בבדיקת הציצית יתבטל מלהתפלל עם הציבור, וכן מי שבא לבית הכנסת וקראוהו לעלות לספר תורה ועדיין לא לבש טליתו, כיון שהציבור ממתינין עליו, לכן משום טורח הציבור רשאי ללבוש הטלית בלא בדיקת הציצית, דכיון שהוא יודע שאתמול היו הציצית שלימות מעמידין אותן בחזקתן".

כפי שהלכה זו מיוסד על דברי המג"א (והט"ז) שבשעה שנמצא במצב שיתאחר בתפילה בצבור (ע"י בדיקתו) או "טירחא דצדבורא", מותר לו לסמוך "בחזקתן" של אתמול, שהיו כשירות כשבדקן, וכפי שהסברנו לעיל, ובמיוחד מובן הלכה זו,

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

פסול, לא יהיה לו טלית אחר לקיים המצוה, עדיף להעמיד על החזקה, ובמילא להחזיק לעצמו טלית לקיום מצותו, והוא כמו ב"אי אפשר לברר" שאז אם לא נסמוך אחזקות לא יהיה אפשר לקיים המצוה, לכן סומכים אחזקות, הה"נ כאן, שאם לא נסמוך אחזקות לא יקיים המצוה, לכן יש לסמוך אחזקות ולא לבדוק.

(ב) במיוחד שמצרף לסברא הקודמת, מה שאין חיוב הבדיקה מדינא אלא חומרא בעלמא, אין להחמיר כשאין לו טלית אחר, כמ"ש שם "...וא"כ בדיקת ציצית דאינו מפורש, כמ"ש ב"י סי' ח' בשם הרא"ש: "והחרד לדבר ה' יבדוק הציצית ... ועוד דבמק"א כתב רא"ש דאין צריך לבדוק הציצית כלל דאוקמינן אחזקה עמ"ש הב"י בסי' הנ"ל, א"כ מותר להעלים עין כשהוא בדרך כיון שאינו אלא חומרא בעלמא, דומה להשלכת ראשי כבשים בימות החמה דמותר להשליך בלא בדיקה כדברי רש"ל הנ"ל, וכמ"ש רמ"א ביו"ד סי' ל"א דמותר להשליך הראש בלא פתיחה", דבדברים אלו נראה שעיקר טעמו משום שא"י בדיקה מעיקר הדין אלא "חומרא בעלמא", ו"אינו מפורש" שמחוייב לבדוק.

וע"ז כתב רבינו שלא העתיקו, הן מפאת שאין זה מסתבר, והן מפאת שמתבאר שהאחרונים חולקים על דין זה: "דהנה אם דעתו לדמות זה למה שכתבו האחרונים, דבמקום שא"א סומכים על החזקה", דהיינו, אם טעם הבית יעקב, הוא דכיון ש"א"א" ללבוש טלית אחר ולקיים מצות ציצית, יש להשתמש עם הכלל, ש"אם אי אפשר" לברר, אז סומכים על החזקה, ע"ז שולל רבינו: "לא קרב זה אל זה דנדון זה אינו נקרא א"א".

דהיינו, אין נידו"ד נחשב לציור של "אי אפשר" לברר, דהוא דוקא כשאין

דהיינו, הרי "ממה נפשך" דאם לאחר הבדיקה "ימצא כשר", א"כ "אפשר" לקיים מצות ציצית, ואם "ימצא פסול" אינו מרוויח שום קיום מצוה בלבישתו טלית פסול, "דבמה שמעלים עיניו לא ינצל מברכה לבטלה ומביטול מצות עשה", שהרי במה שמעלים עיניו אין מרויח דבר, שלא ינצל מברכה לבטלה ומביטול מ"ע של ציצית, שהרי ציצית שלו פסול הוא, וכיון שאפשר לברר כדי לינצל מברכה לבטלה וביטול מ"ע, יש לו לברר ולא לסמוך על החזקות.

וממשיך רבינו "ואף אם דעתו דבדיקה זו חומרא בעלמא היא, כדמשמע מלשון הרא"ש בתשובה ובה"ק". כאן הוסיף רבינו: דאף אם נפרש דאין כאן חיוב בדיקה מדינא, אלא "חומרא בעלמא" כמו שמשמע מדברי הרא"ש כדלעיל, וכפי שכתב להדיא הבית יעקב, שהעתקנו לעיל דבריו, מ"מ, מצד ה"ממ"נ" אי"ז נקרא "א"א" ויש לו לעשות הבדיקה גם בענין זה.

נמצא שרבינו דחה דברי הבית יעקב מסברא שאין לומר "שנעלים עין" מלבדוק רק משום שאז לא יהיה לו במה לקיים המצוה, דאדרבא יש לו לבדוק כדי לינצל מעבירות של ברכה לבטלה וביטול מ"ע בלבישה בגד בלי ציצית, והיינו: שאפי' אם

"לפעמים קרובות מתקלקל"

ואין מוקינן אחזקיה לענין זה, אלא שלאחר שכבר בדקו בשעת הברכה אין צריך לבדוק עוה"פ קודם שיצא לר"ה, ובזה סומכים על החזקות.

וממשיך רבינו "מ"מ מה שא"א למצוא טלית אחרת לא מעלה ולא מוריד, כמו שנתבאר לעיל", ונמצא שאין מה שלא ימצא טלית אחרת (באם ייפסל טלית זה) מבטל החיוב לבדוק הטלית ושלא לסמוך על החזקות, כנ"ל, "שהרי רמ"א ז"ל סתם וכתב דאין צריך בדיקה משמע אפי' אין לו אלא טלית א'", דהיינו, כיון שהרמ"א כתב ההלכה שאין צריך עוד בדיקה, קודם שיצא לר"ה, באופן סתמי ובמילא משמע שהלכה זו הוא אפי' כ"ש אין לו אלא טלית א'", וגם א"א בשאלה", וגם אינו יכול לשאול טלית, ובמילא אין לו "אפשריות" לקיים מצות ציצית אלא בטלית זה, "ועל זה כתב המג"א שכבר בדקו בשעת ברכה", דהיינו, שאף על ציור זה שאין לו אלא טלית א' כתב המג"א על הלכה זו: "אבל הכא שבדקו בשעת ברכה ולכן א"צ לבדוק בכל פעם שיוצ'", נמצא שגם בענין זה מחוייב לבדוק בשעת הברכה, דלא כסברת הבית יעקב.

יט. וממשיך רבינו "וגם רש"ל ז"ל שסובר דאין לברך על טלית שאולה כמו שכתב הט"ז סי' יד", יתירה מזו, לדעת המהרש"ל ששיטתו דאין לברך על טלית שאולה, כפי שכתב הט"ז סי' י"ד: "וכי רש"ל ... והאריך שם, ומסיק דמ"מ ראוי לכל י"ש שלא ילבש טלית שאינו שלו, ואם אין לו טלית אחר ילבשו בלא ברכה, כי הברכות אין מעכבות", ונמצא שלהמהרש"ל א"א לקיים המצוה בוודאות בטלית שאינו שלו, וא"כ א"א לשאלה, ואעפ"כ המהרש"ל "סובר שצריך לבדוק את הציצית בשבת, כמו שכתב בשמו המג"א בסי' ער"ה סק"א".

הבית יעקב סובר כפשטות דברי הרא"ש שהבדיקה אינו אלא חומרא בעלמא, מ"מ, כמו שהוא בודק ("לחומרא בעלמא") כשיש לו ציצית אחר, להניצל מברכה לבטלה, ולבישת בגד בלי ציצית, כמו"כ כשאין לו ציצית אחר יש לו לעשות כן ולא "להעלים עין" שאינו מרוויח דבר, שאם הציצית כשר מה טוב, ובאם לאו מה "מרוויח", הרי עדיין יבטל מצות לבישת בגד ציצית בלי ד"כ, וברכה לבטלה.

הוכחה מזה שגם בשבת (שא"א לעשות ציצית אחר, וגם כשאין לו ציצית אחר) חייב יש לו לבדוק הציצית

יח. עכשיו יציע רבינו ראייה נגד דבריו מדברי האחרונים: "ועוד לדבריו א"כ בשבת דא"א לעשות ציצית א"צ לבדוק הציצית של טלית גדול אא"כ יש לו ב' טליתים, ולא משמע הכי במג"א סק"ה", דהיינו, שאם סובר שכ"שא"א לקיים המצוה בענין אחר, באם נפסול הטלית, נחשב כמו "א"א לברר", שלכן נסמך אחזקתו, דא"כ, לא יהיה חיוב לבדוק הציצית בשבת, כיון שאז לא יוכל "לעשות" ציצית אחר בשבת, ולא יהיה לו טלית אחר, אלא כשיש לו עוד טלית אחר, אז יבדוק בשבת, כיון שאז דוקא יוכל לקיים המצוה בטלית אחר, והרי רואים שאין משמע כן מדברי המג"א, שכתב בסי' י"ג סק"ה על מ"ש הרמ"א שם שיכול לצאת בטלית מצויצית בשבת, ואין לחשוש שמא פסוקים הם, דיש לסמוך על החזקה, ע"ז כתב במג"א הנ"ל: "וא"ת הא פסק דבעי בדיקה בשעת ברכה ולא מוקמיה אחזקתי' כמ"ש סי' ח' ס"ט, וי"ל דשאני התם דאם לא יבדקו בשעת ברכה לא יבדקו לעולם ובודאי א"א לעול' לאוקמי' אחזקתו כיון דעשוי ליפסק, אבל הכא שבדקו בשעת ברכה ולכן א"צ לבדוק בכל פעם שיוצ'", שגם בשבת צריך לבדוק בשעת הברכה,

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

דוקא לבודקו. ומציין גם לדברי השו"ע בסי' י"ג ס"א, ולכאור' הכוונה למ"ש שם: "והיוצא בה לרה"ר בשבת חייב חטאת (ועי' לקמן סי' ש"ח סל"ח)", ולכאור' מתכוון להעיר שגם אין חיוב לבדוק, כדי שלא יעבור בהוצאת הטלית לרה"ה, שאם אינו מצויצת כהלכתו חייב חטאת, ורק כדי שלא יברך לבטלה חייב לבדוק.

וממשיך הט"ז וא"ל הא אין סומכין על החזקה כל שיש לפנינו לבודקו כמ"ש הש"ע בי"ד סימן א', י"ל הכא שאני דכבר בדק הטלית רק דחיישינן לקלקול, ע"כ שפיר סומכין מדינא אחזקה", דהיינו, שמקשה למה באמת סומכים על החזקה כש"אפשר לברר" והדבר נמצא בפנינו לבודקו כמ"ש ביו"ד לענין שחיטה. ומיישב: שכאן עדיף, שהרי באמת כבר בדק (וישנו "חזקה דמעיקרא" שהיא כשירה), אלא שיש חשש נוסף שמא יתקלקל, ולכן א"צ לבודקו אפי' כש"ישנו בפנינו".

כא. וממשיך הט"ז "ועפ"ז מ"ש הטור וש"ע הטעם משום ברכה לבטלה, מי שיש לו הרבה בגדים של ד"כ זה ע"ז, א"צ לבדוק רק א' מהם כיון שברכה א' לכולם, אלא דמ"מ יש לעשות כמ"ש נ"י שהוותיקין כ"ז שמתעטפים מעייני' בחוטים ומפרידי' אותה יפה ורואין אם לא נעקר חוט א' מעיקרו, גם צריך לעיין באותו חלק של ציצית שהוא בתוך נקב הטלית עד הקשירה שרגיל ג"כ להתקלקל, כנ"ל ועמ"ש סי' י"ג ס"ב".

ולכן כותב שיש נפק"מ במי שיש לו כמה בגדים של ד"כ ורוצה ללבושם "זה ע"ג זה", א"צ לבדוק רק א' מהם, משום שאינו צורך לברך אלא פעם א' בלבד, אלא דמ"מ כותב "דמ"מ יש לו לעשות" "עיון" במה ש"רגיל ג"כ להתקלקל"! (אלא שסובר שרגיל להתקלקל במקום הקשור

וז"ל המג"א סי' ער"ה סק"א: "ואין קורין כו'. וה"ה שאין בודקין הציצית [מט"מ רש"ל]", והיינו שכתב המהרש"ל שאין בודקים הציצית לאור הנר (מחשש שמא יטה), והיינו שבעצם צריך לבדוק הציצית גם בשבת (אלא שאין לעשות כן לאור הנר). ונמצא שיש חיוב לבדוק אפי' אין לו טלית אחר, וא"א לקיים המצוה בלי ציצית זה, נמצא שכתוב ברמ"א והמהרש"ל שאין סומכים על החזקות גם כשאין לו טלית אחר לקיים המצוה, וא"כ גם מי שהוא בדרך ואין לו טלית אחר, אין לו "להעלים עין" אלא יש עליו לבדוק הטלית!

וממשיך רבינו "וכן עמא דבר לבדוק את הציצית בשבת, אפי' א"א למצוא טלית אחרת", רבינו מוסיף שכן המנהג שבודקים הציצית בשבת אפי' כשאין לו וא"א למצוא טלית אחר, "א"כ ש"מ דלא ס"ל כהבית יעקב", דהיינו, שמוכח מהאחרונים ומסברא, שגם כשאין לו אפשרות אחרת לקיים מצות ציצית, אעפ"כ יש לו חיוב לבדוק הציצית לדעת אם הם כשרים.

שיטת הט"ז שחייב הבדיקה הוא רק משום חומר איסור ברכה לבטלה

כ. וז"ל הט"ז או"ח סי' ח' סק"ח "כדי שלא יברך לבטלה. אע"ג דבלא"ה יש חשש שילבש בגד של ד"כ בלא ציצית, מ"מ אוקמי ליה אחזקתו שהיה כשר, רק משום חומרא דלא תשא וגו' החמירו דוקא לבודקו, וע"ל סי' י"ג ס"א".

הט"ז מדייק ממה שכותב השו"ע שהבדיקה כדי שלא יברך ברכה לבטלה, ולא נקיט החשש שילבש בגד ד"כ בלי ציצית ויעבור במצות ציצית, דמזה נראה שלענין עצם מצות ציצית היה יכול לסמוך אחזקות, אלא משום חומר איסור דברכה לבטלה, החמירו שלא לסמוך אחזקה אלא

"לפעמים קרובות מתקלקל"

לדבר סוף", שאף שבדק לפני דקה, הרי "שמא עתה נפסקו", והרי זה "א"א", ובמילא מוכרחים לסמוך על החזקה, אבל לענין הברכה "יש תקנה לבדוק", שהרי בודק פ"א בשעת לבישה קודם הברכה.

ובסי' י"ג רעק"א כותב לענין הבדיקה שלא יוצא בר"ה בשבת בציציות פסולים, שהרמ"א כתב שיכול לסמוך אחזקה: כתב על המג"א סק"ה: "א"צ לבדוק. למ"ש לעיל בגליון סי' ח' אות ח' בט"ז. אין ראי' לזה. די"ל דמשום הוצאה דשבת אין לבדוק. דא"כ יצטרך לבדוק בכל רגע כשהולך ברה"ר. משא"כ בחשש ברכה יש לה גבול ובכל פעם דמברך צריך לבדוק", דהיינו, שדוחה הדמיון בין חיוב בדיקה קודם הברכה, לבין לומר כן שיבדוק קודם שיצא בשבת לר"ה, דק לענין ברכה, כיון שיש "גבול", שיבדוק "כל פעם דמברך", ממילא יש לחייבו לבדוק, משא"כ לענין הוצאה בשבת, אין לחייבו לבדוק, דא"כ לא יספיק מה שבדק לפני שיצא לר"ה, שהרי יצטרך לבדוק עוה"פ "בכל רגע" כשהולך לרה"ר.

נראה לכא' מדבריו שכיון שא"א לחייבו לבדוק "בכל רגע" (ולא ניתנה תורה למלאכי השרת), א"כ אין ענין לחייבו לבדוק בסתמא בפעם א', כיון שסברת החשש (דילמא יפסק) ישנו "בכל רגע", ובמילא מובן שאין לחייבו בכלל לבדוק, אבל בענין שהבדיקה מביא תועלת לענין פרטי מסויים (כמו לענין ברכה לבטלה), הרי מובן שיש לחייבו לבדוק.

[אנו מציינים כן, שאין הכוונה בדבריו, שאין "חיוב" גמור לבדוק קודם הברכה, אלא שהוא "מדת חסידות", אלא יכולים לפרש שאכן ישנו חיוב לבדוק קודם הברכה, אלא שאעפ"כ מובן שא"א ואין ענין לחייבו בענין שסו"ס עדיין ישארו

להכנף, והמג"א סובר ששם אין עשויים ליפסק, ועי' בהשקו"ט בזה באגר"מ או"ח ח"ד סי' כ"ד ואכמ"ל בזה).

כב. ובסי' י"ג סק"ג כתב: "א"צ לבדוק. ולענין ברכה מחמירים טפי לעיל סי' ח' ס"א, ומ"מ נ"ל במי שקראוהו לס"ת ואין עליו טלית עדיין, ורוצה ללבוש טלית לילך לקרות, שאין לבדוק הטלית בעת ההיא משום טורח צבור", דהיינו שאע"פ ש"מחמירים טפי" לענין ברכה, מ"מ באם מדובר בטירחא דצבורא "אין לבדוק הטלית בעת ההיא" גם משום חומר ברכה לבטלה.

וגם בסי' י"ג כותב הט"ז בענין שאין חיוב לחשוש אפי' משום הוצאה בשבת, שכ"כ בסק"ג עוה"פ שא"צ לבדוק לענין הוצאה, ורק משום חומר הברכה החמירו.

בדעת הט"ז: יש לפרש שסובר שהוא מדינא, אבל יש הסוברים לפרש בדעתו שגם לענין חומר הברכה הוי בעיקרו "מדת חסידות".

רעק"א מוסכים עם הט"ז ועיקר נימוקו

כג. בחידושי רעק"א (שם על ס"ט) לאחר שכתב (עוד) כמה נפק"מ בין טעם הט"ז לטעמים אחרים, כותב: "והעיקר נ"ל דמשום חשש שלובש בגד בלא ציציות ליכא לחייבו לבדוק. דא"כ אין לדבר סוף. דיצטרך לבדוק בכל שעה. שמא עתה נפסקו והולך בלא ציציות, ומ"ש שעת לבישה או אח"כ. וכיון דזהו א"א ומוכרחי' לסמוך על החזקה דלא נפסקו וצריך לבדוק רק משום הברכה דלגבי איסור ברכה לבטלה יש תקנה לבדוק בשעת לבישה. כנלע"ד".

דהיינו, שמסביר רעק"א למה הט"ז צודק, ולמה אין חיוב לבדוק בשביל חשש שלא ילבש בגד שלא ציציות, "דא"כ אין

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

[החששות עצמם].

דיכולים לבררו כמ"ש ב"ד סי' א', ולפי טעם זה אם בתוך שיתעסק בבדיקתו לא יוכל להתפלל עם הצבור רשאי ללוכשו בלא בדיק'".

היאך מתפרש ויתיישב נימוק וחשש רעק"א לפי אדמה"ז

(א) נימוק א' על חיוב הבדיקה: בתחילה כתב מעין דברי הט"ז בקושייתו, שהיה לחייב לבדוק מחמת שנמצא בפנינו, ו"יכול לברר", ואכן לדעת המג"א זה סברא קיימת, בין כשלא בדקו כלל, ובין כשכבר בדק, ובכל ענין יש לברר כשיכולים לברר ואין לסמוך אחזקות.

אלא שמחצה"ש העיר: דהא דצריכים לברר גבי שחיטה, אע"פ ש"רוב" מצויים אצל שחיטה מומחים, הוא משום שיש כנגדה "חזקת איסור" "דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת", וכמו"כ כותב הב"י באו"ח סי' תל"ז לענין בדיקת חמץ מהבית, שיש לשאול המשכיר אם בדק, ולא לסמוך אחזקת בדוק, כיון שאפשר לברר, ומבאר הב"י שגם שם הטעם משום שיש חזקת חמץ על הבית שנשתמשו שם חמץ כל השנה, אבל לולא החזקת איסור לא היו צריכים לברר, וא"כ למה כאן צריך לברר, הרי בציצית אין כאן "חזקת איסור" על הציצית, דאדרבא, מאז שבדק פעם אחת, יש לה חזקת ציצית כשירה. ומיישב: שחזקה גרועה מרוב, ורק ב"רוב" בעי שיהיה חזקת איסור כדי שלא נילך בתר רוב, ונצרך לשאול אם אפשר, אבל בחזקה אפי' אין לו חזקת איסור, ויש חזקת היתר, כשאפשר לברר צריך לברר.

הח"ס מיישב הערה זו בהגהות על השו"ע: "נ"ב אע"ג דהתם בא להוציא מחזקת איסור אבר מן החי, כמ"ש המ"א לקמן סימן תל"ז [ס"ק ד'] ע"ש, מ"מ התם הוי רוב מצויין מומחים, ורוב בני אדם בודקים בתיהם כדין, ורוב עדיף מחזקת איסור. ואפילו הכי אמרינן דאותו

כד. אבל לפי דברי רבינו נראה שסובר דאדרבא: אכן יש חיוב לבדוק "בכל יום", והוא תקנת חכמים, ואדרבא: רבינו (וכן המג"א סי' י"ג סק"ה) טוען הסברא ההפכית: א"א להעמיד אחזקת כשרות "לעולם" בדבר ש"דרכן ליפסק", ובמילים פשוטות (כמו שקשה לחייב לבדוק משום דא"כ יצטרך לבדוק בכל רגע, באותה מדה): א"א לסמוך אחזקה, באופן תמידי כשמצד הטבע הדבר עשוי ושכיח להשתנות.

ולגבי הטענה של הרעק"א שא"כ יצטרך לבדוק בכל רגע, ע"ז נראה לכאור' מדברי רבינו שגם בזה יש גבול שהחכמים קבעו חיוב הבדיקה "בכל יום", ופעם א' ביום, וזה יספיק על כל היום (ומה שקבעו בשעת הברכה, יתבאר להלן, שהוא השעה הקדומה שיש בו מעשה שאלולי הבדיקה עובר בקום ועשה). וראה להלן שהבאנו מדברי הצ"צ בתשובותיו שהבין כן בהבנת רבינו בביאור הלכה זו, ושלכן, גם בענין היכא שיש חסרון בשלימות נאמנות שו"ב לבדיקת הסכין, (שצריך שיהיה י"ש מרבים"), מציע (ביסוד הלכה דידן) שאיש אחר יבדוק הסכין שלו פעם א' ביום!

דברי ושיטת המג"א

כה. כבר הבאנו דברי המג"א סק"א בשקו"ט ודחיית חילוק הב"ח לחלק בין חזקה הבא "בטבע ממילא" ובין הבא "מכח מעשה האדם", אבל אח"כ מסביר (דלא כשיטת הט"ז והב"ח) הטעם דלדעתו אין סומכין על החזקות:

וז"ל שם "אך נ"ל דמ"מ חייב לבדוק משום דאין סומכין על החזקה במקום

"לפעמים קרובות מתקלקל"

מקרי חזקה, דעשויה ליפסק בכל שעה, וכמ"ש ב"ד ס' ר"א ס' ס"ה בשם תשובת הר"ן, ומה"ט לא נהגו לבדוק החוטין שלמעלה מן הגדיל שמונחין על הבגד משום דאין עשוין ליפסק, ואע"ג דכתב הב"י ס' י"ג בשם הרא"ש דלא חייש כ"כ דאף אם יפסקו אין נפסלין מיד לשיטתיה אזיל דס"ל דלא מיפסלו עד שיפסקו כולן אבל לדין חיישינן ועס' י"ב".

(ב) וכותב עוד נימוק לחייב בדיקה: והוא שכוין ש"עשו ליפסק בכל שעה" אין זה נקרא חזקה, ומוכיח סברא זו מההלכה ב"ד ס' ר"א סס"ה, דמקורה בר"ן, דמקוה שדרכה להתמעט ולהתחסר ולעמוד על פחות מ' סאה וטבלה בה, צריכה לחזור ולטבול, כל זמן שלא נודע בודאי שבשעת טבילתה היה בה מ' סאה, והטעם שאין סומכים אחזקה בדבר ש"עשו" ליבטל ולהשתנות. (ועיי"ש במחצה"ש שלפי טעם זה אפי' אם יעבור זמן תפלה עם הצבור, אינו רשאי ללבשו בלי בדיקה, דלא כהיוצא לטעם הא').

נציין לשון המשנ"ב בס' ח' סקכ"ב בדעת המג"א: "דחזקה גרועה היא דעשוין החוטין ליפסק", דשונה מנוסח המג"א "דלא מיקרי חזקה", אלא שהוא "חזקה גרועה".

ויש להדגיש בדבריו ובלשונו שמדובר בחזקה העשויה ליפסק "בכל שעה" שאין זה עשוי להשתנות רק לאחר זמן מסוים אלא "בכל שעה" עשוי ליפסק.

(ואפשר שבזה מתבאר השגת האחרונים על דבריו, ואי"ה נדון בזה להלן, שאין חוששים לחזקה "העשויה להשתנות" אלא כשיש חזקה הפכית נגד חזקה קמיתא, וכמו "חזקת טומאה" נגד חזקת כשרות המקוה, והרי המג"א כותב דבריו אפי' בציצית היכא

עדיפות שיש להרוב על החזקה, לא מועיל לכתחילה היכא דאיכא לברורי, וה"ה נמי הכא בציצית דליכא רק חזקה ולא רוב, צריך לברר. מה שאין כן בטריפות דהוי רובא כשרין".

דהא שאין חיוב לברר שם רק משום שיש חזקת איסור הוא משום דמדבר ב"רוב" שעדיף מחזקה, (לכן לולא שיש חזקת איסור כנגד לא היה בעי לבדוק אפי' היה אפשר לברר), אבל בציצית שאין רוב, רק "חזקת" היתר, חייב לברר אפי' אין חזקה נגדית.

עוד יש לדון שיש מקום להקל יותר כאן משאר מקומות שסומכים על חזקה, ששם הוא חזקה גרידא שהדבר ב"חזקת כשרות" אבל כאן מדובר שלפנ"ז ראינו בעינינו שהציצית כשירה, אולי יש מקום לחלק ולומר שיש לסמוך בזה יותר. ולאידך יש שהעלו סברא שיש להחמיר בציצית מפאת שיש "חזקת חיוב" (בניגוד לחזקת כשרות) ולכן יש חיוב יותר לברר.

כו. הערה"ש למד בשיטת עצמו ובשיטת הט"ז, שכל הבדיקה הוא מדת חסידות, וז"ל באו"ח ס' ח' סט"ו: "... ולכן ממדת חסידות יש לו לבדוק, ולכן אם הצבור מתפללים לא יבדוק כלל ובדיקה זו אינו אלא כשיש לו פנאי, וק"ו אם הטלית היה מונח במקום הגנוז והצניעו בציצית כשרים שאין צריך לבדוק בכל ענין [ובזה הסכים גם המג"א סס"ק י"א ע"ש]."

אבל שיטת המג"א ואדמה"ז (ואפשר ומסתבר שלמדו כן בשיטת הטור ומחבר), נראה בעיקר שהוא חיובא מדינא, ולפי"ז צ"ל ביאור אחר למה אין חיוב לבדוק כשהצבור מתפללים. וראה להלן בדברינו בדברי רבינו הזקן.

כו. וממשיך המג"א "אך נ"ל ט"א דלא

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

בסי' ר"א סס"ה אינו מוכרח דשם י"ל דהעמד טמא על חזקתו כמ"ש בר"ן שם, דהיינו שאין הוכחה מהדין במקוה שמימיו מתמעטים, כיון ששם (בנוסף על שהחזקה הקודמת "עשויה להשתנות", הרי) ישנו "חזקת טומאה" של הגברא ההולך לטבול, משא"כ בציצית אין חזקה הסותרת חזקה הקודמת.

וממשיך הגר"א "אבל ראייתו מקדושין ע"ט ב' עתוס' שם בר"ה מי ור"י פי' כו' ואמר' שם ע"כ ל"ק ר"נ כו' ור' יעקב ס"ל דלא הוי חזקה כיון דהחולי מצוי אף לרב, דאל"כ ליפרך אדרבה העמד הגוף על חזקתו כמו שפריך שם א' וגם לר"נ אלימא חזקת הגוף מממון וקי"ל כו' יעקב כמ"ש בח"מ סי' רנ"א ס"ב בהג"ה וכן קי"ל כרב שם, אלא שהגר"א מסיק שישנו הוכחה ממה שפוסקים כרבי יעקב בקידושין, במי שכתב מתנה, וחזקתו בריא, שאז חל המתנה, אבל הנותן טוען שהיה שכ"מ (וכשעמד אין מתנתו מתנה), ואעפ"כ אין מחזיקין אותו בבחזקת בריא הקודמת, אלא חוששים שמא חלה, משום שה"חולי מצוי" (וכ"כ הר"ן שם). וא"כ גם כאן יש לחוש שהציצית מתקלקל בענין שהדבר "מצוי" שיתקלקל, ויש לבדוק זה, אע"פ שאין כאן חזקה הסותרת חזקה קמייתא.

אבל לכאור' עדיין ישלה"ב בכוונתו: שאמנם בנידון דספק במתנת הנותן (אם הוא שכ"מ או בריא), חזקת בריא של הנותן (חזקת הגוף) הוא עשוי' להשתנות, מ"מ דילמא נוקטים בחזקה זו דוקא כשיש לו "חזקת ממון", דהדבר נמצא ברשותו, וכפי דברי הגמ', שלכן אפי' רב הסובר שהולכים בתר "חזקה דהשתא" ("בוגרת לפנינו"), מ"מ, בנידון דספק מתנה, יכול לחזור בו אפי' "השתא בריא", משום "דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו" (גמ' קידושין שם), וא"כ עדיין יכול לומר

שאין חזקה נגדית, אלא משום שכאן מדובר בחזקה העשוי ליבטל "בכל שעה".

עוד הדגיש המג"א: "ומהאי טעמא לא נהגו לבדוק החוטין שלמעלה מן הגדיל כו'", שלטעם הב' מובן מה שאין בודקים החוטין שלמעלה מהגדיל ששם (לדעתו) אין דרכן ועשוי ליפסק. משא"כ לטעם הא', נראה מדבריו שהיו צריכים לבדוק גם שם כיון ש"אפשר לברורי".

כח. והנה הביאור הגר"א גם הוא כתב מעין זה אלא שדן בהראיה, ונעתיק לשונו: "קודם כו'. אף על גב דאזלינן בתר חזקה כמ"ש בחולין י"ב, מ"מ כיון דאפשר לברורי כמ"ש בפ"ק דפסחים חזקתו בדוק כו' למנ"מ כו', ובפ"ג די"ט לענין הבדיקה של בהמה, ואף על גב דאזלינן בתר חזקה כמ"ש לענין הגבינות כמ"ש בי"ד סי' פ"א, והיינו במיעוט המצוי כמ"ש בי"ד סי' א', וכ"ש כה"ג דרגיל לפסוק לא אזלינן כמ"ש מ"א".

דהיינו, שמביא טעם הא': ש"כשאפשר לברר" אין סומכים על החזקה, אלא שמצרף לטעם זה עצמו, מענין טעם הב': שזה (דוקא) "במיעוט המצוי" וכ"ש ב"רגיל לפסוק", שבזה אין הולכין אחר רוב וחזקה, כשאפשר לברר.

הנה בפשטות נראה: שדעתו הוא שהבדיקה זו הוא מדינא ולא חומרא בעלמא:

לפי טעם ונימוק הא' יש לדון ולפלפל, שהוא "מהיות טוב" כש"אפשר לברר" יברר, וכנ"ל (אלא שגם לטעם הא' פשטות סגנון המג"א נראה שהוא חיוב מדינא), אבל לפי נימוקו הב', שכתב ש"בעשוי ליפסק כל שעה" "לא מיקרי חזקה" נראה ברור שהוא "מדינא" ולא "חומרא" בעלמא.

וממשיך הגר"א "אלא דראיתו ממקוה

"לפעמים קרובות מתקלקל"

וכ"מ בב"ח כאן, ובסי' י"ז כתב דאם בדקו כשגנוזו א"צ לבדוק בשעת הברכה וכמ"ש ב"ד סי' י"ח ע"ש.

ומסיק: א) דלמרות ב' טעמים דלעיל, מ"מ בשעה"ד אם יודע שאתמול היו כל החוטין שלימים יכול לסמוך ע"ז. ב) ואם בדקו כשגנוזו, א"צ לבדוק כמ"ש ההלכה לענין סכין שחיטה ביו"ד סי' י"ח סי"ד שכשיש לו סכין מיוחד, ומצניעו תמיד בחזקת בדוק, אפילו שחט בו בלי בדיקה ואחר השחיטה קודם שבדקו נאבד, אף על פי כן מותר הבהמה באכילה.

ובמחצה"ש מעיר על דברי המג"א בזה, שהרי שם איתא ש"הרמ"א כתב בשם רשב"א [תורת הבית הארוך בית א' שער ב', דף ט"ו ע"א] דאעפ"כ לא ישוט בו לכתחלה בלי בדיקה, צריך לומר דסבירא ליה להב"ח דהכא עדיף, כנזכר לעיל דליכא חזקת איסור כנגדה כמו בשחיטה. ומהאי טעמא באמת המ"א לא רצה לסמוך על קולא זו, כ"א במקום הדחק".

אבל בפרמ"ג שם מיישב ומחלק: וי"ל כי דרך הברזל לפגום בעמידה משא"כ כאן".

אלא שאכן יש להבין: דאם ננקוט (כנ"ל) שמה שהמג"א סובר שיש לבדוק הוא "מדינא" משום שחסר בעצם שם חזקה, א"כ למה יש להקל: בשעה"ד כשיודע מאתמול שחוטין שלימים, ובשלמא כשגנוזו ובדקו לפניו אפשר ומסתבר לומר שאין לחוש בזה כ"כ שנפגם ביני ביני כדי לחייבו לבדוק עוה"פ, אבל בציוור הא' של "שעה"ד" למה לא יחוייב לבדוק?

ונצטרך לומר: שאע"פ שהמג"א כתב בנימוק הב' "דלא מיקרי חזקה", הרי"ז חומרא מדרכנן להחשיבו שאי"ז חזקה, ולכן אין חייב לבדוק בשעה"ד, וצ"ע

"חזקה העשוי" להשתנות" אינו חזקה, ואפי' ישנו חזקה דהשתא (גם שהוא בריא עכשיו) רק משום שיש "חזקה" נגד חזקת הגוף, משא"כ בציצית אין כאן שום חזקה נגדית, מנ"ל שלא נילך בתר חזקה העשוי' להשתנות. ולכא' כן הוא טענת הש"ש נגד המהרי"ט הסובר כעין דברי המג"א. נביא להלן דבריו.

כט. ג) אבל יש להוסיף: שבאמת במג"א בסי' י"ג סק"ה כתב סברא דנראה שהיא סברא אחרת מסברא הקודמת, שכתב לחלק במה שצריכים לבדוק קודם הברכה, ואין סומכים אחזקה, ובמה שא"צ לבדוק קודם שיוצא עם הטלית המצוייצת בשבת, וסומכים אחזקה, כותב: "וי"ל דשאני התם דאם לא יבדקו בשעת ברכ' לא יבדקנו לעולם, ובודאי א"א לעול' לאוקמי' אחזקתו כיון דעשוי ליפסק", דאין נראה שזה סברא הקודמת (שכיון ש"עשוי ליפסק" אין לסמוך אחזקה, כמו שאין סומכים אחזקת מקוה כשירה, כשהמים מתמעטים והולכים), אלא זה סברא מחודשת שחז"ל קבעו לבדוק בשעת הברכה, משום שאם לא יבדקו כלל (כשיסמכו אחזקות) נמצא שלא יבדקו לעולם, וזה "א"א" לסמוך "לעולם" אחזקתו, כיון שעשוי ליפסק. אכן זה סברא שכתבו רבינו הזקן, בסי' זה סי"ג, אלא שהבהיר וכתב: "לכן תיקנו חכמים שיבדקו בכל יום ויום".

ועיין להלן עוד בדברינו בדברי אדמה"ז, שלפי דברים הללו, נראה שאין טעם זה דומה לטעם דלעיל: שלטעם דלעיל, "אין נקרא חזקה" כלשון המג"א, אבל לפי טעם הזה, אכן ישנו חזקה דמקרא, אלא שא"א להחזיק כן לעולם ובכל העניינים, לכן "קבעו" חז"ל צורך לבדוק "בכל יום".

ולפ"ז יש לסמוך ע"ז בשעת הדחק אם יודע שהיו כל החוטין שלמים מאתמול

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

והבנה בזה.

מזה מובן: דהנה היה מקום לחקור בהבנת דברי רבינו שהחכמים חייבו לבדוק ב"כל יום" ושלא לסמוך אחזקה, משום סברא הנ"ל, שא"א להעמיד בחזקה זו "לעולם", בב' אופנים:

(א) שמדרבנן אין חזקה הראשונה נחשבת חזקה, כיון שהיא עשוי והונהג באופן דבזמן מהזמנים "עשוי" ליפסק וליבטל, שלכן אין להחזיק כלל אחזקה קמייתא, והוא בדוגמא למה שכתב במג"א בתחילה, ש"חזקה העשויה ליפסק בכל שעה" לא מיקרי חזקה, והיינו שאי"ז חזקה כלל, והגם שמה"ת גם זה נחשב לחזקה (כיון שדין דידן הוא רק דין דרבנן), מ"מ מדרבנן אי"ז כלל חזקה, ועד"ז מה שאין מחשיבים החזקה קמייתא, כש"א"א להחזיקו כן "לעולם" עניינו בזה שמשום הכי אין כאן חזקה כלל!

(ב) או אפשר לבאר באו"א: אין הכוונה שמשום ש"א"א להחזיקו לעולם דמש"ה אין כאן חזקה קמייתא כלל וכלל, אלא באמת ישנו במדה מסוימת ענין וכח החזקה קמייתא, אלא שאין לסמוך בזה, משום חזקה ההפכית: ש"א"א להחזיקו לעולם בענין זה, ולכן קבעו ותיקנו חכמים שיש חיוב לבדוק ב"כל יום", אבל באמת עדיין ישנו הכח של חזקה קמייתא אלא שאופן כללי אין מתחשבים עמה.

לכא' נראה מהלכה דידן שהאמת שההבנה כאופן הב': דאם כאופן הא', לא הו"ל לפסוק בב' ציורים הללו, לעמידן על חזקה הקודמת (מ"אמול") כשמדרבנן אין חזקה כזו, וכיון שפסק רבינו שבב' ציורים הללו, אכן יש להתחשב עם חזקה קמייתא, יש ללמוד מזה, שההבנה כאופן הב', שבאמת נשאר "חזקה קמייתא" אלא שהחכמים תיקנו שאין לסמוך על זה, אבל בציורים כאלו, שיכול להתבטל מתפילה

בדברי אדמה"ז במקורות שנשתהא לבוא לבהכ"נ בשעה שכבר הצבור מתפללים או קראוהו לעלות לתורה ואז לבש הטלית, אינו חייב לבדוק הציצית בציורים אלו, ועוד בדעת המג"א והט"ז בזה

ל. הנה יש להוסיף לדיון הכללי, והחיוב לבדיקת הציצית בהא שאדמה"ז הביאו ב' ציורים הללו:

וז"ל רבינו בסי' ח' סט"ו: "מי שנשתהא לבא לבהכ"נ ובעוד שיתעסק בבדיקת הציצית יתבטל מלהתפלל עם הציבור, וכן מי שבא לבהכ"נ וקראוהו לעלות לס"ת ועדיין לא לבש טליתו, כיון שהציבור ממתינין עליו, לכן משום טורח הציבור רשאי ללבוש הטלית בלא בדיקת הציצית, דכיון שהוא יודע שאתמול היו הציצית שלימות מעמידין אותן בחזקתן".

רבינו מעמיד ב' ציורים הללו: (א) שאיחר לבוא לבהכ"נ בשעה שהצבור עומדים להתפלל, ובאם יעסוק אז בבדיקת הציציות, "יתבטל" מתפילה בצבור. או: (ב) מי שקראוהו לעשות לתורה, ועדיין לא לבש הטלית, ועכשיו לובש אותו, ובאם יעסוק בבדיקת הציציות יגרום ל"טירחא דצבורא". הנה בב' ציורים פוסק רבינו שרשאי ללבוש הטלית בלא בדיקת הציצית, שבציורים אלו יכול "להעמיד על חזקתן" הראשונה, כשהיה לו ידיעה ברורה, שאתמול היו הציציות שלימות!

דאע"פ שרבינו קבע וביאר שבדיקת הציציות הם "תקנת חכמים" וחיוב גמור (ולא חומרא בעלמא) וממילא מובן שאין לסמוך אחזקתן גרידא, כיון ש"א"א להעמידן לעולם בחזקת כשרות", (משום דרכן ליפסק בכמה סיבות), מ"מ, כשמדובר בציורים הללו יש להעמידן על חזקתם.

"לפעמים קרובות מתקלקל"

ליפסק...", ומיד אח"ז כותב: "ומ"מ יש לסמוך ע"ז בשעת הדחק אם יודע שהיו כל החוטין שלמים מאתמול...", שפסק זה בהמשך לזה "דעשויה ליפסק כל שעה", ואעפ"כ בשעה"ד יכולים לסמוך על החזקה.

ודוחק לומר שפירושו כאן הוא אותו כוונה למ"ש בסי' י"ג סק"ה "...וי"ל דשאני התם דאם לא יבדקו בשעת ברכ' לא יבדקנו לעולם, ובודאי א"א לעול' לאוקמי' אחזקתו כיון דעשוי ליפסק...", שטעם שחסר בחזקה הוא מחמת ש"א"א לעולם לאוקמי' אחזקתו, כיון דעשוי ליפסק", כנ"ל, שלפ"ז אכן שייך לומר שישנו חזקה דמעיקרא, וכשיודע ש"אתמול" היה שלימים, ולכן מועיל בשעה"ד.

ואולי נאמר: שגם מה ש"עשוי ליפסק כל שעה", אינו מפסיק לגמרי החזקה, מה שהחזקנו עד עתה, כיון שאין ברור או אפי' קצת נטיה לומר שאכן החזקה נפסק עתה.

כל הנ"ל הוא לפשטות לשון המג"א, אבל לפי נוסח דברי המשנ"ב בדעת המג"א יש לבאר באופן אחר: שכנ"ל כתב בס"ק כ"ב: "דחזקה גרועה היא דעשויין החוטין ליפסק", שאין זה, כאילו אין כאן שום חזקה, אלא שישנו חזקה, אלא שהיא חזקה גרועה, ולכן המשיך שם: "ולכן צריך לבדוק בכל יום בבוקר כשלו בשן, ואז אף שהסירן והסיח דעתו מהם, אף דצריך ברכה כשחזור ולובש, אפ"ה א"צ לחזור ולבדוק, דבזמן מועט כזה אינו רגיל ליפסק וסמכין אחזקה", ובזה מתיישב מה שלדעתו אין חשש לצאת בשבת, כשכבר בדקו בבוקר, וסומכים אחזקה, אע"פ שהיא חזקה העשויה להשתנות וליפסק, אלא כיון שעדיין ישנו "חזקה" אלא שהיא "חזקה גרועה", לכן אין חוששין בכגון זה "דבזמן מועט כזה אינו רגיל ליפסק"!

בצבור, או שיהיה "טירחא דצדבורא" בזה יש לסמוך אחזקה הקודמת.

ויש לציין שרבינו ציין בשו"ע לציור הא' לה"מג"א" סי' ח' סקי"א, ולציור הב' להט"ז סי' י"ג סק"ג.

ולכאור' הכוונה (לציין לסי' ח' משום ששם כתב להדיא נפק"מ זו), שבמג"א הנ"ל כתב: "ומ"מ יש לסמוך ע"ז בשעה"ד אם יודע שהיו כל החוטין שלמים מאתמול, וכ"מ בב"ח כאן", (וישל"ע בכוונתו בציור להב"ח "כאן" דהרי אינו מדבר בציור הזה, אלא בציור הדומה למ"ש רבינו בסט"ז). אלא שרבינו לא הגדיר שההיתר קשור עם "שעה"ד", ויש לפרשו שההיתר קשור עם חשיבות של מצות תפילה בצבור שהיא מצוה חשובה וכמ"ש רבינו בסי' צ' שחשיבותה מענין מצות קידוש ה' ברבים.

ובמה שציין לציור הב' להט"ז, ז"ל שם: "ומ"מ נ"ל במי שקראוהו לס"ת ואין עליו טלית עדיין, ורוצה ללבוש טלית לילך לקרות, שאין לבדוק הטלית בעת ההיא משום טורח צבור, כדאשכחן בימא בכ"ג שהיה קורא ע"פ ובעשור לחדש כמ"ש ביי"ד סי' רע"ט, ק"ו כאן שיש להעמידו על חזקתו נ"ל".

אבל לכאור' אין דברינו נכונים: שהרי המג"א עצמו הוא מי שכתב בסקי"א זה, בתחילה, שהטעם שאין סומכים על החזקה, משום ד"עשוי ליפסק בכל שעה", ו"לא נקרא חזקה", ואעפ"כ סיים ש"בשעת הדחק" סומכים על החזקה, נמצא שאפי' אם מסבירים כאופן הא', מ"מ, יכולים לסמוך אחזקה בשעת הדחק.

וז"ל שם: "אך נ"ל ט"א דלא מקרי חזקה דעשויה ליפסק בכל שעה ... מה"ט לא נהגו לבדוק החוטין שלמעלה מן הגדיל שמונחין על הבגד משום דאין עשויין

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

שהרי כשיברך עליה, אין לחשוש ללבישה בלי ציצית או להוצאה לר"ה בציצית פסולה, שהרי לעניינים אלו יש לסמוך אחזקה.

לשאר השיטות: כיון שאפשר לברר או שחסר בכח החזקה (באיזה מההסברים שיהיה), יש לו לעשות ולברר כן בכל טלית וטלית בפ"ע.

(ויש לעיין האם לשיטת הרא"ש בתשובותיו שהמדת חסידות הוא דוקא לענין הברכה, ובמילא מספיק בבדיקת א' מהם או שהוא מצד עצם לבישת הטלית כו', ולכן יש לבדוק כ"א מהם גם מצד מדת חסידות).

(ב) במקום שאינו רגיל ואינו "עשוי" ואין דרכו ליפסק:

לכא' בזה: לדעת הט"ז: נראה שבזה אין לו חיוב לברר ולבדוק אפי' לענין חומר הברכה, שהרי כתב "יש לעיין ... שרגל ג"כ להתקלקל...",

לדעת המג"א: לכאורה לפי ההסבר שכש"יכול לברר" יש לו לברר, נראה שגם בזה יש לו לברר, אבל להסביר שקשור עם מה ש"עשוי" להשתנות" (הן באם זה עצם סביות השינוי כשלעצמו, והן מפאת ש"א"א להעמידו בחזקת כשרות לעולם), מסתבר לומר שזה רק כ"שרדכו" ליפסק מחמת איזה סיבה, אבל אם אין "דרכו" ליפסק אע"פ שאפשר ליפסק אין חיוב לברר.

(ג) אם לא בדק בבוקר בשעת הברכה: האם צריך לבדוק בשבת קודם שיצא לר"ה/ האם צריך לבדוק עכשיו באמצע לבישתו (נדון הדבר ע"פ פשטות, ואח"כ נדון בדברי האגר"מ):

אי"ה נחזור לדון קצת במג"א לפי דברי אדמה"ז בתשובה, ודברי הצ"צ בדברי המג"א.

נעיר עכשיו גם לשיטת הט"ז מה שיוצא ממנו שמקיל בציור הב' שכשקורים לתורה ויש טירחא דצבור באם יבדוק הציצית: שהגם שלדעתו עיקר החיוב לבדוק מפאת חומר הברכה, וכאן יצא שאכן יברך בלי בדיקה, ואעפ"כ משום טירחא דצבורא הרי"ז דוחה החשש דברכה לבטלה.

סיכום נקודת השיטות לע"ע

לא. בקצור סיכום היוצא משיטות שהוזכרו כאן:

א) לפשטות שיטת הרא"ש: באמת יש "חזקת כשרות" ויש לסמוך בזה, אלא ש"החרד לדבר ה'" יחמיר לבדוק.

ב) פשטות הטור ושו"ע: שמדינא יש לבדוק הציצית, ונראה שכן הביא בדברי הרא"ש בפסקיו. והביאור הוא: א] לב"ח: חסר בחזקה, משום דאינו "ממילא" אלא ע"י "מעשה אדם". ב] להט"ז: אין חסרון בהחזקה מעיקר הדין, ובפרט שנבדק כבר קודם, אלא שבדקין משום "חומר ברכה לבטלה". ג] להמג"א: כמה אופנים: (א) משום ש"אפשר לברר" יש לבדוק. (ב) חסר בחזקה "דעשוי ליפסק כל שעה". (ג) משום "דא"א להחזיקו בכשרות לעולם". ד] בדברי אדמה"ז: ש"א"א להעמידו בחזקת כשרות לעולם, כיון ש"דרכו ליפסק".

נפק"מ היוצא משיטות הפוסקים

לב. א) כשא' רוצה ללבוש כמה טליתים בפ"א, וכמו"כ לענין בדיקת טלית קטן אף שמברך על טלית גדול, האם צריך לעיין ולברר בכל א':

לדעת הט"ז: מספיק לבדוק א' מהם,

"לפעמים קרובות מתקלקל"

בעת שהיה מברך על הלבישה ונמצאו שלמים, תו אין רגיל ליפסק בזמן מועט כזה, אפי' הסירו בינתיים [מ"א], ומוכח מזה דבשבת ג"כ צריך לבדוק הציצית וכן כתב הב"ח בפירוש בסי' ח', והעולם אין נוהרין בזה, ועיין בביאור הלכה".

[וזה"ל בביאור הלכה: "קודם שיצא בו. עיין במ"ב מש"כ לענין בדיקה בשבת, ואולי טעם המנהג הוא משום דלמה יועיל הבדיקה, דאפי' לא ימצאם כראוי יהיה מותר ללבוש בשבת בבהכ"נ כפסק הרמ"א בסעי' ג'. אך זה לא יתורץ אלא למ"א דטעם בדיקה הוא שלא ילך בבגד בלא ציצית, אבל לפי מש"כ הט"ז דטעם הבדיקה הוא משום חומר לא תשא בברכה לבטלה, א"כ יבדוק ואם ימצא שהם פסולים ילבש ולא יברך, ואפי' להמ"א שייך הטעם דוקא בבהכ"נ, אבל אם לובש הטלית בביתו, כגון במקום שאין תיקון עירוב בעיר והמנהג שלובש הטלית בביתו, ושם בודאי צריך בדיקה מב' טעמים: א' שלא ילך בבגד בלי ציצית, ועוד שהוא רוצה לילך בו לכרמלית או לר"ה, והנכון שביום עש"ק יבדוק הטלית בעת הנחתו בהתיק שלו ואז לא יצטרך לבדוק בשבת כמו שפסק המ"א לעיל בסי' ח', ע"ש"].

אלא שיש לציין שיש שינוי קצת בין דברי אדמה"ז ודברי המשנ"ב, בזה שלאחרי שבדק פעם א' ביום השבת, אין חוששין עוד דילמא נפסק לאחר ז' (ויוצא לר"ה בציצית פסולה): שאפשר שיש להם הבנה שונה בדבר:

במשנ"ב ההבנה הוא: שלאחר הבדיקה "אין רגיל ליפסק בזמן מועט כזה", אבל באדמה"ז ההבנה הוא כפי פשוט דבריו: "שמעמידים אותו בחזקתם, כמו שנתבאר בסי' ח'", ושם בסי"ג: "... אבל באותו היום שכבר בדקו פ"א, שוב א"צ לבדוק,

לפי הט"ז: אין חייב לבדוק, כיון שכל חיוב הבדיקה רק לחומר הברכה, וכבר בירך, הרי לשאר עניינים הולכים לפי החזקה וא"צ לבדוק.

לפי פשוט המג"א: הן לסברא ש"כשאפשר לברר" יש לברר, והן להסברא שאין הולכים בתר חזקה דמעיקרא העשוי' להשתנות, חייב לבדוק, להסיר החששות של הוצאה בשבת לר"ה (או לכרמלית), והן להסיר החשש שלובש ד"כ בלי ציצית הכשרים.

לפי פשוט אדמה"ז: פשוט שחייב לבדוק, כיון שתקנו חכמים שחייב לבדוק פ"א ביום, לכל חשש שיהיה, והגם שתיקנו לעשותו בשעת הברכה, הרי בפשטות, הוי עיקר עניינו שיבדוק פ"א ביום, כיון ש"א"א להחזיקה בחזקת כשרות לעולם", לכן קבעו בדיקתו פ"א ביום, אלא שקבעו בד"כ, לעשות בדיקה מיד לפני הברכה, כדי למנוע החשש הראשון היכא שעושה בידים בקום ועשה, דבר שאינו כראוי, והוא הברכה, אבל גם באם כבר בירך, והוא לובש בגד זה, או רוצה לצאת עמה לר"ה, צריך לבדוק פ"א ביום כדי להסיר חשש לבישת ד"כ בלי ציצית, וכדי שלא יוציא לר"ה.

ואכן כן מוכח להדיא מדברי רבינו שכתב בסי' י"ג ס"ג: "א"צ לבדוק את הציצית כשהוא יוצא לרשות הרבים אם כבר בדקו באותו היום מפני שמעמידין אותן בחזקתן כמו שנתבאר בסימן ח' עיין שם". ברור מדברי רבינו, שכל מה שאין חיוב לבדוק כשיוצא לר"ה עם הציצית, הוא רק משום שכבר בדק לפני זה "באותו היום", אבל אם לא בדק "באותו היום" צריך לבדוק קודם שיוצא.

ואכן כן כתב גם המשנ"ב בסי' י"ג סק"ז: "קודם שיצא בו. כיון שבדקו בבוקר

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

לבעל דין לחשוב, שזה דוקא לענין למנוע מאיסור דאורייתא, שאין להעמיד בזה אחזקת כשרות לעולם, אבל כשמדובר באיסור דרבנן, אולי יש להקל יותר, ולהעמיד אחזקת כשרות לעולם.

אבל לכשתדקדק תראה שאינו נכון: בנוסף על שעצם סברא זו, אין לחלק בין דאורייתא לדרבנן, אלא היא סברא ברורה: "שא"א להעמידן לעולם" בח"כ, שהוא דבר סברא, שאין אפשריות להעמיד חזקה "לעולם" בדבר ש"דרכו ליפסק", הנה בנוסף לזה יש לדייק בב' הלכות, שהלכה דידן הוא אפי' דרבנן:

דהנה בסי' ח' סי"ג כותב רבינו: "... אבל באותו היום שכבר בדקן פ"א ... ומותר לצאת בהן כך בלי בדיקה אפי' לר"ה בשבת מפני שמעמידן אותן על חזקתו, שהרי היו שלמים באותו היום כשבדקן כבר", דמשמע מינה יותר שכשלא בדקן באותו היום אינו מותר לצאת בהן בלי בדיקה, אפי' לרשות שאינו ר"ה, דנראה מזה שבנוגע להיתר צריך התנאי שכבר בדקן, והוא אפי' בכרמלית, אלא שמוסיף "אפי' בר"ה, שבענין זה מותר גם לר"ה, אבל בענין שלא דק, מדוייק מינה שגם בזה יהיה אסור.

ואם יתעקש המתעקש לפרש הלכה הזו, שמ"ש רבינו להצריך בדיקה להוצאה הוא רק לר"ה, נביא עוד הלכה: הרי הבדיקה הזו היא גם לענין שיוכל ללבוש ציצית זה, שלא ילבש ד"כ בלי ציצית, ולכאור' נראה שההלכה הוא גם בשבת, שבהרי כתב שצריך "לבדוק ... בכל יום" ולא חילק בין ר' ימי השבוע ויום השבת, ונראה שגם בשבת אסור ללבוש בלי בדיקה, ולכאור' בסי' י"ג ס"ו איתא שביום השבת "כיון שאינו יכול להטיל ציצית מחמת איסור שבת, אין איסור מה"ת ללבוש טלית בלא ציצית, שהרי לא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית,

אפי' אם הסיר טליתו מעליו והסיח דעתו מללבוש עוד ... מותר לצאת ... אפי' לר"ה בשבת, מפני שמעמידן אותן על חזקתן, שהרי היו שלמים באותו היום כשבדקן בשחר".

דבמשנ"ב ההבנה הוא משום שבזמן מועט אין לחשוש שמא נפסלו, אבל באדמה"ז שלא הדגיש דבר זה, נראה כוונה אחרת: על פי מה שנתבאר בדברינו בהבנת אדמה"ז בדבר, שאין הכוונה שבעצם חזקה העשוי' להשתנות, אינו חזקה כלל, אלא שכיון ש"אי אפשר להעמידן בחזקת כשרות לעולם", לכן א"א לקבוע ההלכה שלא יבדקו אותו כלל, ולכן תיקנו חז"ל שיבדוק, ואופן הקביעות הוא פ"א בכל יום", ולכן מיד שבדק כבר באותו היום, חוזר להלכה הכללית, שיש חזקת כשרות הקודמת, וכיון שכבר בדק ובאותו היום היו שלמים יכול לסמוך עליהם.

ובהבנה זו מרוויחים ויומתק ההבנה בההלכה שיכול לסמוך אבדיקת אתמול, כשיש לו תפילת צבור המתאחרת, או כשנקרא לתורה ויש טירחא דצבור, דמבואר בסי' ח' סט"ו בדברי רבינו שסומך על בדיקה דאתמול, ובזה אין כאן "זמן מועט" כמו בבדיקה ביום השבת, ואעפ"כ א"צ לבדוק, משום דבעצם יכולים לסמוך אחזקה הקודמת באקראי, אלא שא"א לקבוע כן "לעולם", ולכן בודקים בכל יום, אבל כשכבר בדק, אין לחשוש עוד משום שסומכים אחזקה הקודמת.

יש לדייק מדברי רבינו שאין לחלק בהלכה זו בין איסור דאורייתא ואיסור דרבנן

לג. הנה דברי רבינו שמפרש שכוונת הלכה דידן הוא: ש"חכמים תיקנו" לבדוק הציצית ב"כל יום", כיון ד"א"א להעמידו אחזקת כשרות לעולם", הנה היה מקום

"לפעמים קרובות מתקלקל"

יש לבדוק עוה"פ משום חשש הפסיקה, בין בדיקתו הקודמת לזמן שיוצא לר"ה.

אבל לאדמה"ז ודעימיה וכן כותב להדיא המג"א בסי' זה סק"ה על הלכה זו עצמו! אין שום הכרח שהרמ"א סובר כתשובות הרא"ש שאפשר שסובר כהב"י שמחוייב לבדוק בכל יום, משום שאין להעמיד על החזקה, לענין שלא יבדוק "בכל יום" דאל"כ לא יבדוק לעולם, וזה א"א להעמיד על חזקתו לעולם, וא"כ כיון שכבר בדקו ביום זה לפני הברכה, יכול להעמידו על חזקתו שיודע באותו יום שהיו שלימים.

בקצור: דברי רבינו הזקן ברור מללו: שהחייב לבדוק נראה שהוא מדינא ולא חומרא בעלמא, ועוד הגדיר וקבע שהחייב הוא "תקנת חכמים" וזמנה הוא "בכל יום"!

דברי האגר"מ בפי' המג"א והט"ז אבל בדבריו אדמה"ז ברור דלא כדבריו

לה. והנה באגר"מ דין בנידון זה, במחלוקת בין הט"ז והמג"א ובכמה פרטים בהלכה זו, ונעתיק מדבריו ונראה היאך יוצא מהבנת אדמה"ז בפרטים אלו:

וז"ל באו"ח ח"ד סי' כ"א אות ו': "ביאור מחלוקת הט"ז והמ"א בבדיקת ציצית קודם הברכה ובדבר בדיקת הציצית קודם הברכה שכתב הש"ע, הא פליגי הט"ז והמג"א אם צריך לבדוק גם במקום חבורם להבגד שהט"ז בסי' ח' סק"ח כתב גם צריך לעיין באותו חלק של ציצית שהוא בתוך נקב הטלית עד הקשירה שרגיל ג"כ להתקלקל, והמג"א סקי"א כתב דלא נהגו לבדוק החוטין שלמעלה מן הגדיל שמונחין על הבגד משום שאין עשויין ליפסק, וקשה להבין מחלוקת במציאות, דהט"ז כתב שצריך לבדוק גם למעלה מן הגדיל משום שרגיל ג"כ להתקלקל והמג"א כתב שא"צ

אלא לאחר שילבשנו מ"ע להטיל בו ציצית, וכיון דיאנו יכול להטיל אינו עובר, אלא דמ"מ מדרבנן אסור ללבושו כיון דסופו לבטל מ"ע...". הרי ברור שגם לענין איסור דרבנן (כמו בשבת) אסור ללבוש טלית זה, בלי בדיקה, שמא יש בו ציצית פסולות, אע"פ שאין בו איסור מה"ת, ומוכח מזה בהוכחה ברורה, שכלל הנ"ל: ש"א"א להעמידן בחזקת כשרות לעולם" כשדרכן ליפסק הוא אפי' באיסורים דרבנן.

דברי הרמ"א

לד. וז"ל הרמ"א בסי' י"ג ס"ב: "ומוקמינן לטלית אחזקתיה שהוא מצויין כהלכתו, ואין צריך לבדוק קודם שיצא בו (דברי תשובת הרא"ש כלל ב' ותשובת הרמב"ן סי' רט"ו [ר"ט]), ובכל בו בשם הרמב"ם פי"ט מהל' שבת".

דהיינו, שפוסק כדברי הרא"ש שאין חיוב לבדוק קודם יציאתו בהטלית לר"ה בשבת, משום דמעמידים הטלית על החזקות, והנה הקורא יכול לחשוב שאכן הוא סובר ככההבנה בתשובות הרא"ש, אבל להנ"ל בדברי אדמה"ז נראה שאין שום הכרח לומר כן.

אמנם לפי הט"ז אכן אפי' המחבר אינו חושש לבדוק אלא משום חומר איסור, וכן לפי הב"ח, הסובר לדעת עצמו שאין מעמידים על החזקות משום חסרון בחזקה, צריכים לפרש לדעתו שהרמ"א חולק וסובר כתשובות הרא"ש (שלדעת הב"ח לכאור' אין לצאת לר"ה אלא לאחר בדיקה), וכן לפשטות המג"א בסי' ח': (א) שכשאפשר לברר יש לברר, נראה שיש לו לבדוק עוה"פ קודם שיצא לר"ה, אלא שיש לדון לפי סברא זו, דילמא מספיק כשכבר בירר קודם בתחילת היום. (ב) ולפי' שחזקה ה"עשוי ליפסק בכל שעה" אין נקרא חזקה, לכאור'

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

להמג"א אין החיוב מדינא, ומקשה על המשנ"ב שכ"כ בשמו:

"אבל מש"כ המ"ב תירוץ זה בשם המג"א לא ברור לי כ"כ, דהא המג"א כתב בסק"ה דשאני התם דאם לא יבדקו בשעת ברכה לא יבדקו לעולם ובודאי א"א לעולם לאוקמיה אחזקתו כיון דעשוי ליפסק אבל הכא שבדקו בשעת ברכה א"צ לבדקן בכל פעם שיוצא, הרי מפורש בכוונת תירוצו שאין זה מחמת שהיום בבקר בשעת ברכה בדק דהוא זמן קצר דשעות דהא רק אם לא בשעת ברכה לא יבדקו לעולם קבעו שיבדקו בשעת ברכה וממילא הוא בודק בכל יום דהא בכל יום הוא לובש מחדש וצריך לברך, אבל אם היה איזה מעשה נעשית רק פעם לשבוע לא היו קובעין בשעת ברכה אלא לבדוק למעשה ההיא שנעשית פעם בשבוע."

דהנה, הוא מביא לשון המג"א בסי' י"ג סק"ה ומפרש בכוונתו, שאין הפירוש שא"צ לבדקו ביום מאחר שבדק בבוקר והוא "זמן מועט" (כפי שכתב המשנ"ב), דמפרש כוונת המג"א: דזה שקבעו לבדוק כל יום בשעת הברכה, אינו משום שבעצם צריך בדיקה בכל יום, אלא שהחכמים הצריכו שיבדוק בשעה שיש מעשה נעשית, שלזה בחרו בשעת הברכה, הוא משום שזה "המעשה" שעושה עם הציצית ולכן בחרו שיברך באותו זמן, ואם היה "איזה מעשה" יום א' בשבוע היו קובעים לאותו מעשה, והיינו שלדעתו מתפרש דברי המג"א, שמה שצריך לבדוק הוא רק שלא יהיה "לעולם" בחזקת כשרות, ולכן צריך מזמן לזמן לבדוק, אלא שקבעו לבדוק בשעת "מעשה" הברכה, ולכן: "כששכח איזה יום ויומים מלברך נמי א"צ לבדוק בשבת קודם שיוצא לרה"ר משום דעדיין אין לחוש לשמא נפסקו מדין החזקה, וכן הוא בשכח בבקר לבדוק בלבישה ראשונה שברך עליה

לבדוק שם משום דאין עשויין ליפסק, ואולי מאחר דלכו"ע ליכא חשש גדול דהא מדינא אין לחוש דיש לאוקמי אחזקה, דהא בסי' י"ג ס"ב מפורש ברמ"א לענין לצאת לרשות הרבים דא"צ לבדוק, ומשמע מדסתם הרמ"א שא"צ לבדוק אף כשלא בדקו כלל, דהא לא כתב דמוקמינן אחזקתיה דבדקו בבקר קודם הברכה דעל זמן קטן לא חיישינן, אלא דהוא משום דמדינא א"צ לבדוק דסמכינן אחזקה דהיו שלמין אלא דהוא חומרא לענין ברכה כדכתב הט"ז סק"ג דלענין ברכה מחמירים טפי, ועי' במ"ב סק"ז שכתב דהוא משום דבדקו כבר בבקר בשעת הברכה דעל זמן מועט לא חיישינן, ואף דהמ"ב עצמו כתב בסי' ח' סק"ב דהוא רק משום חומר דלא תשא אולי הוא משום דהביא דהאחרונים סוברין דצריך לבדוק אף כמה בגדים משום דלא סמכינן אחזקה במקום דיכולין לבררו וגם דחזקה גרועה היא דעשויין ליפסק, דלכן הוצרך לתרץ דמה שמותר לצאת בשבת הוא משום דכבר בדק בבקר בשעת הברכה, ולדידיה אם אירע שלא בדק בבקר יהיה אסור לו לצאת לרה"ר בלא בדיקה דלא כדמשמע מסתימת הרמ"א."

תו"ד: א) שלדעתו אין חיוב מעיקרא דדינא לבדוק הציצית, כיון שהרמ"א סתם שא"צ לבדוק לענין לצאת לרה"ר, וסתם ולא הגביל שזה דוקא אם בדק באותו יום קודם הברכה, וכל החיוב רק לחומר הברכה כדברי הט"ז. ב) אבל בהמשך מביא דברי המשנ"ב שטעם הרמ"א משום שבדק בבקר ו"לזמן מועט לא חיישינן", ונקיט שהטעם שכתב כן משום האחרונים האחרים הסוברים שאין סומכים אחזקות גרועה דעשויים להשתנות.

אבל לכאו' לפי המג"א אין נראה שחיוב הבדיקה אינו מדינא, כמ"ש לעיל, ועי' כותב האגר"מ בההמשך לפרש שגם

"לפעמים קרובות מתקלקל"

משמע מהמג"א שאין בודקין בשבת דלכן לא תירץ בפשיטות משום שהוא זמן קצר דשעות אלא שהאריך בטעם דמשמעותו דאף אם איזה ימים נזדמן שלא בדק את הציצית בבקר בשעת ברכה נמי א"צ לבדוק בשבת כשרוצה לצאת ברה"ר דהוא משום דסובר דאין לבדוק בשבת בשעת ברכה שא"כ הוא כבר כשיצא לרה"ר יותר איזה שעות ממל"ע שמ"מ א"צ לבדוק מהטעם שחידש דמעצם הדין לא היה צורך לבדוק אלא לזמן ארוך כדלעיל, וצ"ע כוונת המ"ב שציין להמג"א.

דהיינו, שטוען בחזקת שאין ראיה מהמג"א שצריך לבדוק בשבת, ואדרבא משמע מיניה, מזה שהסביר שהטעם שאין צריך לבדוק בשבת הוא משום שהוא "זמן קצר דשעות" כו', שאין צורך לבדוק בשבת.

ועוד כתב: "ומש"כ המ"ב אין רגיל ליפסק אפי' הסירו בינתיים לא מובן לכאורה, דאיזה חשש פסיקה שייך יותר במה שהסיר טליתו דבשעה שמונח על איזה מקום שיפסק, ואולי כוונתו שאין לחוש שמא תינזקות הפסיקות הציצית, אבל במג"א לא הוזכר דבמג"א שהוזכר ענין הסרת טלית הוא לדין חדש שאף כשיצטרך לברך כשיסר פעם שניה לא יצטרך לבדוק וצ"ע".

לו. אבל הרואה יראה, שבדברי אדמה"ז בסי' ח' ובמה שציין בסי' י"ג לעיין בסי' ח' להסבר למה אין צריך לבדוק קודם שיצא לרה"ר בשבת, מבואר להדיא שלמד בשיטת המג"א דלא כהבנת האגר"מ: והיינו שאין מה שצריך בדיקה "בשעת הברכה" משום שקבעו ב"איזה מעשה שנעשית" עם הציצית, ואכן היה מספיק לעשותו א' לשבוע באם היה נעשית עם הציצית "מעשה" א' לשבוע, אלא שהצריכו בדיקה בשעת הברכה, הוא במיוחד משום שהצריכו בדיקה בכל יום, אלא שקבעו

ונזדמן שיצא מבהכ"נ והסיר טליתו באופן שצריך לברך פעם שניה נמי לא יצטרך לבדוק משום דעדיין אין לחוש מדין החזקה ומצד הקביעות הא נקבעה בברכה המוכרח שהוא בלבישה ראשונה, והוי פירוש אבל הכא שבדקן בשעת ברכה לאו דוקא בברכה דהיום אלא אף רק בברכה דיום ויומים קודם, כגון שנזדמן ששכח מלבדוק איזה יום ויומים נמי לא יצטרך לבדוק בשבת קודם שיוצא לרה"ר, ולא כשהסיר טליתו באופן שצריך לברך בלבישה השניה".

להבנתו: באם אכן שכח לברך כמה ימים, או שכח לבדוק בבוקר בשעת הברכה ביום מהימים, ואח"כ יסיר הטלית ויצטרך לברך כשיניחם, אעפ"כ לא יצטרך לבדוק, כיון שמצד החזקה, הרי ישנו חזקת כשרות, ומצד "קביעות" זמן הבדיקה, אין מעכב שנעשה באותו יום, אלא גם כשבדק לפני יום או יומיים כשברך גם זה מספיק, והיינו שהקביעות הוא "בברכה המוכרחת בלבישה הראשונה של היום", ובמילא יכול לסמוך אחזקה שעדיין ישנה להטלית.

בהמשך הוא דן בלשון המחצה"ש שפי' "ובשעה מועטת אין הדרך לפסוק", וכתב שאי"ז כוונת המג"א, וכתב שאפשר שאפי' במחצה"ש אולי אין כוונתו ל"זמן מועט" של בדיקה באותו בוקר וכו'.

ומסיק שם להקשות על המשנ"ב: "מה שציין המ"ב על מש"כ מפורש דמה שא"צ לבדוק כשרוצה לצאת לרה"ר כיון שבדקו בבקר בעת שהיה מברך על הלבישה תו אין רגיל ליפסק בזמן מועט כזה, דהוא המג"א לכאורה לא נכון, דלהמג"א אפי' שכח ולא בדק יום ויומים נמי א"צ לבדוק, וכ"ש שליכא ראיה דבשבת נמי צריך לבדוק הציצית שמסיק המ"ב דמכאן ראיה שצריך לבדוק גם בשבת דלא כאיכא אינשי דנוהרין שלא לבדוק דקצת אפשר הוא

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

כשבדקו.

ולפי"ז כוונת החידוש במ"ש המג"א ורבינו: שאם כבר בדק בשעת הברכה באותו יום, א"צ לבדוק עוד, אפי' הסיר הטלית בענין שכשנמלך מתחייב לברך עוה"פ ובאותו שעה מותר כבר ללבוש בלי בדיקה ואפי' לר"ה בשבת משום ש"מעמידין על חזקתן שהרי היו שלימים באותו היום כשבדקו בשחר", הרי החידוש הוא: שאע"פ שהחכמים תיקנו לבדוק בשעת הברכה, אי"ז משום חומר הברכה כשלעצמו (כפי הבנת הט"ז, שלדעתו נראה שיצטרכו לבדוק עוה"פ כשמברך עוה"פ), אלא משום שחכמים קבעו לבדוק פ"א "בכל יום" (אלא שקבעו בשעת הברכה) ומספיק מה שבדק בשעה הראשונה כשבדק בשעת לבישה הראשונה בברכה!

אלא שאם מדובר בענין אקראי (ולצורך מצוה עוברת), בציור שנתאחר לתפילה בצבור או לענין טירחא דצבורא, אז לא העמידו חכמים דבריהם בענין זה, ובענין זה העמידו בחזקת כשרות שיש לו הציצית במה שהיו שלימים בשעה שבדקו אתמול וכנ"ל באריכות.

הנקודה היא: שלפי הבנת אדמה"ז בהמג"א סי' י"ג הרי בפירוש ההיפך ממה שפירש האגר"מ: שאכן יש תקנת החכמים לבדוק הוא מן הדין (ולא לחומר הברכה), והתקנה הוא הוא פעם אחד ביום, ולאחר שבדק פ"א ביום כבר מעמידים על חזקתו לאותו היום, וגדר מה שתקנו כך, משום דא"א להעמיד בח"כ "לעולם" לכן תיקנו בענין זה, ובהגבלה וסדר שלכל יום יצטרך בדיקה א', ולכן אם לא בדק בשבת: אין מעמידים על חזקתו ואסור לו לצאת בזה לר"ה!

לז. עוד כתב האגר"מ: שיש ב' סוגי

שעת הבדיקה בשעת הברכה, (ואולי כנ"ל משום שהיא המעשה ראשונה הנעשית עם הציצית עוד לפני התחלת הלבישה ו"עובר לעשייתו"), אבל עיקר התקנה אכן היתה לבדוק בכל יום,

והגם שבאמת, כנ"ל, גם להבנת אדמה"ז, עדיין ישנו מענין החזקת כשרות, אפי' לאחר הסברא "א"א להעמיד חזקת כשרות לעולם" (ושלכן מספיק להעמיד אחזקת "אתמול" באקראי כשאחר להשתפלל בצבור או כשנקרא לתורה משום טירחא דצבורא, ומ"מ, כיון ש"א"א להעמיד חזקת זו "לעולם" הנהיגו חכמים שב"כל יום" ייחשב לענין זה, כאילו אין לה חזקת כשרות, ולכן צריך בדיקה ב"כל יום", וא"כ גם בשבת הצריכו לבדוק קודם הברכה, ואז כבר יכול לסמוך עליו קודם שיצא לר"ה, דכיון שכבר קיים תקנת חכמים, כבר יכול לסמוך אחזקת כשרות.

וכנ"ל: רבינו לא כתב כנוסח המחצה"ש והמשנ"ב, שסומכים אחזקת שבדק "בזמן מועט", שאין זה נקודת הדברים, אלא הנקודה שסומכים אחזקת שבדק באותו היום!; שבוזה קיים חובתו, ומעכשיו חוזר דיני החזקות לקדמותן.

ולפי"ז יובן: שבאם לא ברח בבוקר ולא בדק או בירך ולא בדק, עדיין חל תקנת החכמים שיש לו לבדוק בשעת הברכה, ושעד שלא בירך אין אנו מחזיקים בחזקת כשרותו, וכמו"כ באם לא בדק בשבת בבוקר, א"א לצאת בו לר"ה, כיון שאם לא בדק "בכל יום" הרי לאותו יום נחשב שאין לו חזקת כשרות, אבל אם לא בדק פעם אחד ביום, אסור לו ללבוש הבגד, ואסור לו לצאת עמו לר"ה, כיון שלענין זה תקינו חכמים והחשיבו כאילו אין לו חזקת כשרות, ורק כשכבר בדק "באותו יום" מועיל להעמידו בחזקתן שהיו שלימים

"לפעמים קרובות מתקלקל"

על החזקה לעולם לא הנהיגו לבדוק כלל אף שג"כ הוא מיעוט מצוי. משא"כ הט"ז הסובר שבשביל חומר דברכה לבטלה הנהיגו להחמיר יותר מן הדין לחוש למיעוט המצוי שזה מצוי יותר ע"י מעשה פסיקה בידים ולא להעמיד על החזקה שזה שייך גם למעלה מן הגדיל שע"י מעשה הא גם שם רגיל להתקלקל", דהיינו, לענין פסיקה שע"י "מעשה", "מצוי" יותר שיתקלקל גם למעלה מהכנף. ע"כ באופן שמבאר בטו"ט שאין מחלוקת במציאות, אלא שלהמג"א החשש הגורם להצריך בדיקה הוא הפסיקה ב"ממילא" (דדוקא זה "א"א שלא יפסק לעולם"), וזה לא שייך למעלה מן הגדיל, ולהט"ז החשש הגורם הוא (גם) בהפסיקה שע"י "מעשה" ש"מצוי" יותר ליפסק ולכן חוששים לזה לחומר הברכה.

לח. אלא שיש לדייק מלשון אדמה"ז שהוא מפרש בזה כדברי המג"א בסי' י"ג, ואעפ"כ כתב א) שהחשש לפסיקה הוא: "כיון שדרכן לפסוק ע"י דריסת הרגלים או מחמת סבות אחרות", בדפשות נכלל בחשש פסיקה שע"י מעשה (כדריסת רגלים) אלא שזה "שלא בכוונה", אלא שמוסיף "סיבות אחרות", ואפשר שזה סיבות בדומה ל"דריסת רגלים", היינו ע"י מעשה.

ונראה שאין רבינו לומד כדברי האגר"מ, שהבנה הוא ש"א"א להעמיד לעולם בח"כ" משום ש"מוכרח" שיופסקו, והוא הפסיקה ד"ממילא", דהרי גם זה תלוי באיכות החוטין וכמות המשמוש וכו', ואפשר שרבינו סובר שאין מוכרח שישתמש וימשמש בענין "שיוכרח" שיבטלו, ואכן רבינו (והמג"א) לא כתבו לשון ד"מוכרח" שיפסקו, אלא ש"א"א להעמיד "לעולם" בח"כ, בדבר ש"עשוי ליפסק".

ב) ולכן סובר רבינו שזה שייך גם

חששות שהציצית יפסקו: א) איכא איזה חשש שנפסקין שיש בזה חשש דממילא בלא מעשה לפסוק אלא מצד החוטין בעצם דאינו דבר הקיים להרבה שנים דמתקלקלין במשך הזמן מכל משמוש קל שאיכא ע"י החזקתם בידם בשעת הברכה ובשעת ק"ש לראותן ולהסתכל בהן... ובמעשה הפרדתם כדאיתא בסי' ח' ס"ז. ב) וחשש דע"י סבה שנזדמן שנפסקו ע"י מעשה בכוונה ושלא בכוונה.

ולכן: א) לגבי חשש ד"ממילא", הוא דבר המוכרח במשך הזמן ותלוי משך הזמן לפי חוזק החוטין ולפי כמות המשמוש. ב) אבל החשש דיפסקו ע"י מעשה שיזדמן אפשר שלא יזדמן זה כלל, אבל אפשר שיזדמן זה גם בזמן קצר ותלוי לפי המקומות שהיה מונח, והיינו שלענין ה"פסיקה" שעל ידי מעשה, יש אפשריות שבאמת "לעולם" לא יפסקו!

ולכן מבאר בזה מחלוקת המג"א והט"ז אם החוטין הנוגעים בכנף "רגיל" יותר שיתקלקלו (ט"ז) או אינו רגיל כלל שיתקלקל (המג"א), דלכאור' הוא מחלוקת במציאות?

ומבאר: שבשביל החשש דיפסקו ע"י מעשה שאפשר שלא יארע לא הצריכו לבדוק, דמה שהצריכו לבדוק הוא לענין ד"א"א שלא יפסק לעולם" והוא דוקא מצד החשש שיפסק ממילא ("דבשביל מה שאירע שנפסקין ע"י מעשה סובר דמוקמינן אחזקה שלא אירע כן אף אחר שעבר זמן רב אף שאפשר דע"י מעשה מצוי יותר נפסקין, מ"מ כיון שאפשר שלא יארע זה לעולם שייך להעמיד אחזקתייהו לעולם"), "ולכן סובר המג"א דלא נהגו לבדוק למעלה מן הגדיל משום דאין עשויין ליפסק, כוונתו שלא מצוי ליפסק כלל ממילא אלא ע"י מעשה שבשביל חשש זה ששייך להעמיד

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

הפרנסה. ורוצה לקבל עליו להבא שיהי' זהיר וזריז אי רשאי להאמינו או לא: א. לכאורה מדינא אין להעבירו ... קיצור. י"ל הפושע לתפלה דרבנן לא הוי פושע לשחיטה. ב. אכן לפמ"ש הרמ"א בד"מ סי' א' דהאינא שאין מראים הסכינים לחכם אין לוקחים בשר מסתם אדם אא"כ הוחזק בחזקת כשרות. א"כ זה שעבר אדרבנן אינו י"ש עכ"פ והרי צריך הרבה י"ש לבדיקת הסכין כו'. קיצור. אכן י"ל עכ"פ אין לו חזקת כשרות לבדיקת הסכין. ג. ומ"מ נראה דאם שו"ב זה יראה אח"כ סכינו לחכם מדי יום ודאי שרי, שכיון שיבדקנו אחר מדי יום א"כ מוקמי' לי' אחזקתי' כל היום דיעבד אפי' לא בדקו כלל. הלכך בכה"ג ודאי סמכינן על בדיקת שו"ב זה אח"כ לפני השחיטה ולא"ש ... ועכ"פ בנ"ד נראה לסמוך אבדיקה דאחר פ"א ביום וע' דוגמא לזה לענין בדיקת הציצית בא"ח סי' ח' ע"ש בשו"ע רבינו סי"ג אע"ג דהסכין עשוי להתקלקל יותר מהציצית הרי נגד זה יבדקם הוא כד"ת לפני שחיטה ואח"כ. קיצור. מ"מ יש להקל ע"י שיראה סכינו פ"א ביום לחכם". ע"כ מהצ"צ.

רואים בבירור שלמד הפירוש בדברי אדמה"ז בס"ח סי"ג, שכשאין יכולים להעמידו בחזקת כשרות (ובציצית משום שא"א להעמידו "לעולם", ובשחיטה משום שאין חזקת כשרות המיוחדת לשחיטה, שצריך "הרבה י"ש לבדיקת סכין"), אפשר לסמוך אבדיקה "בכל יום", ואע"פ שמצד אחד היה מקום לטעון: שאם חוששים עליו, א"כ היאך אנו יכולים לסמוך עליו על סמך שבדקנו הסכין פ"א ביום, אולי בפעמים שלאחרי זה, לא עשה כהוגן, מ"מ, למדנו מבדיקת הציצית, שלזה מספיק בדיקה אחת ביום, ולאידך לומדים מזה: שאם אין בודקים פעם ב"כל יום" חסר לו החזקת כשרות הנצרכת לזה, ואין מספיק

בהחוסין שעל הגדיל וסמוך להכנף וכפי שכתב להדיא "וכן צריך לעיין באותו חלק של ציצית המונח על כנף הבגד שמא נפסק חוט אחד" (הגם שמבאר חיוב וטעם הבדיקה כהמג"א, מ"מ חולק עליו בזה שהחיוב הוא גם בזה, אע"פ שהמג"א כתב שאין "עשוי" ליפסק, משום שהמג"א כתב זה שם לפי ההסבר בסי' ח' שטעם הבדיקה הוא משום שאין חזקה העשויה להשתנות חזקה, ולכן סובר שם, שזה רק בדבר ה"עשוי" להשתנות בדרגא גבוה יותר, כדי לבטל שם החזקה מזה, ואי"ז חל על חלק החוסין הסמוך לכנף, אבל) דלרבינו: כדי שיהיה נכלל בההלכה "שא"א להעמידם לעולם בחזקת כשרות" אינו צריך דרגא גבוה ש"עשוי ליפסק", דלענין זה (שא"א להעמידן לעולם) מספיק דרגא פחותה, וגם בחוסים שעל הכנף ישנם "סיבות אחרות" שגם על ידי מעשה יפסקם ואי אפשר שנחזיק ש"לעולם" לא יופסקו ולכן גם עליו חל החיוב בדיקה.

דברי הצ"צ ביו"ד לבדוק סכין השוחט כהבנת אדמה"ז

לט. הנה נביא מדברי הצ"צ שממנו לומדים בבירור שלמד בכוונת אדמה"ז בסי' ח' שהוא דין כללי, שבמקום שישנו חזקה דעשויה להשתנות אין יכולים להעמיד עליה "לעולם", וצריכים בדיקה בכל יום! והבדיקה שבכל יום פועלת לענין זה, שמעכשיו יכולים להעמיד על החזקה לעולם על דרך זה.

וזהו מה שכתב ביו"ד סי' י"ג: "שו"ב דמתא שהעידו עליו עדים שלא התפלל כמה פעמים. ומחמת זה לא רצו הקהל להאמין עליו השחיטה והעמידו שיהי' עוד שו"ב עומד על גביו. אח"כ העבירוהו לגמרי. והשו"ב מכחיש קצת ומתנצל שקיצר בתפלה מצד הלחץ ודוחק קושי

"לפעמים קרובות מתקלקל"

לר"ה, והיאך סומכים אחזקות כשיש חשש ש"רגיל להתקלקל" ו"ליפסק".

וכבר הבאנו לעיל לשון המשנ"ב שלא העתיק לשון המג"א ד"אין זה מיקרי חזקה", אלא דהוא "חזקה גרועה", ולכן אין חוששין שמא פסיק הציצית "בזמן מועט כזה", ויש לדון בכ"ז דאין הדברים מוגדרים בהגדרה ברורה בכ"ז.

ויש לציין בכל זה, שאדמה"ז לא העתיק טעם הב' של המג"א, ולא כתב בהלכה זו ד"דרכו ליפסק בכל שעה", או "רגיל להתקלקל" "בכל שעה", אלא רק ש"א"א להעמידם לעולם בחזקת כשרות", משום "שדרכן לפסוק ע"י גריסת הרגלים או מחמת סיבות אחרות", והיינו שאין הכוונה כמתחילה, שבאמת נפסק "בכל שעה", אלא ש"א"א להמעיין "לעולם" בכשרות, כיון שישנם כו"כ "סיבות" הגורמות "דרכן ליפסוק", ולכן הצריכו חכמים בדיקה בכל יום.

ולכא' אפשר שבאמת לדעת אדמה"ז הרי באם אכן "רגיל" להתקלקל "בכל שעה" אין אפשריות לסמוך אחזקה, ואפי' אחר בדיקה, ואולי אפי' אחר "זמן מועט" שלאחרי הבדיקה.

דברי רבינו הזקן בתשובות שמקשה שבעצם הסברא שכתב המג"א דחזקה העשוי' להשתנות "אינו כלום"

מא. וז"ל רבינו בשו"ת סי' ל"ד: "ומ"ש המג"א באו"ח סי' ח' סקי"א דחזקה העשויה להשתנות אינה כלום כמ"ש בתשובות הר"ן שבב"י יו"ד סי' ר"א צע"ג ונהפוך הוא, דהר"ן לא כתב כן אלא שאינו מוציאה מידי חזקה אחרת שכנגדה, ותדע עוד מסוגיא דריש פ"ק דנדה דמוקמינן אשה בחזקתה ואין לך חזקה העשוי' להשתנות גדולה מזו, דמגופא חזיא ורוב הנשים רואות מל' לל'

מה שבדקנו אותו לפנ"ז, ואין מועיל אפי' מה שבדקנו אותו אתמול !

דברי הפוסקים בחיוב בדיקה בדבר ש"עשוי ליפסק" אבל אדמה"ז לא כתב הסגנון ד"רגיל להתקלקל"

מ. הנה בכל דיון הזה יש להעיר בנראה מדברי המג"א הנ"ל שעיקר מה שיש לחייב לבדוק הוא משום "דעשויה ליפסק", ועד"ז ישנו בלשון הט"ז בסק"ח: "ורואין אם לא נעקר חוט א' מעיקרו גם צריך לעיין באותו חלק של ציצית שהוא בתוך נקב הטלית עד הקשירה שרגיל ג"כ להתקלקל", שהבדיקה הוא בדבר ש"רגיל" להתקלקל, (אלא שבפשטותה נראה כעין מחלוקת במציאות ביניהם לענין אם חוששים גם ב"חלק הציצית המונח על כנף הבגד", שלט"ז "רגיל להתקלקל", ולמג"א "ומה"ט לא נהגו לבדוק החוטין שלמעלה מן הגדיל שמונחין על הבגד משום דאין עשויין ליפסק", וראה באגר"מ או"ח ח"ד סי' כ"א [שהבאנו לעיל] מה שדן בזה, ואכמ"ל בפרטים אלו וכיוצא, אלא להביא מהם שמה שמחייבו לבדוקם הוא מה ש"רגיל" ו"עשוי להתקלקל" ו"ליפסק").

דנראה משניהם, דעצם מה ש"רגיל" ו"עשוי" להתקלקל ולליפסק מחייב בדיקה, אלא שלדעת הט"ז, אי"ז מחייב אלא לענין ברכה לבטלה, ולא לשאר דברים (לא לעצם האיסור דלבישת ד"כ בלי ציצית, ולא לענין לצאת לר"ה בשבת), שלזה מספיק "חזקת כשרות", אבל להמג"א טעם זה הוא ג"כ סיבה לחשוש ולחייב לבדוק, אלא שגם בזה מספיק בדיקה פעם א' ביום ויכול לסמוך בזה בשאר היום.

ולפי"ז לכא' צ"ב: היאך מועיל בדיקה א' ביום להסיר החששות שישנו הן בלבישת ד"כ בלי ציצית, והן בהוצאה

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

כמ"ש בסי' קפ"ד וקפ"ט...".

רבינו מביא דברי המג"א בשם הר"ן שהובא בב"י יו"ד סי' ר"א: ויש להעתיק דברי הב"י שם, וז"ל:

"כתב הר"ן (בתשובה סי' ס"ו) שנשאל על מקוה שהוחזק להיות בו מ' סאה וטבלו נשים בתוכו, ולמחרת נמדד ונמצא כשיעור מכוון, והשיב כפי מה שהונחה השאלה, הדבר פשוט שא"צ לחזור ולטבול דהעמד מקוה על חזקתו, כיון דלא אתיליד ביה ריעותא, אבל אני נושא ונותן בטענות האוסר וכתוב בהם שאותו המקוה פעמים שמימיו עולים פעמים מתמעטים, ואני מסתפק בדבריו כי לא ידעתי אם הוא רצה לומר שהוא מוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות מ' סאה, ואם הוא מוחזק בכך קרוב הדבר שאין לסמוך על חזקתו הראשונה, אע"פ שעכשיו ג"כ נמצא שלם וצריכה לחזור ולטבול, וראיה מדגרסינן פ' עשרה יוחסין (קידושין ע"ט). איתמר קדשה אביה בדרך וקדשה היא עצמה בעיר והרי היא בוגרת, רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו, ושמואל אמר חיישינן לקידושי שניהם, ואמרינן עלה נימא כתנאי מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידם בלא ראייה והן אין מוציאין מידו בלא ראייה דברי ר' יעקב, ר' נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראייה שהיה שכיב מרע ואם שכיב מרע הוא עליהם להביא ראייה שבריא היה, נימא רב דאמר כר' נתן ושמואל דאמר כר' יעקב, אמר לך רב אנא דאמרי כר' יעקב עד כאן לא קאמר ר' יעקב התם דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו אבל הכא מי נימא העמד גוף על חזקתו, וקיי"ל כר' יעקב וטעמא דמילתא משום דכיון דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו לא אמרינן העמד אדם זה בחזקת בריא כמו שהיה מתחלה, ואע"פ שעכשיו ג"כ הוא בריא לפי שאותה חזקה עשויה להשתנות, שהרי החולי מצוי, ולפיכך

אע"פ שעכשיו ג"כ נמצא בריא אין אומרים חזקה מבטלת חזקת ממון, וה"נ אם מקוה זה הוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות מ' סאה אין חזקתו הראשונה שהוחזק להיות בו מ' סאה מוציאה הטמא מחזקתו, ואיכא למימר העמד הטמא על חזקתו ואימר לא טבל, ולפיכך אם הוא מוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות מ' סאה, צריכה לחזור ולטבול כל זמן שלא ידענו בודאי שבשעה שטבלה היו בו מ' סאה, אבל אם לא הוחזק להיות מימיו מתמעטים כ"כ שיעמדו על פחות מ' סאה, אע"פ שפעמים שמימיו עולים ופעמים מתמעטים א"צ לחזור ולטבול, דהא איכא למימר אוקמיה אחזקתיה שהוחזק שהיו בו מ' סאה והא לא אתילידא ריעותא כלל, ואע"פ שפעמים מימיו עולים ופעמים מתמעטים מה בכך, ומ"מ כשר הדבר לעיין קודם טבילה אם יש בו מ' סאה אם לאו, שאין סומכין על החזקות במקום שאפשר להתברר, מדאמרינן בפ"ק דפסחים (ד.) גבי משכיר בית לחבירו ב"ד דליתיה קמן דנשייליה, אלמא כל היכא דאיתיה קמן שיילינן ליה עכ"ל".

תו"ד: (א) כשמוחזק להיות "מימיו מתמעטים", ויש חשש שלא טבל במקוה כשירה, והיינו שיש "ריעותא" בחזקת כשרות של המקוה, (ב) למרות שעד עכשיו היה למקוה חזקת כשרות, ועוד: שגם עכשיו המקוה כשירה, (ג) צריך לחזור ולטבול, באם לא ידוע בוודאות שבאותה שעה שטבל היה המקוה כשירה. (ד) אבל אם אינו מוחזק להיות "מימיו מתמעטים", אע"פ שפעמים שמימיו עולים ופעמים מתמעטים, מ"מ אינו צריך לחזור ולטבול, שסומכין על חזקת כשרות דהמקוה, (ה) מ"מ טוב הדבר לברר קודם טבילה אם יש שם מ' סאה, שאין סומכין על החזקות במקום שאפשר להתברר.

"לפעמים קרובות מתקלקל"

אחזקתה", ואעפ"כ הוי הלכה דלענין חולין מוקמינן אחזקה לכו"ע, למרות שזה "חזקה העשויה" הכי גדולה, כמה פעמים ככה, ממה שבריא "עשוי להשתנות" לחולה, מחמת ש"החולי מצוי", כיון שבודאי תראה מל' לל' יום, וכן הוא בכל חודש וחודש, ואעפ"כ אוקמינן אחזקה, ומוכרח לפרש כוונת הר"ן: שדוקא במקום שיש "חזקה הפכית כנגד" החזקה העשויה להשתנות, אז אין הולכין בתר החזקה הקודמת ההיא, ולפי"ז קשה מאוד כוונת המג"א ללמוד שלא נלך בציצית בתר חזקת כשרות שלה, מחמת ש"עשוי ליפסק" ולהשתנות, והרי אין זה "עשוי להשתנות" יותר מנדה, ואעפ"כ הולכים בתר החזקה הקודמת בנדה, וא"כ לא היה לנו לחשוש שלא לילך בתר חזקת כשרות דציצית מחמת שהיא "עשוי ליבטל", ואדרבא היה לנו ללכת אחריה, כיון שאין בציצית חזקה "הפכית" ו"אחרת" כנגד חזקת כשרות שלה.

ואכן מובן מה שרבינו בשו"ע לא כתב כמ"ש המג"א סי' ח', ונקיט ביאור אחר בכוונת השו"ע במה שחייב לעיין הציציות, והוא (לא מחמת שאין הולכים בתר החזקת כשרות בכללות, אלא) מה שאי אפשר להעמיד בתר חזקת כשרות "לעולם", כנ"ל בארוכה.

דברי הצ"צ בתשובות אהע"ז סי' ע' בביאור שיטת הר"ן

מב. מעין הנ"ל שכתב אדמה"ז בתשובה בדברי המג"א והתשובות הר"ן, נראה בדברי הצ"צ בענין זה:

הנה נעתיק מה שכתב הצ"צ בתחילת דבריו שם לבאר כוונת המג"א לדמות ציצית לדברי הר"ן בתשובותיו: וז"ל בשו"ת אהע"ז סי' ע' אות ג' – ה': "... מ"ש בתשו'

הר"ן הוכיח כן מהגמ' בקידושין: שמי שנתן מתנה, ואין ידוע אם היה בריא (ומתנתו מתנה) או שכ"מ בשעת נתינת המתנה, ואין מתנתו מתנה (כשעמד): שר' יעקב סובר דכיון שיש "חזקת הממון" למי שנותן הממון, אין אנו מוקים אותו בחזקת בריא, אע"פ שהיה בריא מתחילה "מעיקרא", ואע"פ שהוא בריא עכשיו "השתא", כיון שחזקת "בריא" "עשוי להשתנות" ש"החולי מצוי"!

(א) וזהו כוונת דברי רבינו להשיג על המג"א: דהיאך יכול ללמוד מדברי הר"ן, שחזקה העשויה להשתנות "אינו כלום", והרי דבריו הם רק לענין היכא שישנו חזקה הפכית מהחזקה דמעיקרא (וגם חזקה דהשתא), וכמו בטומאה היכא שישנו "חזקת טומאה" של האדם, וכמו בהציוור של ספק בריא ספק שכ"מ: היכא שיש חזקת ממון נגד מקבל המתנה, אבל בענין היכא שאין כאן "חזקה אחרת כנגדה" הרי אפי' בחזקה העשוי' להשתנות יכול להיות שהוא חזקה!

(ב) הנ"ל הוא סתירת ראיית המג"א, וע"ז הוסיף רבינו ראייה ברורה נגד כללות הבנתו:

שהרי מהל' נדה ברור לנו, שאנו נוקטים אחרי החזקה, גם בחזקה העשוי' להשתנות, שהרי מוקמינן אשה אחזקתו, ולא מטמא למפרע משום דאוקמי אחזקת טהרה, למרות שזה חזקה "העשוי' להשתנות", וז"ל הגמ' בנדה (ב). בטעם שיטת שמאי ש"דיין שעתן" מסביר שם הגמ': "קסבר העמד אשה על חזקתה, ואשה בחזקת טהורה עומדת", אלא שהלל מחמיר לענין קדשים, וכהסבר הגמ' שם: "וההלל כי אמר העמד דבר על חזקתו – היכא דלית ליה ריעותא מגופיה, אבל איתתא כיון דמגופה קחזיא – לא אמרינן אוקמה

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

משום שחזקת הבריא "עשוי להשתנות", ש"החולי מצוי", (ולכן אין להוציא מחזקת ממון של נותן המתנה, כשיש לתלות ולחוש דילמא היה שכ"מ).

(ב) והוסיף רבינו הצ"צ: שזה באמת כוונת המג"א כשדימה ההלכה של בדיקת הציצית לדברי הר"ן: שלא נתכוון לדברי הר"ן בההלכה של מקוה שמימיו מתמעטין, שא"כ היה קשה קושיות הפרמ"ג בספר שושנת העמקים כלל י"ב: "החלק הד' בביאור חזקה המבוררת לשעתה אלא שעשויה להשתנות. המג"א באו"ח ח' אות י"א כתב דציצית מדינא צריך לבדוק דעשויה לפסוק בכל שעה כמו שכתוב ביו"ד ר"א סעי' ס"ה יע"ש, ואני העני לא הבינתי ראייה זו דהתם המקוה מוחזק להיות מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות ממ' סאה בזמן מהזמנים, ומשום הכי אף שהוחזק מתחלה במ' סאה ולאחר הטבילה מדרו ונמצא מ' סאה אפ"ה צריכה לחזור ולטבול דלא שייך לאוקמיה אחזקה דמעיקרא, והשתא דהא שעה אחת היתה חסירה ממ' סאה ושמא בעת הטבילה היתה חסירה, משא"כ ציצית נהי דעשוי לפסוק לאו וודאי הוא".

וע"ז תי' הצ"צ: שלא נתכוון המג"א לדמות לדברי הר"ן בעצם הציור של מקוה, אלא כוונתו במה שהר"ן דימה ציור דמתנת ספק שכ"מ ספק בריא, ושם אין מדובר כשידוע בוודאות שהיה פעם א' חולי, וגם בזה נוקטים שכיון ש"עשוי להשתנות" בענין ש"החולי מצוי", יש לחוש שאכן נחלה ואין הולכים בתר חזקה דמעיקרא וחזקה דהשתא, לכן מובן שגם בציצית, למרות שהיה לה חזקת כשרות, יש לחוש שמשום "שעשוי להשתנות" שאכן נשתנה ונפסל.

והיינו שלומדים מזה "שחזקה העשויה להשתנות" אינו חסרון רק כש"וודאי"

הר"ן סי' ס"ו דבמקוה שהוחזק להיות מימיו מתמעטים אין חזקתו הראשונה שהוחזק שיהיה בו מ' סאה מוציאה הטמא מחזקתו כו' משום דא"כ הוי חזקת המקוה חזקה העשויה להשתנות כו'. ואע"ג די"ל דהכא הרי לא הוחזק שפ"א היה חלל בודאי, וא"כ ל"ד למקוה שהוחזק כו' (ועי' בי"ד סי' ר"א סס"ה בלבוש משום ס"ס, ובאמת א"צ לזה עש"ך סקל"ו, וכ"ה בר"ן משום אוקמא אחזקתיה), מ"מ לא עדיף מענין מ"ש הר"ן שם גבי חולי דלא אמרי' העמד אדם על חזקת בריא כמו שהיה מתחלה שעכשיו הוא ג"כ בריא לפי שאותה חזקה עשויה להשתנות שהרי החולי מצוי כו'. והתם מיירי ע"כ בשלא ידענו שהיה חולי פ"א. כמ"ש בתשובת בית אפרים סי' קי"א ודלא כהתויק"ו סי' פ"א, וכן משמע באו"ח סי' ח' במ"א גבי ציצית יעו"ש סקי"א, דלמקוה ודאי דלא דמי כמ"ש הפמ"ג בספרו שושנת העמקים כלל י"ב, דשאני במקוה דהיתה חסירה שעה א' ודאי. אלא צ"ל כוונת המ"א דדמי לחולי כו' הנזכר בתשובת הר"ן הנ"ל ולא חש להאריך ומסולק בזה תלונת הפמ"ג בספרו הנ"ל מעל המג"א".

תו"ד לענייננו: (א) דמה שכתב הר"ן שבחזקה העשויה להשתנות אין הולכים בתר חזקה הקודמת, אין זה רק כמו בציור של המקוה, שלמרות שהיה לו חזקת כשרות, מ"מ, אין הולכין אחריו כש"עשוי להשתנות" ומימיו מתמעטים, (ואפי' כשגם עכשיו היא כשירה), ששם פשוט יותר שאין הולכים אחרי חזקתו הראשונה, כיון שמדובר שידוע "בוודאות" שהיה "חסירה שעה א'", אלא אפי' בציור וענין שאין כאן ידיעה על שינוי מחזקה הקודמת, וכמו בענין בריאות וחולי: כשחזקתו הקודמת היה שהוא בריא, וגם עכשיו הוא בריא, וגם כשלא ידענו בוודאות שהיה "חולי פעם א'", ומ"מ, אין הולכין אחרי חזקות אלו,

"לפעמים קרובות מתקלקל"

נשתנה, אלא גם כש"מצוי" להשתנות. ומסיק הצ"צ שם: "... ואין להקשות על הר"ן מהא דאמרי' בריש נדה דבאשה אמרי' דמוקמי' לה אחזקה, ואע"ג דמגופא קחזיה ודומה לחזקה העשויה להשתנות. כמ"ש בתשובת מהרי"ט ח"א סי' מ"א דסמך זה לדין מקוה דתשו' הר"ן. וגם באין לה וסת בספ"ק אע"ג דאין לך עשויה להשתנות גדול מזה, וגם דמי למקוה שהוחזק להיות מימיו מתמעטים כו'. משום די"ל דשא"ה דליכא חזקה כנגד. והר"ן לא קאמר אלא בשיש חזקה כנגד כמו חזקת ממון או חזקת א"א כנ"ד".

ובינו הצ"צ מקשה על הר"ן, היאך אומר שכשיש חזקה העשויה להשתנות, ויש חזקה נגדית, אין הולכין בטר חזקה הקודמת, והרי להדיא איתא במס' גיטין (כח.), שכשזקן שולח גט יכולים ליתן הגט בחזקת שהבעל חי, אפי' הוא ק' שנה, למרות שהוא "חזקה העשויה להשתנות" הכי חזקה שישנו, שרק "מיעוט דמיעוטא" חיים יותר (ולמרות ששם מדובר שישנו "חזקת א"א" כנגדו ושלכן היה מקום שלא להסמך אגט, ולפוטרו מיבום וחליצה אלא שמת לפני הגט ומחוייבת בחליצה משום חזקה הפכית, ואעפ"כ חזקת חיים דמעיקרא עדיפא).

וכותב בתו"ד: "ואין לומר דאיכא למימר אדרייקת הכי מהך מתניתא תידוק איפכא מהא דתנן בגיטין ס"פ מי שאחזו, אם הגט קדם למיתה כו' ואם אין ידוע, זוהי שאמרו ספק מגורשת כו', ולא מוקמינן ליה בחזקת חי עד עכשיו כמ"ש הר"ן והתוי"ט שם, וא"כ מהכא משמע דחזקה העשויה להשתנות לאו חזקה הוא. אבל באמת הא ליתא דא"כ קשיא מתניתא אהרדי. א"ו החילוק פשוט דכיון דהתם אתיליד ריעותא בחזקת חיים אמרי' אוקי חזקה להדי חזקה, וכמו בסכין שנמצא פגום כמ"ש רבינו ז"ל בי"ד סי' י"ח שם".

וזהו נקודת דבריו: דמוכרחים לפרש דברי הר"ן (ובעצם שלא תהיה סתירה בין גמ' האם מוקמינן "בחזקת חי" או לא) דהדבר תלוי: באם אין "לידת ריעותא"

דאין להקשות היאך כותב הר"ן שבאמת אין הולכים בטר "חזקה העשויה להשתנות" (כמו בחזקת בריא), ואפי' לא נשתנה עדיין בוודאות, והרי א' בריש נדה אומקין אחזקה, "כל הנשים דיין שעתן", למרות שרואה מגופה, ו"דומה לחזקה שעשוי להשתנות", והרי"ז דומה לדין המקוה, (ב) בספ"ק ב"אין לה וסת" שאנו אומקין אחזקה, למרות שזה "עשוי להשתנות", והיה לנו לדמות ל"מקוה" שמימיו מתמעטים, (וכנ"ל כללות טענת רבינו היא טענת אדמה"ז על פשטות דברי המג"א, ובמה שמתסייע מהר"ן), וע"ז ביאר צ"צ (בדומה לדברי אדמה"ז דלעיל): שדברי הר"ן מוסבים לציור שיש "חזקה כנגד", כמו "חזקת ממון" בספק מתנת הנותן, דאפשר שהיה שכ"מ, בזה לא מוקמינן בחזקה הקודמת כשיש לחוש שאפשר נשתנה.

מג. עכשיו נראה ונעתיק מדברי הצ"צ שם אות ד': "אלא אי קשיא על הר"ן, הא קשיא דתנן בפ"ג דגיטין (דכ"ח) השולח גט ממדינת הים נותן לה בחזקת שהוא קיים, וכתב הרשב"א שם בשם הירושלמי אפילו הניחו בן ק' שנה ועשה בארץ ק' שנה

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

בחזקת החיים, בזה אנו אומרים שיש חזקה הקודמת (ואפי' כשיש חזקה נגדית), ואפי' ב"עשוי להשתנות" ולכן נותנין לו חזקת חיים, אבל בציור שיש ספק "אם גט קדם למיתה", כמ"ש במשנה גיטין (פ"ז מ"ט, ובגמ' עו:): "כתבו לאחר י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש ומת, אם הגט קדם למיתה הרי זה גט, ואם מיתה קדמה לגט אינו גט, ואם אין ידוע זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת", דכיון שאכן מת ויש ריעותא בחזקת חיים, יש להסתפק דילמא מת קודם (וכ"כ הר"ן עצמו בסוגיא ההיא, וכמו"כ בסכין שהגם שהיה חזקת סכין שאינו פגומה, אבל כשהיא פגומה לפנינו יש להסתפק דילמא הולכים בתר חזקה דהשתא כשהחזקה דמעיקרא "עשוי" להשתנות").

מד. ובאות ה' כתב הצ"צ: "אלא שיש לחוש לדברי המ"א סי' ח' סק"א הנ"ל שכתב גבי ציצית דלא מיקרי חזקה, דעשוי ליפסק, ונסתייע מתשו' הר"ן הנ"ל, ובציצית ליכא חזקה אחריתי כנגד, וא"כ ס"ל להמ"א דגם היכא דליכא חזקה אחריתי כנגד, לא סמכינן אחזקה העשוי' להשתנות, ואפשר דהתם משום חומר הברכה הוא. ומ"מ דוחק גדול הוא להחמיר בענין הברכה יותר מאיסור כרת דנדה דסמכי' אחזקה זו גבי אשה שאין לה וסת דבעלה בא עליה וא"צ לשאול כו".

תו"ד: שמקשה על מה שהציע לפרש בשיטת הר"ן שכל מה שטוען שאין ללכת אחר "חזקה" הראשונה כשהיא "עשויה להשתנות", דוקא כשיש "חזקה אחרת כנגדה", וכגון בחזקת ממון כנגד חזקת בריא, אז הולכים בחזקת ממון, ואומרים שחזקת "בריא" עומד להתשנות דהחולי מצוי, (וכמו"כ במקוה אין הולכים בתר חזקה הראשונה של המקוה, כשהיא עומד להשתנות "שמימיו מתמעטים" ויש חזקת טומאה נגד חזקת המקוה), שהרי המ"א

ע"ז כתב הצ"צ: "ומצאתי ישוב לדבריו מלשונו הטהור של כאזמו"ר הגאון נ"ע בשולחנו הט' סי' ח' סי"ג, וז"ל דאם לא יבדקם בשעת הברכה לא יבדקם לעולם, ובודאי א"א להעמידם לעולם בחזקת כשרות כו', וא"כ לק"מ מנדה, דהתם יש גבול דהיינו ל' יום לראייתה שהוא עונה בינוני' כדאי' בסי' קפ"ד סי"א, ותדע דהיכא דשייך לומר א"כ לעולם לא תטמא טמאוהו באמת כמ"ש בב"י סי' קפ"ז בשם סה"ת".

ונראה מרבינו שהוא לומד בתוך כוונת המג"א עצמו שלומד כהבנת אדמה"ז! שמה שאין סומכים אחזקה העשויה

"לפעמים קרובות מתקלקל"

משא"כ הצ"צ למד בכוונת המג"א כהבנת אדמה"ז. ולהעיר, כמו שכתבנו לעיל, שאכן המג"א עצמו כתב כדברי אדמה"ז (לא בסי' ח', אלא) בסי' י"ג סק"ה!).

ונמצא שמוכן מדבריו שאין הנידון דין פרטי בהל' ציצית (שיש חיוב לבדוק אותו בכל יום), אלא נובע מרעיון כללי: שכשישנו חזקה, שבבוא יום מהימים מסתמא ובוודאי ייפסל, "לעולם לא ייפסל?!", "וכי לעולם לא תהא טמאה", בענין זה א"א להעמיד בחזקה דמעיכא, אלא אדרבא נותנין לו דין דפסול, לאיזה ענין, ובענינינו לכל הפחות שיחייב לבדוק בכל יום, אבל כשכבר בדק באותו יום, אין חוששין לו כלל, ומשאירים אותו בחזקה הקודמת הראשונה.

ונמצא שלומדים מתשובות הר"ן ולדעת הצ"צ, כן הוא בדעת המג"א: (א) שכשיש חזקה אחרת נגד חזקה עשוי' להשתנות, אין הולכים בתר חזקה העשוי' להשתנות (כמו שאין הולכים בתר חזקת בריא שהחולי מצוי, כשיש חזקת מומן כנגדה).

(ב) גם כשאין חזקה אחרת נגדית, כשמדובר בחזקה העשוי' להשתנות: "א"א להעמיד בחזקת כשרות לעולם", ולכן צריכים לחשוש לזה, ע"ד ההלכה בציצית, שצריך בדיקה ב"כל יום".

ביאור אחר בדברי המג"א

מה. נביא מדברי הארצות החיים בסי' ח' ארץ יהודה אות ז' שדן בדברי המג"א, וכן בדברי המהרי"ט ח"א סי' י' וסי' מ"א, והראיה מתשובות הר"ן: וגם שם נתקשה, דלכאור' אין לדמות ציצית למקוה: (א) שהרי גבי מקוה הרי הוא רוצה להוציאו מחזקת טומאה שיש להטובל, וכן לענין ספק במתנת הנותן (אם היה בריא או שכ"מ) מדובר כשיש "חזקת מומן" להנותן,

להשתנות, אינו שבעצם אין זו חזקה, אלא שא"א להעמידם כן לעולם! ואם לא יבדקם בשעת הברכה, לא יבדקם לעולם, וא"א להעמידם "לעולם" בחזקת כשרות.

וא"כ לפי הבנה זו מיושבת הקושיא מנדה (שהיא מעין ההוכחה של אדמה"ז שהובא לעיל שאין חסרון ד"חזקה העשויה להשתנות" כשאין חזקה אחרת נגדית, אלא שכאן מבאר הצ"צ שהלכה זו אינו סתירה להבנה של הצ"צ בדברי המג"א בסי' י"ג "ישוב לדבריו", שחיוב הבדיקה מחמת ש"א"א להעמידו בחזקת כשרות לעולם): ששם אין מדובר שיעמיד האשה בחזקת טהורה "לעולם", אלא שם "יש גבול" דהיינו רק עד ל' יום לראייתה! משא"כ אח"כ באמת יש חשש שנטמאה, ואינו מותרת לבעלה בלי בדיקה. והיינו שבאמת גם בנדה ישנו ההלכה וההבנה של הצ"צ, שלא יעמידו בחזקתו "לעולם", אלא עד ל' יום.

ומוכיח עוד: שאכן מוצאים בב"י סי' קפ"ז בשם ספר התרומה: שאם מדובר בציוור "דא"כ לעולם לא תטמא", אכן מטמאים אותו! ולכאור' הכוונה למ"ש הב"י שם: "אם בודקת עצמה באותו מקום ומוציאה דם או אם מרגשת כשהדם נופל מהרחם טמאה ואינה תולה במכה, דתניא נאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום שממנה יוצא הדם משמע דוקא כשיודעת שיוצא דם מן המכה תולה בה, אבל אם ספק לה אינה תולה, אבל בשעת וסתה, אפי' יודעת בודאי שהמכה היא מוציאה דם אינה תולה, דאם לא כן לעולם לא תהא טמאה, מיהו כתמים תולה בה, עכ"ל, וכן כתב המרדכי (סי' תשל"ה דף א' ע"ג)".

(אלא שאדמה"ז לא למד בכוונת המג"א ע"פ מ"ש הוא בעצמו בשו"ע שלו בסי' ח', אלא למד בכוונתו כפשוטו,

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

וע"ז פירש: "ולענ"ד נראה מה שתפסי הטעם משום הברכה, דאע"ג דכאן יש חזקה טובה שהציצית כשרים, ולא איכפת לן מה שעשוין ליפסק ברבות הימים, מ"מ הא כבר נודע אוקמתא דרבא בגיטין (כח:): לשמא מת לא חיישינן, לשמא ימות חיישינן, ופרש"י שמא מת הוא נגד החזקה, אבל שמא ימות לא מרעינן החזקה בהכי, וביאור הדבר כי כל אדם יש לו חזקת חיים, כמו שחי עד עתה כן גם עתה חי הוא, אבל אין לאדם חזקה על העתיד שלא ימות, דהא בודאי ימות פ"א ולכן בכל שעה חיישינן שמא ימות בזה הרגע וכיון שעברה השעה תו לא חיישינן שמא כבר מת ממילא, ה"ה כאן שתמיד להציצית חזקה שעדיין לא נפסלו שמעמידים אותו בחזקת כשרות, אבל אין להם חזקה שלא יפסלו להבא, דהא בודאי יפסלו פעם א' ברבות הימים, ולכן בכל שעה חיישינן שמא ברגע זו יפסלו כמו לענין מיתה, ולפי"ז ניחא דבשלמא לענין איסור שלא לילך בבגד ד"כ בלא ציצית שאין האיסור רק אם כבר נפסלו וע"ז יש להם חזקת כשרות, וכן לקמן סי"ג לענין אם יצא בבגד זה לר"ה, משא"כ לענין הברכה דצריך לברך עובר לעשייתו על סמך שבשעת הלבישה אחר הברכה יהיו כשרים, ועל להבא אין להם חזקה, כיון שבודאי יפסלו לפעמים, לזה צריך לברך, ואחר הבדיקה שוב אין דנים מטעם חזקה רק מצד ראות העין שראה שהם כשרים.. וכיו"ב תמצא בשו"ת נוב"י (חיו"ד סנ"ה) לענין וסתות דרבנן".

והיינו שלדעתו גם ב"חזקה העשויה להשתנות", באמת אין חוששים לעצם לבישת ד"כ בלי ציצית, או להוצאה לר"ה בציצית פסולה, כיון שבאמת הולכים בתר חזקה דמעיקרא, כנ"ל, אלא שאף כשישנו חזקה בנוגע להעבר, אי"ז מועיל בקשר להעתיד! במקום שאכן הדבר

משא"כ בציצית. ב) וגבי מקוה מדובר ש"החזק" בוודאות שכבר נתמעט מימיו. וגם ה"השתנות" והשינוי "מגופה" של עצם המקוה, ע"ד מ"ש הגמ' לענין נדה, כיון ד"חזיא מגופה" אין לה חזקה (להלל), ואפי' שם אין הולכים לפי החזקה רק בקדשים, וא"כ מהו הדמיון הציצית להמקוה (כן נתקשו הרבה כדלעיל).

- הנה לכאור' ישל"ע בחילוקו הג': מה הוא הכרח הדבר, שהגם שבגמ' (נדה ב.) איתא "דמגופה קחזיא", מ"מ, אפשר לומר שהגמ' אומרת המציאות, ואכן רש"י שם פירש שהענין הוא "דעלולה ומועדת לכך", ולכאור' הכוונה שזה שהגמ' אמרה שהוא החזקה גרועה משום ש"מגופה חזיא", עיקר החלישות הוא במה "שמועדת ועלולה לכך" אלא שזה "עלולה לכך" מבטא הגמ' בזה, שהיא רואה מגופה, וזה מורה שזה טבעה ו"מועדת" ומוכנת לכך. ובעצם הסברא: לכאור' אינו מובן (לכל הפחות ההכרח לזה אינו מובן), אם ההשתנות יבא מגופו או מבחוץ, כיון שעיקר מה שיש חלישות בהחזקה, הוא בעצם מה שסופה להשתנות, וא"כ מה לי אם השינוי ממנה או מבחוץ. אם נפרש חילוק אחר: שכשהשינוי בא מגופו, זה מראה שהשינוי הוא "דרכו" בכך, שעצם הדבר "דרכו" להיות משתנה בעצמותה, ולכן אין הולכים בתר חזקה כזו, משא"כ כשהשינוי יבוא מבחוץ, לא מפאת "דרך השתמשותה" אפשר שאי"ז נחשב "סופה" בוודאות להשתנות, וגם זה אינן מובן לגמרי, שלכאור' אם נודע ש"סופה להשתנות בודאות, גם שלא כדרך השתמשותה, יש לבטל "החזקה" שבזה. ואולי יש לפרש חילוק זה: שאין עצם "השינוי" גורם שלא להחזיק בתר החזקה דמעיקרא, אלא מה שמענין הדבר או מענין השתמשות שלה עצמו, יבטל החזקה, הרי החזקה מעצם עניינה קלושה. -

"לפעמים קרובות מתקלקל"

א"חזקת כשרות" כיון ד"א"א להעמיד אחזקה זו לעולם

מו. הנה לאור כל הנ"ל יש לעיין היאך יש להורות בענין צוה"פ, שיש לה חזקת כשרות, שכשבנאוה היתה כשירה בודאות, ובפרט אם כבר בדקו עוד פעמים והיתה כשירה, אלא ש"רגיל ליפסק" וליפסל, מחמת כמה וכמה סיבות האפשריות, או מחמת תאונות, או מחמת בניות, או מחמת רוח סערה, או מחמת דוחק רגלי אדם וכיוצא, האם יכולים לסמוך אחזקת כשרות מעיקר הדין או שיש חיוב לעיין ולבדוק ולוודע שהצוה"פ אכן עדיין כשירה? ובאם נאמר שצריכים לבדוק ולעיין, האם נוכל לומר שמה שבדקים באמצע ימי שבוע מספיק להחזיקה בכשרות בשבת או דילמא כל זמן שאין בודקים אותו ביום השבת עצמו או מיד לפני השבת, יש חשש שמא נפסל?

לפי דעת הרא"ש: הנה לפום ריהטא נראה: שלדעת הרא"ש בתשובות שגם בציצית אוקמי אחזקה, אלא שמצד מדת חסידות יש לו לבדוק כדי שלא יברך לבטלה, נראה שגם בצוה"פ, מעיקר הדין יש לוקים אחזקה, אלא שמצד מדת חסידות יעיין בצוה"פ כדי לוודע שצוה"פ לא נתקלקל. ולפי"ז אפשר לומר שבדיקת אמצע השבוע, מועיל כבר אפי' לצאת מדת החסידות לבדוק, כיון שבעצם לא היה צריך כלל לבדוק, לכן כשכבר בדק באמצע השבוע, אין להוסיף חשש, דילמא נתקלקל לאחר הבריכה לפני השבת.

אבל באמת צ"ע מהו דעת הרא"ש באמת לענין צוה"פ, שהרי מה שהקל מעיקר הדין לענין הציצית הוא כשהם "לא נפסקין בקל", וכמ"ש שם בתשובה שלו: "... אבל אם נפסק חוט א' או ב' כשר. ואף אם נפסקו כולם ונשתייר בו' מהם כדי עניבה והשנים

עומד להשתנות, הרי החשש לגבי העתיד אינו בסתירה להחזקה, שכל מה שהחזקה אומרת לנו, הוא על מצב הדבר היאך היא עכשיו, לפי היאך שהיא היתה עד עכשיו, ולזה החזקה מורה לנו על המצב בעבר, אבל אין היא מורה לנו היאך תהיה בעתיד, כשמדובר בענין שאכן עומדת להשתנות בעתיד.

ולכן מבאר חיוב בדיקת הציצית, לא לענין לבישתה, ולא לענין היתור הוצאתה לר"ה בשבת, שהאיסור הוא רק אם "כבר" נפסל, שלזה נוכל לסמוך על "חזקה" דמעיקרא אפי' ב"עשוי להשתנות", ו"שמא נפסק" לא חיישינן, אלא שלענין "להבא" חיישינן שמא "יפסק" בעתיד הקרוב, ולכן לענין הברכה, שהיא נעשית לפני עשיית המצוה, לכן חוששים ש"ברגע זו" ממש, ייפסלו והיו ברכה לבטלה. את"ד.

(יש לציין שלשיטתו יוצא שחוששים "שמא ימות" בזמן מועט ממש, "ושמא יפסק" מיד ברגע הברכה).

והנה ביאורו אינו דומה לדברי רבינו: שלרבינו אכן חוששים לא רק לענין הברכה, אלא גם לעצם הלבישה, ולהוצאתה לר"ה בשבת, והגם שיש לה "חזקת כשרות", ואפי' ב"עומד להשתנות", מ"מ כשאין לה ריעותא, ואין חזקה נגדית הולכים בתור חזקה, מ"מ אין להעמיד אחזקה זו "לעולם" לכן מדרבנן אנו חוששים שמא באמת כבר נפסק, אלא שהתקנה על זה, הוא שיבדוק פ"א בכל יום, ואז כבר אין חוששים עד יום המחרת, ובכל ענין וענין יכול להמשיך באותו יום ללבוש טלית זה ולהציאה בשבת לר"ה עד יום הבא.

לאור כל הנ"ל יש לעיין ההשלכה שבזה לענין צוה"פ היכא ש"רגיל להתקלקל" (פעמים קרובות), שלדעת אדמו"ר אי אפשר לסמוך

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

ממש, ויתירה מזה, ביום השבת עצמו (כמו בציצית)?

יתירה מזו: בציצית יש לו האפשריות לנהוג באופן שכתבו המג"א והב"ח ואדמה"ז: לבדוק בער"ש והניח במקום ידוע ולמצוא אותו בענין שברור שלא נגעו בו, והרי ידוע לו בודאי שלא נפסלו, אבל בנוגע לצוה"פ א"א לו להסתמך על זה, וא"כ לכאור' מעיקר הדין יתחייב לבדוק אותו.

(אכן החולקים על המג"א בזה, וסוברים שאין לחשוש אחזקה ה"עשויה להשתנות" אם אין חזקה נגדית, וגם אין ריעותא, א"כ כמו"כ בצוה"פ: כשאין ריעותא לפנינו ואין חזקה נגדית לכשרותו, לא נצטרך לבדוק, ונוכל לסמוך אחזקת כשרות, אבל: (בנוסף שגם בענין זה, הרי בציורים שיש "בניות" שגורמים לקלקול צוה"פ, אולי יש מקום לטעון שזה נחשב ל"ריעותא" שכבר נותן מקום להסתפק, הנה גם אם לא נאמר כן) הרי לדעת המג"א עצמו לסברא זו, הרי יצטרך לבדוק הצוה"פ ביום השבת עצמו! (או לכל הפחות בסמיכות לכניסת השבת (ממש).

דעת המג"א לפי הגר"א: אם נאמר שכוונת המג"א לפי הגר"א היא שהחיוב לבדוק הוא מצד "עשויה להשתנות" בצירוף מה ד"אפשר לברר" אולי נאמר: שכיון שבצוה"פ במקומות דא"א לברר בשבת עצמו, ואפי' בסמיכות לשבת, אז יכולים להסתמך בזה שיברר קודם השבת.

דעת אדמה"ז (וכן דעת המג"א בסי' י"ג, וכן דעת הצ"צ בדעת המג"א): והנה לדעת אדמה"ז מתקשה הדבר ביותר וביותר, שהרי לדעתו הרי ישנו חיוב של תקנת חכמים לבדוק הציצית "בכל יום" מחמת "וכי אפשר להעמיד חזקת כשרות

נפסקו לגמרי כשר. הלכך אינן נפסקין בקל ליפסל, והעולם רגילים לתקן אף קודם שיגיעו לידי פסול...", אבל אם נפסק "בקל", אפי' אם אי"ז ב"רוב" העניינים, מנ"ל שאין הוא סובר שיש להחמיר מעיקרא דדינא, כיון ש"בקל" וב"כל שעה" יכול ליפסק וליפסל? והרי חוששים בדיני התורה (לכל הפחות מדרבנן) ל"מיעוט המצוי" שלכן צריך לבדוק הריאה. וכדלהלן באריכות.

לפי סברא הא' של המג"א: הנה לסברא הא' של המג"א שהגם שבכללות יש לסמוך אחזקה, מ"מ, היכא "דאפשר לברר" צריכים לברר, לכאור' גם בצוה"פ היו צריכים לברר קודם שיטלטל לרשות האסורה בשבת. אלא שע"ז נראה לומר: שכיון שלא יוכל לברר ביום השבת עצמו, לכן מועיל מה שכבר בירר באמצע השבוע, ונמצא כשר, שלא לחשוש דילמא נתקלקל אחרי הבדיקה.

ולפי סברא הב' של המג"א: הנה לסברא הב' לפשטותה, שלענין "חזקה העשויה להשתנות", "לא מיקרי חזקה" (לי' המג"א עצמו), או לכה"פ שהיא "חזקה גרועה" (לי' המשנ"ב בדעת המג"א), א"כ בודאי אי אפשר לסמוך אחזקת צוה"פ הראשונה, בלי שום בדיקה, אלא אפי' לענין אם בדק אותו באמצע השבוע, ואפי' ביום ה', ואולי אפי' ביום ו' סמוך לשבת, הנה כיון שלא בדק ביום השבת עצמו, לא עדיף מציצית, שחז"ל חייבו לעיין ולבדוק "בכל יום", ולכאור' בצוה"פ היא "עשויה להשתנות" יותר מציצית, שאפי' נאמר ש"רגיל להתקלקל" (כלשון הט"ז) או "עשוי ליפסק בכל שעה" כלשון המג"א עצמו, אין נראה שהם "עשויוין ליפסק" יותר מהאפשריות של העירוב ליפסל, מחמת הסיבות האמורות לעיל, והם יכולים ליפסל כל כשרות הצוה"פ בקלות יותר, ולכאור' בזה בוודאי היה צריך בדיקה בסמיכות לשבת

"לפעמים קרובות מתקלקל"

שחיוב זה הוא רק היכא כשאפשר לבדוק אז יש עליו חיוב לבדוק, אבל לא היו מטילים איסור בזה, שהרי גם בציצית אסרוהו ללבוש ולהוציא לר"ה בשבת לולא אם יבדוק.

ובנוסף לזה (ע"פ מה שיבואר להלן): הנה באמת נראה יותר שלענין דידן, מה שתיקנו חכמים שיבדוק "בכל יום", הכוונה הוא שיבדוק בענין שיוכל לטלטל מיד בהתחלת השבת, ולכן נאמר שלענין דידן יכול וחייב לבדוק בסמיכות ממש לפני כניסת השבת בכדי שיוכל לטלטל בהחלת השבת. וזה כולל לזמן הנצרך בכל מקום לפי ענינו ולפי מצבו ומקומו.

ואע"פ שמצינו שהגמ' חולין (יא:): רצה לחלק בין "אפשר" ל"א"א" לבדוק לענין אם הולכין אחר הרוב: הרי שם קאי להסברא שלאחרי שכבר "הולכין אחרי הרוב" מ"מ "כשאפשר לברר" חייב לברר ולא לסמוך על הרוב, אבל כאן אנו מדברים לפי הסברא ש"אי אפשר להעמידו בח"כ לעולם" בדבר ה"עשוי ודרכו להשתנות" א"כ אין לחלק לצד הזה בין "אפשר" ל"אי אפשר" לבדוק, ומסתבר דבכל ענין אין להעמיד אח"כ בלי הבדיקה בזמן שתיקנו חכמים הבדיקה.

וגם אין לחלק שזה דוקא בדין דאורייתא, אבל בדין דרבנן, אין צריך בדיקה, בענין שיש חשש שיעבור איסור דרבנן, כיון שכבר הוכחנו לעיל (בנוסף שאין מקום ע"פ מסברא לחלק בדבר, הנה) מההלכה שיש לבדוק הטלית אפי' בשבת, אע"פ שבשבת פסק רבינו שאין איסור ללובוש בלי ציצית אלא מדרבנן, מוכח שגם באיסור דרבנן אין להעמיד לעולם בחזקת כשרות בלי בדיקה פ"א ביום.

ומובן שגדר הדבר הוא: שיבדוק

לעולם", ונמצא שאף שאין חזקה נגד חזקת כשרות, ואין ריעותא לפנינו אעפ"כ חייב לבדוק ובאותו יום עצמו, וא"כ מחמת סברא זו עצמו לכא' יצטרך לבדוק הצוה"פ ביום השבת עצמו, ואין לו לסמוך אבדיקת "אתמול" באופן רגיל בכל שבת ושבת?

ואע"פ שגם רבינו מודה שבמקום ש"נתאחר לתפילה צבור" או "טירחא דצבורא" (כשנקרא לתורה) מותר לסמוך אחזקה, מ"מ נראה פשוט, שזה משום שזה "מקרה נקה" אבל אי אפשר להעמידן "אחזקת כשרות לעולם" שמדי שבת בשבתו יטלטל בשבת, בלי לבדוק ולוודאי "בכל שבת ושבת" ביום השבת עצמו שהצוה"פ אכן כשר?

ואין לחלק ולומר, שדין ותקנה לבדוק הציצית הוא דין מיוחד בציצית, שהרי כמו שכתבנו לעיל: א) רבינו הכריח מסברא, שא"א להעמידו בחזקת כשרות "לעולם", ומשום זה תקנו וחייבו חכמים לבדוק "בכל יום", וא"כ כשיש סברא זו עצמו בהלכה אחרת, וכמו בהלכות צוה"פ, לכא' צריך שיהיה אותו הלכה, והוא שיבדוק הצוה"פ בכל יום של שבת. ב) רבינו הצ"צ עוד דימה זה להלכה אחרת שישנו בהל' נדה, שגם שם נאמר סברא "אטו לא תטמא לעולם"? והגם דשם אין חיוב לבדוק בכל "יום" מעיקר הדין, היינו שלא תיקנוהו לחייב לבדוק בכל יום, הרי זה, כמו שכתב הצ"צ שם, דמלכתחילה ישנו "גבול" לראייתה, שבל' יום מראייתה, נחוש לה (עונה בינונית), אבל בצוה"פ, שאין שום הלכה וגבול, א"כ צריכים לבדוק בכל שבת ושבת או בסמיכות אליו בכל ער"ש (כמו בציצית שצריכים לבדוק ב"כל יום"), וא"כ לא נוכל לסמוך אצוה"פ במקום שא"א לבדוק בשבת עצמו?

ויש להוסיף ולהדגיש דאין לחלק

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

לעולם, ובודאי א"א להעמידם לעולם בחזקת כשרות כו', וא"כ לק"מ מנדה דהתם יש גבול, דהיינו ל' יום לראייתה שהוא עונה בינוני, כדאי' בסי' קפ"ד סי"א, ותדע דהיכא דשייך לומר א"כ לעולם לא תטמא טמאוהו באמת כמ"ש בב"י סי' קפ"ז בשם סה"ת".

וא"כ גם כאן אולי ניתן לומר, שאין בזה חיוב לבדוק "בכל יום" או "בכל שבת" או בכל ער"ש סמוך לכניסת לשבת, שחיוב זה תיקנו חז"ל רק היכא שאל"כ לא היה "גבול" ועושה בדיקה מזמן לזמן, אבל בצוה"פ: באם נאמר שישנו חיוב לבדוק בין כך מזמן לזמן, לחשוש לזה שהוא "דבר המצוי" שיפול, (ואפי' נגד חזקה) וכדלהלן בזה, א"כ בין כך יצטרכו לבדוק אותו, וא"כ אפשר שמש"ה אין חיוב לבדוק כל ער"ש (או שבת).

אמנם צריכים להבהיר: שאין לומר זה שמעצמנו ומדעתנו נקבע לבדוק מזמן לזמן, וזה מספיק שלא להצריכו לבדוק כל ער"ש, דא"כ גם בציצית, באם א' יחליט לבדוק כל שבועיים, האם יתבטל חיוב זה? אלא ודאי הכוונה, בענין הדומה כמו שכתב הצ"צ דמדובר שבינן כך יש "גבול" הניתן מהחכמים לחייבו לבדוק, שבזה דוקא מתבטל החיוב לתקן לבדוק בכל יום.

(ועדיין יש לפקפק: דאולי שאני כשיש "גבול" קבוע מחז"ל לבדוק מל' לל' יום, שהוא חוק ולא יעבור, מכמו שיחליטו לבדוק לקיים ההלכה לבדוק כשמצוי לפול. וצ"ע בכ"ז).

דברי הדובב מישרים ומה שאין מיישבים לפי שיטת אדמו"ר דלעיל והערות על דבריו

מז. והנה בדובב מישרים ח"ב סי' כ"ח דן בענין זה בכללות, ודן מצד עוד חשש הלכה אחרת, ונבאר קצת הענין:

"בזמן" ששייך לאותו יום (שאין הכוונה על שהבדיקה תהיה בכל כ"ד שעות, דא"כ אם בדק מיד קודם השקיעה, היה יכול להוציא עד השקיעה של יום השבת עצמו, אלא ע"כ מוכרח שזה) בדיקה השייך "ליום" הזה), ולכן הבדיקה של הציצית בעש"ק אינו שייך לחיוב הבדיקה ביום השבת, אלא שהחכמים תיקנו שיבדוק בשעת "הברכה" של היום ולכן אין חיוב לבדוק בלבישתו בליל ש"ק.

משא"כ לענין צוה"פ: מסתבר שכשמדמין אותו לבדיקת הציצית: שחייב לבדוק בשעה ששייך לענין הבדיקה זו, והיינו: בדיקה בשעה שיוכל לטלטל ביום השבת עצמו, ופשוטא לפי הנ"ל: שאין בדיקתו ביום חמישי שייך לטלטול יום השבת, והה"נ שאין בדיקת יום ו' בבוקר או אפי' בצהריים שייך לענין הטלטול בשבת עצמו, ולכן מסתבר שהבדיקה ייעשה (או ביום השבת עצמו ששייך ליום זה, כיון שאין איסור והלכה זו שייך קודם יום זה, אבל האמת שמתסבר יותר שיעשה) בסמיכות ממש לכניסת השבת, שאז זה מאפשר אותו לטלטל מיד בכניסת השבת.

ואולי ניתן לחלק ולומר: שזה שישנו חיוב לבדוקו ב"כל יום" דוקא, הוא מחמת שאין לנו "גבול" אחר, לחייבו לבדוק בזמן אחר, דמאן מפסי ליתן גבול של שנתיים או שנה או ו' חדשים וכיוצא, אבל כשישנו בין כך "גבול" שישנו חיוב לבדוק אותו מזמן לזמן אז אין צורך לבדוק אותו "בכל יום" (היינו שבענין זה לא חייבו חכמים אותו לבדוק בכל יום).

מצאנו מעין סברא זו בצ"צ בשו"ת אהע"ז סי' ע' שכתב בתו"ד: "ומצאתי ישוב לדבריו מלשונו הטהור של כאזמו"ר הגאון נ"ע בשולחנו ה' סי' ח' סי"ג, וז"ל דאם לא יבדקם בשעת הברכה לא יבדקם

"לפעמים קרובות מתקלקל"

אבל בהמשך התחיל לדון מבחי' הכללית, האם יכולים לסמוך אחזקת כשרות כש"עשויה להשתנות": "... הנה לכאורה י"ל דכיון דשכיח הוא ומיעוט המצוי הוא שיתקלקלו, ע"כ לא מוקמינן אחזקה והוי כחזקה העשויה להשתנות, כמו דמבואר ביור"ד סי' ר"א סעי' ס"ה לענין מקוה שדרכה להתמעט, ובמג"א סי' ח' [סקי"א] לענין ציצית משום דעשוין ליפסק".

הביא דברי המג"א בשם הר"ן, דאין לסמוך אחזקה העשויה להשתנות כמו דאין סומכים אחזקת מקוה כשירה כש"דרכה להתמעט".

וממשיך "אמנם נראה דהכא שפיר מוקמינן אחזקה, דהנה מלבד מה שהעירו [עי' בינת אדם שער רוב וחזקה סי' י"א] על המג"א ד"ל דאין ראיה ממקוה, דהתם שאני משום דדרכה בכך להתמעט, משא"כ בציצית הוא רק מיעוט המצוי, ומה גם דהתם שאני דאיכא חזקת טמא כנגדה, וע"כ שפיר י"ל דהכא כיון דמיעוט המתקלקל הוא בא ע"י מעשה שמנתק, שפיר מוקמינן אחזקה ולא חיישינן כמו דרובא דתליא במעשה דלא חשיב רוב [בכורות כ.], מכל שכן אמיעוט דתליא במעשה בודאי לא חיישינן, משא"כ החזקה דעירוב אע"ג דהחזקה בא ע"י מעשה מהני כמבואר במג"א שם אות י"א ממ"ש על הב"ח [ד"ה ויעיין] ולא ידענא כו' ע"ש".

וכתב לחלק: (א) טענת הבינת אדם, שבמקוה אין לסמוך משום ש"דרכה בכך להתמעט", משא"כ בציצית רק "מיעוט המצוי" נפסל. (ב) במקוה יש "חזקה נגדית" משא"כ בציצית. (ג) בציצית החזקה מתקלקלת ע"י "מעשה" אין לתלות במעשה זה, וכמו שאין סומכים ב"רוב" התלוי במעשה, הה"נ שלא לתלות ב"מיעוט" דתליא במעשה, משא"כ ניתוק החזקה

וז"ל: "בדבר השאלה שהציע כ"ת לפני ביום אתמול בנוגע לתיקון עירובין בק' שמוקפת בצורת פתח ובתיקון לחיים, וכ"ת העמיד משגיח ע"ז שבכל עת קודם ש"ק יבקר כל המקומות אם לא נתקלקל בינתיים, ואולם להיות שרבו המבואות המתוקנים וא"א להמשגיח לבקר כל המקומות בערב ש"ק, על כן מבקר הרבה מקומות ביום ה' וסומך ע"ז מבלי לבדוק אותם עוד הפעם ביום ו' עש"ק, וע"כ נפשו בשאלתו להיות שכמה פעמים מזדמן שאחר ש"ק נראה שהיו הלחיים מקולקלים, כי לרגלי דוחק האנשים שעוברים שם היו מתקלקלים, אם יש איזה חיוב דוקא לבדוק ולבקר סמוך לש"ק היינו ביום ו' עש"ק".

אכן העמידו משגיח על הצוה"פ לראות ש"לא נתקלקל בינתיים", אלא שא"א להעמיד משגיח הזה בערש"ק (מפאת ריבוי המבואות המתוקנים), ולכן העמידו ביום ה', וסמכו ע"ז בלי לבדוק עוה"פ בעש"ק, והשואל נסתפק: כיון שכמה פעמים היה נזדמן שראו בהצוה"פ (או הלחיים) היו מקולקלים, מפאת "דוחק העוברים ושבים", נתעורר הספק, דילמא יש לבדוק עוה"פ בערש"ק "סמוך" לשבת:

(א) נקודת הספק נראה (לא מפאת דיון דידן, שבכל ענין יש לחשוש שמא נתקלקל ב"דבר העשויה להתקלקל", אלא) שנתעורר מפאת שאכן מצאו לאחר השבת, הלחיים מקולקלים, הרי זה מעורר ספק דילמא כבר היו מקולקלים לפני השבת. (ב) וכדי לתקן זה, נראה להדובב משרים, שיבדוק "סמוך" לש"ק ויספיק להסיר חשש הנ"ל. את"ד.

והיינו שבזה ישנו חשש נוסף דילמא בשבת הלחיים או צוה"פ מקולקלים (לא רק מחשש גרידא, אלא) מפאת שראינו בעיינינו שהצוה"פ נתקלקל!

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

לכך לא עדיף מיעוט המצוי מרוב דרובא דתליא במעשה לא אמרינן לכך לא עדיף מיעוט המצוי מרוב, וכבר כתבנו בכמה דוכתא דאף ר"מ דחייש למיעוטא היינו רק באינו תלוי במעשה אבל בתלוי במעשה לא עדיף מרובא לדידן, וא"כ ה"נ לדידן במיעוט המצוי היינו דוקא באינו תלוי במעשה אבל בתליא במעשה לא חיישינן למיעוט המצוי... אבל לכאו' צלה"ב בהבנת הדברים, כיון דמיעוט "המצוי" יש לחשוש מחמת שהוא "מצוי", מ"ל אם תלוי במעשה או לא, אם זה "מצוי" באותו מדה של "מצוי" שצריך לחושש בשאר דיני התורה?

מט. ועל הטענה ה' שבציצית (ובמילא כן בעירוב) אין חזקה נגדית, דלא כבדין של המקוה, דהנה, אף אם נחלוק על המג"א בענין זה, הנה כבר הדגשנו שלשית ודברי אדמה"ז, ישנו הבנה אחרת במה שאין לסמוך אחזקה: "דאין להעמיד אחזקה לעולם", (ואפי' אם אמר שבדרך כלל הולכין אחר חזקה דמעיקרא אפי' כשעשוי' להשתנות), וא"כ כנ"ל אותו הסברא נראה לומר לענין צוה"פ: ש"א"א להעמידן בחזקת כשרות כזה "לעולם".

וממשיך הדוכב מישרים "וראיה מפורשת לזה משו"ע או"ח סי' שס"ה ס"ז בהג"ה שם בשם תרומת הדשן [סי' ע"ג] דאם עומד לסתור מע"ש אסור לאחר שנסתר, ואם ספק אם נסתר מע"ש אזלינן לקולא, אלמא דבספק אזלינן לקולא דמוקמינן אחזקה דלא נסתר מע"ש גם בכה"ג, ונהי דהתם מיירי בעיר המוקפת חומה, היינו משום דבעיר שאינה מוקפת לא מהני מה שנסתר בשבת, אבל מזה מוכח עכ"פ דמוקמינן אחזקה גם בכה"ג ואמרינן שלא נסתרה מערב שבת, והתם אתרע חזקתיה שעכ"פ כעת נשברה, א"כ מכל שכן בכה"ג שלא נודע כלל בשבת

שע"י העירוב, לכאו' כוונתו לטעון שכיון שהניתוק נעשה ע"י מעשה, אין חוששין לזה לנתק החזקה.

מח. ולכאו' (דתורה היא וללמוד אני צריך) יש לדון בכל דבריו: א) אדרבא, אולי העירוב מיפסל יותר מבציצית. ב) למרות שאכן בציור שלו אין ניתוק חזקת כשרות אלא ע"י מעשה, מ"מ א"א להשתמש סברא שלו לדידן בזה"ז, כשאין כל ניתוק חזקתו בצוה"פ דידן דוקא ע"י מעשה, שהרי ישנם הנעשים ע"י טבע האקלים והרוחות. ג) ועוד, אפי' אותם הנעשים ע"י ומעשה של בנ"א, מ"מ, הסברא שאין לתלות ב"רוב" ע"י מעשה, הוא שאין ליתן לו כח "וראי" (או קרוב לוודאי או כח חזק להחזיק בו), כשנעשה ע"י וודאי, אבל לענין שיש "לחשוש" לו, לכאו' תלוי בעיקר בזה שזה "מצוי", ומ"ל אם ה"מצוי" ע"י מעשה או שלא ע"י מעשה, כיון שמצוי יש לחשוש לזה! ואם חוששין למיעוט נגד הרוב (מדרבנן) כשזה מצוי (וגם כשזה ע"י מעשה?), בוודאי יש לחשוש לזה נגד חזקה קמייתא (דרוב עדיף מחזקה). ובמיוחד שאין מדובר כאן בחשש בעלמא לפני שקרה ריעותא כזו, אלא מדובר שכבר קרה, והצוה"פ כבר נשברה, ובמילוד שכבר נעשה כן יותר מג' פעמים הוי חזקה, (ובפרט שכאן גם עצם החזקת כשרות של הצוה"פ בא על ידי מעשה, ובזה יש לחשוש יותר כשביטולה ייעשה ע"י מעשה).

אמנם נביא עוד אחרון חשוב שכתב להדיא כהדוכב מישרים: שאין לחשוש על מיעוט התלוי במעשה:

וז"ל שו"ת טוב טעם ודעת מהדורא תניינא סימן קע"א: "אבל לענין חצר הכבד שבא רק ע"י קוצים או מחט וזה הוי תלוי במעשה, א"כ אימור לא נפל קרץ ומחט לתוך המאכל, ואם נפל אולי לא אכלו,

"לפעמים קרובות מתקלקל"

רבנן לדרבנן לענין חזקה", (כוונתו בזה: שאין לחלק בין ספק אם היה עירוב חצירות קיים בתחילת השבת, לבין אם היו מחיצות קיימות, בדומה ל"עיר מוקפת חומה" ששם אין המחיצות הללו עושין "רשות היחיד" מדרבנן, בענין שיש לו "עיקר מה"ת"), שהרי מבואר בהמשך התשובה בתרה"ד:

"...בעיר שאינה מוקפת חומה, דהתם ודאי ליתנינהו למחיצות. אבל עיר דמוקפות חומה, דכולה חשיבא רה"י גמור ע"י הקף חומה חשיב שפיר אתינהו. כיון דעדיין אף לאחר שנטל הכשר המבואות רה"י גמורה הוא. והכי מחלק בהדיא בתוספות ובאשירי פ"ק", "ונראה דדברי המתיר עיקר הם, דרש"י פ"י פ"ק דנעילת דלתות הוי עשוי ליה לירושלים כחצר שלא עירבו, וכ"ז שלא עירבו הוי כרמלית ולא מחייבין ... וא"כ שמעינן דעיר המוקפת מחיצות לאו כרמלית היא, אלא כחצירות שלא עירבו", דהיינו שלענין המחיצות דעניינה אינו לעשותו רה"י (שהרי היא בעיר המוקפת חומה, והיא כבר רה"י), אלא עניינו לעשותו כמו ענין העירוב כחצר שלא עירבו, כיון שענין הלכה זו היא דרבנן שאין לו עיקר מה"ת, הרי בזה דוקא אמר התרה"ד שהולכין בתר החזקה, דתרווייהו דרבנן, אבל (מסיק שם התרה"ד): "אלא היכא דלחד דרבנן יש לו עיקר מן התורה, ולאידך אין לו עיקר, הלא"ה מדמה לכולהו דרבנן אהדדי, לענין שמועיל חזקה". והיינו שבמקום שא' דרבנן "יש לו עיקר מה"ת" אז אכן אין הולכין בתר החזקות לענין עירוב, אפי' שזה מדרבנן, וא"כ כשמדובר בצוה"פ שעושה מר"ה רה"י, או עושה מכרמלית רה"י (שהוא איסור בדבר שיש לו עיקר מה"ת), בזה מתבאר מהתרה"ד שאין הולכים אחר החזקה!

(כדאי להעתיק עוד המשב"ז סי' שס"ה סק"ט שציין הדובב משרים: "ואם

אם נתקלקל בודאי מוקמינן אחזקתיה, ועי' בפמ"ג שם במ"ז אות ט").

ומוכיחו מההלכה באו"ח סי' שס"ה ס"ז שכתב: "בעיר מוקפת חומה, מותר. הגה: ויש לסמוך על זה ולהתיר. וכל זה שהיה ראוי לעמוד כל השבת ... ואם ספק אם נסתר מע"ש או לא, אזלינן לקולא".

דאף שאם הקורה או הלחי נסתר קודם השבת, אסור לטלטל בשבת (ורק אם נסתר בשבת "הואיל והותרה הותרה", בעיר מוקפת חומה כמ"ש המחבר להדיא), מ"מ אם יש ספק מתי נסתר "אזלינן לקולא", משום שאוקמינן אחזקה, שהיה קיים בהתחלת השבת (כנ"ל שאם היה נסתר בתחילת השבת אסור), וא"כ ה"ה כאן כשמוצאים שנשבר הצוה"פ אחר השבת ויש ספק אם נסתר קודם, הולכים לפי החזקה.

אבל לכאור' אינו מובן ראייה זו, וכפי שהוא בעצמו ממשיך שהשו"ע להדיא כתב הלכה זו רק בנוגע ל"עיר מוקפת חומה" ואכן האריך התרה"ד בתשובתו זו! ובביאור, ומ"ש הדובב משרים לחלק: שמ"ש התרה"ד להקל רק במוקפת חומה, זה רק לענין נסתר בשבת, אבל באם יש ספק מתי נסתר האם קודם השבת (או בשבת בענין צוה"פ) או לאחר השבת, בזה נילך אחר חזקה גם בצוה"פ, מק"ו משנהולכין בזה (במוקפת חומה) כשיש ריעותא שנסתר בשבת, א"כ כ"ש כשאין ריעותא בשבת, אלא לאחר השבת, בוודאי יש לוקים אחזקה, ואין חילוק בין מוקפת לאין מוקפת חומה, לכאור' מדברי התרה"ד עצמו נראה שיש חילוק, שהרי: התרה"ד שם כתב שהולכים אחר החזקה משום שזה דרבנן, וגם הוסיף ש"אין נראה לחלק בזה בין עירוב למחיצות, דהא מ"מ תרווייהו דרבנן נינהו, ותלמודא לא מחלק התם בין

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

להשתנות", הרי בזה דנו גדולי האחרונים, שהולכים בתר "חזקה דהשתא" ולא בתר חזקה דמעיקרא, וא"כ אפי' לא ידוע לנו בשבת שהצוה"פ נשברה, אלא ידוע לנו אודותה לאחר השבת, הרי גם בזה, סוברים הרבה פוסקים שהולכים "בתר חזקה דהשתא", ואין סומכים כלל וכלל אחזקה דמעיקרא.

ולכן מה שכתב הדובב משרים בהמשך: "גם מאז ראיתי בשו"ת הגדולים שהחמירו בכה"ג היכא שיתברר למפרע שעשה איסור, כמו דמצינו [נדה עב.] בשומרת יום דבעילתה תלויה דשמא תראה ותסתור ... אולם מש"ס יבמות דף ס"ז [ע"א, ע"ש ברש"י ד"ה כולן] דבכולם זכרים יאכלו התרומה משום ספק ספיקא, נראה היכי דמצד הדין שרי, לא חיישינן שמא יתברר ותלד זכר וימצא דבאיסורא קאכלי עיי"ש".

כוונתו למ"ש ברש"י יבמות (סז. ד"ה כולן זכרים): "כולן זכרים. ל"ג כולן אלא ה"ג זכרים יאכלו, כולן נקבות לא יאכלו, אם יש זכר בבנים אוכלים העבדים בשבילו, ולא חיישינן לחלקו של עובר דשמא נקבה היא ואין לה חלק במקום בן, ואת"ל זכר הוא, שמא תפיל, שכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות ויש שמפילות, סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקיבות, הו' להו זכרים הראויים לירש מיעוטא, ולמיעוטא לא חיישינן, כולן נקבות לא יאכלו שמא יהא עובר זכר כו", דכיון שיש היתר דס"ס לאכול תרומה, דשמא לא יהיה העובר זכר (דאז אכלו חלק העובר הפוסל ואכלו איסור), דכיון שמותר ע"פ הלכה לסמוך שלא יהיה איסור, לכן אפי' כשקרה בענין שנתגלה שיש איסור, מ"מ כיון שהיה להם היתר "מצד הדין" לא חיישינן לזה.

וזה אינו מספיק כנ"ל: (א) שאין ראיה

נשבר התיקון בין השמשות י"ל דאסור ולית חזקה ול"ד לשצ"ג ס"ג הניח עירובי תחומין ונאכל ביה"ש תחומין לית עיקרו בד"ת, משא"כ תיקון זה דעיקרו בד"ת שלא להוציא מרה"י לרה"ר, ועיין עירובין ל"ג ואי"ה בשצ"ג יבואר עוד", לא נעיין עכשיו האם דבריו מתאימים לגמרי עם התרה"ד דלעיל, שבענין דס"י שס"ה לא הו' המחיצות דבר שיש לו "עיקר בתורה", וחילקנו בין מוקפת חומה שאין עושה רה"י ובין אין מוקפת חומה שגם התרה"ד מודה שזה יש לו עיקר מה"ת, מ"מ דעת הפרמ"ג כאן שה"תיקון" היינו לחי או קורה או צוה"פ עניינה "יש לו עיקר מה"ת", ובה מחמיר הפרמ"ג לענין אם נשבר בה"ש).

עוד המשיך שם הדובב משרים להורות שיש מעלה, שאם יכול, יבדוק בסמיכות לשבת, ומעורר, שלמרות שגם כשיבדוק בסמיכות לשבת, עדיין יש חשש שמא נשבר בתוך השבת, ואז אין אומרים "הואיל והותרה" לענין נשבר הקורות או לחייו בשבת עצמה, "מ"מ החזקה אלים יותר אם בדק וראה סמוך לש"ק, כמבואר בשו"ת חכם צבי [סי' ג'] כדמוכח בש"ס עירובין דף ל"ה [ע"ב] ובתוספתא [טהרות פ"ו ה"ו] מובא בתוס' שם [ד"ה כל] דמודים חכמים לר"מ בראוהו חי מבערב, ומוכח דרק בראוהו מבערב סמוך ללידת הספק החזקה אלים יותר".

הנה: בנוסף על שהנו"ב דחה דברי החכ"צ וכתב במהד"ק אה"ע סי' ל"א: "א"כ איך בסברה דחוקה הואיל ושעה מועטת היא לא נחזיקו כשעת מציאתו מת למפרע הלא אין למות התמהמה ורגע ימותו" (וכמו"כ בפשטות לענין סתירת הצוה"פ), ואי"ז מועיל לדבריו, הנה סו"ס כללות הדיון הזה, כשישנו חזקה דמעיקרא, ובניגוד חזקה דהשתא, שעכשיו נסתרה לגמרי חזקה דמעיקרא כש"עומד

"לפעמים קרובות מתקלקל"

(אלא שצריך שלא תראה עד סוף היום).

ובאמת נראה ש"ממקומו הוא מוכרע" ממה שהביא הדובב משרים מההלכה "שמא תראה ותסתור" מפאת החשש דילמא יארע איסור גם כשעדיין יש לכאורה "החזקה דמעיקרא", ומ"מ, כיון שיש חשש (לכל הפחות "מיעוט המצוי") שיארע איסור, הם עצמם חוששים שיארע איסור, ולכן אוסרים לבעול ושאינן לסמוך אחזקה, כיון שלבסוף "איגלאי מילתא למפרע" שהיה כאן איסור.

דהנה: בענין המדובר במשנה בסוף מס' נדה אודות "ומודים ברואה בתוך י"א יום ... טבלה ביום של אחריה ושמשה ה"ז תרבות רעה, ומגען ובעילתה תלוין", משום החשש "שמא תסתור ותראה".

(ויתירה מזו איתא בב"ב יו"ד סי' קפ"ג) שאסורה לבעלה מדאורייתא שמא תראה ותסתור, ולכאור' הכוונה הוא שאם יכולים לבוא לידי איסור דאורייתא ע"י המעשה הזו היא אסורה מן התורה (אבל ראה להלן שבפשטות נראה מכמה שכתבו שהוא איסור מדרבנן).

וז"ל הבי"ש שם: "ומה שכתב שאסורה לשמש לא מדרכי שמעון יליף לה ולא מגזירת חכמים הוא אלא מן התורה שמאחר שהוא יכול לבוא לידי איסור כרת אם ישמש ודאי שאסור לו לשמש מן התורה שאדם מוזהר ועומד שלא יביא עצמו למקום שיבוא לעבור על איסור כרת".

ועיי"ש עור שאפי' אם נפרש בדעת הטור שסובר שר"ש אסר התשמיש רק משום גזירה דרבנן, הרי אם סוברים כשיטת הרי"ף והרמב"ם, הרי יצא ש"לדעת הרי"ף והרמב"ם שגם הם סוברים דהאידינא אסורה לטבול בשביעי כמבואר בהדיא בדברי הרמב"ם בפרק י"א (הי"ז) וכדמשמע

מסי' שס"ה שיש היתר "מצד הדין" לסמוך שלא נשבר לפני השבת! כנ"ל, שזה רק בעירובי חצירות, ובמחיצות לענין שהוא מקום רה"י גמורה מה"ת לפני המחיצות, אבל במחיצות במקום שאינו רה"י גמורה מה"ת לפני המחיצות, דילמא בזה לא נאמר שסומכים אחזקה, וכדמשמע מהתרה"ד הובא לעיל, אלא שי"ל שזה דוקא כשאכן יש ספק ממש שמא נשבר הצוה"פ קודם השבת, אבל כשאין דררא ולידת הספק, אולי נעמיד בזה אחזקה, גם לענין מחיצות הפועלים שיהיה רשות היחיד אבל לכאור' אי"ז מספיק כיון שכתב: "שכמה פעמים מזדמן שאחר ש"ק נראה שהיו הלחיים מקולקלים" עדיין יש מקום לחייב בדיקה ביום השבת עצמו, כיון שמצד המציאות יש מקום לחשוש שמא כבר נפסקו לפני השבת.

דיון מהא שאוסרים ביאה בזבה שספרה וטבלה בז' למרות שיש חזקת טהרה, משום חשש "שמא תראה ותסתור"

ג. (ב) ובעצם ראייתו מהגמ' יבמות: י"ל שיש לחלק בין היכא שיש ס"ס "מצד הדין" שבזה אין מקום לחוש כלל, שהוא "צד רחוק", שבהיתר כזה מן הדין, אם נתגלה שהיה דבר האסור, לא חיישינן להכי כיון שבשעתו לא היה גדר של ספק מן הדין, ואין לחשוש לזה, אבל לענין "חזקה", שהגם שע"פ תורה יש לו דין ודאי של החזקה, מ"מ אי"ז מציאות של ודאי, ויש צד שיש כאן איסור, אולי בזה לא נאמר שלא חיישינן לשמא יתגלה שהיה אסור.

והרי יש לדון בזה מעצם מקור שנאמר בו "שמא תראה ותסתור": שהרי ענין שיש איסור בעילה, ונקרא "תרבות רעה" משום החשש "שמא תסתור ותראה", הרי"ז גם בענין שיש מקום להתיר לפי המצב שהיה ידוע באותה שעה, שבאותה שעה "מסולקת דמים היא", ושמרה "מקצת היום ככולו",

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

”שמה תסתור ותראה”.

אלא שיש לבעל דין לטעון: שזה דוקא שם, היכא א' שאין ”חזקה גדולה כ”כ”, כיון שאינו מסולקת דמים ממש, כלשון הרשב”א. ב' ”רובן של נשים באין לידי זיבה גדולה”, משא”כ בצוה”פ דידן.

אבל באמת גם בצוה”פ יש לטעון טענה ב': שפעמים הרבה או ”כמה פעמים” (כלשון הדוכב משרים), ”קרובות” מתקלקל, ו”רגיל” להתקלקל, ויש מקום לחשוש שמה יתברר שאכן התקלקל בשבת או מיד לפני השבת (לאחרי הבדיקה), ואפי' תאמר: שרוב הפעמים אין לנו ראייה ברורה שנתקלקל בשבת, (וראה להלן מה שנדון בענין זה, במה שנודע לנו הרבה פעמים לאחר השבת שנתקלקל, האם יכולים להחזיק שאכן כבר נתקלקל מלפני השבת או לא), משא”כ בזיבה, רוב הפעמים יתברר שאכן תבוא לידי זיבה גדולה, וא”כ בזה אולי יש לנו היתר גמור יותר מן הדין, ובזה אין לחשוש ”שמה תראה ותסתור”. אבל לכאור' אי”ז סברא ברורה ממש כנ”ל, וצריך בירור ודיון, ולכל הפחות, הרי זה שונה מהראיה שהדוכב משירים הביא מענין שבשעת מעשה היה לנו ס”ס, אלא שאח”כ נתברר לנו שהיה אסור, דמ”מ היתר דס”ס הוא בענין שאין כאן לידת ספק, משא”כ מצד החזקה הרי ישנו ספק במציאות, ויש לנו לחשוש שאכן יתברר הקלקול, בפרט שלכה”פ פעמים רבות וקרובות מתקלקל, ונודע לנו ע”כ אחרי השבת, ולפעמים הוא כן בכל שבוע ושבוע, עד שדומה קצת ללשון הראשונים בנוגע לשומרת ”רובן באות לידי זיבה גדולה”.

בנוסף לזה גם לענין טענה הא': הרי ענין זה (החשש והאיסור מפאת שמה ”תראה ותסתור”) מצוי גם בענין אחר, דבמס' נדה (סז:): איתא: דתניא, ואחר תטהר, אר”ש

מדברי הרי”ף בפ”ב דשבועות (ו.) ע”כ צ”ל שהם מפרשים דה”ק כיון דר”ש אסר לשמש כדי שלא תבוא לידי ספק אף אנו אסרנו לה לטבול כדי שלא יבואו לידי ספק וכך היה מפרש רבינו ג”כ ואע”ג דגזירה לגזירה היא כבר כתבו הרשב”א (תוה”א ב”ז ש”ז ל:): והר”ן (שבועות ו. ד”ה אבל אמרו) דמשום חומר כרת חששו”, דהיינו שבזה מחמירים עוד שלא יטבול, גזירה משום תשמיש ואין בזה משום גזירה לגזירה משום חומר כרת. ועיין במפרשים השקו”ט בזה).

והרי בפשטות ניתן לומר: ששם יש ”חזקת טהרה”, שהרי שמרה יום א' בטהרה והוי מעין מענין ”מסולקת דמים” (בזעיר אנפין, כדלהלן), וגם כבר הלכה לטבול, ואעפ”כ חוששין דילמא ”תראה ותסתור”, ואומרים, דבזה שלא עברה יום שלם שלא ראתה, ואדרבא ”לפי שאינה מסולקת דמים כ”כ ואדרבה רובן של נשים באות לידי זיבה גדולה והילכך שמשה ביום שמירתה תרבות רעה לכ”ע והילכך שמשה ביום שמירתה תרבות רעה לכ”ע”, (ל' הרשב”א נדה כט:): שלמרות שלפי המצב העכשיו יש בה איזה בחינה של ”מסולקת דמים” אלא שאינה ”מסולקת דמים כ”כ”, ומ”מ אסור לבעול לכו”ע ”שמה תראה ותסתור” מפאת החשש שיוכל לבוא לכך (וראה לשון הרמב”ן נדה ס”ז, שנעתיקו להלן ”רגילה לבוא לידי זיבה גדולה”).

ובלשון הריטב”א שם כתוב: ”ואע”ג דאשכחן לבית הלל (עב.) דחיישי להכי ביום שימור דזבה קטנה ומאן דמשמש קרי ליה תרבות רעה, י”ל דהתם הוא בזיבה קטנה שלא הוחזקה כ”כ בטהרה”, שנראה ממנו שיש איזה דרגא של ”הוחזקה בטהרה” (שלכן באם לא תראה עד סוף היום לא היה הבעילה אסור), ואעפ”כ סוברים ”כולי עלמא” שיש איסור (להב”י דאורייתא כנ”ל, ולכה”פ יש איסור דרבנן)

"לפעמים קרובות מתקלקל"

לבא לידי זיבה גדולה, הכא כיון שספרה ז' הוחזקה במעין סתום ואין חוששין לה אלא מדבריהם לר' שמעון, ולפי דעתי שלא נחלקו חביריו עליו כלל מדלא פרכינן תינח לר"ש לרבנן ליטבלין, והא דאמרינן בהמפלת הא מני ר"ש היא משום דלדידיה שמעינן ליה, וכיוצא בה בתלמוד הרבה". ברור מללו שלהלכה אין מחלוקת על ר"ש בדיון זה.

ויש לציין שבל' הרמב"ן זו, נראה לכאורה שלענין האיסור לבעול בשומרת יום זה באמת איסור דאורייתא, ורק כשספרה ז', אז הוי האיסור מדבריהם.

ואכן בב"י ובשו"ע ונ"כ נראה ברור שאנו פוסקים כן להלכה: וז"ל הב"י ביו"ד סימן קצ"ז: "ומ"ש אבל חכמים אסרוה לטבול ביום ז' גזירה שמא יבוא עליה אחר טבילתה ותרעה ותסתור ונמצא שבעל זבה הילכך האידנא אע"ג דנשי דידן ספק זבות נינהו וראויות לטבול ביום ז' אפ"ה אסורות לטבול יום ז' כדפרישית בפרק תינוקות (שם) א"ל רב פפא לרבא ואב"י מכדי האידנא כולהו נשי ספק זבות שוינהו רבנן ליטבלינהו ביממא דז' משום דר"ש, דתניא ר"ש אומר אחר תטהר אחר מעשה תטהר פ' כיון שספרה מקצת יום ז' תטהר ע"י טבילה אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבוא לידי ספק".

וז"ל ט"ז שם סק"ח "שלא היו נקיות טובלת דוקא בלילה דבדידה תליא דוקא בימים אבל זבה שסופרת ז"נ בספירה אמרינן מקצת היום ככולו כיון שספרה מקצת יום הז' בנקיות טובלת אפי' ביום וילפינן לה מקרא דואחר תטהר אחר מעשה תטהר אלא שחכמים אסרו לטבול ביום שמא תשמש בעוד יום ואח"כ בו ביום תראה ותסתור למפרע נמצא שבא עליה באיסור ע"כ כתב הטור הנשים שלנו אע"פ

אחר מעשה תטהר (שכיון שספרה הזבה מקצת יום שביעי תטהר ע"י טבילה), אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק (שמא תשמש בו ביום ותרעה מיד לאחר תשמיש, ונמצא סותרת כל שלפניה, וטבילתה פסולה. רש"י). והרי, בזה כבר עברו ו' ימים ולא ראתה הרי הוחזקה שלא לראות, ומה"ת אזלינן בתר חזקה, וכל' הרשב"א בנדה (כט): "וה"ה לזבה גדולה ביום ז' לספירתה דרובן של נשים אינן סותרות מנינן לאחר ספירת ז' שהיא מותרת לשמש לכתחלה אם לאו הא דר"ש". וכל' הריטב"א שם: "ומיהו לא אשכחן מאן דחייש שמא תראה ותסתור אלא ר"ש ולהכי תלי ליה תלמודא הכא ובכל תלמודא בדידיה" בדעת ר"ש, אעפ"כ חכמים אסרו גם במקום חזקה, ובפשטות בענין זה הוי (מעין ובזעיר אנפין) "מסולקת דמים" ממש לכמה וכמה ימים, ואעפ"כ חוששים "שמא תסתור ותרעה".

ואין לטעון ולומר האם זה נכון דאנו פוסקים כר"ש שהוא או אפשר דחכמים חולקים על ר"ש, בענין זה עצמו, והלכה כחכמים שבענין כזה, שהוחזק שלא לראות כמה ימים, אין אוסרים מצד החשש "שמא תראה ותסתור", דלכאור' בראשונים נראה דתלוי במחלוקת של הרשב"א והריטב"א הנ"ל: שמדברי הרשב"א נראה דסובר שהחכמים חולקים על ר"ש, ואפשר שבאמת אין פוסקים כר"ש לאסור בזה, אבל מדברי הריטב"א נראה שלמד שאין החכמים חולקים על ר"ש, אלא שלא מצינו חכמים אומרים כן אלא ר"ש, ולכן תולים בדר"ש, אבל אפשר שבאמת הלכה כר"ש שהחכמים לא נחלקו ע"ז.

והרמב"ן (נדה סז): כתב: "ואי קשיא דרבנן היכי שרו לבעלה בשביעי והתנן טבילה ביום שלאחריו ושמשה הרי"ז תרבות רעה, התם בשומרת יום רגילה היא

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

באין או לכה"פ "רגילים" לבוא לידי זיבה גדולה, וכאן הרי "כמה פעמים" מתקלקל, אלא שיש לחלק שלא ראינו להדיא שבשבת עצמה כבר היה מקולקל, אבל ראה להלן שיש להסתפק ובמיוחד "כשהחזק" לכך שלפי ההלכה יש להחזיק שכבר היה מקולקל וכיון שנעשה כן "כמה פעמים" יש לחשוש כן בצוה"פ דידן.

אלא שכנ"ל אולי אפשר לחלק ולומר מ"שומרת יום", ולכל הפחות אפי' אם נלמוד ששם הוי חשש דאורייתא, כדמשמע מהרמב"ן, אין לדמות לשומרת יום, כיון ששם אין כאן "חזקת טהרה" "כל כך" שאינה "מסולקת דמים כל כך". אבל סו"ס יש ללמוד שיש מזבה גדולה שיש לחשוש "שמה תסתור ותראה", אע"פ שיש שם חזקת "דמסולקת דמים" גמורה, וכבר טבלה.

ואולי ניתן לחלק ולומר: (א) שהחומר והאיסור "דשמה תראה ותסתור", הוא דוקא משום איסור כרת דזבה ונדה.

אבל: בנוסף, שיש לדון, בזה שלא הוזכר להדיא שהאיסור "שמה תראה ותסתור" מחמת איסור כרת (למרות שהוזכר לעיל בב"י), הרי לענין צוה"פ הרי מדובר גם לענין שהצוה"פ מהפך רשות הרבים לרה"י, שיש בזה גם איסור כרת.

הנה בנוסף על זה יש דיון בראשונים, והובא באחרונים (וכמה מהם הם במיוחד להשאלה, למה אסור ר"ש תשמיש רק מפאת גזירה, ולא מפאת איסור דאורייתא, מצד שיש כאן ספק שמה "תראה ותסתור" ויהיה איסור דאורייתא, וע"ז הובא, בתוך שקו"ט) שאפשר לומר דלא מבעיא דבשומרת יום, אין נחשב שיש כאן "חזקת טהרה", כיון שבאמת אינו "מסולקת דמים כ"כ" כנ"ל, אלא אפי' לענין דזבה שספרה ז' (וביום הז'

שהם ספק זכות כלומר שהם סופרות ז"נ וא"כ לעולם הוה לכל הפחות ח' ימים עם יום הראיה והיה לה היתר לטבול ביום כיון שכבר כלו ז' ימים אפי' לא טבול ביום ובזה מבואר דברי הש"ע בכאן, והטעם משום סרך בתה פי' שבתה תראה שטבלה אמה ביום ח' ותסבור שביום ז' טבלה ותעשה כן גם היא".

וז"ל תורת השלמים שם סק"ז "משום סרך בתה. שסבורה שאמה טבלה בליל ז' ותעשה כן גם היא, אבל ביום ז' איסור גמור הוא כמ"ש הטור שאולי תראה ותסתור למפרע (ועי' בט"ז ס"ק ח' בפירושו להטור דדבריו תמוהים קצת וצ"ע) וכן משמע ומבואר בש"ס וכל הפוסקים, אכן ראיתי במהרי"ל ריש הלכות נדה שכתב שאף ביום ז' הטעם משום סרך בתה וגם כתב דלדידן שאין נשותיהן ספק זכות וכו' ודבריו תמוהים וצ"ע ואולי טעות נפל בספרים...".

וז"ל לחם ושמלה שם בשמלה סק"ד "אסורה לטבול ביום ז'. בתוה"ש כתב דדברי הט"ז סק"ט בפירושו להטור תמוהים קצת, ונראה כוונתו מפני שהט"ז סיים והטעם משום סרך בתה וכו', וע"ז קשה דהא ביום ז' איכא טעמא אחרינא שמה תראה ותסתור".

רואים מכל זה: אנו חוששים כ"כ "שמה תראה ותסתור", למרות שלכאור' יש לה חזקה טהרה, ומסולקת דמים (בזעיר אנפין), וכבר טבלה, עד כדי כך, שאוסרים "גם ביום ח' משום "סרך בתה" שתחשוב שאמה טבלה ביום ז'.

בנוסף להנ"ל ישל"ע האם נידון דידן דצוה"פ דומה קצת לאיסור – שאסור אליבא דכו"ע – ששומרת יום אסור לבעול "שמה תראה ותפרוש" כנ"ל, וכנ"ל כיון ששם, כדברי הראשונים דלעיל, "רובן"

"לפעמים קרובות מתקלקל"

שיש לה "חזקת טהרה", ואעפ"כ סוברים שאינו נחשב "חזקת טהרה", עד כמה ימים, ולתוס' עד שספרה ז' ימים, דמזה נראה -

דיש דרגות בענין "חזקת טהרה" בענין נידות וזבות, ולמרות שבכללות למדנו במשנה (נדה סח.) שדעת חכמים: "אפי' בשנים לנדתה בדקה ומצאה טהורה, ובין השמשות לא הפרישה, ולאחר זמן בדקה ומצאה טמאה, הרי זו בחזקת טהורה", מ"מ כפי שכתב הסדרי טהרה ביו"ד סי' קצ"ו סק"ח לבאר דברי הרשב"א: "ומ"ש הרשב"א ז"ל דטעם הבדיקה הוא כי היכי דלהוי ימים מוחזקים קשה, כיון שכבר איתחזקה ע"י הפסק טהרה שלה, כדאיתא במתני' [נדה] דף ס"ח ע"א, דאפי' נדה שהפרישה בטהרה ואפי' בשני שלה ולאחר הימים בדקה ומצאה טמאה, הרי היא בחזקת טהורה, ולמה לי הבדיקה דתוך ז', הא מוחזקת ועומדת היא משהפרישה בטהרה בבדיקות הפסק, וע"כ צ"ל כיון דכתיב וספרה לה לא סגיא בלא בדקה, וכמו שכתבתי לעיל, וע"כ דגזירת הכתוב הוא שיהיו הימים מוחזקים בטהרה ע"י בדיקה שבדקה בז"נ עצמן מלבד הבדיקה של הפסק טהרה", שהתורה תובעת שיהיה דרגא נוספת של "חזקת טהרה", שעד שיהיה "ימים מוחזקים" בטהרה.

ולפי כ"ז אולי אפשר לחלק ולומר: שאין ללמוד ממה שחוששים ואוסרים בתשמיש אפי' בנוגע לזבה שספרה, ואפי' טבלה ביום הז', "שמא תסתור ותראה", אע"פ שיש לה "חזקת טהרה", משום שלענין זיבות גילתה התורה שצריך "ימים מוחזקים בטהרה", והם ז' ימים, ולכן בזה אסרה (התורה או לכל הפחות) החכמים "שמא תסתור ותראה", אבל אין מזה הוכחה לשאר דיני התורה, היכא שישנו בהווה "חזקת היתר" דמעיקרא, אלא שיכול לקרות דבר שיכול להפך המצב,

מקצת היום ככולו) וטבלה, אין כאן "חזקת טהרה" גמורה, כיון שבאמת ישנו עדיין היכולת שאם תראה, תסתור כל הז' נקיים, א"כ עדיין נמצאת במצב שחסר חזקה טהרה הגמורה, וא"כ אין להוכיח מזה, שבמק"א, היכא שישנו חזקה גמורה, שעדיין נאסור, משום החשש שמא יסתור החזקה, ויעשה איסור, כיון שבזמן שעשה מה שעשה, עשה "מצד הדין" שהולכים אחר החזקות.

הנה במס' זבחים (כט.) איתא "... א"ל ר"ע הן מצינו בזב וזבה ושומרת יום כנגד יום שהן בחזקת טהרה, וכיון שראו סתרו, אף אתה אל תתמה ע"ז, שאע"פ שהוכשר שיחזור ויפסל", ורש"י פי' שם "בזב וזבה. שפסקו והתחילו למנות ימי סיפורן ומנו ד' או ה' ימים, ואם ראו סתרו כל מניינם כדאמרינן במס' נדה (סז:): ואחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת בהן", (אפי' רש"י סבר שצריך שלכה"פ מנה כמה ימים).

וכתבו התוס' שם "וכיון שראו סתרו. פי' הקונטרס דזב וזבה שפסקו והתחילו למנות ימי ספורן ומנו ד' או ה' ימים, וקשה דאין זה קרוי חזקת טהרה, אלא נראה דמייירי בשביעי שלהן לאחר שטבלו (תוספות) דזב וזבה טבילתן ביום, ואם טבלו בשביעי ואח"כ נגעו בטהרות או שמשו וראו לאח"כ (או) קודם הערב שמש, טמאים למפרע, ואם המתנינה לשמש עד הלילה, ואח"כ ראתה אינה טמאה אלא מכאן ולהבא", דנראה לכאור' דנחלקו אם זבה שהפסיקה בטהרה ולא השלימה ז' ימים, האם כבר נחשב "חזקת טהרה", או דאינו נחשב "חזקת טהרה" עד שנשלם ז' ימים - זאת היא למרות שלכאור' בכל נדה גופה, דעד א' נאמן בזה, ואינו נחשב דאומר נגד "איתחזיק איסורא", ו"חזקת איסור" כיון "דאינו בחזקת שתהא רואה כל שעה" (תוס' גיטין ב:), ולכאור' הול"ל

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

דאפשר שיתגלה בהתתי' שנדע למפרע שלא כדין עשינו לא סמכי' ארובא, ומשו"ה לא סמכי' ארוב דריאה משום שהוא דבר שסופו להתפרסם, כמ"ש רבינו יונה והאריך בזה בשלטי גבורים פ' לא יחפור סוגי' דניפול, והכא אם יוכר עובר בזמנו נדע למפרע שהוא מן המיעוט ונתחייב כרת, ובזה אין לסמוך על הרוב לאיסור לאו דריאה חששו', לאיסור כרת דעירות לא כ"ש, וכן אמרי' לקמן מ"ב ע"ב לענין הבחנה לאיסור לאו חששו לענין כרת לא כ"ש".

והסיק הדובב מישרים לבסוף: "אחרי ששלחתי המכתב ראיתי בספר נזר ישראל סימן נ"ז [בליקוטי רימ"א] אות ג' שהביא משו"ת הר הכרמל או"ח סי' י"ח שכתב שראוי שילכו בע"ש קודם הכנסת שבת לפקח על העירובין עי"ש, הרי דגם הוא סובר דראוי סמוך להכנסת ש"ק לבקר העירובין ולראות שאינם מקולקלין".

שקו"ט בכמה דיני התורה שנהג לפי החזקה ואח"כ נתגלה שהיה אסור האם צריך כפרה שיש בזה סתירות

נב. יש לדון בענין זה: מהו הדין כשעשה מעשה לפי החזקה דמעיכא שהיה בהיתרא, אבל אח"כ נתגלה שהיה אסור, האם יש צורך לכפרה, ובלשון שמשמש בזה: בודאי שאינו "מזיד" כיון שהיה לו היתר בשעת מעשה, אבל האם הוא "שוגג" שהיה צריך לבדוק או בכלל להימנע מעשיה זו, כיון שאפשר שיתגלה שהוא אסור, או נאמר שהוא "אונס", דהיה לו היתר ד"חזקת היתר" (או "רוב"), ולא היה צריך להימנע, ועוד אפשר שלא היה אפי' צריך "לבדוק" ולכן יש לו גדר דאונס.

נביא ונציע כללות הענין: מצד אחד איתא במשנה ביבמות (פז:): "ניסת ע"פ ב"ד – תצא ופטורה מן הקרבן, לא ניסת

שיגלה של"מפרע" היה איסור, שגם בזה יש לחשוש ש"יסתור" וייעשה איסור, שאפשר שבשאר דיני התורה שונה והולכים לפי מצב ההווי כשישנו חזקה ו"מן הדין" מותר.

סיום דברי הדובב משרים שיש גדולים שהחמירו לאסור לסמוך אחזקת כשרות כשיתברר אח"כ למפרע שעשה איסור והוא עצמו העתיק לבסוף מספר נזר ישראל שהעתיק ההר הכרמל שראוי לבדוק מיד בסמיכות לשבת קודם התחלת השבת לראות שאינם מקולקלים ונראה בפשטות שפירש שזה "ראוי" מהדין ולא כחומרא בעלמא !

נא. אבל לאחר כל הנ"ל יש להביא גם סיום דבריו, שבצעמו הרגיש שיש גדולים האחרונים הסוברים להיפוך שיטתו:

(דלא אחרי שהקדים שם לכתוב "אמנם מהיות טוב בודאי נכון לברר סמוך לש"ק, כמו דקי"ל [יר"ד סי' א' ס"א בהג"ה ומג"א הנ"ל] דבמקום דאיכא לברורי מבררין ולא סמכין אחזקה, והכ"נ החיוב לברר יותר", ואח"כ דן להתיר מהסברות שהבאנו לעיל, הוא עצמו מביא "גם מאז ראיתי בשו"ת הגדולים שהחמירו בכה"ג היכא שיתברר למפרע שעשה איסור, כמו דמצינו [נדה ע"ב ע"א] בשומרת יום דבעילתה תלויה דשמא תראה ותסתור [עי' בשו"ת חתם סופר אה"ע [ח"א] סי' ה' שהביא בשם הרבינו יונה [במשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה בטעם בדיקת הריאה בטעם השני] ומשלטי הגבורים בב"ב פ' לא יחפור סוגיא דניפול [י"ב ע"ב מדפי הרי"ף ע"ש אות א'] ע"ש", שהם סוברים שאסור מעיקר הדין היכא שיתברר למפרע שעשה איסור ! (אלא שהוא הביא שלדעתו מותר מגמ' דיבמות דלעיל).

וז"ל הח"ס שם: "...מ"מ כל היכי

"לפעמים קרובות מתקלקל"

ע"פ ב"ד – תצא וחייבת בקרבן".

עד שלה בין שנמצא על עד שלו פטורין".

ומפרש רש"י שם: "ניסת שלא ברשות ב"ד. שבאו ב' עדים ואמרו מת בעליך וניסת מעצמה, שהרי לא היתה צריכה להיתר ב"ד: מותרת לחזור לו. דאנוסה היא: ופטורה מן הקרבן. דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור: שלא ע"פ ב"ד. אלא בעדים, חייבת קרבן דשווגת היא, ואין זה אונס להפטר מן הקרבן דאיבעי לה לאמתוני".

דהיינו, שאם נשאה ע"פ היתר והוראת ב"ד (לפי תנא במתני') פטור מקרבן, אבל אם נשאה ע"פ ב' עדים, שהוא הכח הכי חזק בתורה, והיה לו היתר הכי חזק, ואעפ"כ חייב בקרבן והוא שוגג ולא אנוס, וברש"י הסביר זה יותר: שהיה לה להמתין ולא למהר לינשא! ולכא' מזה היה לנו ללמוד שהגם שיש היתר "מצד הדין", מ"מ אי"ז "אנוס" אלא שוגג, לכל הפחות כשיש יכולת לבדוק, או להימנע עד שתברר שאין כאן איסור (וכמו באשה, שיש לה להמתין עד שתברר המציאות, למרות שהוא ענין של "עיוגון" ואעפ"כ יש לה "להמתין").

והגם שאיתא בשבועות (יח.) "ואלא בשאין סמוך לוסתה, ובמאן אילימא בתלמיד חכם, ולא חדא לא מיחייב, אכניסה אנוס", אע"פ שגם שם היה לו להימנע מלבעול לכל הפחות עד שיבדוק ומ"מ נחשב לאונס, הדבר מתבאר בדברי הרמב"ם (הל' שגגות פ"ה ה"ו): "הבא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם בשעת התשמיש, הרי אלו פטורין מקרבן חטאת מפני שזה כאנוס הוא ולא שוגג, שהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק ואילו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות לא היה בא לידי שגגה ולפי שלא טרח בדרישה ובחקירה ואח"כ יעשה צריך כפרה, אבל זה מה לו לעשות הרי טהורה היתה ושלא בשעת וסתה בעל אי"ז אלא אונס, ולפיכך בין שנמצא דם על

ונראה לבאר הכוונה בזה: שבנידון שהבעל לא נמצא כאן, אפי' יש כאן עדים, מ"מ, הרי ברור לכל שיש כאן ספק, דאין ברור להרבה אנשים שהבעל מת (והדבר אינו דבר הניכר וידוע לכל), ורק ב' אנשים באו והעידו שמת, הרי"ז עצמו מוליד ספק במציאות דילמא הבעל חי באיזה מקום, ואע"פ שיש לנו בכל התורה נאמנות של ב' עדים, מ"מ, כיון שבמציאות יש כאן מציאות של ספק, אין האשה "אנוס" לגמרי, ובזה היה לה האשה לדייק יותר, ולהמתין עד שתברר בבירור גמור ממש שאכן הבעל מת, כשבאמת הבעל חזר וחי, הרי מתחזק שבמציאות היה מקום שהיא תברר יותר ותמתין, ולכן אינה נחשבת לאנוס אלא לשוגג – וכדברי הרמב"ם ש"היה לה לבדוק ולדקדק .. יפה יפה .. בשאלות..." ולא היה בא לידי שגגה.

אבל לענין כשבא על אשתו בש"אין סמוך לווסתה", "הרי טהורה היתה ושלא בשעת וסתה בעל אין זה אלא אנוס", למרות שבמציאות אם היתה בודקת "יפה יפה" היה מונע האיסור, מ"מ, בזה אומרים "מאי הוי ליה למיעבד", ונראה ההסבר: כיון שאין כאן לידת הספק בעצם, ואינו הזמן שהיא רואה, לא היה מקום להצריך לבדוק ולכן בזה "אי"ז אלא אנוס". והיינו בענין ש(לא רק מצד שיש "חזקת" היתר, אלא) שאין סברא שיש כאן ספק, בזה אין נראה שיש החיוב והצורך להחמיר לבדוק, וכשלא בדק אינו אלא אנוס.

נביא כאן חלק משקו"ט שדן הגו"ב ביו"ד מהד"ת סי' צ"ו, ונראה שהוא למד עוד יותר ממ"ש לעיל (כשאין לידת הספק אינו שוגג, אלא הוא למד) בשיטת הרמב"ם, ובכוונת הגמ' במס' שבועות לדעת הרמב"ם, שאפי' אם לא היה לנו

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

שהוא לא חקר, כיון שהחקירה לא היתה בה תועלת אכתי אנוס הוא. וכל זה בסוגיא דשבועות, אבל בסוגיא דנדה שבדקת אחר תשמיש ואז אם לא בדקה קודם תשמיש אנו מסופקים שמא כבר ראתה קודם תשמיש, ואם היתה בודקת לא היתה משמשת שפיר מקרי שגגה ולא אונס, והסוגיא מתיישבת כדת של תורה אין אונס".

דנמצא שלומד בדעת הרמב"ם שכל מי שאם היתה בודקת היה "אפשר" שלא יהיה כאן עבירה, הרי"ז שוגג ולא אונס, ואפי' היתה סומכת על חזקת היתר שלה, והפירוש במס' נדה, הוא בציור שראתה באמצע תשמיש, שגם אם היתה בודקת, היתה משמשת, דבזה דוקא נחשב ל"אונס". זה ת"ד בדעת הרמב"ם.

והנה הגם שהיה אפשר לומר שאין הכרח בלשון הרמב"ם, ולבאר בדעת הרמב"ם לפי ביאור דידן לעיל, שכוונתו הוא שבמקום שלא היה כאן דררא ולדת הספק, לא היה צורך לבדוק, ולכן נחשב ל"אונס" דוקא בזה. משא"כ כשיש ספק, אז יש חיוב "לבדוק יפה יפה" ולא לסמוך אפי' אחזקת היתר, מ"מ לכאור' דברי הנב"י (שאפי' כשאין לידת ספק, אלא שבאם היה בודק היה ניצול מחטא, הוי שוגג), בדעת הרמב"ם מוכרחים הם:

כיון שמבואר ביו"ד סי' קפ"ו ס"ב שהוא סבר שאפי' כשיש לה וסת קבוע, צריכה לבדוק לפני תשמיש, "... ולהרמב"ם והרא"ש, כל זמן שאין לה וסת צריכה היא בדיקה לעולם, קודם תשמיש ואחר תשמיש", וא"כ מוכרח לפרש לדעתו שהכתוב בשבועות (יח). "מאי הוי ליה למיעבד" (הוא ע"ד מה שפי' הכ"מ בפ"ה שגגות שהרמב"ם הולך לפי שיטתו שאם אין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק), מיירי כאן בבדיקה לפני התשמיש, וז"ל שם

לידת הספק, אלא שבאם היה בודק היה ניצול מחטא, אינו אונס אלא שוגג! : "ולא עוד אלא שאני אומר שאלמלא דברי רבותינו מהר"ם והרא"ש ובעלי התוס' ולא היה מוטל עלינו רק אחריות שתי הסוגיות דלא ליסתר אהדדי אז אף אם מיירי סוגיא דשבועות בלי בדיקה לפני התשמיש, אעפ"כ לא סתרי הסוגיות אהדדי שמניעות הבדיקה מועלת לנו לחיובי חטאת ולא למיחשב אונס הואיל ולא בדקה היינו אם היה אפשר שאם היתה בודקת לא היתה נכשלת בחטא זה אבל אם אנו יודעים בודאי שאף אם היתה בודקת לא היתה ניצלת ממכשול זה אז ודאי מיחשב אונס ולא שוגג. ושם בשבועות מיירי שמרגשת באמצע התשמיש שנטמאת, וא"כ מיירי שמרגשת שנפתח מקורה באמצע התשמיש ומרגשת עקירת הדם מהמקור, דהרי בשעת תשמיש אין עיניה וידיה באותו מקום, ומנין יודעת לומר לו נטמאתי, א"ו שהרגישה בעקירת הדם, וא"כ קודם התשמיש ודאי טהורה היתה, ואף אם היתה בודקת לא היה מועיל להנצל ממכשול זה, ולכן מיחשב אונס, אפי' לא בדקה קודם תשמיש רק בסמוך לוסתה שהיה לו לחוש שתראה בשעת תשמיש, אז לא מיחשב אונס רק שוגג. וכן יורה לשון הרמב"ם בפ"ה משגגות הל' וי"ו, הבא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם בשעת תשמיש, הרי אלו פטורין מקרבן, שזה אונס ולא שוגג, שהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק, ואילו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות לא היה בא לידי שגגה, ולפי שלא בדק בדרישה וחקירה ואח"כ יעשה, צריך כפרה, אבל זה מה לו לעשות, הרי טהורה היתה ושלא בשעת וסתה בעל, אין זה אלא אונס כו' ע"ש. הרי שכתב הרמב"ם שבמקום שע"י החקירה אפשר שלא היה בא לידי שגגה מיקרי שוגג, אבל היכא שאנו יודעים שאף ע"י החקירה לא היה ניצול משגגה זו מה בכך

"לפעמים קרובות מתקלקל"

הוא: "הבא על אשתו שלא בשעת וסתה וכו'. בפ"ב דשבועות (דף י"ז י"ח). ומ"ש אבל אם עבר ובא עליה סמוך לוסתה וכו'. גם זה שם (דף י"ח) אי שלא בשעת וסתה אנוס הוא. ומיהו אפשר דהא דחשיב ליה אנוס היינו דוקא כשבדקה לפני תשמיש אבל אם לא בדקה קודם תשמיש לא חשיב ליה אנוס דכיון שהוא ז"ל סובר שאם אין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק ואפי' יש לה וסת דרך הצנועות לבדוק אפשר שאף בזו אם לא בדקה אינו אנוס", וא"כ מוכרחים לבאר שלדעת הרמב"ם, אפי' מדובר שלא היה לו סיבה לחשוב שיש כאן איזה "ספק" או ריעותא או דררא, שמדובר "בכל זמן שאין לה וסת", ובימים שאין לה סיבה לחשוש עליה, אעפ"כ הטילו עליה חיוב לבדוק, ואם לא בדקה וראתה חייב חטאת! ויתירה מזו, שאפי' כשיש לה וסת ואין חיוב לבדוק אלא הצנועות עושות כן, כותב הכס"מ ש"אפשר" שאף בזה "אינו אנוס" לדעת הרמב"ם.

והנו"ב הוסיף שמ"ש לעיל הוא לפי דעת הרמב"ם, אבל הוכיח שלפי דעת התוס' וסייעתם שסוברים שאי"ז נחשב לשוגג, אפי' כשהיה מונע מעבירה באם היה בודק יפה יפה, והוא: שבציור ד"במייבם אחר ג' חדשים ואח"כ נמצאת מעוברת היה חייב חטאת, שהרי היה אפשר להמתין ושם לא שייך לבו נוקפו כלל, והרי התוספות בריש פרק החולץ והרמב"ן בחידושי כתבו דגם בזה חשוב אנוס והביאו ראיה מסוגיא דשבועות".

ואם היה ממתין עוד זמן עד שתייבם, היה נודע שהיא מעוברת ולא היה עובר עבירה לבעול אשת אח שלא במקום מצוה, ונראה מזה, שלדעתו בדעת התוס', הרי גם בציור כזה אינו נחשב ל"שוגג" אלא ל"אנוס".

דברי הנוב"י לחלק בין טעות לבין ציור שהאדם עושה ע"פ היתר התורה

נג. כתב הנוב"י עוד סברא לחלק ביניהם: "והנלע"ד לחלק דשאני ניסת ע"פ עדים אף שמותרת להנשא על פיהם, מ"מ אנוס זה ע"פ טעות הוא, שהרי באמת העדים העידו בשקר והעדים הטעו אותה בשקר לכן מיחשב הדבר טעות ושגגה ולא אנוס, משא"כ שימשה שלא בשעת וסתה שהיא מותרת לשמש, ואין כאן טעות רק ע"פ דין תורה היא מותרת לשמש, אפי' פירסה נדה באמצע הביאה, אנוס הוא אכניסה, שהרי אין כאן שום טעות, וכן אשה שנתייבמה אחר ג' חדשים אפי' נמצאת אח"כ מעוברת, הרי ע"פ דין היה מותר לייבמה, שרוב נשים עוברין ניכר לשליש ימים, והרי התורה אמרה אחרי רבים להטות, ומן התורה אזלינן בתר רובא, נמצא שהאנוס של הייבום הזה לא היה ע"פ טעות".

בנידון שניסת שלא ע"י ב"ד אלא בעדים, למרות שמותרת להינשא על פיהם, מ"מ ההיתר תלוי באמתיות של דבריהם, ולכן כשהעידו בשקר, אין האשה נחשבת ל"אנוסה" אלא טעות (שגגה),

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

עדים כאלו לא האמינה התורה, משא"כ בהא דכינס יבמתו לאחר ג' חדשים, כיון דהתורה"ק אמרה אחרי רבים להטות, והוא עשה עפ"י תורה והלך אחר רוב, נהי דעתה נתברר שהיא לא היתה מרוב, מ"מ הרוב נשאר רוב כמות שהי', אלא שהיא היתה מהמועט, וא"כ שפיר חשוב אונס כיון דגם עתה לא נסתור הרוב, והוא עשה עפ"י רוב זה שהוא רוב גמור ואזלינן בתרי', משא"כ בעדים נתברר עתה שהעדים העידו בשקר ולא חשיבי עדים", עכ"ל.

אבל לכאור' עדיין הדברים צריכים עיון וליבון: שהרי בפשטות מה שיש לפטור הסומך על דיני התורה, הוא מחמת ש"מאי הוי ליה למיעבד", שבמחשבתו הוא לא סבר שיש כאן שום איסור, וכיון שלפי מחשבתו הוא סבר שיש עדים כשרים, ועל זה סמך, א"כ מה לי בזה שבאמת לא היו עדים כשרים, אבל כיון שלפי דעתו היו עדים כשרים (ועדים כשרים יש להם כח יותר מרוב וחזקה), א"כ לכאור' יש לדונו כ"אונס" יותר ממה שסמך על רוב וחזקה.

אבל לפי מהלך דידן הדברים מתפרשים: ביבמה שניסת לאחר ג' חדשים, ובעל שלא בשעת ווסתה, הרי אין לידת ספק וסיבה לחשוש, ולכן "מאי הוי למיעבד" ואין בזה סיבה לבדוק, ולכן הוי אונס, אבל לענין העדות, הרי היה לה לבדוק אמיתיות העדים והעדות יפה יפה, שהרי יש ספק שקול, אם באמת מת או לא מת (וכנ"ל בפרט שאין ידוע לשום אדם על מיתתו חוץ מב' אלו), ולכן הוי לה לבדוק אודותם, וכיון דסו"ס נתגלה ששיקרו, נראה יותר שהיה לה לדייק יפה ויפה, ולכן אי"ז אונס אלא שוגג.

סיכום: לדעת הנוב"י בדעת הרמב"ם כל פעם שהיה יכול לבדוק ולא בדק, ואפי' לא היה סיבה לחשוש, נחשב ל"שוגג" (וכנ"ל מדברי הכס"מ בדעת הרמב"ם

משא"כ כששימשה שלא בשעת ווסתה, או כשהיבמה נתייבמה אחר ג' חדשים מפאת שלא הוכר עוברה, הרי באותה שעה, היתה מותרת "ע"פ דין", כיון שאינה כהרוב ש"הוכרו עוברין" וע"פ התורה הולכין אחרי הרוב, נמצא שהאונס של הייבום היה ע"פ תורה ולא ע"פ טעות. את"ד.

לכאור' ביאור החילוק קשור בזה: שעדות קשור עם עצם המעשה והמציאות, שאם קרה כמו שהם סיפרו מותרת להינשא, וכשלא קרה כמו שהם סיפרו, הרי באמת אין כאן "כח" העדות, אבל חזקה ורוב: אע"פ שהאמת הוא כהצד שאין לה חזקה, או כצד המיעוט, מ"מ, התיירה התורה לעשות כפי החזקה והרוב, ולכן אין זה נחשב כ"טעות" אלא כ"אונס".

ולכאור' הדברים צריכים ביאור: דכלפי העושה המעשה, הרי סמך על דיני התורה, לכאור' אין חילוק בין עדות, וחזקה ורוב: בשניהם היה להעושה על מה לסמוך, ובשניהם מותרת ע"פ "דין התורה", ואדרבא: לענין עדות יש להעושה כח גדול יותר על מה לסמוך, שאין דבר חזק יותר מב' עדים, ואם אין מסתכלים כלפי העושה המעשה אלא מצד עצם המציאות, א"כ גם ברוב וחזקה, הרי המציאות המאמת בהיפוך גמור להחזקה והרוב, וא"כ לפי האמיתית המציאות, היה כאן טעות, ומאי שנא בין שניהם?

וראיתי שמפרשים כוונת הנוב"י כדלהלן, וכ"כ בכלי חמדה פרשת אמור אות ה': "...דבעדים נהי דהתורה"ק צותה להאמין לעדים, מ"מ הרי לא צותה להאמין אלא לעדים כשרים, אבל לא לעדים המעדיין שקר, א"כ כשנתברר לנו השתא שהעדים שקר העידו ורשעים המה, הרי נתברר לנו שבטעות חשבנו שהם עדים ויש להאמין להם, כי לקושטא דמילתא

"לפעמים קרובות מתקלקל"

מן התורה, נמי קשה דהא בטר רובא ודאי אזלינן ורוב קטנים לאו סריסין הן, ואפי' בת ל"ו שנה כל זמן שלא הביאה שערות אינה בת קידושין מן התורה ולא חיישנן לסריס ואיילונית, וא"כ כל זמן שלא הביא ב' שערות מותר היה באכילת חלב, א"כ למה יתחייב מלקות כיון דבדין קא אכיל אנוס הוא, ובתוס' ריש פרק החולץ [יבמות ל"ה ב'] ד"ה ונמצאת מעוברת וז"ל, בחולץ תוך ג' איירי דומיא דסיפא דהכונס יבמתו דאיירי תוך ג', דאי לאחר ג' אמאי חייב קרבן כיון דרוב נשים עוברין ניכר לשליש וזו הואיל ולא הוכר עוברת מאי הוי ליה למיעבד, וכה"ג אמרינן בשבועות דף י"ח, א' פרט לאנוס גבי שלא בשעת וסתה עכ"ל ע"ש".

דמקשה: א) בדעת הרמב"ם שספק דאורי' מותר מה"ת, אע"פ שאח"כ נתגלה דהוא סריס, אבל כיון דלמפרע ספק קטן (דילמא לא יתגלה שהוא סריס), ולדעת הרמב"ם מותר לאכול חלב, למה לוקה אח"כ, כיון דבשעת האכילה "בדין אכל"?

ב) אפי' לדעת התוס' שספק אסור מה"ת, הרי הולכין אחרי הרוב מצד הדין, והרי הרוב קטנים אינן סריסין, ואפי' הוא כבר מבוגר עד ל"ו שנה הרי מן הדין אין לו קידושין (דאפשר שהוא קטן), וא"כ גם לדעתם, "מצד הדין" שאנו דנים אותם לקטנים, כ"ז שאין לו סימני גדלות, למה יתחייב מלקות "כיון דבדין קאכיל אנוס הוא", ע"ד דברי התוס' ביבמות, שהכונס יבמתו אחרי ג' ולא עוברת, כיון ש"רוב נשים ניכרים עוברין" בזמן זה, וזו לא הוכרה עוברת, "מאי הוי למיעבד", ודומה לבא על אשתו שלא בשעת וסתה, דפטור מקרבן כיון "דמאי הוי ליה למיעבד"?

וחידש לתרץ: ב) דלדעת התוס' הביאור הוא ע"פ דברי הגמ' בנדה (מו:) דלענין

ששיטתו שכל אשה שאין ווסת מחוייבת לבדוק בכל פעם, ואפי' אין לה לכאור' סיבה ודורא או ספק לחשוש עליה). אבל בדעת התוס' הוכיח שבענין זה נחשב "אנוס".

(לדעת הנב"י בדעת התוס': אין נחשב ל"אנוס" אלא כשפעל "ע"פ דין" דחזקה או רוב, ולא כשתלה בעדים והם העידו בשקר).

אבל אולי יש לבאר שגם להתוס' אין זה אנוס אלא כשלא היה כאן לידת הספק, אבל כשהיה לידת הספק ארינו אנוס אלא שוגג.

עוד ביסוד הנ"ל שכשיש לידת ספק וצד לחשוש אע"פ שבהווה מותר "מצד הדין" (חזקה או רוב) כשיתגלה שהיה אסור, נחשב שעשה איסור ונענש עליה

נד. ע"פ הנ"ל דבמקום שיש סיבה לחשוש לצד איסורא, אע"פ שיש בהווה "מצד הדין" להתיר, כשיתגלה אח"כ שהיה כאן איסור, עשה איסור ונענש עליה, הן לקרבן (בשוגג), והן מלקות (במזיד), עפ"ז יתיישב קושיית הש"ש:

דהנה הש"ש (ש"א פ"ג) דן בגמ' יבמות (פ.): "... וביבמות דף פ, א איתמר אכל חלב מבין י"ב ויום א' עד בין י"ח שנה ונולדו בו סימני סריס, ולאחר מיכן הביא ב' שערות, רב אמר נעשה סריס למפרע, ושמואל אמר קטן היה באותה שעה. והקשו התוס' ד"ה נעשה דהא ה"ל התראת ספק, וכתבו דלא הוי התראת ספק דהשתא מיהא איגלאי מלתא שהיה גדול למפרע, וע"ש. ולשיטת הרמב"ם דספק מותר מן התורה, א"כ היכי משכחת לה למלקות כיון דעכשיו ספק הוא ומותר לאכול חלב מן התורה וזכאי ורשאי באכילתו, א"כ נהי דאח"כ איגלאי מלתא שהיה גדול למפרע כיון דבדין אכל חלב למה ילקה. ומיהו גם לשיטת הר"ן והרשב"א דס"ל שאסורין כל הספיקות

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

במשמש עם הטהורה סמוך לוֹסְתָה ואמרה לו נטמאתי וחייב אכניסה משום דהיה לו לפרוש מאשתו סמוך לוֹסְתָה, ואע"פ שפרישה סמוך לוֹסְתָה הוא רק ד"ס. מ"מ חייב עי"ז קרבן מדאו' וחשב' לי' שוגג בדאו' ולא אנוס בדאו'. ועובר אדרבנן. ופי' שוגג הוא מבואר ברמב"ם פ"ה מהל' שגגות ה"ו וז"ל שהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק, ואילו בדק יפה ודקדק בשאלות לא היה בא לידי שגגה, ולפי שלא טרח בדרישה וחקירה ואח"כ יעשה, צריך כפרה, עכ"ל, אלמא דצריך כפרה מדאו' וחשבינן ליה כלא טורח גם באיסורי תורה, וא"כ אף גם בנ"ד אף שהבדיקה היא מד"ס, מ"מ כיון שיצא עי"ז מת"י איסור תורה דיינינן לי' כלא טורח באיסורי תורה".]

ולענ"ד בפירוש התוס' ביבמות, ובדברי הרמב"ם בהל' שגגות, אולי מתפרשים קושיותיו (מגמ' יבמות על הרמב"ם והתוס') באופן פשוט יותר:

שבאמת אף שבמצב ההווי והנוכחי, "מצד הדין מותר (או משום רוב או משום חזקה דמעיקרא), מ"מ אם יש לנו ספק במציאות, ודררא חזקה שיש כאן לידת ספק, וצדדים להסתפק, יש חיוב "לבדוק יפה יפה", אם אכן אין כאן איסור, ומצד חיוב זה, להימנע כל זמן שלא נתברר שאין כאן איסור, ואם האמת נתברר אח"כ שאכן יש כאן איסור, אכן חייב בזה בוודאי חטאת, ולא מיקרי "אנוס", ויתירה מזו, חייב עי"ז גם מלקות כשהתרו בו, שיתכן שהוא גדול, ויתברר להבא שהוא גדול, ולכן כיון שלא היה לו שערות, וביחד עם זה היו לו סימני סריס, למרות שרוב אין סריסין, מ"מ כיון שלו יש סימני סריס, יש דררא וסיבה חזקה לחשוש שאכן הוא סריס, ובאמת הוא גדול "למפרע", ולכן היה לו להימנע כל זמן שלא "בדק יפה יפה" ונודע לו שאינו גדול, ולכן (כשלא התרו לו) חייב חטאת,

איסור דאו' אנו מחזקין שכשהיגע לכלל שנים הביאה שערות, ואפי' לא נמצאו "שמא נשרו", ובמילא נמצא שלא היה הסריס הזה מותר לאכול (ולסמוך על רוב), כיון דמצד הדין חייב לחשוש לספק נשרו, וכיון שהיה אסור מן הדין, לכן חייב מלקות לכשתיגלה שהיה סריס, לאחר שראו שאכן הביא ב' שערות (וסימני סריס).

(א) ולדעת הרמב"ם, אין לתרץ כן, כיון דספק מותר מה"ת, וכי"ז שלא הביא שערות, אין עליו איסור לאכול מחמת ספק שמא נשרו, ולכן חידש לומר: (דאע"פ דספק דאו' מותר מה"ת להרמב"ם, מ"מ) אסור מד"ס, וא"כ גם סריס הזה, אפי' לא הביא שערות, היה לו לחשוש מדרבנן "שמא נשרו", ומחדש לומר, דמה שרב סובר שנעשה גדול למפרע, לא קאי לענין מלקות אלא לענין חטאת, ולכן: כיון "דאסור עכ"פ מדרבנן תו לאו אנוס מיקרי ומחוייב חטאת כשנתברר שהיה גדול למפרע".

אבל א"א לפרש שמשום שחייב ליזהר מדרבנן לכן (כשיתגלה אח"כ שהיה אסור מה"ת) שייחשב כמזיד, וכיון שהתוס' פי' סוגיית דיבמות לענין מלקות, מוכח שהם סוברים שספק דאורייתא מה"ת לחומרא, וכיון שהיה אסור מה"ת לאכול מחמת ספק "שמא נשרו", לכן אח"כ כשנתגלה שהיה גדול, חייב מלקות. את"ד.

[לכללות דבריו "דאסור עכ"פ מדרבנן תו לאו אנוס מיקרי ומחוייב חטאת כשנתברר שהיה גדול למפרע", יש לציין ולהעיר מעין זה מדברי הצ"צ יו"ד סי' א': "ואע"פ שהתרשלות הבדיקה עם היותה רק מדרבנן, מ"מ יוכל ליצא ולצמח מזה איסור דאו', וא"כ עם ע"י התרשלות זו יצא טריפות דאו' מת"י, י"ל שיש לו דין חשוד על טרפות דאו', וכמו שמצינו בפ"ק דשבועות (די"ח ע"א) דמחייבין קרבן

"לפעמים קרובות מתקלקל"

וכשהתרו אותו חייב מלקות.

ארעא דוודאי ליכא איסור דמשנשחט' עומדת בחזקת היתר, מיהו אם נמצאת טריפה לאחר שיאכל הוא נענש כשוגג ולא כאנוסים שלא הי' לו למהר כ"כ, ש"מ דלאחר הפשט וניתוח הוי כאונס, כיון דאין צריך לבדוק אחר י"ח טריפות ואונס א"צ כפרה, דומיא דאם שימשה שלא בשעת וסתה ומצאה אחר תשמיש דם, אפי' על עד שלו, דמקרי אונס, ואינם צריכם כפרה, לא הוא ולא היא, כמבואר בס"ס קפ"ה, ה"נ כיון דהוי אונס לא צריך כפרה וק"ל."

תו"ד: א) מסתפק ע"ד שאלה דידן שאכל עוף ולסוף היה טריפה כזה שאינו מצויה (כבריאיה של בהמה) שהיא מי"ח טריפות, האם צריך כפרה. ב) רוצה להוכיח מגמ' מפורשת שכשיש לו ב' חתיכות, א' חתיכה של היתר וא' חתיכה של איסור, ונטל חתיכה של איסור, צריך כפרה, למרות שסבר שעושה דבר המותר. ג) דוחה הראיה: דשם כבר "נולד הספק" קודם שאכל, משא"כ כאן לא "נולד הספק" עד לאחר שאכל. ד) מביא ראיה: דמדוייק מדברי התוס' בגמ' ביצה שחידשו שאם אכל בשר לפני הפשט וניתוח, שאין אכילה זו "דרך ארץ", כמבואר בגמ' שם, ונמצאת טריפה, צריך כפרה כשוגג ד"לא היה לו למהר כ"כ", ולמרות ש"השחטה" בחזקת היתר עומדת! ה) ומדוייק מדבריהם שאם אכל בשר לאחר "הפשט וניתוח" ונמצא טריפה, לא בעי כפרה, ומבאר הפנמ"א משום דבזה הוי כאונס, שהרי א"צ לבדוק אחרי ח"י טריפות, ודומה להמבואר לעיל מגמ' שבועות ונדה, שכשבעל שלא בשעת וסתה ומצא דם, הוי אונס ולא שוגג.

ברור שדברינו לעיל מתאימה, לנקודת רעיון של תשובה זו, דבכל ענין שלא היה לו סיבה למידק ולברר, והיה לו להמתין, אין זה שוגג אלא אונס, ולכן כיון שאין סיבה לבדוק אחרי י"ח טריפות הוי אונס,

ומה שאינו חייב חטאת, כשלא הוכר עוברת לאחר ג' חדשים, הוא משום ששם לא היה לידת הספק, כיון שרובן הוכר עובר, ואשה זו לא הוכר עובר, אין כאן לידת ספק להסתפק שמא היא מעוברת, ואין חייבת כלל לבדוק, ובענין זה הוא "מותר מצד הדין" לגמרי ולכן בזה דוקא נחשב כ"אונס" ולא שוגג.

עוד בענין הנ"ל מדברי תוס' בביצה, ודברי הפנים מאירות, והיש"ש וממנו מתבאר חילוק דידן דלעיל: בין לאחרי שיש "לידת ספק" דאז יש לברורי, והוי "שוגג" ולא אונס, ובין אם אין "לידת הספק" דאז דוקא הוי "אונס" (ובתנאי שלא היה סיבה שלא היה לו "למהר כ"כ")

נח. הנה יש להביא עוד בענין הנ"ל (שכשעשה מעשה, היה מותר ע"פ כללי התורה, ואח"כ נתגלה שהדבר היה אסור האם נחשב לאונס או שוגג) מכ"מ:

נתחיל בדברי תשובות הפנים מאירות (ח"ב סי' מ"א), דמפשטות דבריו נראה כמו שכתבנו לעיל: "נשאלתי אחד שאכל עוף ואח"כ מצא בו א' מי"ח טריפות אם צריך כפרה על מה שאכל או לא, ולכאורה הי' נראה להביא ראיה מדאמרינן בנזיר דף כ"ג ע"א ולא ידע ואשם ונשא עונו, ומה מי שנתכון לעלות בידו בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר, כגון חתיכה ספק של שומן ספק של חלב אמר קרא ונשא את עונו כו', מ"מ נראה דדוקא התם שנולד הספק קודם שאכל, אבל אם לא נולד הספק עד אחר שאכל הוי אונס, ואונס רחמנא פטרי' וראיה דאמרינן בביצה דף כ"ה אמר רמי בר אבא הפשט וניתוח בעולה וה"ה לקצבים, מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט וניתוח, וכתבו התו' בד"ה אורח

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

ארץ" אסור לאכול קודם הפשט, אין לומר בזה "מאי הוי ליה למיעבד", הרי היה לו להימנע מאכילה, ואפי' מצד סיבה אחרת. (אלא שהיה מקום לחלק בין מה שאסור לאכול מדרבנן, ובין מה שאין לו לאכול מצד "מדת דרך ארץ", ומדברי התוס' נראה שאין מחלקים).

אלא שנשאר בסתירה מצד דברי התוס' בפסחים ע"ג שכתבו שבשחט ונמצא טריפה בסתר, לא מקרי אנוס, והרי שם אין שייך לומר שיש איזה סיבה שיהיה שיהא "צריך להמתין". ונציין מדברי שו"ת החמדת שלמה (יו"ד סי' א' אות ג') שד"ג כ"כ בענין דידן, ופירש כוונת התוס' בפסחים: דמה שכתבו שהפסח מחטאת הוא משום טעה בדבר מצוה, ולא משום "אנוס", הוא דוקא בצירוף ש"נודע שמשכו בעלים ידיהם או מתו", שבזה אפשר שאין לומר "מאי הוי למיעבד" דהוי ליה לברר פרטים אלו הברורים בקרבן, ונוסיף על דבריו: שאפשר שבדברים אלו ישנם לפעמים שינויים, ויש לו לברר שאכן לא קרו שינויים אלו (אלא שצ"ע מ"מתו" שהרי למה ליה להסתפק דילמא מתו, והרי יש לו חזקת חיים, וכל זמן שלא שמע "לידת הספק" בזה, מהיכ"ת שיש כאן איזה שינוי כזה, ואולי גם בדברים אלו, יש איזה דררא של ספק, כשהבעלים אין נמצאים בשעת שחיטת הפסח, זה גופא מעורר ריעותא, ולידת הספק המעורר אותו לברר הדבר, וצ"ע בסברא זו. אבל לכאור' הדברים מפורשים יותר ברש"י פסחים עג, ב: ד"ה אם יש שהות ביום – לזה ששחט פסח זה בשבת, לבדוק אם מתו בעלים כו' ולא שאל – לא טועה בדבר מצוה הוא אלא שוגג, וחייב, שוגג קרי את הקרוב לפושע", והיינו אפי' כשיש חזקת חיים, ומ"מ יש לו לבדוק אם יש שהות, ואם לא בדק "קרוב לפושע" (!), משא"כ לענין שהקרוב נטרפה בסתר, ולא היה לו סיבה להסתפק בזה,

וכמו כשבעל שלא בשעת ווסתה, שהיתה טהורה, ולא היה לו סיבה להסתפק שמא טמאה, במילא לא היה חיוב לברר והוי אנוס, כנ"ל, והיינו כמו שכתב הפנמ"א: שאין כאן "לידת הספק" קודם המעשה, (או לידת הידיעה שיש כאן דבר של איסור) ולכן הוי אנוס, משא"כ כשהיה לפניו ב' חתיכות, ויודע שיש א' שהיא טריפה, הרי בזה מוטל עליו לבדוק ולברר, ואם עשה איסור שוגג מיקרי ולא אנוס.

אלא שבדברי התוס' הזה ניתוסף עוד חידוש: שאפי' בצירוף של אכילת בשר שחוטא, קודם הפשט וניתוח, שגם בזה בעצם אין סיבה לחשוש שמא הבהמה טריפה, ואינו צריך לבדוק ל"ח טריפות, ואעפ"כ כש"מיהר" לאכול קודם הפשט וניתוח ואכל טריפה, באמת נחשב שעשה עבירה "בשוגג", ולכאור' הדברים צריכים ביאור?

נו. הקובץ שיעורים שם ביאר: "אפשר לפרש כונתם, לפי המבואר בפ"ב דשבועות גבי אי שלא בשעת ווסתה אנוס הוא אלא בשעת ווסתה, וכתב בשב שמתנתא, דאפי' נימא וסתות דרבנן, מ"מ אנוס מיהא לא הוי, דלא שייך טענת מאי הוה לי' למיעבד, כיון דמדרבנן היה אסור לשמש, וה"נ, כיון דמשום מידת דרך ארץ, צריך להמתין שוב אין טענת אנוס, אלא דבתוס' פסחים ע"ג גבי שחטו ונמצאת טריפה בסתר, כתבו ג"כ, דלא מיקרי אנוס, והתם לא שייך לומר דצריך להמתין, ולמה לא מיקרי אנוס".

דמדמה נידון דידן, לבא עליה בשעת ווסתה, לדידן דווסתות דרבנן, ואעפ"כ אינו נחשב כאנוס, אע"פ שמה"ת אינו צריך בדיקה כו', ונתבאר לעיל מהש"ש: שכיון שמדרבנן אסור לשמש, לכן אין לומר "מאי הוי ליה למיעבד" (אע"פ שמה"ת מותר לשמש), וה"נ: כיון שמצד "הל' דרך

"לפעמים קרובות מתקלקל"

התחלת השבוע, שהצוה"פ נתקלקל, ואפי' אם נאמר שקורה בכל שבוע אחר, הרי זה קלקול ה"שכיח" ומצוי, ולכן יש בפשטות חיוב לבדוק ביום השבת עצמו, (ואולי מיד קודם שמתחיל לטלטל?), קודם שיתחיל לטלטל, ואם אכן טלטל בלי בדיקה, ואח"כ נתברר שאכן נתקלקל בשבת, הרי הוא נחשב "קרוב למזיד"!

דברי הח"ס שצינו הדובב משרים

נח. וז"ל הדובב משרים (חלק ב' סימן כ"ח): "גם מאז ראיתי בשו"ת הגדולים שהחמירו בכה"ג היכא שיתברר למפרע שעשה איסור, כמו דמצינו [נדה ע"ב ע"א] בשומרת יום דבעילתה תלויה דשמא תראה ותסתור, [עי' בשו"ת חת"ס אה"ע ח"א] סי' ה' שהביא בשם הרבינו יונה [במשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה בטעם בדיקת הריאה בטעם הב'] ומשלטי הגבורים בב"ב פ' לא יחפור סוגיא דניפול [י"ב ע"ב מדפי הרי"ף ע"ש אות א'] ע"ש".

וז"ל הח"ס שם: "ולא נח דעתי בזה דאפי' נימא אזלינן בתר רוב אפי' איכא לברורי וכמ"ש נב"י בתרא סי' קל"ט בזה מ"מ כל היכי דאפשר שיתגלה בהתתי' שנדע למפרע שלא כדין עשינו לא סמכי' ארובא ומשו"ה לא סמכי' ארוב דריאה משום שהוא דבר שסופו להתפרסם כמ"ש רבינו יונה והאריך בזה בשלטי גבורים פ' לא יחפור סוגיא דניפול". והיינו שבדבריו ברור מילולו שכשיתברר למפרע "שלא כדין עשו" אין לסמוך ארובא (ובפשטות כ"ש אחזקה, דרובא וחזקה רובא עדיף)".

דברי הצ"צ יו"ד סי' ח' שהיוב דרבנן לחשוש עתים חלים עתים שוטה, שמא עשייתו בסוף חלימתו ותחילת שטותו אף נגד חזקת בריא

נט. נעתיק חלק מדברי הצ"צ בתחילת התשובה שביו"ד סי' ח', ובהמשך הוא

בזה באמת הוי טעם הפטור מחטאת משום "דמאי הוי לימעבד"!

נז. ונעתיק עכשיו מדברי הים של שלמה (ביצה פ"ג סי' י"ב) שמפרש דברי התוס', ונוציא ממנו פירות הנושרים לפי דבריו: וכתב לאחר שהעתיק דברי התוס' וז"ל: "ומ"מ קשה לי מאחר שאם נמצאת טריפה נענש עליה כשוגג, ולא כאונס, א"כ למה לנו להניחה לכתחילה לאכול קודם שיבדוק, היכא דאפשר למבדקה. על כן נראה בעיני, היכא דשכיח טרפות, כגון בבהמות גסות, כבשים ועזים ופרים, אסור לו לאכול קודם בדיקה ... ודוקא בגדיים וטלאים, דלא שכיח טרפות, אפשר שיכול לסמוך על הרוב לכתחילה, על סמך שיבדוק אח"כ, ואם נמצאו טרפה, הרי הוא שוגג, ולא כאונס, שהרי מצד דרך ארץ לא ה"ל למהר ולאכול קודם בדיקה, אבל אם עבר ואכל בהמות דשכיח בהו טריפות קודם בדיקה, ונמצאות טריפה, הרי פושע הוא, וקרוב למזיד, וראוי להכותו מדרות, על אכילת טריפה, אף שאין מלקין אותו, דסוף סוף לא ידע, וגם התראת ספק הוא".

היוצא מדבריו: (א) היכא "דשכיח טריפות", כשאכל בלי לבדוק, ונמצאת טריפה, הוי "פושע" ו"קרוב למזיד", דהוי ליה לבדוק ולא לסמוך ארוב וחזקה. (ב) כשאינו שכיח טריפות: אם אכל לאחר הפשט וניתוח "כאונס" דמי, ואין צריכים לחייבו לבדוק, ויכול לסמוך ארוב אפי' לכתחילה. (ג) כשיש סיבה "שלא ימהר" לאכול ולעשות המעשה, אע"פ שאינו שכיח, הרי נחשב בזה כ"שוגג" ולא כאונס! שלא היה לו למהר כ"כ.

אם נדמה ציור דצוה"פ ששכיח ורגיל לקלקל (גם לאחר שתוקנה באמצע או אפי' בסוף השבוע, יש חשש שיתקלקל), הרי לכל הפחות בציור שמוצאים בכל שבוע, לאחר

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

יעקב שכתב בסי' פ"ד, שאם אין לו ציצית אחר וכגון שהוא בדרך יכול "להעלים עין" ולא לבדוק ציצית כלל, ורבינו חלק עליה, אפי' לפי שיטתו של הבית יעקב, שהבדיקה בציצית הוא רק "חומרא בעלמא", אין סיבה "להעלים עין" מלבדוק, שאינו מרוויח כלום מזה שאינו בודק: שממה נפשך, אם הציצית כשר מה טוב ומה נעים, ובאם לאו, מה מרוויח בזה שלובש ד' כנפות בלי ציצית ומברך לבטלה כו'.

הנה בנוסף לזה, הבית יעקב שם דן בעצם חיוב בדיקה בכמה דברים שיכול להיות בזה "ספק איסור", כשיש לו "חזקת היתר", בנוגע לטריפות (השכיחות ואינם שכיחות), וכותב שם בסוף תשובתו: "וגבי ציצית כתבו הפוסקים בא"ח סי' י"ג ס"א בהג"ה דמוקמינן אחזקה, ומותר לצאת לר"ה בשבת בלא בדיקה, "ומותר להכניס עצמו בספק איסור" (וכבר כתבנו לעיל בארוכה היאך רבינו הזקן ועוד מפרש ענין זה, שבאמת גם בשבת אסור לצאת לר"ה, אם לא בדק פ"א בבוקר! ואסור "להכניס עצמו לספק איסור").

ובהמשך דן מקשה ע"ע: "מ"ש מגבי בהמה לתוס' הנ"ל דאסור להכניס עצמו לכתחילה לספק איסור, ואל יאכל מן הבהמה עד שינתחנה שמא ימצא טריפות", ומחלק שטריפות שאני שאין בזה חזקה מבוררת, לפי דברי התוס' בחולין (יא. ד"ה אתיא מפרה אדומה) ובנדה (ב: ד"ה דאיכא ריעותא) דדייקן מהגמ' והעלו יסוד: "דכל חזקה שלא נתבררה ולא נודעה אפי' שעה א' לא אזלינן בתרה ויש ללמוד מתוך כך הלכה למעשה דאם עשה גבינות מכמה בהמות ואח"כ נשחטה האחת ונמצאת טרפה שכולם אסורות דאין לי להעמיד פרה אחזקתה ולומר השתא הוא דנטרפה".

אלא דהקשה ע"ע: אמנם אין כאן

מייסד שזה חיוב מדרבנן (אע"פ שמה"ת אין לחשוש ע"ז משום שהולכים בתר חזקות דמעיקרא, אף בהחזק ג"פ):

וזה"ל: "הוא עפמ"ש הרמב"ם הובא בטוח"מ סי' רל"ה סעי' כ"ג מי שהוא עת שפוי ועת שוטה כגון הנכפה בעת שהוא שפוי, מעשיו קיימין ככל מי שיש בו דעת, ובעת שהוא שוטה אין מעשיו קיימין. וצריכים העדים לחקור הדבר היטב שמא בסוף עת שפיותו ובתחלת שטותו עשה מה שעשה עכ"ל. וביאר דבריו הסמ"ע ס"ק נ"ב שר"ל שמא בסוף עת שפיותו נעשה המקח ואז היה נראה לעדים כאילו הוא בן דעת וכבר בא עת שפיותו ונכנס לתחלת שטותו ואינו בן דעת ולכך צריכים לדקדק עכ"ל. וע"ש דגם לפי הלשון שברמב"ם פכ"ט מה' מכירה הלכה ה' כוונתו לחשוש זה במ"ש בתחלת שטותו כו'. וא"כ כיון שחששו לענין דיני ממונות לזה וצריכים העדים המעידים על המקח שנעשה בסוף שפיותו לדקדק היטב אם ה' שפוי אז ובאם לאו אין עדותן עדות, וא"כ כש"כ לענין איסורא שיש לנו לחוש לזה כשנכשירהו להיות שו"ב הן אמת ששיטתו כל זמן שהוא שפוי כשרה כנ"ל".

נדון עוד בדברי רבינו הצ"צ בפרטיות להלן.

דברי תשובות בית יעקב בסי' פ"ד ודברי רבינו הזקן

ס. הנה כבר הבאנו בתחילת דברינו לענין בדיקת ציצית, שרבינו הזקן וכמה אחרונים למדו שיש בזה חיוב גמור, לבדוק לפני לבישתו דלולא כן יש חשש שיעבור בלבישת בגד בלי ד"כ, ובכרכה לבטלה, ובמלאכת הוצאה לר"ה, וכמה סוברים שאין בזה חיוב גמור אלא "חומרא בעלמא" וכיוצא, כנ"ל בארוכה, וא' מהם הוא הבית

"לפעמים קרובות מתקלקל"

כשניתוסף על זה, שיודים ומוצאים כמה פעמים שהצוה"פ נתקלקל, אע"פ שלא ראינו שאכן נתקלקל בעצם יום השבת, אבל מסתבר שהיה כבר שבור בשבת, בזה ניתוסף חומר גדול בדבר, ונדון קצת בדבר.

הדין לענין בדיעבד

סא. יש להוסיף בכל הנ"ל: להביא דברי השו"ע לענין כשלא בדק הריאה, שכנ"ל חייב לבדוק אותו משום שהוא "שכיח" שיש בו סרכות וכיוצא (וכדברי הש"ך יו"ד סי' ל"ט סק"ב: "חוץ מן הריאה. שעלולה ליטרף מפני הסרכות ושאר טרפות דשכיחי בה"), ולזה חיוב לבדוק, מהו הדין בדיעבד כשלא בדק ונאבדה הריאה?

מבואר בשו"ע יו"ד סי' לט ס"ב: "מי שקרע בטן הבהמה וקודם שתבדק הריאה בא חיה או נכרי, ונטלה והלך לו, הרי זו מותרת, ואין אומרים: שמא נקובה או סרוכה היתה. הגה: ויש מחמירין אם נאבדה הריאה (בה"ג וראב"ן ור"י הלוי ומרדכי והג"א וע"פ), ואין להתיר רק במקום הפסד גדול או בגדיים וטלאים וחיות שאין סרכות מצויות בהם. (טור בשם בעה"ת)".

ובש"ך שם סק"ח: "ויש מחמירים כו'. בספרי הוכחתי בכמה ראיות דלכ"ע בדיקת הריאה אינו אלא מדרבנן, וכן משמע בתשובת בן לב חלק ג' ס"ס כ' ולכ"ע מדינא אמרי' בהמה כיון שנשחטה בחזקת היתר עומדת, וכל ספק שלאחר שחיטה תלינן לקולא ... אלא דהאוסרים סבירי להו דכיון דהצריכו חז"ל בדיקה אסרו אפי' דיעבד כשלא נבדקה משום דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דכל אחד ישליך הריאה בלא בדיקה, וכ"כ הב"ח".

הצ"צ בפסקי דינים סל"ט סק"ז הביא דברי הפר"ת שרצה לפרש דעת המחמירים שהוא מה"ת, ושקו"ט בדבר והסיק

"חזקת היתר" ממש, אבל למה לא נאמר שיש כאן "רוב" כמבואר בגמ' שרוב בהמות אינן טריפות, ולמה אסור לאכול לדעת התוס' מהבהמות עד שינתחנה משום חשש טריפות, ולמה לא נילך בתר רוב. וע"ז מת': שאולי גם לדעת התוס' אין איסור אלא בטריפות השכיחות (דלא כפי' היש"ש דלעיל).

עוד דן שם בסוף: בענין "השלכת הראש בלא פתיחה", ואם זה סותר לדברי הגמ' בביצה. אלא שכשכבר פתח הראש אסור לו להעלים עין מלבדוק.

ובסוף דבריו הוסיף: שבאמת היינו יכולים לפרש דברי הגמ' בביצה והתוס' באופן: שאם מדובר בטריפה דלא שכיח, מותר להכניס עצמו בספק ולאכול בלי בדיקה, אלא שאם נתברר שאכל איסורא נחשב ל"שוגג" ולא ל"מזיד", אלא שכשמדובר בטריפה השכיח, בזה אכן ישנו גם איסור להכניס עצמו לספק איסור לכתחילה, מ"מ, הוא סובר ש"העיקר" כאופן הראשון שכתב.

ונחזור: שבדברי היש"ש ברור: שבטריפה השכיח, באם אכל בלי בדיקה הוי "קרוב למזיד" והיה ראוי להלקותו מכת מרדות, ובטריפה שלא שכיח: כיון שאיכא מאיסור דרך ארץ שלא לאכול בלי ניתוח, לכן כשמהיר ואכלו בלי בדיקה הוי "שוגג" אפי' בטריפה דלא שכיח!

כל אריכות שקו"ט דידן בעצם החיוב לבדוק, אפי' כשלא ראינו בפועל שאכן צוה"פ דידן במקום מסוים נשברה, דכיון דבכללותו אנו יודעים ששכיח ליפסק, יש חיוב לבדוק שלא יכשל, ולדברי רבינו הזקן בדבר ש"דרכו ליפסק" א"א להעמידו בחזקת כשרות לעולם, יש חיוב ותקנת חכמים לבדוק ב"כל יום" כנ"ל, אבל

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

להתיר אפי' בדיעבד, משום דאל"כ "מה הועילו חכמים בתקנתן" (ובמקום שאפשר כמ"ש אדמו"ר האמצעי וצ"צ בפס"ד על רמ"א זו), חוץ כשמדובר דוקא ב"הפסד גדול" דוקא.

וא"כ גם לעניננו: באם נאמר שמחוייב לבדוק מחמת ש"פעמים קרובות מתקלקל" ו"שכיח ומצוי" הקלקול, ואפי' אחר שתיקנו אותו באמצע השבוע, או אפי' בסמיכות לסוף השבוע, ולכן מחוייב לבדוק מן הדין כנ"ל מהאחרונים, הרי ע"פ פשוט, לענין השאלה, מה הדין בדיעבד, באם לא בדק מחמת אונס ע"ד הנכרי שלקח הריאה, יש לדמות להנ"ל: שלמחבר יהיה מותר, ובאם מדובר בציור שדרגת ה"אונס" ע"ד ש"נאבדה" הרי לדברי הרמ"א, יש להחמיר אפי' בדיעבד, אלא שלדברי הש"ך הרי"ז גופא לא מעיקר הדין אלא מחמת ה"חומרא" דאל"כ "מה הועילו חכמים בתקנתן", אלא שבמקום "הפסד גדול" יכולים להקל. וא"כ הה"נ הכא באם מדובר ע"ד דוגמא הנ"ל, אין להקל כלל, חוץ מבאם מדובר ב"הפסד גדול" באם נאסור אותו לטלטל בשבת בלי בדיקה בשבת עצמו. אבל פשוט שזה יהיה במקרה "חד פעמי" שלא הצליחו לבדוק, אבל אין ללמוד מזה (אפי' לדיעבד) לענין כשיקבעו סדר יבדקו אותו כלל וכלל בשבת עצמו, חוץ מבאם יהיה "הפסד גדול" בכל שבת, כשלא יבדקו אותו בשבת, משום שאין להם האפשרויות והיכולת לארגן לערוך בדיקה כזו, לכאן יש מקום לעיין להקל, אבל גם בזה ישל"ע האם יכולים ללמד להקל, בענין שלכתחילה יבטלו כל הצורך לעיין ולבדוק בשבת עצמו לעולם! ועוד והוא עיקר (כפי שכתבנו כמ"פ בקונטרס זה בנוגע לכמה נידונים): שא"כ אפשר לחייב לעשות הבדיקה בסמיכות לער"ש, כשישנו האפשרויות לעשות כן. וצ"ע בכ"ז ועוד.

ש"פשטא דסוגיית דביצה משמע דמאו' ליכא שום חשש. וכן פסק הפר"ת עצמו להקל לגמרי בדיעבד. והשמ"ח פסק כמ"ש רמ"א להקל בהפסד גדול...ובעל נפש יחמיר לעצמו אפי' בגדיים וטליים עכ"ד.

הדרכי תשובה שם סקנ"ח כתב: "ואין להתיר וכו'. עשמ"ח שם ותב"ש סק"ז ובפרת"ב סעי' יו"ד שכ' דמ"מ כל בעל נפש יחמיר לעצמו בזה אפי' בהפ"מ ואפי' בגדיים וטליים, אבל לא יורה להחמיר לאחרים בהפ"מ, ע"ש".

(נציין עכשיו מה שנביא להלן מדברי הצ"צ יו"ד סי' מז: "והנה עם היות כי בפוסקי' ראשונים לא נזכר רק בדיקת הריאה משום דהוי מיעוט המצוי. והרשב"א ז"ל בשם רבו כ' דהטעם משום דאם לא יבדק יוכל לבוא לידי מכשולות כו', ועוד דאם לא יבדוק הוה כמעלים עין מן האיסור. ומ"מ בתה"ק הביא רק טעם דמיעוט המצוי, וכ"כ עוד בתה"א גבי תמרי דכדא דבעו בדיקה מפני שתולעים מצוים בהן וה"ל כטרפות הריאה. ובשו"ת דבר שמואל סי' ר"ס פסק ג"כ שכל טרפות דשכיח באיזה מקום לפי המקום והזמן חובה על הבעלים לבודקן והביא ראי' מפסק רמ"א סי' ל"ג גבי בדיקת הוושט ומתשו' מהרשד"ם. ולפענ"ד עוד ראי' לזה מהא דרשב"ג דס"ל כל שלא שהה ח' ימים בבחמה הוי ספק נפל, ואע"ג דרובן ולד מעלי' ילדן, וכ' התוס' בנדה (מד:) משום דמעט נפלים שכיח ודבר ההוא גזרו חכמים, ואע"ג דהתם הרוב קבוע ג"כ בטבע בריאות העולם דרוב ולד מעלי' ילדן, אפ"ה החמירו חכמים אפי' דיעבד מכש"כ בשאר מיעוט המצוי דיש להחמיר לכתחלה עכ"פ אף אם אינו דבר ההוא". נדון עוד בזה ועוד מדבריו שם ובהמשך לקמן).

וראים שהחיוב לבדוק בדבר שהאיסור "מצוי" ו"שכיח", הרי לדעת הרמ"א אין

"לפעמים קרובות מתקלקל"

בוא ידענו בודאי שבשעה שטבלה היו בו מ' סאה".

הוחזק כמה פעמים לישבר האם זה סיבה לחשוש

דהיינו, דאם מדובר בחזקת דמעיקרא "שראיה להשתנות" ואכן כבר נשתנה, "ומוחזק" שמשנתה בענין כזה, אנו מסתפקים שבשעת הטבילה לא היה המקוה כשירה, וחייבת לחזור ולטבול, א"כ גם בענינו: כש(אי"ז רק מה ש"עשוי ודרכו" להשתנות, אלא) שכבר "מוחזק" שנשתנה, אין הולכים בזה בתור החזקה, ויש להסתפק שבשעת מעשה הטבילה המקוה היתה פסולה, וכ"כ בשו"ע בסי' ר"א סעי' ס"ה: "מקוה שהוא מוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות ממ' סאה (וטבלה בו), צריכה לחזור ולטבול כל זמן שלא ידענו בודאי שבשעה שטבלה היה בו מ' סאה".

והוא על דרך מה שכתב הש"ש בשמעתא ג' פי"א: שאע"פ שהוא חולק על המהרי"ט שם, וסובר דחזקה שהיא רק "עשוי" להשתנות, אבל "אינו מוחזק" להיות מתמעטין בפחות ממ' סאה, אין חוששין לזה שהחזקה הקודמת עשוי להשתנות.

(וכמ"ש שם: "ואע"ג דזה דרכו להיות פוחת והולך ומוקי המקוה בחזקתו שלא נפחת משיעור מ' סאה אע"ג דדרכו להיות חסר", ולכן "בספק קטנות עדיין לא הוחזק מעולם להיות גדול בן תשעה וכיון דמעולם לא היה בן תשעה מוקי ליה בחזקתו שעדיין אינו בן ט").

ומ"מ מודה בדברי הר"ן ש"במקוה כבר הוחזק להיות מימיו מתמעטין בפחות ממ' סאה, א"כ חיישינן שמא בשעה שטבל כבר היה נתמעט בפחות ממ' סאה כיון דדרכו כבר בזה ועשוי להתמעט בפחות ממ' סאה".

וא"כ נראה לומר ג"כ בנדו"ד:

סב. ובנוסף נדון להלן: מזה שפעמים רבות, ויותר מג"פ הוי חזקה, מוצאים אנו לאחר השבת שצוה"פ נתקלקל, האם מזה, יש לדון שאכן בכל הפעמים הללו, לפי ההלכה יש לחשוש או אפי' לפסוק בהחלטיות שנשבר גם בשבת, וא"כ: כיון שכמה פעמים היה חשש, או יתירה מזו: שנפסק שלא היה עירוב בשבת, האם יכולים להמשיך להחזיק בכל שבת, שהצוה"פ בחזקת קיים, כשמועדת לישבר, ולהיות מוחזק שהיה פסולה בשבת, הרי בזה נתחזק מקום לאסור "מצד הדין" להחזיק שהצוה"פ קיימת וכשירה בשבת.

הנה כבר הובא לעיל (כשדנו בדברי המג"א סי' ח' סקי"א) מדברי תשובות הר"ן שהביאו הב"י בסי' ר"א, והעתיקו בשו"ע, וז"ל הב"י שם: "אם הוא רצה לומר שהוא מוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות ממ' סאה ואם הוא מוחזק בכך קרוב הדבר שאין לסמוך על חזקתו הראשונה אע"פ שעכשיו ג"כ נמצא שלם וצריכה לחזור ולטבול וראה ... דכיון דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו לא אמרינן העמד אדם זה בחזקת בריא כמו שהיה מתחלה ואע"פ שעכשיו ג"כ הוא בריא לפי שאותה חזקה עשויה להשתנות שהרי החולי מצוי ולפיכך אע"פ שעכשיו ג"כ נמצא בריא אין אומרים חזקה מבטלת

חזקת ממון, וה"נ אם מקוה זה הוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות ממ' סאה אין חזקתו הראשונה שהוחזק להיות בו מ' סאה מוציאה הטמא מחזקתו, ואיכא למימר העמד הטמא על חזקתו ואימר לא טבל ולפיכך אם הוא מוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות ממ' סאה צריכה לחזור ולטבול כל זמן

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

הותחל מעיקרא "כשעת מציאתן" ודחיית הוכחה להצעה זו, או: שכשיש חזקה דמעיקרא וריעותא ברורה יש לחשוש שהריעותא קרה למפרע, ולענין צוה"פ: כשנודע באמצע השבוע שנשבר יש לחשוש שכבר בשבת הקודם היה שבורה ולכן אם קרה זה כמה פעמים האם יכול לסמוך בצוה"פ בשבתות הבאות, שקו"ט בהצעה זו ודחייה אפשרית בדמיון זה

סג. ועוד יש לדון בזה דיון אחר היכא שיש לנו חזקה דמעיקרא ונגד זה חזקה דהשתא, האם אין לילך בתר חזקה דהשתא, וגם אם אין אנו הולכים בזה לגמרי בתר חזקה דהשתא, אולי יש מקום לומר שיש לילך אחריו לכל הפחות לחומרא?

הנה במס' קידושין (עט.) הביא הגמ' מחלוקת בין רב ושמואל בנידון אם "קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר, והרי היא בוגרת, רב אמר: הרי היא בוגרת לפנינו, ושמואל אמר: חיישינן לקידושי שניהם. אימת, אילימא בתוך ששה, בהא נימא רב, הרי היא בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה אלא לאחר ששה, בהא נימא שמואל חיישינן לקידושי שניהם, והא אמר שמואל: אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד, לא צריכא, דקדיש בההוא יומא דמשלים ששה, רב אמר: הרי היא בוגרת לפנינו, דהשתא בוגרת, בצפרא נמי בוגרת; ושמואל אמר: השתא הוא דאייתי סימנים".

בכללות מדובר שיש לנו ידיעה וודאות "השתא" שהיא "בוגרת לפנינו", אלא שאנו מסופקים מה היתה בשעת מעשה הקידושין (שלה ושל אביה), האם היא היתה נערה וקידושי אביה תופסין, או היא בוגרת ואין קידושי אביה תופסין.

בפשטות נראה שלרב הולכין

שכשהצוה"פ "מוחזק" לישבר, אין להעמיד ולהחזיק שהצוה"פ היא כשירה בשבת, אלא דילמא היא שבורה, וחייבת בדיקה.

אבל אפשר שאין מזה ראייה לנדו"ד, וכמ"ש הש"ש בהמשך הדברים שם: "דהמעיינ בתשובת הר"ן יראה דהתם טעם אחר איתא בגויה ע"ש הובא בבית יוסף ... ומבואר מדברי הר"ן דלא אתי עלה אלא משום חזקת טמא והוא נמי טעמא דר' יעקב משום חזקת ממון, דכיון דעשויה להשתנות הו"ל כמו התם בדר' יעקב דהחולי מצוי, ומבואר דהיכא דליכא חזקה כנגדה הו"ל חזקה מעליא אע"ג דעשויה להשתנות".

(ועד"ז כתב רבינו הזקן בתשובה ל"ד) ש"הר"ן לא כתב כן אלא שאינה מוציאה מידי חזקה אחרת שכנגדה", וכפי שהוסיף להוכיח שבפ"ק דנדה מוקמינן אשה בחזקתה אע"פ שאין לך העושה להשתנות גדולה מזו, ד"מגופא חזיא" ורוב הנשים רואות מל' לל'...").

וא"כ אולי יאמר האומר, שאין להוכיח מתשובות הר"ן לצוה"פ, כיון שבצוה"פ אין כאן חזקה הפכית אחרת, נגד חזקת הצוה"פ, וא"כ אין הוכחה מזה ש"הוחזק" להיות מימיו מתמעטין לחייב טבילה אחרת, שלכן נחשוש שמא צוה"פ נשבר בשבת, מפאת ש"הוחזק צוה"פ" נשבר לאחר השבת שלכן נחזיק שהיה שבור בשבת. אמנם עדיין יש עוד צד: שאפי' לא נימא שיש לנו ודאות שהצוה"פ נשברה בשבת, מ"מ, יש מקום להסתפק שמא בשבת היה שבורה.

יש לדון עוד: כשיש "חזקה דהשתא נגד חזקה דמעיקרא", במיוחד כשהחזקה דמעיקרא "עשויה להשתנות" יש מקום להחזיק כחזקה דהשתא ולהחזיק שהשינוי

"לפעמים קרובות מתקלקל"

אז הוא דאזלינן בתר השתא".

אבל גם הש"ש מודה שאלכא דרב: "מבואר משיטת רש"י דס"ל דכיון דליכא חזקה דמעיקרא אזלינן בתר השתא, ומש"ה ס"ל לרב הרי היא בוגרת לפנינו, וקיי"ל כרב, וכמ"ש הרמב"ם פ"ג מאישות הי"ד ובטור וש"ע אה"ע סימן ל"ז (ס"ה)".

סה. כל הנ"ל מדובר ביום דמישלם שית, אבל בנידון של קידושין בתוך ו' חדשים בין נערות לבגרות, ונודע לנו בתוך ו' חדשים שנעשית בוגרת אז, הרי מקשה הגמ', "אילמא בתוך ששה, בהא נימא רק, הרי היא בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה", דדהיינו, האם נוכל לומר שרב יאמר בזה "בוגרת לפנינו", והרי אין לנקוט ולקבוע בנידון זה, שהיא היתה בוגרת (תוך ו' חדשים) כמות שהיא עכשיו, אבל מה היא ההלכה בציור זה:

מדויק מדברי רש"י שכתב בסוגיא: "בהא אמר רב הרי בוגרת לפנינו. הא כל אותן ו' חדשים בחזקת נערה היא עד שנכיר בסימני בגרותה, וכי בדקנוה בפניא ואישתכחא בוגרת מי יימר דצפרא נמי בוגרת היא, ודילמא השתא הוא דבגרה", שכוונת הקושיא (לא היתה שנעמיד אותה בוודאות בחזקת נערות, אלא) היא "שמא" נאמר שהשתא נעשה בוגרת ולא בשעת הקידושין, אבל לאידך אין כוונת הענין שנחזיק בוודאות אותה בשעת הקידושין בחזקת נערות, ושלא יחול קידושין דידה כלל, אלא נחשוש מספק לב' הקידושין: הקידושין שלה, שמא היתה בוגרת באותה יום, וקידושי אביה שמא היתה נערה באותו יום.

וכן כתבו כמה אחרונים, לדייק ולפרש ככוונת רש"י וראה בשעה"מ אישות פ"ג הי"ד, דמשמע מלשון רש"י שהיו ספק

"כדהשתא", וכיון שעכשיו היא בוגרת אנו דנים שגם ביום הקידושין היא היתה בוגרת, ולכן קידושין שלה חלים ואין קידושי אביה חלים. ולשמאל אין אנו הולכים בתר "השתא" ויש לנו ספק, אם ביום הקידושין של אביה ושלה, האם היה היתה נעשה או בוגרת, ומחמירים וחוששים לקידושין שניהם.

אלא שבפרטיות נראה מדברי הגמ' שמחלוקתם ופירושה תלוי באוקימתא: שהוא דוקא ביום שנשלמו לה ו' חדשים מנערותה, דבאותו יום הוא כדברי רש"י שם: "אבל אם באת לומר העמד אשה על חזקתה יומא דמשלם שית לאו חזקת בגרות ולא חזקת נערות אית בה, שהיום היא עשויה להשתנות", דנמצא דביום זה אין לה "חזקה דמעיקרא", בזה סובר רב בוודאות שיש לנו לילך בתר "חזקה דהשתא" ד"בוגרת היא לפנינו", שמה שהיא בוגרת עכשיו מורה לנו שנחזיקה שהיתה כן בבוקר ביום שנשלם לה ו', אבל שמאל סובר שאין לילך בתר "חזקה" כזו, ובמילא נשאר ספק מה היתה ביום זה, ולכן חוששין לקידושין שניהם, שהרי היא "עשויה להשתנות" ביום זה עצמו.

סד. ויש לציין שפי הש"ש ש"ג פט"ז, המבואר לעיל (שלבד הולכים בתר חזקה דהשתא), הוא דוקא לפי רש"י, אבל לפי התוס': מה שלרב הולכים בתר "חזקה דבוגרת לפנינו" בוודאות (אינו משום ש"חזקה דהשתא" מועיל באופן כללי לקבוע שכמו שהוא עכשיו כן היה מעיקרא, אלא) דוקא משום שיש "רגילות" ונטיה ל"רוב" לומר שהיתה בוגרת מהבוקר, כיון ש"רגילות להביא סימנים בבוקר", וכמ"ש: "וא"כ משמע דוקא משום דרובא נינהו, הא אי הוי ספק שקול אע"ג דחזקה איתרע אפ"ה לא אזלינן בתר השתא אלא היכא דנוטה לרובא כמו בשערות או כרוב בריאים

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

דברי הריטב"א והרי"ד שלעולם אוקמינן בזה לגמרי אחזקה דמעיקרא בחזקת נעורות, ואין לנו לתלות שהיא בוגרת אלא משעה שראינוה כך ולא למפרע, ולכן רק קידושי אביה חלין ולא קידושין דידה.

וראה עוד הצ"צ שם בהמשך שמביא מחלוקת החמ"ח וב"ש אם גם בנתקדשה היא בעצמה ולא אביה, שלדעת הב"ש בזה לא חיישינן לקידושין דידה, כיון שבזה ישנו (לא רק חזקת נעורות, אלא) גם חזקת פנויה.

סז. סגנון הצ"צ שם בהגדרת הסוגיית הוא: האם אוקמינן אחזקה (דמעיקרא) כשיש בה "ריעותא" ב"ספק השקול", ולא נקיט אם אוקמינן אחזקה דמעיקרא נגד חזקה דהשתא.

הצ"צ מביא בהמשך שם מכללי החזקה להמג"ש הודפס בבית אפרים ססי' ל"ט ד"ה סע"ד, "אורכא לחולין אפי' בניה", שאע"פ שראתה, ו"אורעה" חזקה דמעיקרא שהך היתה טהורה, מ"מ הולכים לפי חזקה דמעיקרא, ואין מטמאים למפרע מעת לעת (אלא בתרומה וקדשים), ולכן: אומר המג"ש "אם קידשה עצמה תוך ו' כיון דאיכא חזקת הגוף שהיתה נערה, אע"ג דאיתרעי דהרי בוגרת לפני אזלינן בתר חזקה ואינה מקודשת וכו'". ומבאר הצ"צ שזה כשיטת הרי"ד וריטב"א, אבל פסק ההלכה כדברי השו"ע סי' ס"ו וכל האחרונים דחוששים לקידושי שניהם!

הצ"צ מבאר למה לפי פסק ההלכה אין ראייה מנדה, שהולכים בתר חזקה מעיקרא לגמרי גם כשיש "ריעותא", ו"ריעותא דגופא" בעצם החזקה דגופה:

כיון שבנדה ישנו גזירת הכתוב "דם ולא כתם" (כמ"ש בסדרי טהרה ססי' ק"צ, "ולא מטעם הרגשה"), ולמרות שבעצם הספק

דילמא השתא בגרה, וא"כ יש לחוש לקידושי שניהם. ולפ"ז ניחא דהקושיה לפי רב שסובר הרי היא בוגרת לפנינו, אבל לפי שמואל שסובר שהוי ספק ליכא קושיא. גם המאירי בשם גדולי הדורות כתב שהוי קידושי ספק, וכ"פ הטור והשו"ע (סי' ל"ז ס"ו), וציין שם הגר"א [סקי"ג] דהמקור מדברי רש"י.

וכן כתב הצ"צ בפס"ד יו"ד סי' נ' עמ' 268 לדייק מל' רש"י "דמלשון ודילמא. מבואר דרך ספק הוא שמא עכשיו בגרה. ולא שמעמידין אחזקה לומר שודאי עכשיו בגרה", ועוד הוכיח לפנ"ז ממשמעות הגמ' (דלא רק שלא הקשה אשמואל, אלא עוד) שסגנון הקושיא על רב היה יכול להיות "בכח" "איפכא מסתברא דשל אביה הוו קידושין ולא שלה. ואיך אזיל רב בתר איפכא לומר דשלה הוו קידושין ולא של אביה", ומדלא הקשה כך נראה, שהקושיא היתה רק למה אין חוששין לקידושי אביה, אבל הא מיהא מובן שיש לחשוש גם לקידושין שלה, והיינו שגם בציור זה יש משקל לחזקה דהשתא (לא באופן שלא נחשוש גם לחזקה דמעיקרא, אלא) לכל הפחות שנחשוש גם לזה. וכנ"ל כן פסק בטוש"ע סי' ל"ז, ואם קידשו שניהם (האב והבת) שלא לדעת השני, הוי ספק וצריכה גט משניהם.

סו. אמנם התורי"ד והריטב"א כתבו דבתוך ו' אין לנו לתלות שבגרה אלא משעה שראינוה בוגרת ולא למפרע, וא"כ קושיית הגמ' שאין לחשוש כלל לקידושי עצמה. ולפ"ז גם לפי שמואל קשה למה חיישינן לקידושי שניהם, הרי אין לנו לתלות אלא משעה שראינוה בוגרת ולא למפרע [דאין דרכה להביא סימני בגרות בתוך הו'], וא"כ א"צ לחשוש לקידושין שלה.

וכן הביא גם הצ"צ בהמשך דבריו שם

"לפעמים קרובות מתקלקל"

ומוסיף: שאין לחלק, שמא נחמיר יותר משום איסור אשת איש, מאיסור טריפה, שהרי הגמ' אומר ביבמות קיט "מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו".

עוד הוסיף אח"כ: שאין לדחות הראיה מהסוגיא קידושין, שלא אוקמינן אחזקה דמעיקרא בחזקת נערות, אם סוברים כהמהרי"ט דחזקה העשויה להשתנות לא הוי חזקה, שבוה מסביר המהרי"ט דברי התוס' שאין הולכים בתר חזקת קטנות "דכל יום גדל ואתי" "אטו לעולם תשב כך קטנה, וכיון דסוף חזקה זו שתסתר שתגדל הנערה ותהיה בחזקת גדולה משבאה לכלל שנותיה אין זו חזקה..." וא"כ נאמר דאע"פ שלענין חזקת נערות, אין הולכים בתר חזקה זו, מ"מ, לענין טריפה, שאפשר לומר שהיא חזקה שאין עשויה להשתנות, "שלעולם תעמוד באותה חזקה, שלא תשבר רגלה", אין לומר כן, כיון: "דחזקת נערות" אינו דומה ל"חזקת קטנות", דחזקת קטנות, "הרי בכל יום ממש גדלה ואתאי", משא"כ נערות בתוך ו': הרי עד שמביאה סימני בגרות הוי נערה כמקדם, וכפי שבאמת משמע מהגמ' דבתוך ו' חדשים ישנו "חזקת נערות", וכיון שאין הולכים בתר חזקת נערות, מזה ראייה שאין הולכים בתר חזקת דמעיקרא, כשיש עכשיו ריעותא.

אלא שעדיין הצ"צ דוחה הראיה מקידושין לטריפה מב' טעמים: (א) אע"פ שאין כרת חמיר מלאו (לענין זה), אפשר שאיסור "אשת איש" חמיר יותר, אפי' מאיסור כרת, וכפי שמוכיח מזה דאסרו בא"א גם במים שאין לה סוף, אע"פ שהוא "חשש רחוק ביותר".

(ב) אולי אפשר שאיסור אשת איש שהוא איסור "שתעמוד בה כל ימיה" חמיר טפי מאיסור מקרי של טריפה. וא"כ אין ראייה מגמ' לשיטת רבינו יונה. ע"כ מהצ"צ.

"נוטה לאיסורא יותר", "לכן אף ברואה מגופה, אע"ג דלא שייך בזה קולא הנ"ל, עכ"ז גבי ספק מעמידים על חזקת טהרה לקולא, והיינו דהוא דין מיוחד בנדה שאין לטמא אלא בראיה ממש, ולא בחששות וספיקות, ואע"פ שהיה כאן ראייה (ואע"פ שיש ריעותא וספק בהחזקה הקודמת)".

ומוסיף רבינו הצ"צ עוד: בפרט שיש לשונות בגמ' נדה (ב:) שאין מטהרין האשה משום חזקה דמעיקרא, אלא משום "דאם איתא דהוי דם מעיקרא הוי אתי" (והיה יוצא מיד ולא היה משתהה בבית החיצון), ולמרות שהמג"ש הכריח שקיי"ל כהלשון שהולכים לפי החזקה, מ"מ, י"ל דמהנך טעמי אין הספק שקול ונוטה לטהר יותר מלטמא, ע"כ בכה"ג דוקא מוקמינן אחזקה", שזה שהולכים בתר חזקה דמעיקרא, הוא משום שאין זה "ספק השקול" אלא "נוטה" יותר שראתה אח"כ.

והיינו: שבכתם מטהרין אפי' בספק הנוטה לאיסורא, ובראייה: (א) מעמידין אחזקה בספק השקול, כתוצאה מגזה"כ, לטמא רק בראיה ממש. (ב) ובפרט שיש סברא לומר, שכשלא ראה אתמול "נוטה יותר" לטהר, ולומר שלא ראתה עד עכשיו, ולכן בזה מעמידין על החזקה.

ומסיק הצ"צ: דלאחר כל זה, יש להוכיח מפסק הלכה זו, לשיטת הרבינו יונה והרשב"א (שבזה דין שם לעיל), דאם בהמה נמצאת טריפה ואין יודעים, האם קודם השחיטה או לאחר השיטה, דאף אם הספק שקול (ואינו נוטה לומר שהיה קודם השחיטה), לא נאמר שבאמת נעשית אחר השחיטה, מצד חזקת הגוף דמעיקרא (שלא היתה טריפה כשנולדה), אלא נחשוש שיש ספק אלמפרע (כמו בקידושין שנחשוש דילמא בוגרת למפרע).

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

חמור יותר משבת, כמו שמחמירים אפי' ב"חששא רחוקה" של מים שאין להן סוף. אבל יש לבעל דין לטעון: ששבת חמורה מא"א (ולכל הפחות שקולה כמותה), שהרי היא שקולה כע"ז, ומומר לשבת כמומר לכל התורה כולה.

ואין לומר: שאין להוכיח מקידושין לשבת, כיון שבא"א אסורה "כל ימיה", שהרי גם בצוה"פ, באם נקיל וננקוט לפי חזקה דמעיקרא, אפשר שיעבור "באיסור כל ימיו" ולנהוג בענין זה, שימצא הצוה"פ שבור בתחילת השבוע, וינקוט שקרה אחרי השבת. או דילמא יש לטעון: שבא"א הרי ברור שיש "איסור כל ימיו", ומי יימר שיהיה איסור השבת "כל ימיו", ושישבור ב"כל שבת ושבת". ויש לדון עוד בכ"ז כהנה וכהנה.

ואם כנים דברינו שכשאנו רואים שהצוה"פ שבורה באמצע שבוע, הרי ע"פ ההלכה הרי"ז נחשב כאילו שבורה לפני השבת, א"כ הרי"ז נעשה שכיח, ועוד, שלפי ההלכה יכולים ויש לחוש שאכן הצוה"פ היה שבורה בשבת עצמו, ובזה בוודאי יש לחוש להבא, שלא נסמוך ע"ז, כמבואר מהפנים מאירות דלעיל ומהיש"ש, עד שיבדקו הצוה"פ בתוך השבת עצמה. וצ"ע.

לאחרי כ"ז: יש לשדות נרגא בעצם הדמיון ולהשתמש עם נידון של "חזקה דמעיקרא" שהורע, ולומר שכיון שנתברר כמה פעמים באמצע השבוע שצוה"פ נשברה, שלכן נחזיק שכבר בשבת היה שבורה (מיד לאחר שנתברר אודות קיומה הכשירה של צוה"פ זה), ולכן יש קבע שהחזק להיות פסולה לכמה שבתות, ולכן אין לסמוך על זה לעתיד:

שיש לטעון, שכל עצם ענין "חזקה"

סח. לאחר כל הנ"ל: יש לדון היאך לפרש ענין דידן, כשיש ריעותא בחזקה דמעיקרא בצוה"פ, שאנו מוצאים אותה שבור לפנינו באמצע השבוע, האם נאמר לפי"ז שאכן היה שבור גם בשבת שלפניה, ומיד לאחר שידוע לנו שהיה הצוה"פ כשר כשבדקנו קודם השבת, כיון שיש ריעותא לפנינו, או נאמר שנילך בתר חזקה דמעיקרא, אע"פ ש"השתא" יש ריעותא ושבורה לפניך.

אמנם אין אנו מתכוונים לומר שכיון שלפי ההלכה יש להחשיב שאכן כבר נתקלקל בשבת, שלכן נחשוש שבשבת הבאה גם נתקלקל לפני השבת רק משום שבשבת א' לפני"ז היה שבור, שהרי אע"פ שנתקלקל בשבת א', אין לומר שמשום זה נאמר שלאחרי שכבר תיקנו הצוה"פ, נחשוש שבכל שבת ושבת שבעתיד שייחשב כאילו כבר נתקלקל, שאין סברא לומר כן, שאע"פ שבמקרה נתקלקל, הרי כשנתתקן אח"כ יש להחזיקו שמסתמא נשאר כן (עד שנוכיח בהוכחה ברורה שנתקלקל).

אלא כוונתינו: שאם הדבר נחזור ונשנה כמה פעמים (שמצאנו שנתקלקל הצוה"פ), אז אם נאמר שיש להחזיק בכל פעם שבשבת כבר נתקלקל, א"כ נמצא ש"החזק" להתקלקל בשבת, וא"כ נמזה יש לחשוש שבפעמים הבאים יתקלקל, ושיתקלקל עוד לפני השבת. זהו תוכן ספק דידן.

לכאור' לפי פסק ההלכה בקידושין, יש להוכיח, שיש לכל הפחות ספק דילמא היה שבור ביום השבת, ויש לחשוש לצד הזה בהנהגה שלנו, ולפי זה כאילו היה מוחזק לנו שאכן נשברה קודם השבת, ולא לנקוט בתר "חזקה דמעיקרא".

אלא שיש צד לומר: שאיסור אשת

"לפעמים קרובות מתקלקל"

"דחסר לפניך" של המקוה לחזקת טומאה של האדם הטובל, "אף שאם היה דנים על המקוה עצמה היתה נכשרת מחמת חזקה דמעיקרא ולא היה בכח הריעותא דהשתא לסלק דין חזקה דמעיקרא כמבואר שם בגמרא, אבל כשאנו דנים רק על הטובל דא"א אז להעמיד המקוה על חזקתה אלא דלהטובל מהני חזקת המקוה כאילו היתה חזקה זו בעצמו של הטובל, ואצל הטובל כמו דאית ליה חזקת המקוה כמ"כ אית ליה בודאי חזקה דמעיקרא חזקת טומאתו והוי חזקה נגד חזקה, ובהצטרף הריעותא דהרי חסר לפניך שהוא חזקה דהשתא הוי כודאי ע"י תרתי לריעותא, דאף שאם היה ספק סתמי על כשרות המקוה בשעת טבילה היה חזקת כשרות של המקוה על הטמא אף היכא שלא היה נוגע הספק אל המקוה, כגון שנשפכה או שמלאוה אף שאצל הטובל הוי חזקה נגד חזקה, אבל כיון שחזקת המקוה לטהר ולהכשיר את הטמא ולסלק חזקת טומאה הך חזקה עדיפא מחזקת טומאה של הטובל, ורק ע"י הצטרפות הריעותא דחסר לפניך עם חזקת טומאה נעשה כודאי...". עיי"ש. אין אנו מביאים פסקא זו, אלא להמחיש הכוונה, אע"פ שאפשר לשקו"ט בעצם דבריו, ואכמ"ל.

ולכן: לדוגמא בציור דידן דנודע באמצע השבוע שצוה"פ אינו קיימת, ענין דיני החזקה, או "ריעותא" בחזקה הקודמת, אינו קובעת מציאות בתורת בירור, אלא רק הנהגה בעלמא, ולכן:

(א) הן אם נפרש כוונת הענין ש"חזקה דהשתא" גוברת על "חזקה דמעיקרא" כשהחזקה הקודמת "עשויה להשתנות", ונקבע ב"וודאות" שצוה"פ היתה שבורה עוד לפני השבת, מיד אחרי שנודע קיומה בכשרות, אין הכוונה שיודעים שכן הוא במציאות, אלא שלענין ניהוג במצב של ספיקות יש לנהוג כאילו המציאות ברורה

שהתורה הורה לנהוג לפי עניינה, אינו בירור המציאות, שאין שום סברא לומר, שמשום שיש חזקה כזו, לכן המציאות היא כפי החזקה, אלא כל עניינה, אינו כבירור המציאות, אלא הנהגה מסויימת בנידון של ספק לנהוג כפי "ההוראה" של החזקה, ולומר שכל זמן שלא נתברר שינוי המציאות מהחזקה "אין לנו לבדות" מעצמנו שיש כאן שינוי.

נעתיק קצת מדברי השערי יושר שער ב' – שער החזקות פ"ב: "ונ"ל ביאור ענין זה. דהנה עיקר כלל התורה בדין חזקה הוא הוראת דין הנהגה ולא הוראת בירור הספיקות, היינו דאין חזקה דמעיקרא מכרעת את מציאות הענין לומר דיש לנו דבר מכריע שלא נשתנה הדבר מכמו שהיה מקודם, אלא דגילתה לנו תורה לענין הנהגת המעשה להתנהג כפי הדין הראוי להיות קודם השינוי – ויסוד זה יתבאר עוד לפנינו בסייעתא דשמיא – ולפי זה אינו שייך דין חזקה רק אם צדדי הספיקות עוד נוגעים לדינא אל עצם הדבר שבו נולד הספק, דאז שייך בזה להעמיד הדבר על חזקתו להיות נהוג בו הדין כדמעיקרא, אבל אם לאותו הדבר בעצמו אינו נוגע לדינא ענין הספק ליכא בזה ענין חזקה על הדבר בעצמו, דבשלמא אם היה ענין חזקה הכרעת המציאות אז ליכא לחלק בין אם נוגע הספק לעצם הדבר שבו נולד הספק או אם נוגע לדבר אחר, כיון דמ"מ יש לנו הכרעה שכן וכך נקרה במציאות ונתברר עצם הספק, אבל אם נחליט דחזקה אינה רק חידוש דין למעשה, ענין זה לא שייך רק על עצם הדבר ולא על דבר אחר, וזה יסוד נכון בענין חזקה".

ובזה ביאר שם כוונת רש"י בענין דאפי' "חזקת אם מהני לבת", זה רק כשהוגע להאם והיא הגיע לב"ד, ובזה הוסיף עוד ביאור במקוה שחסר, שמצדדים החזקה

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

לפי החזקה דהשתא.

מהבית, אנו מחזיקים שלא נשתנה משעת ראיתו של הכהן (אע"פ שלאותה שעה ממש לא היה נפק"מ מעשית, אלא) שעי"ז נוכל לקבוע בסוף השבוע, שמה שראה הכהן באותו שעה, הוא שלא עמד באותו שיעור שהיה בשעת יציאה מן הבית, ולזה מועיל החזקה לומר שבשעת היציאה היה באותו שיעור של שעת הראיה, ובמילא מועיל להיות נפק"מ לשיעורו בסוף השבוע. ואולי יש לחלק: ששם הרי זה עצם דין והלכה של הנהגה של אותו הנגע שראהו הכהן, שלכן קבעה התורה שאנו מחזיקים שבשעת יציאתו מהבית היה לו אותו השיעור של שעת ראיתו, וממילא כשבא בסוף שבוע נוהג לפי זה, אבל לעניננו: הא דנקבע מצב הצוה"פ בשבת שעברה, אין לו כל השלכה ונפק"מ הילכתית לאותו שבת עצמה, וכל עניינה לשבת שלאחריה, ואולי אין זה נחשב שיש השלכה הילכתית "לאותו" מצב וענין ב"אותו השבת" וגם בזה אינו שייך לדון מפאת הלכות חזקה).

(ב) עוד יש לטעון נגד סברא הקודמת: שאפי' אם לא נשתמש עם "החזקה דהשתא" או עם "הריעותא" הנוכחית, על ה"חזקה דמעיקרא", להוליד "חזקה" דהשתא וישפוך אור לקבוע משהו על השבת שעברה, או לעורר חשש אצל השבת שעברה, כלפי עצמה, שהרי "מאי דהוה הוי", מ"מ, עצם הדבר מה שנחזיק שהצוה"פ שמצאנו ביום א' בשבוע (לאחרי השבת) שבורה, לאחר ד' ימים שמצאנו שהיא שבורה (ביום ה' שעברה) הרי"ז עצמו קובע חשש וריעותא לומר: שאנו יודעים שהצוה"פ בוודאות אינו קיימת יותר מד' ימים, אלא שאין אנו יודעים, האם אינו קיימת יותר מיום אחד.

ולזה אפשר לטעון ע"פ הלכה: שעצם הדבר שיש ידיעה על אי קיומה לאחר כמה ימים, ובפרט שזה נחזור ונהנה כמה

(ב) ובוודאי אם נוסח הענין הוא "שחזקה דמעיקרא" עם ריעותא ברוה, מחייב לחוש מספיקא דלא כהחזקה דמעיקרא, לפי חזקה דעכשיו, גם זה אינו שייך בעצם לענין קביעת בירור המציאות אלא חשש בעלמא, אף שאין ידוע באמת על עצם המציאות ממש.

ולכן: כל ענין החזקה, אינו שייך לכאן, אלא בענין שיש נפק"מ למעשה, על הזמן שבו אנו רוצים לקבוע איזה הלכה, ולכן: אם יש לנו ספק על מציאות צוה"פ האם היא קיימת או שבורה באיזה זמן, כדי לדון לפי דיני החזקה, יש צורך שיהיה נפק"מ הלכתית לאותו זמן, דאם אין מדובר על נפק"מ מעשית והילכתית לאותו זמן ממש, אין שייך כלל לדבר אודות "חזקה" והלכותיה.

ומיניה לכאן: אין ענין לדון ולקבוע היאך המצב של צוה"פ היה בשבת שעברה כיון ששבת שעברה "מאי דהוה הוה" ומאי נפק"מ בזה, ולכן כל נוסח ודיון הקשור עם "חזקה" וכוחה ותוקפה אין לה שום ענין כשמדובר על דיון על זמן שכבר עברו ואינו עומד לפנינו לידע היאך לנהוג בהווה, ולכן לכאן אין לידון בדיני חזקה לקבוע מצב הצוה"פ בעבר, ואפי' כדי לדעת היאך לנהוג בעתיד.

אבל לאחר כ"ז, עדיין יש מקום לטעון נגד סברא הקודמת: שגם בזה שייך לדון בגדרי חזקה כדי לקבוע מצב הצוה"פ בשבת העברה, לענין ניהוג בשבתות הבאים, שעי"ז נקבע ש"הוחזק" המצב בעבר, להיות שבור בשבת, כדי לאסור ההשתמשות בעתיד.

(ויש לדמות לעצם החזקה בענין הנגע, שכשהכהן קבע שיעורו בשעת יציאתו

"לפעמים קרובות מתקלקל"

ולא בתר חזקה דמעיקרא להחכ"צ, הנב"י, והצ"צ באו"ח סי' ק"ו, שלכאור' הצ"צ (דומה בעיקרו כהנב"י ודלא כהחכ"צ, אלא שהסבירו שונה מהנב"י) "וכשראו בתחילה החזקה קמייטא בלא ריעותא" והיה חזקה אלימתא בזה הולכים לפי החזקה דמעיקרא ולא לפי החזקה דהשתא וא"כ בצוה"פ שראינו שבוע שעבר שהיה מתוקן ובשבוע הזה ראינו מקולקל לפי החכ"צ יש להחמיר (וראה בפנים), ולפי הנב"י והצ"צ הזה יש להקל אלא שעדיין יש לחלק בין "הוחזק כמה פעמים" מקולקל, שאפשר שזה מהווה ריעותא גדולה ואין לדמות ל"ראוהו חי"

סט. ולעצם הדבר: היאך לידיינייה דין להאי דינא, בנידון שראינו הצוה"פ עומד ביום ד' או ה' או ו', ולשבוע הבא אנו רואים אותו מקולקל ביום ד' או ה' או ו': באם יש לנו ספק השקול האם נאמר שנתקלקל זה עתה וביום השבת היה קיים (חזקה דמעיקרא), או נאמר שנתקלקל עוד לפני השבת (חזקה דהשתא), וכפי ששקול"ט לעיל בארוכה, ובדברי הצ"צ שכשיש ריעותא בחזקה, ובפרט שראינו שנשתנה לדעת רבינו יונה אין כאן חזקה דמעיקרא, ובפרט כשזה קרה כו"כ פעמים והוחזק הדבר כן.

אבל לכאור' מקום לומר שבזה נילך בתר חזקה דמעיקרא: וכפי שרואים שאפי' הלומדים שחוששים לחזקה דהשתא, הרי מצאנו משנה, שכשמצאנו א' מת היום, וחוששים "לחזקה דהשתא", לומר שמת קודם (ע"ד הט"ז בס"י שצ"ז), מ"מ כשראינו אותו חי אתמול הולכים בתר מעיקרא ואומרים השתא מת והוא ע"פ דברי המשנה (טהרות פ"ה מ"ז) "נגע בא' בלילה ואין ידוע אם חי אם מת ובשחר עמד ומצאו מת, ר"מ מטוהר וחכמים מטמאים שכל הטומאות כשעת מציאתן", ואעפ"כ

פעמים, לכל הפחות ג' פעמים הוי חזקה, ובפרט אם נשנה יותר מזה, עד שיש "מיעוט המצוי", ובפרט אם יש יותר ממיעוט המצוי (שלדברי הצ"צ בשו"ת יו"ד סי' מ"ז הוא אפי' בפחות מא' בעשרה, עיי"ש שהוכיח מזה שהגמ' אומר שוולד שנולד ראתה נדה, קודם יום י"ד ללידתה הוא דבר "שכיח", ובוודאי אין זה א' מעשרה), ובפרט אם קרוב למחצית הפעמים, ובפרט אם מגיע לרוב שבתות השנה, אז מתעורר ריעותא, המוערת חשש, שכמו שאין הצוה"פ מחזיקה מעמד יותר מד' ימים בוודאות, אולי הסיבות שגורמות שלא יחזיקו מעמד לד' ימים, מספיקים שלא יוכלו להעמיד אפי' לב' ימים, אלא שאין אנו מודעים לזה.

יתירה מזו: אפי' אם נאמר שאין הצוה"פ מחזיק יותר מד' ימים, בכמות מסויימת, הרי אפשר שלב' ימים, אין מחזקת מעמד, בחצי הפעמים שאין היא מחזקת מעמד לד' ימים, והר"ג זה יועיל לעורר חשש, שכמה שבועות בשנה אפשר שלא יחזיק הצוה"פ מעמד במשך השבת, למרות שבדקנו אותו ביום ד', ואפי' ביום ה'.

ותיירה מזו: אולי אפי' אם בדקנו ביום ו', אולי יהיו כמה פעמים בשנה שלא יחזיק מעמד הילכתית אפי' יום א', וא"כ מספיק לעורר חשש, שיש לנו ידיעה מספיק, שיש כאן ספק ממש, ובפרט אם מדובר בר"ה, הרי"ז ספק דאורייתא, והיאך יכולים לטלטל בר"ה כשיש חשש זה? וצ"ע בכ"ז.

עוד בעצם הדבר במה שיש לדון כשרואים ביום ד' או ה' או ו' בשבוע שהצוה"פ נתקלקל: האם תולין שקרה עכשיו (חזקה דמעיקרא) או תולין שקרה קודם לאחר שראינו שהצוה"פ נתקן היאך מתפרש המשנה בטהרות שאם נגע בלילה ולא ידע אם חי או מת הרי היא "כשעת מציאתן" שהולכים בתר חזקה דהשתא

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

שנשתנה מכבר קודם לזה, אלא מספקין שהדבר נעשה השתא (ולכן טהור ברה"ש) (שספיקו טהור), משא"כ אם "לא ראהו" אתמול, אז אמרי' ש"החזקה" של "הדבר שלפנינו" מחזקין כי "ודאי" שאכן נעשה כן מעיקרא.

ולפי דעתו יוצא: שבצוה"פ הדבר תלוי: באם "ראינו" אותו קיים מיד בכניסת השבת, אז "מספקין" דילמא נעשה עכשיו, משא"כ אם לא ראינו אותו "בסמיכות" זמן, אלא "בזמן רב", אז אומרים שהולכים באמת "בתר השתא" בתורת וודאי, וכבר נתקלקל בשבת. והיינו שמפרש ש"חזקה דהשתא" הוא בתורת וודאי.

היוצא לדעתו הוא שיש ספק לנו מתי נתקלקל הצוה"פ, אם הוא לפני שבת או לאחריו.

ע. אלא שיש לעיין בעניינו מה נחשב "זמן מועט" ומה נחשב "זמן רב". ולכאור' אם מדמים למה שדנו בו, הרי "זמן מועט" הוא בדוגמא ש"ראהו בלילה", משא"כ אם ראהו לפני יותר מיום, לכאור' אינו "זמן מועט", וכמו"כ אם בדקו הצוה"פ יותר מיום לפני תחילת השבת לכאור' כבר אינו נחשב כ"זמן מועט", ואין לומר עכשיו נתקלקל, אלא הולכים לדעתו כשעת מציאותו ובתורת וודאי!

ועוד גם לפי ניתוחו: הטעם שהוא טהור (בנדון דמס' טהורות) גם כשראהו "בזמן מועט", רק משום "ספק טומאה ברה"ש טהור", שהרי גם לדעתו בענין זה עדיין נשאר ספק, וא"כ גם לדעתו בנידו"ד, נשאר ספק, ואע"פ שמדובר באיסור דרבנן, מ"מ, לכאור' יש מקום לטעון שכיון שממשיך לסמוך על זה (לא רק באופן מקרי, אלא) באופן קבוע ותמידי, יש להחשיבו כ"מכניס" עצמו לספק דרבנן ואין עושים

איתא בתוספתא (פ"ו ה"ו) "אבל אם ראהו חי מבערב, הרי הוא טהור", וראשונים פי' מפני שמעמידים אותו על חזקתו הראשונה שהיה חי, וז"ל התוספות (נדה ב: ד"ה דאיכא ריעותא) "הוה מוקמינן לה אחזקת טהרה אע"ג דהשתא ודאי טמאה כמו בנגע באחד דמטהרים אף רבנן בראהו חי מבערב אע"ג דהשתא הוא מת וליכא עוד חזקת חיות", אלא שבתוספתא הוסיף: מפני ספק טומאה ברה"ה, רק שהתוס' (נדה ד.) מפרשים דטהור כאילו הי' ס' טומאה ברה"ר, אבל הרמב"ם (הל' אה"ט פ"ח הי"ד) מפרש התוספתא כפשוטו דספק טומאה ברה"ר טהור.

והנה אליבא דרמב"ם אינו ראייה, דעדיין נחשב לספק, אלא שלענין טומאה, הרי ספק ברה"ה טהור, אבל אליבא דתוס' דטהור "כאילו" היה ספק ברה"ה, לכאור' יש מקום להוכיח מזה, שכשיש ספק מתי נשבר הצוה"פ (האם קודם השבת או רק קודם שראינו אותו מקולקל לאחר השבת) נאמר, שכיון ש"ראינו" הצוה"פ קיים לפני השבת, לכן יש לילך בתר חזקה דמעיקרא, ולהעמיד שנשבר קודם שמצאנו אותו מקולקל.

והנה כתב בשו"ת חכם צבי (סי' ג'): "והיינו טעמא דיש חילוק בין ראהו חי מבערב ללא ראהו, דבלא ראהו דאיכא למתלי טפי שבזמן רב שעבר מת תלינן, אבל בראהו חי מבערב דע"כ בשעה מועטת יצא מחזקת חי למת, אמרינן שמא השתא הוא דמת, והו"ל ספק וברה"ה טהור, אבל בלא ראהו מבערב הו"ל כי ודאי דבערך זמן מועט לגבי זמן רב הו"ל כי ודאי היכא דמת לפנינו אע"ג דהו"ל חזקת חי באיזה זמן".

דהיינו, שהוא סבר כשראהו הדבר נמצא בזמן מועט לפני שנתבטל, אנו אומרים דמסתמא לא נתבטל מיד לאחר שראינו הדבר קיים, ד"לזמן מועט" כזה לא אמרי'

"לפעמים קרובות מתקלקל"

פעם א' ונוקי אחזקתו, וכיון דשעת מציאתו סותר החזקה ומשוי כודאי, א"כ גם בראוהו חי מבערב לא תהני נגד שעת מציאה. ומ"ש הח"צ לחלק דבלא ראוהו דאיכא למתלי טפי שבזמן רב מת תלינן, אבל בראוהו חי מבערב דע"כ בשעה מועטת יצא מחזקת חי למת אמרינן שמא השתא הוא דמת וכו', ע"ש שהאריך", ע"ז מקשה: "ודבריו נפלאו, דכיון דזה דכל הטומאות כשעת מציאתן דין תורה וכודאי חשבינן ליה, א"כ איך בסברא דחוקה הואיל ושעה מועטת היא לא נחזיקנו כשעת מציאתו מת למפרע הלא אין למות התמהמה ורגע ימותו. בשלמא לשיטת התוס' שזהו רק חומרא מדרבנן שפיר י"ל שחכמים לא החמירו כ"כ בשעה מועטת, וכבר מצאנו כיו"ב בגזירת חכמים במסכת גיטין דף ל"א המניח פירות להיות מפרש עליהם תרומה ומעשרות מפרש עליהם בחזקת שהן קיימים, אם אבדו, הרי זה חושש מעת לעת, ומפרש בגמרא מעת לעת של אבידה, ואיכא למ"ד מעת לעת של הנחה, ופירש"י דטפי מהכי לא אחמור רבנן, וא"כ אף דלדינא אין חילוק בין מעת לעת או קודם, מ"מ בחומרא דרבנן חלקו, וא"כ גם כאן בהשכים ומצאו מת שהוא לדעת התוס' חומרא דרבנן בקדשים חילקו בין ראוהו מבערב דבלילה א' לא חשו שמת תיכף באותו לילה, אבל להרמב"ם שהוא דין גמור וכודאי, מאן פליג לן בין ראוהו חי מבערב או לא".

כיון שהחכ"צ דן לפי פי' בדברי הרמב"ם ששדין הטומאה הוא "כשעת מציאתן" ואולינן בתר חזקה דהשתא הוא דין דאורייתא, הדבר פלא לחלק בדאורייתא בין לומר שבשעה אין תולין שהמיתה קרה לפניו, והרי "אין למות התמהמה", וברגע ימות, אמנם אם מפרשים בדעת התוס', שסברו ש"כל הטומאות כשעת מציאתן" הוא חומרא דרבנן בקדשים, מובן שבדרבנן

ספק דרבנן לקולא לכתחילה. והיינו: שכלפי תיקונה של הצוה"פ, וההשתמשות עמה בידיעה שיתקלקל בעתיד, ונשתמש עמה בסמך הספק דרבנן, הרי"ז בבחינה של "עשיית ספק דרבנן לכתחילה"! ובלשון רבינו הזקן בסי' י' סט"ז: "... ולא אמרו ספק דבריהם להקל אלא כשכבר נעשה הספק איסור, אבל אסור לעשות ספק איסור דרבנן לכתחילה".

והנה בכללות שיטת החכ"צ הוא ש"כשעת מציאתן" הוא חזקה בתורת וודאי (כמו שהוא "חזקה דמעיקרא").

דברי הנוב"י בזה

עא. והנה הנב"י אבה ע"ז מהדו"ק סי' ל"א הקשה עליו, דלדעתו נמצא דהולכין בתר חזקה דהשתא בתורת ודאי, שלכן בנגע (ולא ראוהו בלילה חי), טמא אפי' ברה"ה. והקשה: שהרי בכל התורה הולכין חזקה דמעיקרא, "א"כ קשה מ"ש מכל החזקות דעלמא וגבינות שנעשה מבהמה ואח"כ נמצאת טריפה, ואמאי לא אזלינן בתר שעת מציאה לומר שהיתה טריפה למפרע, והט"ז חילק בזה משום דסוף אדם למות והוא מעותד לזה לכן אזלינן בתר שעת מציאה".

ובהמשך הביא הסברא של החכ"צ לחלק בין זמן מועט ורב, ומקשה עליו: "... ועוד, שאם נאמר דשעת מציאתן דאורייתא וכודאי הוא נחשב, א"כ מדוע בראוהו חי מבערב טהור, מה בין ראוהו חי מבערב או לפני כמה שנים, אי משום חזקת חיים, ואפי' היה חי לפני כמה שנים, יש לו חזקת חיים, ובהדיא אמרו בירושלמי דגיטין אמתניתין דנותנו לה בחזקת שהוא קיים, אפי' שהה כמה מאות שנים, הרי הוא בחזקת קיים. וא"כ מה טיבותא יש בראוהו חי, הלא עכ"פ חי היה פעם א', שהרי לאו נפל הוא שנימא שנולד מת ולא ראה שמש, ועכ"פ חי היה

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

טומאה חשיב ליה, עדיין אני אומר שאין כח לשעת מציאה לסתור דבר מחזקתו, והחילוק שבין ראוהו חי הוא זה, דהרי שם קאמר בגמ' וכן ברמב"ם, נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת ולמחר השכים ומצאו מת וכו', היינו "שתיכף בשעת נגיעה הוא מסופק אם נוגע בחי או נוגע במת", לכן דוקא בציור זה אינו שייך ליתן "בשעת מעשה חזקת חיים", דרך כשנוגע ב"אדם ידוע" שהיה ידוע לנו שחי, אלא שעתה נתעורר אם חי עתה או שכבר מת, בזה שייך ליתן חזקת חיים, אבל כשנוגע באדם שאינו ידוע כלל מהו, לא שייך לומר שיש לו "חזקת חיים", שהרי "אטו ליכא מת בכל העולם עתה הא ודאי ליתא, וכיון שיש מת א' שפיר יש ספק שמא נגע במת, וא"כ כיון שתיכף נולד ספק מאותה שעה והלאה איתרע ליה חזקתו, והיכא דאיתרע החזקה שוב שפיר מהני שעת מציאה למהוי טמא ודאי".

משא"כ בראוהו (אותו שנגע בלילה) חי, הרי ראוהו אותו ויודעים מי הוא, ושהיה חי לפני שנגע בו, ועכשיו "מסופק שמא כבר מת זה האיש הא ודאי גם בשעת הנגיעה" לאדם זה נותנים לו חזקת חיים כיון שאין ריעותא להחזקה כלל. (ועיי"ש עוד פי' לפרש החילוק בין "ראוהו חי" שאוקמינן אחזקה דמעיקרא, ולא ראוהו חי שאוקמינן "כשעת מציאתו" שתלוי באם ראוהו "באותו מקום" ובין לא ראוהו באותו מקום (שאו "אי מחזיקין טהרה ממקום למקום").

ונמצא שלדעתו: בעצם הולכים אין "חזקה דהשתא" ודאי" לילך אחריו, ועוד, שבעצם יש לילך בטר חזקה דמעיקרא, וגם אם נאמר שאליכא דהרמב"ם מה שפסק הלכה בנגע ומצאו אותו מת אח"כ מטמאין בוודאות, זה משום שלא ראוהו את האדם שנגעו לידע שהוא היה בעצם חי, שאז הספק היה רק אם חי בשעת הנגיעה או

יש לחלק בין זמן מועט וזמן הרבה, ע"ד שהגמ' בגיטין מחלק לענין החשש במניח פירות, שאם אבדו חוששים שהתחיל לאבד ולקלקל למפרע, ומחלק בין הזמנים, אבל אין סברא לומר כן באם הטומאה או האיסור הוא "וודאי" "דאורייתא".

ונעתיק דברי התורת חסד אה"ע סי' י"ג מ"ש ליישב על החכ"צ משאלת הנוב"י, וז"ל: "אך לפמ"ש התוס' בריש יומא וביבמות י"ח ע"א וכו' ריש ע"ב, וכ"כ הרא"ש בריש נדרים דלמיתה דזמן מרובה חיישינן ולמיתה דזמן מועט לא חיישינן דלא שכיחא, וא"כ שפיר י"ל ג"כ כשדנים על העבר דיותר יש לתלות שמת בזמן מרובה ולא לומר שמת בזמן מועט. ועוד יש להסביר יותר לפמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' המשניות ריש יומא הטעם משום שהמיתה בפתע פתאום אינה נמצאת אלא לעתים רחוקים כו', ולפי"ז י"ל דבלא ראוהו חי מבערב כיון שבודאי אין לתלות שמת פתאום רק שאיזה זמן מקודם ה' התחלת וסיבת המיתה, וממילא חיישינן ג"כ שמא כבר מת מקודם בזמן רב העבר, משא"כ בראוהו חי מבערב דחזינן שמת בזמן מועט מש"ה י"ל דהשתא מת".

עב. הנוב"י ממשיך להוכיח שאין "חזקה דהשתא" בתורת ודאי דאורייתא גם לדעת הרמב"ם, וז"ל "ובגוף הדבר שכתב הח"צ שהרמב"ם ס"ל דטומאתו ודאית מדטמא אפי' ברה"ר, והרמב"ם עצמו כתב בפ' י"ח מהל' אבות הטומאה כל ספק טומאה ברה"ר טהור עד שיאמר נטמאתי בודאי, ומדמטמאין בנגע באחד בלילה ובשחר מצאו מת, אפי' ברה"ר, ש"מ דטומאתו ודאית", הנוב"י חולק ע"ז (דבנוסף דאפשר שגם להרמב"ם ישנם כמה ספק טומאה ברה"ה, ששורפין עליהם, למרות שהוא רק ספק, ועי' בדבריו אלא) "שאפילו נודה לחכ"צ דלהרמב"ם ודאי

"לפעמים קרובות מתקלקל"

דברי הצ"צ נוטים כדברי הנוב"י

עד. נראה לכאור' מדברי הצ"צ בשו"ת או"ח סי' ק"ו שבתחילה כתב ע"ד סברת החכ"צ, אבל בסוף מעין למהלך של הנוב"י, וז"ל:

"משנה פ"ג דטהרות מ"ה כל הטומאות כשעת מציאתן, וע"ש בפ"י ר"מ ור"ש, וכ"ה בפרק ה' מ"ז נגע באחד כו', ומיהו שם דאם ראוהו חי בערב, לא אזלינן בתר שעת מציאתן, ומ"מ מדקאמר משום שהוא ספק רה"ר, ש"מ דספיקא מיהו הוי, ולא אזלינן בתר חזקה קמייתא נגד שעת מציאתן אלא ה"ל ספק, וספ"ט נמצא שרוף כו' שכל הטומאות כשעת מציאתן. ועי' תוס' פ"ק דנדה דף ד' ע"א ד"ה שכל הטומאות, והא דמחזט כו' דכל הטמאות כשעת מציאתן אפי' להקל, לאו משום דהוי כשעת מציאתן דאורייתא אלא משום דמוקי הטהרות אחזקתייהו, עכ"ל, ותירוץ זה דוחק, ונגד פשט המשנה דמשמע הטעם דמטהרין הוא משום האי טעמא דכל הטמאות כשעת מציאתן, וחזקת הטהרות מאן דכר שמייהו, ועוד דאי מדאורייתא מוקמינן אחזקה קמייתא מאי מהני חזקת הטהרות, וכן הוכיח הח"צ בתשו' ססי' ג' בד"ה ואפי' אם, מהמשנה פ"ה מ"ז נגע באחד הנ"ל דמשמע מפשטא דמתניתין דחכמים מטמאין לה אפי' ברה"ר בלא ראוהו חי מבערב, וכיון דמטמאין לה אפי' ברה"ר, ע"כ ודאי טומאה היא ואפי' בחולין נמי טמא, ודלא כמ"ש התוספות רפ"ק דנדה דלענין קדשים מיירי, וע' מזה ג"כ בתוספות פ"ג דעירובין דל"ה ע"ב ד"ה שכל הטמאות".

תוכן דבריו: (א) כל הטומאות "כשעת מציאתן" והולכים בתר השתא, כשראוהו חי אין הולכים בתר שעת מציאתן. (ב) אבל גם בזה: הוא מתורת ספק גרידא, ומועיל רק

מת, שאז הולכים בתר מעיקרא והוי חי. ורק כשבשעת הנגיעה לא היתה ברורה לנו כלל אם הוא מהחיים או מהמתים, הרי בזה יש "ריעותא" בחזקה דמעיקרא, ולכן בזה דוקא הולכים בתר "דהשתא".

עג. ונמצא לדעתו: לא מיבעיא לדעת התוס', שברור שהולכין בתר חזקה דמעיקרא בכל התורה, ואפי' כשהיה "ריעותא" בדוגמא להציור שכשנגע לא היה יודע אם נגע בחי או במת, ואעפ"כ הולכים בתר חזקת חי, ורק לקדשים וטהרות מחמירים לילך בתר השתא, אלא אפי' לדעת הרמב"ם, שמסתפקים לילך בתר דהשתא, הרי"ז רק במקום שיש ריעותא בחזקתה דמעיקרא (כדוגמא שכשנגע לא היה יודע אם הוא מהחיים או המתים), אבל כשאין ריעותא בשעה שנוולד לנו הספק הולכים בתר מעיקרא, וחזקת חיים.

ולכאור' לפי דבריו נמצא לכאור' דבספק בנידו"ד: שכשמוצאים באמצע השבוע שנתקלקל העירוב, אבל "ראוהו" בשבוע שעבר שהיה הצוה"פ מתוקן (שאפי' אם היה מקולקל תיקונו, וראוהו מתוקן), וא"כ לדעתו לכו"ע (אפי' להרמב"ם) יש לילך בתר חזקה דמעיקרא, ולומר: שנתקלקל השתא, אחרי השבת!

והנה כבר הבאנו לעיל מדברי הצ"צ בפס"ד, וכן נביא להלן מדבריו בשו"ת אה"ע סי' ש"ז, באריכות בביאור ענין החזקה, ביסוד המהרי"ק כו', שנוקט מסוגיית בקידושין כפי' הרבינו יונה שבכל שיש ריעותא "השתא" אין הולכים בתר חזקה דמעיקרא, ושכן הוא ההלכה בשו"ע, אבל לכאור' צל"ע היא מפרש הדין של "ראוהו חי בלילה" שאין הולכים בזה "כדהשתא" אלא כמעיקרא ומה שנגע טהור.

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

כו', משא"כ במקוה ודכוותה שהחזקות מבוררות בשעתן לא אזלינן בתר שעת מציאתן, עכ"ד, ובשט"מ שם כיון דעכשיו באו הריעותא לפנינו ולא ראינו אותו קודם לכן בלא ריעותא כו', וכענין שאמרו לענין טומאה שכל הטומאות כשעת מציאתן ובמקום מציאתן ודינן שכן היו בתחלה כמו שהיה עכשיו וכו' עכ"ל, ואף שהתוס' שם חזרו בהן, וזה לפי שיטתם שכל הטומאות כשעת מציאתן הוא מדרבנן אבל למ"ד שהוא דאורייתא ע"כ י"ל טעם זה לענין טומאה והיינו כשלא ראינו אותו קודם לכן בלי ריעותא, ועכשיו נמצא בריעותא דנין לענין טומאה שכמ"כ היה בתחלה כמו שהוא עכשיו, ובזה א"ש דלק"מ ממעל"ע שבנדה שאינו מטמא למפרע מדאורייתא דהא שם ידוע האשה תחלה בלי שום ריעותא".

תו"ד: א) עצם הטעם שהולכים בתר "שעת מציאתן" דלכאור' "חזקה קמייתא דמעיקרא" היא חזקה דאורייתא, חוץ אם קרה "ריעותא" "טובא" בהחזקה (בשעת הספק), כמו בהציור דמס' קידושין ב"ומא שמישלם שית", שכל אותו היום בחזקת שתביא בגרות, מה שאין נראה שהוא הציור ב"נגע באחד בלילה" במשנה טהרות. ב) ע"פ דיוק לשון התוס' דהמשנה בשעת מציאתן הוא יוצא מהכלל, וכן הציורים במיתת חמור שבמס' כתובות ומומים הנמצאים בבה"כ שדומים לו, ורק בזה הולכים בתר דהשתא. ג) וביאר ע"פ דברי הפנ"י והשטמ"ק, והנקודה משותפת ביניהם שכשיש "חזקה קמייתא" ברורה בשעתן קודם הספק, או שראו אותם לפני"ז בלי ריעותא, אז הולכים בתר חזקה דמעיקרא, וזה הכוונה ש"בראוהו חי בערב" אין הולכים בתר שעת מציאתן, דהוי חזקה קמייתא אלימא בלי ריעותא לפני לידת הספק, ובזה הולכים בתר חזקה דמעיקרא,

בר"ה. ג) התוס' (נדה ד.) סברו דמה"ת אין הולכים בתר השתא, והא דמחט שהולכים בתר השתא אפי' להקל משום חזקת טהרה של הטהרות. ד) הצ"צ כותב שזה דוחק, דמפשטות המשנה בטהרות, מוכח מזה שמטמאין ב"לא ראוהו חי" "אפי' בר"ה, שהולכין "כשעת מציאתן" (בתר השתא) מה"ת (ודלא כתוס' רפ"ק דנדה שהוא חומרא בקדשים).

עה. אבל ממשיך הצ"צ: "והטעם דאזלינן בתר שעת מציאתן, דלכאורה לא מצינו כן בשום מקום, דלעולם אזלינן בתר חזקה קמייתא ולא בתר השתא, אם לא היכא דאתרעי טובא החזקה קמייתא, כמו פכ"ת דקדושין דע"ט ע"א דאמרינן לרב מדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת, משום דליכא התם חזקה דנערות, כי כל היום הזה היא בחזקת שתביא סימני בגרות, ע"כ אזלינן שם על יום ההוא בתר שעת מציאתן לרב, וגם ע"ז פליג שמואל, אבל בכל הנ"ל דפ"ג דטהרות מ"ה ופ"ה מ"ז וספ"ט ל"ל הכי, נראה לומר עפמ"ש התוס' בפרק המדיר, דע"ו סע"א לשמואל דאמר על בעל החמור להביא ראייה, שהטעם כיון דאשתכח החמור דמת כי היכי דעכשיו הוא מת כן יש להחזיקו שהיה מת גם מקודם, ודמיא להא דאמר בנדה דף ד' דכל הטומאות כשעת מציאתן, ודוקא גבי מיתת חמור וגבי מום וגבי מחט שנמצאת בבית הכנסת אית לן למימר הכי, עכ"ל, ור"ל שאין זה סותר הכלל, דלעולם אזלינן בתר חזקה קמייתא ולא בתר השתא, אלא רק מיתת החמור וגבי מום כו', וכמ"כ הוא לענין טומאות דאזלינן בהן דוקא לבד בתר שעת מציאתן, ולא דמי לאיסורין, כ"נ מדברי התוספות שם. והפנ"י שם בד"ה ע"כ נראה פי' הטעם, שבהנך ג' מיתת החמור ומומין ומחט שנמצאת בבה"כ אזלינן בתר השתא, משום דבהנך אין החזקה קמייתא לא אלים שאינן חזקות מבוררות בשעתן

"לפעמים קרובות מתקלקל"

מוכרח לומר משום חזקת טהרה. וכן נטה לומר בפירוש הסוגיית שבחדא לריעותא אין טומאה ודאי משום "חזקת טהרה" קמייתא. ונחזור לזה בהמשך.

עו. וא"כ לכאור' יצא בנידו"ד: שכיון שראינו הצוה"פ תחילה בלי שום ריעותא, א"כ יש לנו לילך בתר חזקה דמעיקרא, ולא לחשוש שהצוה"פ היתה מקולקלת בשבת.

אלא דלכאור' עדיין צ"ע: (א) הניחא אם מצאנו הצוה"פ מתוקן בתחילת שבוע שעברה, אבל אם מצאנו אותה מקולקלת בתחילת השבוע, אע"פ שתיקנו אותה, האם נאמר גם בזה שיש "חזקה קמייתא אלימתא" או לא? והגם שאנו מוצאים שגבי טומאה, לאחר שנטהר אין לו חזקת טומאה ויש לו חזקת טהור, ישל"ע אם זה רק שם, שברור שנטהר לגמרי מהטומאה הקודמת, אבל האם נאמר כן כשלא ברור לנו שאכן "מתוקן" כדבעי, ויתברר רק אם באמת לא יתקלקל הצוה"פ בימים הבאים?

(ב) ועוד והוא העיקר: כל הנ"ל מדובר כשנקלקל חד פעמי, אבל כשמדובר "בהחזקת" להתקלקל כו"כ פעמים, האם נאמר שגם בזה מועיל מה ש"ראהו" מתוקן כדי לומר שיש כאן "חזקה אלימא", והרי ברור לנו שיש בעיא בזה שהחזקת להתקלקל כו"כ פעמים, ובודאי אין הוכחה מהתוספתא שכשראהו חי אין אומרים כשעת מציאתו?

ויש להביא ראיה מדברי הגמ' בנדה (ד.) "דאשה בדוקה כיון דשכיחי בה דמים כאינה בדוקה דמיא". וכתבו תוס' (שם ב. ד"ה מעת לעת) "וא"ת מאי שנא דבנגע באחד בלילה (שם ד.) דמטמאין רבנן אף בר"ה כדמוכח בתוספתא היכא דלא ראהו חי מבערב משום דכל הטומאות כשעת מציאתן, ואשה נמי אמרינן (שם) כיון

ורק כשלא ראוהו חי, ולא ראוהו אדם זה חי לפני זה (בדומה לפי' הא' של הנב"י), ואין כאן "חזקה קמייתא אלימתא", בזה הולכים בתר "שעת מציאתן". (ובזה מובן שבנדה אין חוששים לטמא למפרע מה"ת, כיון שהיה האשה הזאת ידועה, תחילה בלא שום ריעותא).

[הערה: הפנ"י כתב בנוסח שבהנך ג' אין החזקה "מבוררת בשעתן". וגם המהרי"ט כתב כן בח"א סי' ל"ז, וכן בשו"ת תורת חסד אה"ע סי' י"ג כתב בתו"ד: "... (וכבר האריך בנו"ב שם לבאר דאין לומר הכא דהוי בכלל חזקה שלא נתבררה בשעתה כו' ע"ש, ומיהו ראיתי בתשו' מהרי"ט ח"א סי' ל"ז שכ"כ, וע"ש בדבריו, ואכמ"ל)].

והיינו לשיטות שהביא הצ"צ להחמיר מעיקרא דדינא "כשעת מציאתן" ולא לפי שיטת התוס' דסברו שכשעת מציאתן הוא רק חומרא בקדשים.

[לא נאריך להביא כל דברי הצ"צ, אלא נזכיר פה בקיצור התוכן של דבריו ביו"ד סי' קל"ט, דמעמיד המחלוקת בין תוס' ורמב"ן ורשב"א ור"ן שלדעתם הולכים בתר קמייתא בקדשים ובין הי"מ של הרמב"ן שאין הולכים בתר חזקה קמייתא אפי' בחולין:]

ובקצור רבינו הצ"צ שם נוטה, בעיקר לדעת הי"מ שברמב"ן (ודעת הח"צ) שאין חזקה קמייתא, כשיש ריעותא לפנינו או כשהחזקה קמייתא לא היה "חזקה מעליא" מתחילה, אבל מההלכה ד"ווסתות" רק דרבנן, נוטה לומר שהטעם שאינו דאורייתא, מחמת חזקת טהרה דמעיקרא שעדיין עומד ומשמש, אלא שרצה להסביר דילמא הוא דין מיוחד ב"דם ולא כתם". אבל עדיין הוכיח מהסוברים שמקילים בכתם מחמת ד"לא הרגישה" ואעפ"כ מקילים במכה,

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

וז"ל תוס' (נדה ב.): "...וא"ת מאי שנא דבנגע באחד בלילה (נדה ד.) דמטמאין רבנן אף ברה"ה כדמוכח בתוספתא היכא דלא ראהו חי מבערב משום דכל הטומאות כשעת מציאתן, ואשה נמי אמרינן (שם) כיון דשכיחי בה דמים כאינה בדוקה דמיא, ואמאי מטהרינן לחולין אף ברה"י. וי"ל דלקמן [נמי] בנגע באחד בלילה מיירי בקדשים, וכן קופה (שם ג:) דפריך הלל לשמאי איירי בקדשים דאי לאו הכי תקשה ליה לנפשיה, וכן פלוגתא דחזקיה ור' יוחנן (שם) "...", והיינו דלחולין אין הולכין בזה אחר "שעת מציאתן" וגם בקופה אינו בדוקה.

בכללות כן הוא בדברי הרמב"ן והרשב"א וזה"ר, וכמ"ש הצ"צ יו"ד סי' קל"ח וקל"ט, שראשונים הללו סוברים שהא ד"כשעת מציאתן" הוא דוקא בקדשים, אבל בחולין הולכים בכל זה "בחזקת טהרה" הא'.

וז"ל הרמב"ן (שם ב.): "והלל כי אמרינן העמד דבר על חזקתו ואפי' לתרומה וקדשים, היכא דלית ליה ריעותא מגופיה, הך אשה כיון דמגופה קא חזיא לא אמרינן אוקמה אחזקה אלא חיישינן, הילכך בחולין אע"ג דאיכא למיחש במילתא, כיון דלא מכרעא מילתא דטומאה, מוקמינן טהרות אחזקתייהו, דאפושי טומאה לא מפשינן, וגבי תרומה וקדשים עבוד בהו רבנן מעלה, וכיון דליכא חזקה גמורה, תולין".

תו"ד: (א) בענין "דמגופה חזיא" אין כאן "חזקה גמורה". (ב) עשו מעלה בתרומה וקדשים, משום שאין זה "חזקה גמורה". (ג) אבל אין אומרים כן בחולין משום "דאפושי טומאה לא מפשינן". (ד) אבל יש לעיין: האם יש לדייק מזה שדין זה הוא רק בטומאה (שלא להרבות בטומאה), אבל לא באיסורים אחרים (לחלק בין איסורים

דשכיחי בה דמים כאינה בדוקה דמיא, ואמאי מטהרינן לחולין אף ברה"י", שכיון ששכיח דבר זה, אין מועיל מה "שראוהו" כפי החזקה קמייתא (וכמו באשה שבדקה עצמה), והוי כמו בהציור שלא ראוהו חי (או לפי הרמב"ן (ג): "דומה במקצת לשאינה בדוקה ואינה מכוסה משום דשכיחי בה דמים").

ולפי"ז נמצא לכאור', שגם בענינינו, שאם מדובר בצוה"פ במקום ד"שכיחי" דמתקלקל, הרי בזה אינו דומה "לבדוקה", והיינו שאינו דומה "לראוהו חי" (היינו כמו "בדוקה"), שאז מקילים והולכים אחר חזקה קמייתא, וכמ"ש הצ"צ דבזה ישנו "חזקה מעלייתא", אלא דומה ל"נגע בערב" ואח"כ מצאו מת בבוקר, דבזה אומרים "כל הטומאות כשעת מציאתן", וא"כ הה"נ כאן כיון שאינו נחשב כבדוקה, משום ש"שכיח" ומצוי שמתקלקל, לכן אין הולכים בתר חזקה קמייתא, אלא "כשעת מציאתן" כחזקה דהשתא, ונחזיק שכבר נתקלקלה מקודם השבת.

ובמילא עדיין צריכים לעיין לפי ביאור הצ"צ בתשובה זו, היאך לידייני דינא בהאי דינא בנידו"ד, ולדעת האם מדובר בענין "דשכיח" שנופל דאז יש מקום גדול לחשוש ולהחמיר.

דיון בעיון דברי הראשונים בסוגיית נדה, האם הולכין בתר חזקה דמעיקרא נגד חזקה דהשתא, והאם נוקטים כהסברא "דכיון דשכיחי דמים כאינו בדוקה דמיא" וההשלכות לענין צוה"פ דידן

עז. אבל באמת אין הדברים פשוטים, דהרי: למרות שהגמ' בנדה (ד.) מזכיר סברא זו, שכיון ש"שכיח בה דמים" "כאינה בדוקה דמיא", הרי מכמה ראשונים נראה שזה דוקא לענין קדשים וטהרות:

"לפעמים קרובות מתקלקל"

לטומאה).

לדיעות שאין לחלק בזה מצד הסברא לענין חזקה דמעיקרא או חזקה דהשתא. (אלא שבדברי הרמב"ן נראה קצת בשקו"ט שאין חזקה דמעיקרא בענין זו "חזקה גמורה" מחמת דחזיא מגופה).

עח. ולענין החילוק בין מעל"ע דנדה (שטהורה להלל לחולין) ובין אם נגע בא' ואינו יודע אם חי ולמחר כו', שהדין הוא שהטומאות הם כשעת מציאתן (לכאור' הכוונה היא שאע"פ שלפי תוס' (שהבאנו לעיל) שניהם מדברים בטהרות, מ"מ לפי כמה ראשונים שמשנה זו הוא גם לחולין, והרשב"א מבליט בפ"י הקושיא: שלענין נדה אפי' להלל תולין, ולענין נגע בא' בלילה כו' שורפין), כתב הרמב"ן, וז"ל (שם ב:): "ואי קשיא לך מ"ש אשה מהא דתנן לקמן (ד.) נגע באחד בלילה וכו' שחכמים מטמאים טומאה ודאי, שכל הטומאות כשעת מציאתן, וכאן נמי הרי דם לפניך, לא קשיא, דשאני אשה דבחזקת טהרה עומדת, שהרי בדוקה היא, ואע"ג דשכיחי בה דמים, מ"מ, כל שהפסיקה וטהרה, בחזקתה זו היא, אבל אדם זה אינו עומד בחזקת חי, תדע דתניא בתוספתא ומודים חכמים לר"מ כשראוהו חי, אלמא דבכה"ג [ד] בחזקת חי הוא לא מפקינן ליה מחזקתיה אע"פ שנמצא מת בשעת מציאתן ובמקום מציאתן".

הרמב"ן מבאר שגבי מי שנגע בא' בלילה "אינו עומד בחזקת חי" ושאני מ"ראוהו חי" (וכפי שכבר הבאנו מהצ"צ שיש בזה "חזקה אלימתא" בזה) ששם "אדם זה" בחזקת חי שראינו אותו ממש חי, משא"כ באשה הרי נחשבת עומדת ב"חזקת טהרה", היא בעצמה. ומבאר יסוד החזקה: כיון "שהפסיקה וטהרה" יש לה "חזקה זו"! ונראה לדייק לכאור': דלא כתב דיש "חזקה דמעיקרא" מצד שבדקה עצמה ומצאה טהורה סתם, אלא קאי אחזקה

וז"ל הרשב"א: "מאי טעמא דשמאי. איכא למידק והא טעמיה דשמאי טעמא תריצא דהא ס"ל להלל ולחכמים נמי דאיתתא בחזקת טהרה קיימא אלא דבטהרות בלחוד אחמירו לתלות, ואיכא למימר דלפרושי למתני' הוא דקא בעי מ"ט אחמור בה הלל וחכמים ועבדו סייג ושמאי לא עבד בה סייג כלל, ובשלהי שמעתין נמי אמרינן א"ל הלל לשמאי אין טעמא קאמרת כלומר לדינא דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתא, מיהו עשה סייג לדברייך כלומר לטהרות, ומשום הכי קא בעי הכא מאי טעמיה דכיון דמגופה קא חזיא והרי דם לפניך הוה לך למיחש בה לטהרות מיהא, ואמרינן דאפ"ה קא סבר שמאי דהעמד אשה על חזקתה דבדקה עצמה ומצאה טהור ודיה שעתה..."

בעצם גם להלל וחכמים בחולין אוקמי האשה בחזקת טהרה, אלא שבטהרות לחוד החמירו לתלות, וכל השקו"ט בגמ' בשיטת שמאי היא למה לא החמיר לעשות "סייג" לטהרות.

וז"ל חרושי הר"ן: "מ"ט דשמאי, קסבר העמד אשה על חזקתה ואשה בחזקת טהורה עומדת. לאו למימרא דהלל לא ס"ל הכי, דא"כ אפי' בחולין הוה ליה לטמוי. ואילו לקמן אמרינן דמעל"ע שבנדה אינו נוהג אלא בתרומה וקדשים. ודוקא לתלות הכי קאמרינן דשמאי סמך אהאי טעמא לגמרי. וס"ל כודאי טהורה דמיא והלל לא סמך ביה כולי האי ועביר בה מעלה...", דהיינו, שגם לפי הלל בחולין אין מטמאין משום שמעמידין על החזקת טהרה.

הרי לדיעות אלו אנו אוקמין בתר חזקה דמעיקרא ולא בתר חזקה דהשתא לענין חולין, ובפשטות כן הוא גם לענין איסורין

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

אדם זה לא בחזקת חי היה עומד, וכדתניא בתוספתא עלה דההיא מודים חכמים לר' מאיר בשראהו חי, אלמא אלו הוה קאי בחזקת חי לא הוה מפקינן ליה מחזקתיה אע"פ שנמצא עכשו מת במקום מציאתו, וי"מ דלא דמי דהתם דודאי נגע אזלינן בתר שעת מציאתו ובמקום מציאתו, אבל הכא באשה ספק ביאה הוא, דהא מספקא לן אי הוה דם בההיא שעתא או לא, ולא הוי דומיא דסוטה דודאי נסתרה במקום הראוי לטומאה, והילכך הכא תולין להקל".

הרשב"א מבאר בחילוק הא' שלו ע"ד דברי הרמב"ן, אלא שנראה שעיקר הדברים הוא לענין קדשים וטהרות (ששמבאר גם המשנה ד"נגע בא' בלילה" לענין טהרות) לחלק בין נגע א' בלילה שלענין קדשים שורפים אותו, ובנדה תולין (גם לענין טהרות), משום שבנדה יש לה "חזקת טהרה" ומה ש"שכיח דמים" אינו מסלק: (א) לענין חולין החזקת טהרה, לומר שאינה נחשבת "כבדוקה ועומדת". (ב) ונראה קצת שגם לענין טהרות, חלוק מ"נגע בא' בלילה" ששם אין שום חזקת "אדם זה", ש"לא ראוהו חי" בלילה, לכן "תולין" ולא שורפין (אע"פ ששכיחא ביה דמים").

גם בדבריו הוי הנוסח מה שאינו "כאינה בדוקה" מחמת "שכיחות הדמים", (לא מפאת בדיקה בעלמא, אלא) מצד "דהפסיקה בטהרה".

נמצא: שאם לא ננקוט דיוק דידן בדברי המרב"ן והרשב"א, נמצא שאין נחשבת לחולין "כאינה בדוקה" מחמת "שכיחות הדמים", אבל אם ננקוט שהם דייקו לומר: שמה שאינו "כאינה בדוקה" הוא מחמת שיש כאן חזקה חוזק יותר ממה (שלא רק שבדקה ולא מצאה דם, אלא) שהבדיקה היתה "הפסק טהרה" שעושה ונוהגת מעכשיו והלאה כמו "טהורה", יש

הבאה מצד זה שבדקה כ"שהפסיקה בטהרה" להיות מוחזקת בחזקת טהרה, זה דוקא נותן לה כח חזק של חזקה להיות דומה ל"ראוהו חי" ולא עצם הבדיקה בעלמא, ואולי אפשר לומר: שזה מתאים קצת לנוסח המדויק של הרמב"ן: שלא כתב סתם הבדיקה מחשיבה להיות דומה לחזקה גמורה של "ראוהו חי" כיון שבאמת ישנו כאן הסברה ד"שכיחא ביה דמים" המוזכר בגמ' המחליש החזקה קמייתא של בדיקה בעלמא (וגם הרמב"ן הזכיר לעיל בתחילה ודייק שאין כאן "חזקה גמורה" אלא ישנו המעלה של חזקה הבאה ממה "שמחזיקין" אדם בתורה והלכה מסויימת, וזה יש לו כח יתירא שלא להיחלש מחמת הסברה "דשכיחי ביה דמים").

ואם נפרש כן: נמצא שמצד א' הרמב"ן סובר שאין החסרון של "שכיחי ביה דמים" להחליש חזקה קמייתא כשבדקה לענין חולין אבל אי"ז בכל בדיקה בעלמא, אלא זה דין מיוחד בבדיקה ד"הפסק טהרה" שבזה מחזיקה להיות נחשבת "בחזקת טהרה" ואין חזקה זו נחלשת לענין חולין מחמת "שכיחי דמים" להיות נחשב "אינה בדוקה". (ובנגע א' בלילה שאין "אדם זה" עומד בחזקת חי מטמאין כשעת מציאתו, ונראה לדבריו שכן הוא גם לענין חולין).

וז"ל הרשב"א (שם): "וא"ת עוד ומ"ש מהא דתנן ומייתי לה לקמן נגע באחד בלילה ולשחר השכים ומצאו מת, ר"מ מטהר וחכמים מטמאין, כלומר מטמאין טומאה ודאית לשרוף עליה את התרומהף שכל הטומאות כשעת מציאתן ובמקום מציאתן. יש מתרצין דשאני אשה דבחזקת טהרה עומדת, שהרי בדוקה היא מעיקרא, ואע"ג דאמרין לקמן דאשה הואיל ושכיחי בה דמים כמי שאינה בדוקה דמי, משום חומר טהרות הוא דקאמר' אבל ודאי כיון דהפסיקה בטהרה בחזקה זו קיימא, אבל

"לפעמים קרובות מתקלקל"

אחריה, שכשתראה אומרים "הולכים בטר מעיקרא" ולא "בטר חזקה דהשתא".

פ. יש לענין שכל הנ"ל הוא רק לראשונים דלעיל (התוס' והרמב"ן והרשב"א והר"ן), אבל הצ"ח הביא בתשובותיו דעת ה"י"מ רמב"ן, שלשיתנו יוצא שאין ראיה, שבחולין אנו סומכים "אחזקה דעמיקרא" כדי לוקים שלא נטמאה, אלא אדרבא בכללות יש לילך "כשעת מציאתן" אלא שלענין טומאה אנו לומדים מסוטה, לחשוש דוקא "להבא" ולא "למפרע".

וז"ל: "...וי"מ דאע"ג דליכא חזקה, מיהו הו"ל ספק טומאה ומסוטה גמרינן, מה התם מכאן ולהבא ולא למפרע, אף כל ספק טומאה לא מטמינן למפרע, אלא משום מעלה דקדשים [אמרן] דתולין וברה"ר טהור לגמרי, דגמרינן מסוטה בק"ו".

והיינו שבאמת אין כאן "חזקת טהרה" דמעיקרא (שהולכים כשעת מציאתם), אלא שלומדים מסוטה, ש"ספק כודאי" להחשיב "טמאה" רק "מכאן ולהבא", ולא "למפרע", ובמילא: אפי' ברה"י אין לטמא החולין למפרע, אלא שבקדשים מחמירים "לתלות", ובר"ה "טהור לגמרי".

והיינו שלענין "מכאן ולהבא" הרי לפי הי"מ גם אם יהיה "חזקה דמעיקרא" אין הולכים אחריה אלא "בטר דהשתא", כמו שלומדים בסוטה (משא"כ לדעת הראשונים, הרי גם לענין מכאן ולהבא היא "בחזקת טהרה").

פא. לפי מהלך זה, הרי"ז דין מיוחד ב"טומאה" שאין מטמאים למפרע כמו בסוטה, אבל לענין איסור, לכאור' לפי מהלך הזה הול"ל שיש לילך לענין איסור לפי "השתא" והול"ל שהיא ראתה למפרע, והו"ל "למנות" מלפנ"ז?

מקום לומר שבענין אחר, שאין "החזקה" כזו, אלא "בדיקה" בעלמא, אי"ז מחזק החלישות שישנו מפאת "שכיחות הדמים" להיות "כאינו בדוקה".

עט. ומיניה: לענין צוה"פ שעשינו בדיקה בצה"פ ומצאנו כשירה או מצאנו פסולה ותיקנו הצוה"פ:

לפי תוס' בנדה: רק בטהרות הולכים "בטר שעת מציאתן" משא"כ בחולין, ואפי' "באינו בדוקה" כמו באשה "דשכיחי דמים" הוי "כאינה בדוקה", א"כ הה"נ בצוה"פ נילך "בטר דמעיקרא" ונאמר שנשתרה לאחר השבת בסמיכות לזמן שמצאנו אותה.

ולפי שאר ראשונים: באם אין לומדים שיש דיוק מיוחד בבדיקה של "הפסק טהרה" נמצא שגם בבדיקה זו, מצאנו שסו"ס הצוה"פ בחזקת כשרות קיימא, וגם מצאו בשבוע הבא או בזמן שלאחרי זה שהיא נשברה, אין הולכין "בטר שעת מציאתן" כיון שהיתה "בדוקה" הוי "כראוהו חי", שגם חכמים נוקטים שהולכים בטר מעיקרא ולא "בטר דהשתא".

אבל אם לומדים שיש דין מיוחד: בבדיקה ד"הפסק טהרה" שמחזיקין אותה כטהורה, אפשר שרק בחזקה כזו אין מתחשבים בטר "שכיחות הדמים" להחשיבה "כאינה בדוקה", וללא בצוה"פ שאין הבדיקה אלא בדיקה בעלמא, ואין בה הלכה מיוחדת שמהפך ומחזיקה למוחזקת בכשרות בענין שבימים אלו הם ימים שמושלת ראייתה, ואף שיכול להיות שתראה ביום בין הימים, הרי מצד סדר העניינים, הרי הימים שלאחרי שמפסיקה בטהרה, היא נכנסת לימים כאלו שמושלת מלראות. ולכן בבדיקה כזו חל עליה "חזקה" אילמא כזו שהולכים

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

(ועד"ז איתא במהרש"א (נדה ב.):
"בא"ד וא"ת מ"ש בנגע בא' כו', ואשה נמי
אמרינן לקמן כו' כאינה בדוקה דמיא, ואמאי
מטהרינן לחולין כו'. וי"ל דלקמן בנגע
בא' בלילה מיירי בקדשים, וכן קופה כו',
עכ"ל. נראה דדוקא להאי טעמא דקיימין
ביה השתא משום דמוקמינן לה אחזקה
קשיא להו מההיא דנגע בא' ומקופה דאיכא
נמי חזקת טהרה והוצרכו למימר דע"כ
איירי דוקא לקדשים, אבל לאינך טעמי
דקאמרינן לב"ש משום דמרגשה ואי הוה
דס מעיקרא הוה אתי, לא קשיא להו מיד,
דאיכא למימר דאף להלל הני טעמי מהני
מיהת לטהר חולין דה"נ מהני שלא לטמא
ודאי לקדשים, כמ"ש התוס' לקמן בהדיא,
ואפשר לומר דמשמע להו כיון דלית ליה
להלל הני טעמי לא מהני נמי לטהר בחולין,
אע"ג דמהני שלא לטמא ודאי בקדשים, וכן
יש לדקדק גם מדבריהם לקמן, ע"ש. אלא
שמבאר למה התוס' לא נקטו כן בסוגיא).

אבל יש להוסיף: שיש לחלוק
אכנה"ל: שאפי' נאמר כהראשנים שבנדה
שלענין חולין הולכין בתר מעיקרא ולא
כדהשתא, ואפי' "כששכיחי ביה דמים",
הרי מה שנחשבת "אינה בדוקה" הוא
רק לענין טהרות, מ"מ י"ל שבצוה"פ
דין גרוע מבנדה: שבנדה אין "שכיחות
הדמים" גורם לשבור החזקה הראשונה,
כיון שהחזקה הראשונה שהוחזקה שהיא
טהורה בוודאות, ושהיא מוחזקת שלא
לראות עד שתראה, וכפי שהבאנו לעיל,
שענין הנידות נחלקת לימים שאינה רואה
בהן, ובאותם הימים מושללת לענין מסויים
מהראיה, ולכן אין מה "ששכיח דמים"
מועיל להחשיב שבימים הללו "אינה
בדוקה", אלא אדרבא, הבדיקה גורמת
להחשיבה מושללת מענין הראיה, ולכן
אין מה "ששכיח דמים" מגרע מחזקה זו,
אלא שכשתבוא הדם, הוא עידן ותקופה

הצ"צ מסביר לפי מהלך הזה: "אבל
לגבי בעלה ... דאל"כ קשיא אמאי אינה
מונה אלא משעה שראתה, דהא הכא ליכא
רק חזקה דאשה לחוד. ובשלמא להי"מ
ס"ל דדומי' דסוטה למפרע לא, ואע"ג
דלגבי בעלה איסור הוא ולא טומאה,
עכצ"ל דס"ל דאיסור זה דינו כטומאה,
הגם שהוא דוחק גדול, וכמ"ש רבינו ז"ל
במה"ב לסי' קפ"ג דהאי כדיני' והאי כדיני'.
מ"מ לדידהו ע"כ צריך לדחוק כן". דהיינו:
שענין האיסור של איסור לבעלה קשור
ואחיד עם ה"טומאה". (הדברים צ"ב, ועוד
בדברי הרמב"ן בפ' הא' שם, שכבר דייקנו
שאינו ממש כהרשב"א והר"ן. וגם בענין זה
צ"ב. אבל אכמ"ל בזה עוד).

וא"כ לשיטה זו, הרי בצוה"פ שהולכין
ד"השתא" יש לחשוש שמא נשבר למפרע.

פב. עוד יש לדון לפי דברי הצ"צ שם
בפי' הסוגיא במס' נדה אם צריכים לטעם
העמד אשה על חזקתה" לבאר למה אין
מטמאין למפרע: "מיהו כ"ז הוא לפי
האי לישנא דטעמא דשמאי משום העמד
אשה על חזקתה כו'. אבל לפי לישני
אחרני שבגמ' שם דטעמא דשמאי משום
אשה מרגשת או משום דאי איתא דהוי
דס מעיקרא הוה אתי. כתב בכללי חזקה
להמג"ש דלפ"ז י"ל דלכ"ע לא מהני כלל
חז"ט דאשה, כיון דמגופה קחזיא, ואפי'
לחולין ולבעלה. אלא הכא טעמא דשמאי
משום הני טעמא הוא והלל נמי כוותי'
ס"ל לחולין", דלפ"ז נמצא שהולכין
ב"תר שעת מציאתן" אפי' בחולין, והטעם
שהמקילין שם הוא משום א' מהטעמים
שאינן לשמאי אפי' בקדשים: או משום
"אשה מרגשת" או "אי איתא מעיקרא הוי
אתי". אלא שדן מחמת דברי התוס' (ג' ד"ה
איבע"א), ומבאר שלפי פי' הגליון יש לבאר
שקו"ט בגמ' ופי' מחלוקת שמאי והלל,
דאינו קשור עם "חזקת טהרה".

"לפעמים קרובות מתקלקל"

ואפי' לכרמלית שאין בו אלא איסור דרבנן אין יוצאין בו, ולא אמרו ספק דבריהם להקל אלא כשכבר נעשה הספק איסור, אבל אסור לעשות ספק איסור דרבנן לכתחלה".

והוא בדומה למה שכתב רבינו הזקן בסי' רנ"ב ס"כ ובקן"א שם על מ"ש שמצוה למשמש בבגדיו ער"ש שלא יהיה דבר אסור שאסור להוציא בשבת, ובקו"א שם כתב שכן הוא אפי' לכרמלית, וא' ההסברים ע"ז "שאינן עושין ספק ד"ס לכתחילה, כמ"ש המג"א בסי' יו"ד סקי"א ע"ש, וכן הוא כאן (ע"ד ב' הדוגמאות דלעיל), שלעשות "לידת ספק" בדרבנן לכתחילה אין לעשות כן, וקודם שמוציא החפץ להכרמלית אין כאן עדיין "ספק הנעשה", וכמו"כ קודם שמוציא דבר לכרמלית במקום שיש ספק צוה"פ, אין כאן "ספק איסור הנעשה כבר", אלא שבשעה שמוציא להכרמלית נעשה "לידת הספק" והסמיכה על ספק דרבנן, ואין עושין כן לכתחילה!

ועוד: צ"ע האם יכולים לומר "ספק דרבנן לקולא" (אפי' אינו נחשב לכתחילה) באם משתמשים בזה באופן קבוע ולא באופן מקרי, שמובא תשובה מהקובץ שיעורים [שהובאה בספר הזכרון להגר"י אברמסקי זצ"ל, עמ' רמ"ב], דהא דקי"ל שלא התירו שבות בבין השמשות של שבת אלא לצורך מצוה, אף דקי"ל בכל דוכתא ספק דרבנן לקולא, משום דלא שרינן ספיקא דרבנן אלא בספק במקרה, אבל בספק קבוע לעולם, כגון בבין השמשות אין להתיר אף בדרבנן, ע"ש. וסמך לדבריו ממה שכתבו התוס' בכתובות (כח: ד"ה בית הפרס), שלא התירו ספק טומאה ברה"ר אלא בספק שהוא באקראי, אבל בית הפרס שלעולם השדה בספק טומאה, אע"ג דמדאורייתא שרי לא רצו חכמים לטהר, ע"ש. וזה במקביל ועל דרך למ"ש המלא הרועים (ערך ספק) שאפי' לרמב"ם דס"ל דספק

חדשה, שממנו והלאה היא "רואה דם" עד שתצטרך צוה"פ ל"הפסיק בטהרה" לבוא לימי טהרה.

משא"כ בצוה"פ: הרי כשנשבר כמה פעמים, אע"פ שתיקנו אותה, הרי "כיון דשכיח" להישבר, אין לומר ש"התיקון" גרם שמעכשיו היא "מושללת" מלהישבר, שלא נכנסה לזמן ותקופה ועידן שמושללת מלהישבר, ואדרבא, מסתמא תישבר באם תקרה המקרים שגרמו לה להישבר לפנ"ז, ולכן נאמר דבזה כיון "דשכיח להישבר" אינו כבדוקה ועומדת", וגם לאיסורים נאמר שלא לילך בתר חזקה דמעיקרא אלא בתר חזקה דהשתא "וכשעת מציאתן".

אין לטעון שכיון שיש מחלוקת או ספק אם הולכים בתר השתא או בתר מעיקרא בעניינים וכיון שמדובר באיסור דרבנן נאמר "ספק דרבנן לקולא"

פג. יש להזכיר דאין לומר שכיון שהצ"צ מביא שיש שיטות האם אומרים "כשעת מציאתן" בשאר דיני התורה והולכין בתר "דהשתא", או שהולכים "בתר חזקה דמעיקרא", וא"כ כיון שאנו מדברים על נידון צוה"פ (האם היתה שבורה בשבת או לא), שכיון שאין מערבין ברה"ה, א"כ הצוה"פ מונח ברשויות שיש שם רק איסור דרבנן, וא"כ נאמר בזה "ספק דרבנן לקולא", ע"ז נטעון: דאם ניסד להשתמש לכתחילה בצוה"פ כזה, שיודעים לכתחילה שזה ישבר (כפי שיודעים ממק"א), ולא יהיה ידוע להדיא אם נשבר בשבת או לא, והרי"ז מעין עשיית ספק דרבנן לכתחילה להשתמש עם צוה"פ כזה, וכבר פסק רבינו אדמה"ז בסי' י' סט"ז, "ואם חציה פתוח וחציה סתום, מטילין אותו לחומרא וחייבים בציצית, אבל אין מברכין עליו, דספק ברכות להקל, ואין יוצאין בו בשבת, דשמא פטור מן הציצית והרי הם כמשאוי,

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

אם הוא טרפות שאפשר שאירע לה עתה ... מותרת, דאמרין השתא הוא דנטרפה. אבל אם ידוע שקודם שחלבה נטרפה ... או הוגלד פי המכה שבידוע שג' ימים קודם השחיטה היה, כל הגבינות שנעשו מחלבה, אסורות". והרמ"א כתב "מיהו בהוגלד פי המכה אין לאסור רק הנעשה ממנה תוך ג' ימים, אבל מה שנעשה מחלבה קודם לזה, שרי".

וביארנו הנ"כ שהרמ"א חולק על המחבר, וז"ל הט"ז סק"ג: "כל הגבינות שנעשו מחלבה אסורות. הטעם דלא שייך כאן חזקה דהיתה כשירה עד השתא, דכיון דעכ"פ תוך ג' ימים סמוך לשחיטתה היתה טרפה, יצאת מן החזקה ואסרין למפרע עד עולם. ורמ"א שכ' בהג"ה מיהו בהוגלד פי המכה כו' חולק על המחבר וס"ל כרשב"ם...".

וז"ל הש"ך סק"ד: "גבינות שנעשו כו'. עד סוף הסעיף צריך ביאור, ודע כי לשון המחבר בכל סעיף זה הוא מדברי הטור, וכב"י דמכתב כל הגבינות שנעשו מחלבה אסורות, משמע שהוא אוסר אף הגבינות שנעשו קודם ג' ימים, וכדברי הרשב"א והר"ן דכל שיצאה מחיים זמן מה מחזקת הרוב וא"א לומר סמוך לשחיטה ממש נטרפה הכל אסור למפרע עכ"ד ... וכ"נ מסקנתו בב"י לפסוק הלכה, וכן צריך לפרש דבריו כאן בש"ע... וא"כ מ"ש הר"ב מיהו בהוגלד פי המכה כו' לא דק בלשונו דהל"ל בלשון וי"א אלא משום דבלשון המחבר עצמו אין הכרע כ"כ כתב בסתם מיהו כו', וכן דרכו בכמה מקומות".

דהיינו, שסברת הרשב"א היא דכל שא"א לומר שכעת יצא מחזקה, דהיינו בשעה שחיטה, רק שע"כ נתהווה מחיים, בזה אומרים דכיון שע"כ יצא מחזקת כשרות מחיים, ממילא כיון שא"א לתת לך

דאורייתא לחומרא מדרבנן, היינו דוקא בספק במקרה, משא"כ בבין השמשות שהוא ספק קבוע, לכ"ע ספק דאורייתא לחומרא מה"ת. אבל בתשובת הר"ן (סי' נ"א) מוכח להיפך, שגם בזה לרמב"ם ספק דאורייתא לחומרא מדרבנן.

בציור שברור שהצוה"פ נתקלקל זמן מה לפני שמצאנו אותה מקולקלת האם בזה הולכים בתר חזקה דמיעקרא

פד. הנה הרשב"א כתב בחולין (יא.) לאחר שמביא סברת רבינו שמשון להתייר גבינות, ולא לחשוש שמא באו מטריפות (שאע"פ שאין מועיל מחמת חזקה, כיון דהוי "חזקה שלא נהתבררה בשעתה", מ"מ, מועיל מחמת "חזקה מכח רוב", ורוב בהמות אינן טריפות) וז"ל: "אפ"ה איכא למשמע מינה דאזלינן בתר חזקה הבאה מכח הרוב, דהתם משום דאזלינן בתר חזקה דאתיא מכח הרוב שאין רוב בהמות טרפות הוא דאזלינן בה לקולא ותלינן בזאב, ומיהו ה"מ בטרפות שאפשר לומר דהשתא סמוך לשחיטה ממש נולד בה, אבל ודאי בטרפות סירכא או טרפיות אחרים שא"א לתלותם בשעת שחיטה בהא ודאי אסורין, דהא א"א לך לומר בה העמידנה על חזקה, דהא ודאי נפקא לה מחזקה, ואי אתה יודע מתי נטרפה ומתי יצאה מחזקה, וכיון דודאי יצתה מחזקה ואי אתה יכול לברר מתי ולא לתלות בזמן ידוע, אוסרין אותה למפרע, וכענין שאמרו בנדה (נו.) גבי כתמים שהאשה טמאה משעת כבוס, כיון דכתם זה יבש וע"כ לא ראתה עכשו אלא מכבר, ולא אמרינן בה העמד אשה על חזקה ולא נחזיקנה בטמאה למפרע אלא בכדי שיוכל הכתם להתיבש, אלא אמרינן בשעת כיבוס ראתה".

הנה איתא בשו"ע (יו"ד סי' פ"א ס"ב): "גבינות שנעשו מחלב בהמה ונמצא טריפה,

"לפעמים קרובות מתקלקל"

נאמר, שכאן הוי "חזקה" "מכח רוב", ש"רוב" צוה"פ כשרות הן. וצ"ע אם שייך לומר כן בענין זה.

החוב לבדוק מחמת שיש מיעוט המצוי בדברי הצ"צ שפוסק כשיטות שיש חוב לבדוק בכל מיעוט המצוי ולא רק בריאה דלא כהבי"א אלא שבציור היכא שיש "ריעותא" גרידא במיעוט המצוי (או שבמיעוט גופא ישנו עוד ספק השקול) בזה דן הצ"צ אם יכולים לסמוך אביי"א בזה או שלכתחילה יש לבדוק גם בציור זה

פה. בכל אורך קונטרס הזה, לפניו ולאחריו, אנו מביאים כמה פעמים בתוך דברינו הרעיון שמה שיש לחייבו לבדוק הצוה"פ, ולא לסמוך אחזקה מצד עצם הדבר שישנו "מיעוט המצוי" שהצוה"פ מתקלקל. כדאי לכל הפחות לעמוד בקצור ע"ז בפ"ע, ולומר שזה מחייב בפ"ע לבדוק הצוה"פ, דכמו שהחכמים חייבו לבדוק הריאה (אע"פ שאין חייב לבדוק על טריפות), ואע"פ שישנו חזקת כשרות! משום שהוא מיעוט "המצוי", הה"נ בעניינינו:

והיינו משום שבכמה והרבה מקומות, הרי הצוה"פ מתקלקל הרבה פעמים, ואם נשאל עצמנו, כמה פעמים זה קורה במשך השנה, הרי בכמה מקומות שהודקים באמת ובכנות וע"י מומחים יר"ש, הרי"ז קורה כמעט בכל שבוע, או בשבועיים, ובאיזה מקומות זה קורה פעם בכמה שבועות ובחודש, הרי במקומות הללו, נתעורר השאלה שזה מהווה "מיעוט המצוי" של כל שבתות השנה, שבהם הצוה"פ מתקלקל, ובלשון כ"ק אדמו"ר: "פעמים קרובות מתקלקל".

והנה: אפי' אם נילך לפי שיטת הריב"ש ש"מיעוט המצוי" עניינו קרוב למחצה,

גבול מתי יצא מחזקתו, מטריפין למפרע עד הזמן שנודע שכשרה הי', וכמו בכתם יבש דמטמאין למפרע עד שיאמר ברי לי שבדקתי ולא הי' בו דם.

והרמ"א חולק ע"ז, ונראה שסובר שאע"פ שא"א להעמיד בחזקה דמעיקרא לענין שנכשיר החלב של ג' ימים האחרונים (בהוגלד פי במכה, דבזה ידוע שניקבה ג' ימים לפני השחיטה), מ"מ כלפי החלב שנחלבה לפני ג' ימים הללו אנו מעמידין אחזקת כשרות שהיה לה.

והש"ך בספר הארוך (סי' פ"א) כתב ליישב דעת החולקים על הרשב"א ממהלכה בכתם נדה, שבכתם יבש שאין יכולים להעמיד על החזקה לומר שראתה עכשיו דהתכם יבש, וטמאה למפרע משעת כיבוס: "... דוודאי שאני הכא דרוב בהמות בחזקת כשרות הן, ויש לנו לומר השתא היא דנעשית בהמה זאת מן המועט, אבל עד השתא היתה מן הרוב, דאינו טריפות".

ויש לדון ע"פ כ"ז לענין הצוה"פ שנתקלקל ולא ידוע אם נתקלקל לאחר השבת עתה או נתקלקל למפרע עוד לפני שבת שעברה:

דבנוסף על כל דיונינו לעיל, ישל"ע אם מדובר בציור שנראה וברור שלא נתקלקל עתה, מיד לפני שראינו אותו, אז לפי המחבר: א"א להעמיד כלל אחזקה דמעיקרא לומר שלא קרה עד בקרוב, כיון שכבר יצא מחזקה דמעיקרא אין תולין אחזקה דמעיקרא, וא"כ בזה נתלה שנתקלקל עוד לפני השבת. אלא שלפי הרמ"א לכא' יש לומר שמצד דיון זה, באם יש לתלות, דאמנם לא קרה ממש לפני שראינו אותו, אבל אפשר שקרה לפני"ז ואחר השבת, יש לתלות שקרה ונתקלקל אחר השבת. אבל לפי הש"ך: זה דוקא באם

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

או שהוא דין כללי בכל התורה כולה:

דהנה בבית אפרים יו"ד סי' ו' כותב "... ועכ"פ דבר ברור הוא שאין לדמות מיעוט המצוי זה לזה רק היכא דאיתמר איתמר. ולולי שכך נהגו בכל תפוצות ישראל לבדוק הריאה והביאו ראיות לזה מהירושלמי ומדרשים לא הי' בידינו להחמיר בריאה טפי מבשאר טרפות מחמת מיעוט המצוי "...", "ולדעת רבו של הרשב"א י"ל באמת גבי ריאה לאו מטעם מיעוט המצוי אתיין עלה, והעלה טעמים אחרים, וכתב הרשב"א שהם טעמים נכונים, וגבי התלעה מחמת דקדוק הלשון הוכיחו דמיעוט המצוי כה"ג דתמרי חוששין כמו שמצינו שחששו לסרכות הריאה".

אבל במשכנ"י יו"ד סי' י"ז חולק ע"ז, וסבר שלומדים מחיוב בדיקה בריאה, כיון שהוא "מיעוט המצוי" שלכן יש לחייב בדיקה בכל מיעוט המצוי, וכפי' הרשב"א בחולין (נח). וז"ל: "אלא משמע דמשו"ה נקט תמרי לפי שהתליעה מצויה בהן, ולומר דכיון שהדבר מצוי אע"פ שהוא מיעוט, למיעוט המצוי חששו, וכענין שחששו לסירכות שבריאה, וכדאמרינן לקמן בשילהי פירקין (סו). לא לישפי איניש שכרא בלילא על גבי ציבתא, מ"ט דילמא פריש לציבתא והדר נפיל לכסא אע"פ שאינו ידוע שיש יבחושין בתוך השכר אלא דבר המצוי וה"נ ל"ש, וכ"כ הרמב"ם ז"ל כל מיני פירות שדרכן להתלע כשהן מחוברין לא יאכל עד שיבדוק הפרי שמא יש בו תולעת ע"כ".

פו. ונביא עכשיו מדברי הצ"צ בשו"ת יו"ד סי' מ"ז, וז"ל: "ומעתה נבואה לשאלתינו אם החיוב לבדוק הדקין או רשאי להעלים עין ולמוכרן לא"י או להשליכן לנהר. והנה עם היות כי בפוסקי' ראשונים לא נזכר רק בדיקת הריאה משום

הרי ישנם מקומות שבכל שבוע מוצאים, הרי אפשר שזה יותר ממחצה, אלא אפי' במקומות שמוצאים א' לשבועיים, ניתן לומר שזה קרוב למחצה, אבל אם נילך לשיטת המשכנ"י ש"מיעוט המצוי" הוא א' מעשרה, ובפרט במה שהזכרנו בקונטרס דידן, שלדעת הצ"צ יו"ד סי' מ"ז, זה פחות מזה (אחד משבעה? או פחות?), א"כ בוודאי שאפי' במקומות אחרות, ישנו חיוב מעיקרא דדינא מצד הלכה זו עצמה לבדוק הצוה"פ לפני כל שבת ושבת, ובאם לא בדקו אפשר שכמו שלדעת הרמ"א באם נאבדה הריאה אסור הבהמה בדיעבד כמבואר בסי' ל"ט ס"ב, הה"נ בעניננו, שאם לא בדקו יש לאסור הטלטול.

ויתירה מזו: מסתבר שיש לחייב שהבדיקה תהיה קרוב לשבת הכי אפשר, כדברי הדובב משרים, כדי למעט האפשרויות שיתקלקל עוה"פ באמצע השבת. ובאמת ישל"ע אם במקומות שזה מתקלקל בתמידות ובעתים קרובות, היאך מועיל לסמוך אבדיקה זו עצמה, ואין חוששין שמא יתקלקל באמצע השבת, והרי זה גרוע מאוד מאוד מנידון דציצית: שהרי בציצית אי"ז אלא מה ש"עשו" ו"דרכו" להתקלקל, והיינו שאפשר שבאמת אינו מתקלקל בפועל ממש, ובפשטות אין מתקלקל בגדר ד"מיעוט המצוי", ובוזה אכן יש לסמוך מעיקרא דדינא אחזקת (לולא סברא המחודשת של המג"א בסי' י"ג ואדמה"ז), אבל בצוה"פ שאכן מתקלקל בגדר ד"מיעוט המצוי", היאך מועיל הבדיקה מה שעושים לפני השבת (ואפי' היו עושים בתוך השבת), ולמה אין חוששין שנתקלקל עוה"פ?

והנה: יש להביא רקע מענין זה בפוסקים, שהרי מחלקות גדולי אחרונים אם דין זה (דיש לבדוק במיעוט המצוי) הוא דוקא במקום שתיקנו חכמים להדיא בריאה,

"לפעמים קרובות מתקלקל"

בתשו' הגאון ר' זלמן מרגליות ז"ל חיו"ד סי' ר' הדעלה דכה"ג שהריעותא מצוי' ויש מהן כשרות שפיר דמי לסמוך ארובא כו' וכמ"ש רמ"א גבי בדיקת הוושט. ומ"ש הש"ך דרמ"א לא ס"ל לעשות כן הוא רק מצד התקנה ולא מצד הדין. או דהש"ך ס"ל דבוושט הוי טרפות מיעוט המצוי עכ"ד". במיעוט ריעותא המצוי' אין חיוב בדיקה מעיקרא דינא, ורבינו הצ"צ חולק עליו: "... וצ"ע דאף אם הוא מצד התקנה. מ"מ כיון שכל האחרונים פסקו לנהוג כן למה פסק כנגדם וכנגד דעת הש"ך וכנגד זקיננו הת"ש. וצ"ל משום דס"ל שהאחרונים שהחמירו בבדיקת הוושטין ודימו זה לבדיקת הריאה לא ירדו לחלק כמו שחילק הוא ז"ל דבריאה הטרפות מצוי. משא"כ היכא דרק הריעותא מצוי ויש מהן כשרות כו', ע"ש בתחלת תשובתו שעל סמך חילוק זה היקל שלא לבדוק. אכן באמת הרי כבר מבואר חילוק זה בתשו' צ"צ כמ"ש"ל. והובא זה בתשו' שער אפרים סי' ס"א. ואפ"ה לא הקילו כלל שלא לבדוק כו'".

ונקיט הצ"צ שעיקר מה שחלק הבי"א הוא משום שסבר שהפוסקים לא ירדו לחלק בין סוגי "המצוי" (האם זה איסור טריפה או רק ריעותא), וע"ז כתב הצ"צ, שאינו כן, שהיה ידוע להם חילוק הזה, ואעפ"כ "לא הקילו כלל שלא לבדוק". (עיי"ש עוד מה שדן הצ"צ להביא ראיה להבי"א מש"ס ולדחותו כו', ובהכרעת רבינו להחמיר לכתחילה, אלא שהסומך על הבי"א בזה יש על מה לסמוך באם יש עוד חזקה).

עיי' עוד בדבריו שו"ת יו"ד סי' שכ"ז דנקיט בפשטות שיש חיוב לבדוק בכל היכא שיש "מיעוט המצוי": "אבל בנ"ד שהקורטין הם טמאים שנהפכו לדם וגם הם נמצאות אצלה לעתים קרובים הוה ל" לפחות כמו מיעוט המצוי וחיובי לבדוק. וכענין בדיקת הריאה ותולעים".

דהוי מיעוט המצוי. והרשב"א ז"ל בשם רבו כ' דהטעם משום דאם לא יבדק יוכל לבוא לידי מכשולות כו', ועוד דאם לא יבדוק הוה כמעלים עין מן האיסור. ומ"מ בתה"ק הביא רק טעם דמיעוט המצוי, וכ"כ עוד בתה"א גבי תמרי דכדא דבעו בדיקה מפני שתולעים מצוים בהן וה"ל כטרפות הריאה. ובשו"ת דבר שמואל סי' ר"ס פסק ג"כ שכל טרפות דשכיח באיזה מקום לפי המקום והזמן חובה על הבעלים לבדוקן והביא רא' מפסק רמ"א סי' ל"ג גבי בדיקת הוושט ומתשו' מהרשד"ם. ולפענ"ד עוד רא' לזה מהא דרשב"ג דס"ל כל שלא שהה ח' ימים בבהמה הוי ספק נפל, ואע"ג דרובן ולד מעלי' ילדן, וכ' התוס' בנדה (מד:) משום דמעט נפלים שכיח ודבר ההוה גזרו חכמים, ואע"ג דהתם הרוב קבוע ג"כ בטבע בריאות העולם דרוב ולד מעלי' ילדן, אפ"ה החמירו חכמים אפי' דיעבד מכש"כ בשאר מיעוט המצוי דיש להחמיר לכתחלה עכ"פ אף אם אינו דבר ההוה".

למרות שלא הביא כאן עצם דברי הבי"א דלעיל, לענין מה שיי"ל שאין לחייב בדיקה "במיעוט המצוי" אלא בבדיקה הריאה, ו"היכא דאיתמר איתמר" ואין לדמות מצוי למצוי, מ"מ הזכיר עצם הסברא, שאע"פ שלא הזכירו "בפוסקים ראשונים" דין זה אלא בריאה, מ"מ נראה שיש לעשות כן בכל מקום שמצוי ושכיח האיסור, והזכיר הרשב"א בחולין שפי' החיוב בדיקה בתמרי דכדי משום שמצויים תולעים, והביא הדבר שמואל שנקיט כן לחייב בכל טריפות המצוייות כו' והוכיח מעצמו מש"ס לצד זה.

ובהמשך שם הביא מדברי הבי"א (לא לעצם הדבר שהא רק היכא דאיתמר, אלא) על סברא נוספת שהבי"א מעלה: שאפשר שחיוב בדיקה רק במיעוט טריפות וודאות, ולא על מיעוט ריעותא גרידא, "אך ראיתי

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

פח. עוד כתב שם באות ג': "ולכאורה י"ל דלא חשו למיעוט המצוי רק היכא דאפשר לבדוק [כגון] הריאה. אבל הכא שא"א, שהרי אין אנו בקיאים בבשר שהרופא גורדו ושנאסור כולן מפני זה, הרי אנו אוסרים הרוב מחמת המיעוט. מיהו לפי האמת זה אינו, דהא גדולה מזו מצינו בגמ' דחשו למיעוט נפלים אע"פ שודאי רוב ולדות בהמות אינן נפלים הרי דלא סמכי ארובא. מכש"כ שאין לסמוך כן בענין בועות אלו דלא אתחזק לן האי רובא כ"כ דשמא לא כולן יש להם חולי זה. מיהו יש לדחות דהתם שאני כיון דבכל להשהות ח' ימים שיצאו מספק נפל ע"כ החמירו בזה חכמים אף דיעבד. משא"כ הכא ליכא למימר הכא. ותדע דגם שם מצינו כיבמות (לו). היכא דלא אפשר סמכינן על רבנן דפליגי על רשב"ג. ועיין בתוס' פרק החולץ (לו: ד"ה הא לא. ומחמירין נמי כו'. ובפ"ה דנדה (מד:) ד"ה דקים. כתבו ודבר ההוא הוא".

**במיעוט המצוי וגם "דבר ההווה" החמירו
חכמים יותר אפי' בדיעבד**

פט. כדאי להביא לדיון דידן עוד דברי בתוס' בנדה שהזכיר רבינו בא"ד:

כתב הצ"צ שם באות ה': "ובשו"ת דבר שמואל סי' ר"ס פסק ג"כ שכל טרפות דשכיח באיזה מקום לפי המקום והזמן חובה על הבעלים לבדוק, והביא רא' מפסק רמ"א סי' ל"ג גבי בדיקת הוושט ומתשו' מהרשד"ם. ולפענ"ד עוד רא' לזה מהא דרשב"ג דס"ל כל שלא שהה ח' ימים בבהמה הוי ספק נפל, ואע"ג דרובן ולד מעלי' ילדן וכ' התוס' בנדה (מד:) משום דמעט נפלים שכיח ודבר ההוא גזרו חכמים, ואע"ג דהתם הרוב קבוע ג"כ בטבע בריאות העולם דרוב ולד מעלי' ילדן, אפ"ה החמירו חכמים אפי' דיעבד מכש"כ בשאר

פז. וא"כ הה"נ בנידו"ד: היכא שלכל הפחות ישנם הרבה מקומות, היכא שהצוה"פ מתקלקל "במיעוט המצוי" של ימות השנה (ואולי זה אפי' לדעת הריב"ש שגדר מיעוט המצוי הוא "קרוב למחצה", ואולי יש מקומות שבכל שבוע מוצאים הצוה"פ מקולקל), הרי לפי הנ"ל הרי"ז מצריך לכל הפחות לדון בה שיש חיוב בדיקה, ושלא לסמוך אחזקה (או אפי' על "רוב" השנה באמת יכולים לומר ש"רוב" השנה אינה מקולקלת), ובודאי שאין לעטון טענה מוזרה לסלף דברי כ"ק אדמו"ר במה שכתב "פעמים קרובות מתקלקל" והחשש שיש שימשיכו לטלטל אפי' לאחר ההכרזה, שלא יגיע אליהם ההכרזה, בהטענה ש"בכל התורה הולכים בתור החזקות והרוב", שהרי לכל הפחות יש כאן הלכה שב"מיעוט המצוי" מדרבנן אין הולכים אחר הרוב, ומחייב בדיקה, ובודאי שאם מצאו מקולקל שאלו שהמשיכו לטלטל (למרות שאינם מזידים, מ"מ) אינם אונסים וחייבי כפרה.

אבל באמת בדברי כ"ק אדמו"ר במ"ש במענה האחר ישנו חידוש גדול יותר: שישנו "תקלה איומה" וקשר בזה ש"א"א ש"ק א' והעירוב פסול...", שאף שמדובר בשבת א' גרידא, גם זה מהווה תקלה איומה, ונראה מזה שאפי' אי"ז בגדר "מיעוט המצוי" גם בזה מהווה "תקלה איומה" באם יטלטלו מחמת החזקה או הרוב. ואולי נאמר: שאע"פ שהוא שבת א' גרידא באם הרבה אנשים יעברו ע"ז יש לזה חומר כמו "מיעוט המצוי" באיסורים אחרים. ואכמ"ל בזה עוד.

**משמעות דברי הצ"צ: דבמיעוט המצוי
דאיסורא יש צד לחוש אפי' כשא"א לבדוק
(מוכיח ודוחה שאפשר שמחמירים רק
כשאפשר להשהות "בקל")**

"לפעמים קרובות מתקלקל"

דבר ההוה בכל הנשים, לכן הקילו בדיעבד לסמוך על רוב ולדות שהם בני קיימא."

והיינו דשאני נידון ספק "ההוה בכל הבהמות", שבכל בהמות בני ח' ספק נפל, לכן החמירו בזה אפי' בדיעבד ב"מיעוט המצוי", אבל בנידון דיבמה נידון הספק הוא נידון "דלא שכיח" ואינו "הוה בכל הנשים" לכן מקילים בזה בדיעבד כהרוב ואין חוששים במיעוט המצוי.

אלא שרבינו הצ"צ בהמשך הדבר מחלק שבנידון דבהמה בן ח' ספק נפל, "אפשר להשהותו בקל", "דהתם שאני שבקל לתקן ע"י שיהי והמתנה ימים מועטים, וכמ"ש הט"ז ב"ד ס"י ט"ו, דדומה לדבר שיש לו מתירין. ואף שבנה"כ שם השיג ע"ז משום דאין המתיר עתיד לבוא בודאי, מ"מ, כיון דקרוב עכ"פ ובקל לתקן ע"כ החמירו לחוש למיעוט. משא"כ הכא".

צ. ויש לציין שדבר זה הובא כבר בדברי אדמה"ז בשו"ת סי' י"א: "... אבל הכא רשב"ג דאסר הוא מדינא, ולא מחומרא בעלמא אלא משום דנפלים שכיחי, ודבר ההוה הוא כמ"ש התוס' בנדה דף מ"ד ע"ב, וכ"כ התוס' ורא"ש ריש פרק החולץ. והא דמקילינן באשת כהן היינו משום דבשעת הדחק כזה שלא להוציא אשה מבעלה סמכינן אדרבנן דפליגי ארשב"ג, ולא חיישינן אפי' למיעוטא דשכיחא כדאיתא בסוגיא ד[ריש] פרק החולץ ... וראיית איסור והיתר מגבינות, לא קשה מידי להרא"ש, משום דהתם ספק שהחליף נכרי היא מילתא דקביעותא, דשכיחא טובא להפקיד או לשלוח ע"י נכרי, ונאסרה בגזירת חכמים שנגזרה עליה במנין חמפ"ג בחותם אחד, וגזרו אפי' בדיעבד כדי שלא יבאו להקל לכתחלה, כי היא מילתא דשכיחא טובא. משא"כ כשאירע לפעמים איזה ספק בדרבנן בדרך מקרה, שלא מצינו

מיעוט המצוי דיש להחמיר לכתחלה עכ"פ אף אם אינו דבר ההוה".

לאחר שהביא דברי הדבר שמואל שכל טריפה השכיח, "חובה" על הבעלים לבודקן שהוכיח מדברי הרמ"א לבדוק גם הוושט, הנה רבינו הוכיח גם ממה שרשב"ג סובר שבהמה שלא שהה ח' ימים ספק נפל, למרות ש"רובן" יולדות ולד מעליא אסור אפי' בדיעבד (אם כבר שחטן), והטעם משום שזה גם מיעוט "בשכיח" וגם "דבר ההוה", ובשביל זה אסרו אפי' בדיעבד, רבינו הוסיף: שכן הדבר אפי' כשזה כנגד "רוב הקבוצ" ("בטבע בריאות העולם"), וע"ז מביא ראיה שאם מחמירים בדיעבד בדבר ההוה ומצוי, יש לכה"פ "להחמיר לכתחילה" במיעוט המצוי שאינו דבר ההוה. (גם בזה נראה שיש צד לכה"פ להחמיר אפי' בדיעבד).

ובענין פי' "דבר ההוה" נביא דברי הדגול מרבבה בסי' ט"ו ס"ב מ"ש בזה ליישב למה מחמירים בבהמה בספק נפל ואין מחמירים ביבמה שוולד שלא נגמרו חדשיו ומת בתוך ל' שאם נשאת לא תצא בדיעבד, וסומכים על רוב שהם בני קיימא ולא היה הולד נפל (אהע"ז סי' קס"ד ס"ז): "... אמנם שם במסכת נדה נתקשו ג"כ התוס' למה אסורה בהמה בדיעבד ולא ניזיל בתר רוב ולדות שאינם נפלים, וכתבו דהוה מיעוט דשכיח ודבר ההוה הוא, ולכן החמירו חכמים. ומדבריהם שהוסיפו לומר ודבר ההוה הוא, ולא הספיק להם מה שאמרו שהוא מיעוט דשכיח, עמדתי על החילוק שבין בהמה ליבמה, דבהמה ספק זה בכל הבהמות אם מותר לשחטה תוך ז', וכיון שהוא דבר ההוה בכל הבהמות החמירו החכמים אפי' בדיעבד, אבל ביבמה, אדרבה גוף הדבר שיזדמן שימות בלי שום זרע וישאר רק זרע זו שימות אחר מותו תוך שלשים, זה דבר שאינו שכיח, ולא

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

הוושט "וטוב לבדוק" ולא אמר "חייב לבדוק (כמו בריאה), שעל מה שכתב שבמקום שאינו "קל לתקן" אפשר שאין חיוב לבדוק ואפי' ב"מיעוט המצוי" ע"ז כתב: "וכן משמע לכאורה מלשון רמ"א בד"מ סי' ל"ג אבדיקת הוושט שכתב ותקנה טובה היא מכלל דאינה חיוב ממש כבדיקת הריאה. ולכן כתב ויותר טוב כו'. ואפשר משום בריאה איכא נמי טעמים הנ"ל. משא"כ בוושט רק משום מיעוט המצוי", והיינו שעצם הדבר "מיעוט המצוי" אינו מחייב בדיקה בכל דבר, שיש מיעוטה מצוי ורק בריאה, שיש עוד טעמים לבדוק, והוא כמ"ש קודם שם: "והרשב"א ז"ל בשם רבו כ' דהטעם משום דאם לא יבדק יוכל לבוא לידי מכשולות כו' ועוד דאם לא יבדק הוה כמעלים עין מן האיסור", אלא שהרשב"א עצמו הביא "רק טעם דמיעוט המצוי, וכ"כ עוד בתה"א גבי תמרי דכדא דבעו בדיקה מפני שתולעים מצוים בהן וה"ל כטרפות הריאה".

וע"ז כתב הצ"צ: ש"העיקר נראה בטעם רמ"א עפ"מ ש"בשו"ת צ"צ סי' קט"ו לחלק בין ריעותא דתחיבת קוץ באוונות שמלעטיטין ובין ריעותא דסירכות בחיה (דאין מכסין דם שחיטת חיה אלא עד אחר בדיקת הריאה, משא"כ באוונות שמלעטיטין מכסין מיד), דבאוונות אע"ג דשכיחי בהו טובא ריעותא דתחיבת קוץ ע"י הלעטה. מ"מ לא שכיחא כ"כ דמיטרפא בהו. משא"כ בחיות דשכיחי בהו ריעותא דסירכות ... והיכי דאית בה סירכא מיטרפא בה ... אבל אוונות אע"פ דתחיבת קוץ מצויות בהם, מ"מ הטרפות אינו מצוי כ"כ, דהרבה נמצאים כשרות ע"י בדיקה כו', אע"ג דהחמירו בהו לבדוק את הוושט, מ"מ לא החמירו להשהות את הכיסוי עכ"ל. הרי מדבריו למדנו הטעם דאין הבדיקה חיונית ממש רק דהחמירו בהו לבדוק כו'. דאע"ג

שגזרו עליה חכמים בפירוש, מוקמינן אדינא ספק דרבנן להקל".

דבריו ברור מללו שבדבר "ההוה" ובדבר "דשכיחי טובא" ואינו "דרך מקרה" "גזור אפי' בדיעבד", ולא "מוקמינן אדינא" "ספק דרבנן להקל"! היינו אפי' בדרבנן. (הובא דבריו אלו בצ"צ אה"ע סי' ש"ז הובא לעיל).

ויש לציין דברי המשכנות יעקב יו"ד סי' ט"ז עמ' ר': "... הוא הדבר שדברנו כיון שהוא טבח ממונה לרבים ושושט תמיד יבואו לידו גם שארי טריפות במשך הזמן ויאכיל אותה ולא יתבררו הטרפות אף שבכל חדא וחדא הוי שרי משום רובא ... רק בדבר ההוה גזור רבנן שזה כאילו מתירין בבת א'..."

וא"כ אף אנו נאמר: שבנידוד אם נפסוק שלא לחוש לבדוק בצוה"פ מחמת "מיעוט המצוי" המתקלקלים, הרי"ז "דבר ההוה" בכל צוה"פ שישנו בעולם, ובוה יש לחוש יותר לחייב בדיקה מעיקר הדין ואפי' בדיעבד ואף כשמדובר בספק דרבנן! אלא שיש לדון האם נאמר שבוה אין איסור בדיעבד אם נאמר שאין "בקל לתקן".

דעת הצ"צ כשיש מיעוט המצוי שיש בו ריעותא והבית אפרים

צא. והנה כנ"ל עוד כתב הבי"א שם להקל שלא להצריך לבדוק כשבמיעוט המצוי אין כאן איסור וודאי אלא ריעותא, והיינו ספק איסור גרידא, ובענין זה דן גם הצ"צ בסי' הנ"ל, ובתחילה כותב שיש להחמיר דלא כהבי"א, אבל לבסוף כותב שאם זה בציור שיש גם חקת היתר אז המקיל כהבי"א "יש לו על מה לסמוך".

והנה בהמשך באות ה' בסי' הנ"ל כתב רבינו לדון במה שכתב הרמ"א גבי בדיקת

"לפעמים קרובות מתקלקל"

הוא דא"צ בדיקה כלל", ובהמשך כותב: "... והנכון דשאני התם דספק אימור טבלה הוי ספק הרגיל ולא דמי כלל לשאר ספק וכמ"ש התוס' שם דהוי ספק הרגיל דהיינו כמ"ש בכללי חזקה להפ"י שהדבר עומד לכך וסופו להעשות כן שכל אשה עומדת לטבול. ולכן בעי הש"ס לומר דספק כזה מוציא אפי' מידי ודאי, וכמ"ש ג"כ התוס' בע"ז (דמ"א סע"א) באריכות דדוקא בספק כזה מיירי הש"ס. משא"כ בשאר ספק. וא"כ אין מכאן ראי' לשאר ספק. ומ"מ י"ל הא ודאי ספק הרגיל ג"כ לא עדיף מרובא. א"כ כמו כשיש ספק השקול ועוד ספק הרגיל א"צ שום בדיקה אפי' לשאול, כמ"כ כשיש רובא לקולא ועוד לו ספק שקול א"צ לשום בדיקה. ומיהו י"ל דדוקא כשיש ג"כ חזקה המסייע להתם דומי' דהתם אשה בחזקת טהרה עומדת. ועפ"ז יש להעמיד דעת הבית אפרים חי"ד סי' ו' שפסק דבנדון שלו א"צ בדיקה כלל דהתם הי' רובא לקולא, דהיינו שהריעותא נמצא רק במיעוט בהמות. ועוד הי' ספק שקול, היינו שגם באותו מיעוט שיש ריעותא יש מהן כשרות ויש מהן טרפות, ועוד ג"כ חזקת היתר דבהמה משנשחטה בחזקת היתר עומדת וה"ל כהא דר' יוחנן. מיהו את"ל דר' יוחנן דוקא משום דס"ל וסתות דרבנן פסק כן אין ראי' כ"כ לזה. דאע"ג דה"נ דאורייתא אין לחוש למיעוט כו', מ"מ הספק שקול אינו דומה לספק הרגיל, ואם שמענו מהתם דספק הרגיל מוציא מידי ספק דרבנן (בלי צורך בדיקה) אין ראי' דספק שאינו רגיל יוציא אפי' ממיעוט המצוי בלי בדיקה כשיש לבדוק בקל. אבל את"ל דספק הרגיל מוציא אפי' מספק דאורייתא (בלי צורך בדיקה) יש ללמוד כהנ"ל דהא הרוב הוי כספק הרגיל ומהני שא"צ לבדוק בצירוף ספק שקול (דלמ"ד וסתות דאורייתא חמור כספק השקול ויותר כו'). מיהו י"ל דגם למ"ד וסתות דרבנן היינו משום דאשה

דהריעותא מצוי, מ"מ, יש מהן כשרות, וא"כ אין הטרפות מיעוט המצוי כ"כ ... הנה עכ"פ מתשו' צ"צ הנ"ל נראה מוכרח דאפי' היכא דרק הריעותא לבד הוי מיעוט המצוי תקנה טובה היא לבדוק כמ"ש רמ"א בד"מ סי' ל"ג".

נקודת הדבר: כשמדובר ב"מיעוט המצוי" של איסור וודאי (טריפה ממש) חייב לבדוק מדינא (וכשהוא דבר ההווה נוטה לאסור אפי' בדיעבד), וכשמדובר ב"מיעוט המצוי" של "ריעותא" היינו ספק איסור יש לבדוק לכתחילה "תקנה טובה".

צב. ובאות ו' שם מביא דעת הבית אפרים שלא להצריך בדיקה בספק ריעותא במיעוט המצוי אפי' לכתחילה, וחולק עליו כנ"ל.

אלא שבהמשך מביא ראייה מגמ' לדעת הבית אפרים ומחלק בב' אופנים, ולא נאריך בהשקו"ט, ונכתוב רק מ"ש בקיצור שם: "בתשו' בית אפרים חי"ד סי' ו' היקל בכעין זה. ולכאורה ראי' מדין היתה לה חמות אינה חוששת למיעוטא כלל כיון דאיכא רובא וחזקה להקל. וכ"ש הכא. ויש לחלק דהתם חמותה במדה"י משא"כ הכא בידינו לבדוק, ועוד דהתם הרוב קבוע בטבע העולם כמ"ש הריב"ש סי' שע"ב".

ובאות ח' שם מביא עוד ראייה להבית אפרים: "אך לכאורה מסוגי' דנדה (ט"ו ב') דא"ר יוחנן אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עלי' וא"צ לשאלה כלל, והיינו משום ס"ס אימור לא ראתה, ואת"ל ראתה אימור טבלה. הרי משמע דבס"ס א"צ לברר כלל אפי' ליכא טרחא. ורובא עדיף מס"ס לדעת כל הפוסקים זולת הרשב"א בתשו' סי' ת"א. הן אמת לפמ"ש התוס' שם (דט"ו ע"א) דר' יוחנן ס"ל וסתות דרבנן, א"כ הוי ס"ס דרבנן ואז

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

היתר אין חיוב לבדוק אבל הבודק אינו מהתמיהין.

ובנידוד בצוה"פ: באם מדובר בחשש של "ריעותא" בעלמא שה"מיעוט המצוי" מקלקל הצוה"פ בענין שיש רק ספק פסול, ויש חזקה המסייעת אז יש להעמיד להקל שלא להצריך בדיקה לכתחילה, ז.א. הסומך עליו יש על מה לסמוך, אבל כשמדובר במיעוט המצוי שהצוה"פ נפסל בוודאות, נראה בפשטות הדברים שיש חיוב בדיקה מדינא (ואולי גם בדיעבד).

הנ"ל אפי' כספק השכיח ואינו דבר ההווה, אבל "בדבר ההווה" הרי בזה מחמירים יותר ואפשר שאפי' בדיעבד כנ"ל.

ההלכה בק"ש במקום ש"ראוי להסתפק" שיש צוה"פ ו"פשע" ולא בדק תפילתו תועבה כשיש "מקום להסתפק" דוקא ו"לית הספק" ובאיסור דרבנן: כשהוא "מצויו ודבר ההווה" אין מקילין אפי' בדרבנן ואפי' יש חזקה דמעיקרא, וכשלא בדק פשע.

צג. ויש להעיר מההלכה שמוצאים במק"א, ובמיוחד בלשון הראשונים ורבינו, שכשהיה "מקום להסתפק" אודות מצב מסויים, ולא בדק הוא נחשב לפושע, ובזה נפסק להלכה שמשום הכי יש לו חיוב לחזור ולהתפלל!

וז"ל בשו"ע סי' ע"ו ס"ח: "קרא במקום שראוי להסתפק בצוה"פ, ומצאה אח"כ, צריך לחזור ולקרות", ובמג"א שם סק"ב: "צריך לחזור. דזבח רשעים תועבה דהוה ליה לבדוק המקום". ובב"י אות ח' ד"ה ואם קרא כותב "...בפרק מי שמתו (כב:) ת"ר המתפלל ונמצאת צוה"פ במקומו אע"פ שחטא תפילתו תפילה, אמר רבא האי (משלי כא כז) זבח רשעים

בחזקת טהרה עומדת כמ"ש בס"ט סי' [ק"צ]. וא"כ אין לצרף החזקת טהרה רק ספק דרבנן וספק שני הרגיל".

ונמצא שמעמיד דעת הבית אפרים להקל שלא להצריך בדיקה אם הוא: א) במיעוט המצוי אינו אלא "ספק השקול" דאיסור (ולא איסור וודאי). ב) ויש גם חזקת היתר המסייעת (וכמו"כ בס"ס, כשספק א' "רגיל" להיתירא, וספק א' שקול ויש חזקת היתר המסייעת).

וכ"כ שם בקיצור אות ח': "בפ"ב דנדה (דט"ו ע"ב) משמע בס"ס א"צ לברר כלל, ואף שי"ל דהתם משום שספק א' הוי ספק הרגיל. מ"מ כש"כ דרובא מהני וא"כ יש לקיים תשו' ב"א הנ"ל".

אח"כ באות ט' בקצור כתב: "כנדון הב"א הנ"ל שהמיקל שלא בדק יש לו על מה שיסמוך, וגם המחמיר אין מן המתמיהין".

וכ"ז "במיעוט המצוי" שיש בו ספק השקול, אבל במיעוט המצוי שיש בו איסור וודאי, הבדיקה היא חוב גמור כבדיקת הריאה (שמה שבדיקת וושטא אינו אלא תקנה מטעם שאין "מיעוט המטריף" בוודאי אלא "ריעותא"), ובזה בפשטות חייב מדינא, ומשמעות (כנ"ל) דיש צד דמעכב בדיעבד, ואפי' בדרבנן, דכל מה שמקילים אפי' בדרבנן (בהראיה מווסתות דרבנן) הוא רק בס"ס שיש בו חזקה (או רוב והמיעוט המצוי יש רק "ריעותא"), משא"כ בוודאי חייב לבדוק מדינא.

נמצא להצ"צ: א) במיעוט המצוי שיש איסור ודאי, אפי' באיסור דרבנן חייב לבדוק מדינא. ב) במיעוט המצוי שיש בצד המיעוט "ספק איסור" (כעין בוושט) "טוב" לבדוק לכתחילה. ג) במיעוט המצוי שיש בצד המיעוט ספק איסור ויש חזקת

"לפעמים קרובות מתקלקל"

ולהתפלל, לפי שפשע במה שלא בדק המקום קודם שקרא או התפלל, והריני קורא בו וזבח רשעים תועבה".

ויש להוסיף: דלכא' נראה שדין זה הוא גם בענין שהיה לו לפני זה "חזקת" שאין צואה (שניקו מהצואה שלפנ'ז), ואעפ"כ באם יש להסתפק דילמא "יהיה" שם צואה, לאחר ששכר ניקו אותו, אסור לו להתפלל שם לפני שבדק, ואם לא בדק נחשב לפושע, עכ"כ שתפלתו תועבה וחייב להתפלל עזה"פ.

ומיניה יש לרמות לצוה"פ: שהגם שכבר בדק לפני"ז, אם הוא מצוי להתקלקל שיש חיוב לבדוק ואם לא בדק ופשע בזה, אם אכן נתקלקל הוא אחראי על זה (בדומה למי שנתפלל כשלא בדק במקום שהיה חייב לבדוק). ואע"פ שבצואה, הרי כשיש ספק, הוא ספק דא', כמבואר בסי' ע"ו בחילוק בין ספק צואה וספק מ"ר (וכמבואר בהתחלת סי' ע"ו דהאיסור לקרות ק"ש במקום צואה הוא דא'), ובענין צוה"פ הרי מדובר במקום שהאיסור דרבנן (דאין מערבין בצוה"פ ברה"ה), מ"מ: א) ב"ספק המצוי ודבר ההווה" כנ"ל אין אומרים ספק דרבנן להקל, ואפי' כשיש חזקה. ב) ואין עושין "ספק דרבנן" בתחילה, כנ"ל, וא"כ יש להוכיח מהלכה זו, שאם לא בדק כשהיה לו לבדוק הרי"ז פשיעה! ואחראי על מה שקורה כתוצאה מזה.

עוד יש להעיר שיומתק לפי הנ"ל בענין חיוב בדיקת חמץ ב"מקום שמכניסין חמץ"

צד. הנה יש להעיר מההלכה בהל' בדיקת חמץ, שהחכמים תיקנו לבדוק החמץ "במקום שמכניסים שם חמץ" (ריש פסחים), והכוונה היא כמ"ש רבינו בסי' תל"ג ס"ב: "אבל מד"ס אע"פ שביטל כל חמצו חייב הוא לבדוק ולחפש אחריו בכל

תועבה הוא, וכתב הרא"ש (סי' כ"ב) נראה דמיירי במקום שראוי להסתפק ולתלות שיש שם צואה, הילכך פשע מתחלה, ולכך תפלתו תועבה, אבל אם אינו מקום שראוי להסתפק, לא מיקרי זבח רשעים, ואם התפלל תפלתו תפילה, וא"צ לחזור לברך ולהתפלל, וכ"כ התוס' (ד"ה והא) וה"ר יונה (יד. ד"ה הואיל) והרשב"א ז"ל (שם ד"ה המתפלל)".

ויש להביא דברי הרבינו יונה, וז"ל שם "הואיל וחטא אין תפלתו תפלה. כלומר הואיל וחטא שהיה לו לבדוק מתחלה ולא בדק, צריך לחזור ולהתפלל, ואומרים רבני צרפת ז"ל דדוקא כשהיה מקום שמצוים לשם קטנים או שמצוי שם צואה, בכי האי גוונא אמרינן דצריך לחזור ולהתפלל, אבל במקום אחר דמסתמא לא היה שם צואה, אם מצא אחרי כן, א"צ לחזור ולהתפלל, ודייקינן הכי מדאמר' הואיל וחטא אין תפלתו תפלה, ואם הוא במקום שלא היה לו לתת אל לבו שיהיה שם צואה ולא היה מחויב לבדוק, מאי החטא שחטא שלא בדק, אלא ודאי לא נקרא חטא שיצטרך לחזור כ"א במקום שהיה לו לבדוק ופשע ולא בדק תדע ... אלא ודאי מפני שאפשר הוא שהיה במקום שלא היה לו לתת אל לבו שיהיה שם צואה לא אמרו שיחזור ויתפלל, מפי מורי הרב נר"ו".

מבואר להדיא: א) שבמקום ש"יש לו לתת אל לבו" שיהיה שם צואה, "חייב" לבדוק, ואם לא בדק פשע ויחזור ויתפלל, כיון שנקרא "זבח רשעים"! ב) ובמקום "שלא היה לתת לבו" שיהיה שם צואה, א"צ לחזור ולהתפלל, כיון שאינו נקרא "זבח רשעים"!

וז"ל שוע"ר שם סי"א: "קרא ק"ש או התפלל במקום שראוי להסתפק בו בצואה ומצאה שם אח"כ, צריך לחזור ולקרות

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

בשאר איסורים), אבל לא הוזכר הדגשה זו לענין זה, ובפרט לא הודגש זה בדברי רבינו. וע"פ הנ"ל נראה לומר, שכיון שדבר זה הוא "דבר המצוי ודבר ההווה" שדבר זה נמצא אצל כולם, וביניהם יהיה כמה וכמה מהם שיהיה להם חשש הזה, לכן תיקנו בענין זה ואע"פ שמדובר באיסור דרבנן.

שקו"ט בענין הבדיקה בתפילין ומזוזות לפי הש"ס והשו"ע, והוכחה מהלכה שהוא שאין מתחשבים בחזקת כשרות כשיש חשש, לכל הפחות מיעוט המצוי

צה. הנה ישל"ע היאך משתקף שקו"ט (אם יכולים לסמוך אחזקות בצוה"פ או שיש לחשוש על מה שמצוי להישבר ולהתקלקל) בעוד נידון בתורה.

הבאנו באריכות דברי השו"ע ושוע"ר בציצית, אבל באמת יש לנו עוד מקום הנידון ונפסק, בהל' תפילין ומזוזות, שאיתא ביומא (יא.): "מזוזת יחיד נבדקת פעמים בשבוע, ושל רבים פעמים ביוכל". ורש"י פי': "נבדקת. שמא נרקבה או נגנבה. ושל רבים. שערי חצירות ומדינות ועיירות. פעמים ביוכל. כל דבר שהוא של רבים אין להטריח עליו הרבה שאם תטרח יהא כל א' אומר יעשו חבריי".

וכ"כ בשו"ע יו"ד הל' מזוזה סי' רצ"א ס"א: "מזוזת יחיד נבדקת פעמים ב' שנים. ושל רבים, פעמים ביוכל".

ובנוגע לתפילין הנה כתבו התוס' (מנחות מג.): "...ובמכילתא איתא נאמר כאן ימימה ונאמר להלן (ויקרא כה) ימים תהיה גאולתו, מה להלן י"ב חדש אף כאן מגיד שצריך לבדוק תפילין אחת לי"ב חדש דברי ב"ה, ב"ש אומרים א"צ בדיקה, שמאי אומר אלו תפילין של אבי אימא, ופי' המוצא תפילין ירושלמי נמי תניא תפילין צריך [בדיקה] אחת לי"ב חדש דברי רבי, רשב"ג

המקומות שיש לחוש ולהסתפק שמא הכניס לשם חמץ באקראי, לפיכך כל חדרי הבית והעליות אפי' אותן שברי לו שלא אכל בהן חמץ מעולם, הרי הם צריכים בדיקה כדינה בלילה לאור הנר, לפי שלפעמים אדם קם מתוך סעודתו ופתו בידו ונכנס לחדריו להשתמש בהן תשמישיו, כגון חדר המשכנות שלפעמים נכנס לתוכו באמצע הסעודה להוציא משם משכון להחזירו לבעליו, ויש לחוש שמא שכח שם את פתו או שמא נתפרר ממנו שום פירור חמץ".

והרי בפשטות אי"ז ספק השקול דילמא יש חמץ (דבזה היה לבדוק מה"ת באם לא ביטל כמבואר שם סי"ב), אבל נראה שאינו ברור שהמדובר הוא "במיעוט המצוי", לא מיבעי לשיטת הריב"ש שאי"ז "קרוב למחצה", אלא אפי' לשיטות שזה עשר אחוז או אפי' פחות, אין נראה שמדובר בענין כזה, שלכאור' אינו "מצוי" בענין כזה, אלא חשש וספק רחוק בעלמא, דילמא כשנכנס השמש שם ב"אקראי" "נפל" שם חמץ, ואעפ"כ תיקנו חכמים לבדוק חמץ בענין זה ? !

יתירה מזו: הרי בפשטות אין מדובר במקום שיש לה "חזקת חמץ", דבזה מסתבר ש(הוא יותר "ממקום שמכניסין בו חמץ" והוא) חייב בבדיקת חמץ מה"ת, כמבואר בשוע"ר סי' תל"ג סי"ב שבמקום שרגיל להשתמש שם חמץ וא"א שלא נשתייר פירוזי כזית חייב בדיקה מה"ת, אבל המדובר בריש פסחים, הוא ע"ד המבואר בשוע"ר שם סי"ג, שהוא חשש שמא הכניס שם חמץ "באקראי", ושמא "שכח שם פיתו", אין למוקומות הללו "חזקת חמץ", ואעפ"כ תיקנו חכמים לבדוק חמץ שם ?

אלא שיש מקום לומר שזה גזירה משום חומר חמץ (כמו שביארו כמה ראשונים במה שתיקנו כללות דין הבדיקה משא"כ

"לפעמים קרובות מתקלקל"

להתקלקל, דא"כ קשיא לכאור' שיש סתירה בין תפילין למזוזות, שבמזוזה לכל הפחות מחוייב לבדוק פעמיים בשבוע ובתפילין א"צ שום בדיקה,

ואדרבא: יש להוכיח מזה שבמזוזה חייב לבדוק פעמיים בשבוע, שאין הולכין בתר "חזקת כשרות" ולפטור עי"ז מבדיקה, אלא יש להוכיח מזה, שכשאכן ישנו חשש חזק, יש חיוב לבדוק! במשכנות יעקב יו"ד סי' ט"ז הוסיף לומר עוד שמוכרח לפרש שאין מדובר כשרוב או מחצית מתקלקלים, דאם היה כן, היה מוכרח שגם "בשל רבים" לא היו מכשירים עד כ"ה שנים, והחזיק בחזקתן, אלא מוכרח ש"רובן בחזקתן" אלא שאעפ"כ "מצוי הקלקול במיעוטן" והצריכו לבדוק "ולא להעמיד על החזקה ורוב, במקום שיש לברר וקבען זמן לדבר".

ואין להקשות: מאי שנא מזוזה מציצית, שבציצית מחוייב לבדוק בכל יום משא"כ במזוזה: משום שרק בציצית נחשב "לדרכו ליפסק בכל שעה", שבכל שעה עומד ליפסק, ולכן "א"א להעמידו בחזקת כשרות לעולם", משא"כ במזוזה, אף שאם "מצוי ליפסל, אי"ז בבחינה ש"עומד" ו"דרכו" לכך "בכל שעה", ולכן אין חיוב לבדוק בכל יום, אלא שחכמים הצריכו לבדוק ב' פעמים לשבוע. עוד, אפי' אם היה מדובר במזוזה בדרגא ד"עומד ליפסק" במשך זמן, מ"מ, ע"פ דברי הצ"צ בתשובה יו"ד סי' ע', יש סברה הפכית: שכיון שבנידה "נתנו גבול" לדבר, לבדוק מל' לל' יום לא הצריכו לחייבו בכל יום, ועד"ז כאן: באם היה המזוזה "עומד ליפסל" הרי כיון שחכמים "נתנו גבול", שהעמידה ליפסל הוא מג' שנים וחצי לג' שנים וחצי א"צ לחייב לבדוק בכל יום.

צז. ולענין התפילין: מה שאנו פוסקים כשיטות שלא חייבו כלל לבדוק אותו כלל

אומר א"צ, וכל הני דמצרכי בדיקה ס"ל בחזקת תפילין הכתוב מדבר ולא קי"ל הכי, מיהו בשימוש רבה איכא שמצריך לבדוק פעמיים בשבוע, והני בדיקות לא הוו משום חסירות ויתירות, אלא שמא בלו ונתקלקלו, ובמזוזה אשכחן בדיקה, דאמרינן במס' יומא (דף יא.) שנבדקת פעמיים בשבוע ויש לחלק".

ובב"י או"ח סי' ל"ט אות י' ד"ה ותפילין שהוחזקו הביא דברי התוס' הנ"ל והוסיף: "... וכ"ז כתב הרא"ש (הל' תפילין סי' ל"א) וכתב שיש קצת סעד לדברי שימוש רבא מדאמרינן ביומא (יא.) דמזוזה נבדקת פעמיים בשבוע, ומיהו כתב שיש לחלק בין מזוזה לתפילין, והרמב"ם כתב בפ"ב (הי"א) דאפי' אחר כמה שנים א"צ לבדוק, שכל זמן שחיפויין שלם הרי הם בחזקתן, ואין חוששין להם שמא נמחקה אות מתוכה או שניקבה, הלל הזקן היה אומר אלו משל אבי אימא עכ"ל, והוא בירושלמי פ' בתרא דעירובין (ה"א), וכתב רבינו ירוחם (ני"ט ח"ה קע"א ע"ד) שכן נראה עיקר, וכן פסק ברמזים (קצור פסקי הרא"ש סי' ל"א) והכי נקטינן:

ובשו"ע שם סי' כ"ב: כתב: "תפילין שהוחזקו בכשרות, א"צ בדיקה לעולם. ואם אינו מניחן אלא לפרקים, צריכים בדיקה פעמים בשבוע. הגה: ואם אין לו מי שיוכל לבדוק ולחזור ולתופרן, יניחם כך בלא בדיקה", וכ"כ בשו"ע רבינו הזקן שם סי"א: "תפילין שהוחזקו בכשרות פ"א א"צ בדיקה לעולם מן הדין, שכל זמן שחיפויין שלם הרי הן בחזקתן, ואין חוששין שמא נמחקה אות מתוכן או נקבה".

צו. והנה אין להוכיח מדברים אלו, שבמקום שיש "חזקת כשרות" אין שום חיוב בדיקה, גם כשיש חשש חזק, בדבר "המצוי" להתקלקל או ש"דרכו"

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

פארקערט אז ס'האלט זיך לענגער, דער דיו ותגים מיט אלע עניינים, און ס'איז דא אזא מין אופן וואס מען בעארבעט דעם פעל, וואס דעמולט האלט זיך דער דיו על הקלף אסאך שוואכער און וויניקער צייט ווי ס'איז געווען בזמן הש"ס....".

והרי גם מצד זה, דעת כ"ק אדמו"ר שיבדוק התפילין ומזוזות יותר מזמן המוגבל בש"ס (והשו"ע?), ובמילא רואים היאך אין לסמוך על "חזקת כשרות" כשמצוי יותר החששות שלא יתקיימו, וכשיש חשש שיתקלקל.

עוד בגדר "מיעוט המצוי" בדברי הצ"צ

צט. עוד נזכיר בקיצור: שעל אף מחולקת גדולי הפוסקים בגדר "מיעוט המצוי" האם זה "קרוב למחצה" (הריב"ש) או א' מ' (משכנות יעקב ועוד), יש להביא עזה"פ מדברי הצ"צ יור"ד מ"ז:

"ואף על גב דחיישינן למיעוט המצוי י"ל דאחד משבעה או מעשרה המתים מחולי זה אינו חשוב מיעוט המצוי. מיהו זה אינו דאיתא בנדה ר"פ בנו"כ (דל"ב ע"א) הא נמי מיעוטא דשכיח הוא דתניא אמר רבי יוסי מעשה בעין בול והטבילוה קודם לאמה כו' ע"ש ובודאי דלא אתרמי אפי' אחד מעשרה כן ואעפ"כ נק' מיעוטא דשכיח", דאפי' בפחות מא' מ' הוי "מיעוט המצוי".

ולכאור' משמע מדברי הצ"צ כאן (ולכל הפחות ישנו צד להבין מדבריו) שהחשש למיעוט המצוי הוא אפי' כשא"א לבדוק, ואפי' כשאיתחזיק הרוב, ומוכיח את זה (אלא שדחה את ההוכחה, מכך שבגמ' מדובר כשאפשר "בכל" שלא להשתמש עם הספק עד שמונה ימים. אבל עדיין נראה שלכל הפחות מסתפק בזה).

(שלא כשיטת השימושא רבא המצריך לבדוק גם התפילין אחד לג' שנים וחצי כמזוזה, המובא בב"י או"ח סי' ל"ט), מוכרח לומר שחכמים העמידו ושיערו שאין כאן אפי' מיעוט המצוי שנפסל, שאל"כ מה החילוק בין תפילין למזוזה, והטעם משום דמשתמשים בכל יום תמיד ובמילא שליט אורא ואין מתקלקלין בקל, וכמבאר גם בשו"ע"ר סי' ל"ט סי"א שכשאין מניחים אלא לפרקים צריכים בדיקה פעמיים בשבוע "שיש לחוש שמא נתעפשו", הרי שלך לפניך: שגם בתפילין, מחייבים לבדוק כשיש חשש שמתעפש ויתקלקל, ואין לחלק בין תפילין למזוזה, לומר שבתפילין יש בו טירחא יתירא לבדוק בזה שיצטרך לקרוע התפירות ולחזור ולתופרם.

צח. ויש להוסיף בזה מדברי כ"ק אדמו"ר התוועדות כ' מנחם אב תשל"ד: במענה על השאלות, בהא שהרבי תבע לבדוק תפילין ומזוזות בכל שנה בחודש אלול, והרי בשו"ע נפסק שאין חייב לבדוק אלא פעמיים בשבוע, והסביר בכמה הסברים שאין דברי השו"ע שייכים לעניינינו:

(בנוסף על: שהמדובר בזמנינו הוא החשש במה שהיה ידוע שלא שמו בתוך המזוזות פרשיות ק"ש כתובות על דיו אלא זיוף, או לפעמים מצאו פרשת ברכת כהנים, ובנוסף על שהמטה אפרים קורא להנהיג מנהג טוב לבדוק התפילין והמזוזות בכל חודש אלול, הנה באמצע הוסיף כ"ק אדמו"ר עוד נקודה החשובה לעניינינו):

איתא שם בעמוד 378: "דערנאך קומט צו נאך אן ענין דער אופן עיבוד הקלף ווי ס'איז געווען בזמן הש"ס, און ווי ס'איז געווארען איצטער, איז אינגאנצען אן אנדער אופן עיבוד הקלף, און ס'איז דא אזא מין אופן ווי מען בארבעט דעם קלף

"לפעמים קרובות מתקלקל"

אא"כ ידוע באופן כללי סיבת וטעמי הקלקול, ויודעים בבירור שבשבת קודש לא קיימים סיבות אלו (וכגון שידועים בבירור שהקלקול בא רק מפאת הבניות שעושים בעיר, ולא מפאת תאונות?), ויודעים בבירור שבשבת אין בניות אלו), שבה ניתן לומר שאין כאן "מיעוט המצוי" להתקלקל בלי סיבות ידועות אלו. וצ"ע בכ"ז (ואם גם כשאין 'מצוי', אזי אין בזה משום "אין עושין ספק דרבנן לכתחילה").

האם יש ללמוד מדיני חז"ל בווסתות דרבנן

שכאשר יש סיבה לחשוש צריכים לבדוק

ק. נוסף על שיש חשש, כאשר מצאנו פעם א' שצוה"פ שהקמנו נשברה, ויש לחשוש דילמא צוה"פ נשברה עוד הפעם, כנ"ל, הנה בכללות הענין ישל"ע:

אפי' לולי הענין ד"שמא תראה ותסתור" אח"כ, כנ"ל, ואפי' לולי השקו"ט דלעיל אודות "חזקה דהשתא" ובריעותא ד"חזקה דמעיקרא" כו', עדיין יש ליתן תשומת לב ועיון ובירור, מצד עצם הדבר ששבירת צוה"פ הוא דבר ה"מצוי" מאוד, ועוד יותר, שהרי "פעמים קרובות מתקלקל" (לשון כ"ק אדמו"ר). וא"כ מדוע שלא נחוש מעצמנו, שכמו שנודע לנו שצוה"פ היתה כבר שבורה ביום שני או ג' וכו', אולי יתכן ונשברה גם קודם השבת או במשך השבת עצמו (וכמו שמוכן מדברי כ"ק אדמו"ר במענה לנידון העירוב דאוסטראליא), שלכא' על פי ההלכה אנו מוצאים שבעניינים כגון אלו מחויב לחשוש.

עוד יש לדון קצת בעצם ההלכה ודברי חז"ל לעצם ענין "וסתות", ושור המועד ועוד:

וסתות: הנה ישנו מקרה היכא שנשים יש להם איזה "קביעות" לראייתה, או שיש

וגם אפי' אם היה מדובר בספק דרבנן רגיל בלי שהאיסור "מצוי" ישל"ע האם זה בגדר "עשיית ספק דרבנן לכתחילה"

ענין נוסף: (בנוסף על הדברים שהובאו שב"מיעוט המצוי ודבר ההווה" יש לגזור בזה אפי' בספק דרבנן, כמבואר מדברי אדמה"ז בתשובותיו, הנה בנוסף לזה):

יש לשלול את הסברה שאם דבר כל שהוא נחשב לספק דרבנן, אזי יש להקל בו בכל ענין גם באם נחשב לספק שקול: מאחר ואין לומר שכאשר מדובר בדרבנן (שהרי אין מערבין בר"ה כו'), אזי אין לחשוש לכל זה ב"ספק דרבנן", מאחר ונראה שבנידו"ד, היינו: כלפי תיקונה של צוה"פ, וההשתמשות עמה בדיעה שיתקלקל בעתיד, ונשתמש עמה בסמך הספק דרבנן, הרי"ז נחשב ל"עשיית ספק דרבנן לכתחילה"! ובלשון רבינו הזקן (סי' י"ט סט"ז): "...ולא אמרו ספק דבריהם להקל אלא כשכבר נעשה הספק איסור, אבל אסור לעשות ספק איסור דרבנן לכתחילה".

וא"כ כאשר מעריכים את צוה"פ בדיעה מראש על "מצוי" של קלקולה, אזי אין להוציא לכתחילה לר"ה על סמך ספק זה, שהרי זה כ"עשיית ספק דרבנן לכתחילה", ובדומה לנידון באו"ח (סי' י'): באדם שיש לו בגד עם ד' כנפות "חציה פתוח חציה סתום" דספק אם חייבין בציצית, ובאם לו יצויר והספק היה נפשט בכך שבגד כזה פטור מציצית הרי הציצית נחשבת למשאו — שבמקרה כגון זה (בגד ספק) נפסק שאסור להוציא את הבגד "אפי' לכרמלית" מאחר וזה נחשב כעושה ספק דרבנן לכתחילה, ולכא' הה"נ כשמוציא במקום שמעריך צוה"פ שהוא כרמלית, כיון שיש ספק (ע"י שמצוי קלקולה), הרי הוא "עושה ספק דרבנן לכתחילה"?

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

דאורייתא או דין דרבנן (ויש בזה שיטות הסוברים, שאע"פ שבהלכה הראשונה (לגבי העבר), "וסתות דרבנן". מ"מ לגבי העתיד, יש חשש דאורייתא. אמנם אנו פוסקים גם בזה (וכ"כ אדמו"ר הזקן סי' קפ"ד סק"ה) דוסתות דרבנן).

כל זה נובע מכח ודין "חזקה" שיש בזה, שראתה באופן קבוע כמה פעמים, וכפי שלמדנו בגמ' יבמות (סד, ב) (בסוגיא הדנה במחלוקת דרבי ורשב"ג אם לחזקה מספיק ב' פעמים כדעת רבי, או צריך ג' פעמים כדעת רשב"ג): "ופשיט לך נישואין ומלקיות – כרבי, וסתות ושור המועד – כרבן שמעון בן גמליאל", "וסתות, דתנן: אין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה שלש פעמים, ואין מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלש פעמים. ושור המועד, דתנן: אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו שלשה פעמים", וברש"י שם: הן לקולא! "קובעת לה וסת – לסמוך עליה להיות דייה שעתה דתנן (נדה דף ב) כל אשה שיש לה וסת דייה שעתה ולא מטמאין לה למפרע מעת לעת", והן לחומרא "ועוד דאם קובעת לה וסת והגיע זמן וסתה ולא בדקה טמאה דאורח בזמנו בא",

וכפי שלמדנו בתושב"כ, שכאשר שור נגח ג' פעמים – שאז הוי חזקה, השור הוחזק להיות נגחן, ולכן חלים עליו דיני שור המועד, משום ש"הוחזק" בכך. והוא הדין נמי לענין "וסתות" שכשראתה ג' פעמים באופן קבוע, הוחזקה בכך וחל עליה ההשלכות דלעיל.

כח החזקה הזה הוא תקיף עד כ"כ שהוא עוקר "חזקה דמעיקרא": וכמו בשור המועד, שכאשר נגח ג' פעמים יצא השור "מחזקת תם" וקם לה ב"חזקת מועד", עד שמשום זה מוציאים מבעל השור ממון (היינו שחזקה זו חזקה ותקיפה מ"חזקת

להם יום קבוע בהם הן רואות (וסת הימים), או שיש להם איזה הרגשה בגוף, שמרגישים קודם שיבא הדם (וסת הגוף).

האשה שמוחזקת שרואה דם – יש לה ווסת, הרי "בשעת וסתה" הרי היא בחזקת רואה דם, שכן "אורח בזמנו בא" (נידה טז, א). ובהלכה וחזקה זו ישנו כמה עניינים: (א) לשעבר: שאם עבר זמן הוסת הרי היא בחזקה שראתה בשעת וסתה; ולכן ההלכה שאשה זו צריך לבדוק עצמה בשעת וסתה. אלא שבענין זה נחלקו בגמ' אם "וסתות דאורייתא" או "וסתות דרבנן". שלדעת הסובר שהוא דאורייתא, אנו מחזיקים בוודאות שאכן ראתה בזמן זה, עד שאם לא בדקה עצמה באותו זמן, ואפי' בדקה עצמה אח"כ היא טמאה, (חוץ מבאם בדקה עצמה מיד).

ולדעת הסובר "וסתות דרבנן", אין אנו מחזיקים שתראה בתורת ודאי, (לשון הטור סי' קפ"ד: "ומיהו אם בדקה אח"כ ומצאה טהורה – טהורה. אף על גב דחזקה אורח בא בזמנו לא מחזקינן לה ודאי טמאה הלכך אם בדקה ומצאה טהורה – טהורה"), אבל מ"מ מסתפקים אנו במקרה שכבר ראתה, ולכן הצריכו החכמים לבדוק בשעת וסתה, משום שיש איזה דרגא של "חזקה" שרואה ביום זה.

דין זה דחזקה שע"י הוסת מוליד חשש גם להבא – שאנו חוששים שתראה בשעת וסתה. ומזה מתוסף דין נוסף: שאסור לבוא עליה סמוך לוסתה שמא תראה, שנאמר: והזרתם את בני ישראל מטומאתם, וסמוך לו "והדורה בנדתה" מכאן אזהרה לבני ישראל שיפרשו מגשותיהם סמוך לוסת, שמא תראה בשעת תשמיש" (שבועות יח, ב).

גם בהלכה זו ישנה מחלוקת האם זה דין

"לפעמים קרובות מתקלקל"

ממון"),

מחמת כמה וכמה סיבות) אזי לכאורה יש לנו חיוב לחשוש דילמא נשברה עוד הפעם לפני השבת?

אולי אפשר לומר: שכיון שאין ג' הפעמים מוחזקים בלי הפסק של תיקון בינתיים, לכן אין הם מצטרפים – שהתיקון מפסיקם. או שיש לדחות סברא זו ולומר, שהרי בעצם אין ה"תיקון" באופן של עקירה, (שזה דוקא כשמגיע יום הווסת ואינו רואה (וזה קורה ג') פעמים כמבואר במשנה נידה סג, ב), וגם אינו מונע שיקבע ויחזק שצוה"פ נשברה.

אכן נביא מדוגמא אחרת מעין דברינו: כשנמצא בס"ת ג' טעויות שאז יש צורך להגיה כולה (כמבואר ביור"ד סי' רע"ט ס"ג), ושם מובאת מחלוקת מהו הדין כשהגיה כאשר מצא טעות אחד, לפני שמצא את הטעות הב', וכן הלאה: הפתחי תשובה (שם סק"ז) כותב בא"ד "ועיין בס' בני יונה שכתב דאם נמצא טעות אחד והגיה וכן שני ושלישי והוגה בינתיים עד שלא היו ג' טעויות יחד א"צ להגיה כולה וכן נוהגין ועיין בספר אליהו רבא בא"ח ס"ס קמ"ג שלא כתב כן אלא דאף אם הגיה קודם שנמצא השלישי צריך להגיה כולה ע"ש (ועיין בני"צ מ"ש בזה)".

ולכן אולי ניתן לחלק: שאין יכולים להחזיק שיש כאן "הוחזק" שצוה"פ נתקלקלה, אא"כ קרה ג' פעמים בלי הפסק. דהיינו שלא היה שום הפסק של פעם שלא קרה קלקול לצוה"פ. שאם קרה שברור שלא היה קלקול לצוה"פ, הרי לכאורה יש כאן "הפסק" ואי רציפות של הפעמים, וא"כ אין להחיל את ה"הוחזק".

אבל לכאן גדר זה קשה לקבוע: שהרי אפשר שבשבוע הזה לא בא "מקרה" כזה (כגון רוחות חזקות, או תאונה ע"ד התאונה

ועד"ז בנוגע לווסתות: שמועיל מה שיש לה "חזקת רואה" להחמיר עליה (בחיובי בדיקה ופרישה דלעיל), על אף שיש לה חזקת טהורה – דמעיקרא, שהיתה בחזקת טהורה, ומ"מ נעשית מוחזקת להיות רואה, לחומרא, ולכן חייבת לפרוש ולברוק משום שיש חזקה זו.

וא"כ יש לברר: מדוע שלא נאמר עד"ז בנוגע לצוה"פ במקום מסוים, שבאם מצאנו שנשברה ג' פעמים, הן כשנעשתה השבירה ממילא (מחמת האקלים, הרוחות, והגשמים, והשלגים וכיוצ"ב), והן כשנעשתה על ידי מעשה (הן על ידי בעלי חיים, או על ידי בני אדם, על ידי בניה או תאונות וכיוצא), דנאמר שכיון שהוחזקה שהיא נשברה ואינה קיימת, לכן נחשוש שהיא נשברה.

ואפי' כאשר בדקנו את צוה"פ לפני השבת ומצאנו שהיא קיימת, וגם אפי' כשהייתה שבורה ותיקנו אותה – בענין שמאותה השעה יש לה "חזקת כשרות" – מדוע שלא נחשוש מחמת שהוחזקה ג' פעמים להישבר, שהיא גם עכשיו שבורה ונתקלקלה מחמת מקרים (הן ביד"א והן ביד"ש), שלכן יש להחזיק אפי' אם תיקנו בעבר, שכיון שהמקרים שגרמו לפסול וקלקול של צוה"פ חוזרים ונשנים (לפעמים מצד האקלים, ולפעמים מצד תאונות ביד"א, ובניה וכיו"ב), לכן היא "מועדת" לחזור ולהישבר (כמו שבשור המועד, השור הוחזק למועד, שלכן על הבעלים לשומרו בשמירה מעולה, כיון שהיא מועדת ליגח עוד הפעם בזמן דלעתיד, וכשזה קרה חייב נז"ש, משום שע"י שעשה ג' פעמים בעבר, נתגלה שיש לה עלוליות והעדאה לעשות כן בעתיד, א"כ גם לענין צוה"פ דידן, כיון שהוחזק להתקלקל כן בעבר ג' פעמים

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

חזקה המתייסדת על ידי מעשה הבהמה, והחזקה הזאת מחייבת השלכות וקובעת הלכות ולמה לא נאמר כן בעניינינו?

והרי אנו מוצאים, שהגם ש"וסת על ידי מעשה" קל יותר מווסת הבהמה ממילא,

(וכמו דברי התוס' בנדה (סו, א) ד"ה ונאמנת ... ור"י מפרש דאפילו רבי מודה ברואה מחמת תשמיש דבעי ג' זימנין לאחזקה דומיא דהך דלעיל דאמר לימים ב' ולמה שלא מנו חכמים ג' כגון אכלה שום או פלפלין דאפילו לרבי בעי תלת זימנין, וכמ"ש שם (סג, ב) "לימים שנים – היינו כרבי דאמר בתרי זימני הויא חזקה ושללא מנו חכמים ג' הואיל ואינו וסת גמור מודה רבי דבעי ג' זימני והכי קים ליה", ושם ד"ה: אכלה שום וראתה – הואיל ועל ידי מעשה הם אינו וסת גמור ולא הוה בכלל דמתני'"),

אבל ס"ס קובעת ווסת על ידי מעשה (אלא שאינו גמור, ולכן בעי ג' פעמים לרבי), ולמה לא נאמר ג"כ, (שכמו שנקבע ע"י מעשה) שיבוטל ע"י מעשה (לכה"פ להחמיר)?

שקו"ט "בהחזק צוה"פ להתקלקל"

האם זה "בא מעלמא", "גורם המסתבר" (סברת המקו"ח),

החזק "בדבר אחד" ועוד

קב. ואולי נאמר: דאין לאסור מחמת ש"החזק" ג' פעמים, אלא באם ה"החזק" הוא דבר ברור, שראינו האיסור הברור, אבל כאן מה שהחזקה ש"נשברה" ופסולה, באם לא ראינו שנשברה ונפסלה בזמן קצר ולדוגמא בב' ימים (כגון שבדקנו את צוה"פ ותיקנו אותה ביום ה' בשבוע, ומצאנו אותה שבורה ביום ד' וה' בשבוע שלאחריה) אין

שגרמה לקלוקל צוה"פ בפעם הקודמת), ולכן אין זה נחשב להפסק. וצ"ע בזה ובכ"ז.

ואם תאמר: שאין ללמוד ממה שאנו מצאנו שהיתה שבורה לאחר זמן ארוך, (כמה שבועות), שלכן נאמר שנחשוש שתהיה נשברת בזמן קצר!

יהיה ניתן לתרץ: (א) מאן מפיס, ויודע בדיוק מתי יש סיבה לומר שמשום זה צוה"פ תשבר?

(ב) ועוד ועיקר: הרי באם אכן בודקים בכל שבוע ושבוע, ומוצאים אנו כמה פעמים, (יותר מג' פעמים הוי חזקה), שנשברה ולא היתה כשירה, במשך כמה ימים, וכמו לדוגמא 4, 5, או אפי' 6 ימים, הרי לכא' מתעוררת ביותר החשש דילמא כמו שנשברה צוה"פ במשך כמה ימים תישבר במשך יום או יומיים. ומנ"ל דמותר לנו לטלטל בשבת זו?

עוד שקו"ט ב"החזק צוה"פ להתקלקל":

אין חסרון במה שהחזק "ע"י מעשה",

קא. ונחזור כאן צוה"פ: שהגם שהדוכב משרים דלעיל הזכיר את הסברא שלא לחשוש שקרתה שבירה ע"י "מעשה", דכמו שאין הולכים בתר רוב וחזקה שעל ידי מעשה כמור"כ לא נחשוש ש"מעשה", יבטל את החזקה הקודמת. עדיין לכא' יש לדון: שלעניין להקל ברוב ש"ע"י מעשה, יש מקום יותר לומר שלא נסמוך על רוב כזה, ודילמא לא קרה מעשה הזה של הרוב. אבל כשדנים בזה לענין להחמיר, מהיכ"ת לומר שמשום שצריך שיהא "מעשה" כדי לבטל חזקה או רוב, שלא נחוש לזה, כשנעשה ע"י מעשה, ובמיוחד בדיונו העכשווי: ש"החזקה" ג' פעמים, ליבטל "ע"י מעשה". ומדוע שלא נאמר שישנו חזקה כזו (והרי גם "שור המועד" היא

"לפעמים קרובות מתקלקל"

פלוני של צוה"פ שייכת בשאר מקומות שבצוה"פ הזה, לכא' שייך לטעון טענה "שהחזק" ריעותא הפוסלת את צוה"פ.

ויש להעיר לכ"ז מהשקו"ט באו"ח סי' תס"ז כשנמצא ג' שעורים בתבשיל, שהב"י כ' בשם הכל בו דיש בזה "חזקה דאיכא טובא ושמא נתבקעו (ד"מ)",

והמג"א סק"י ב: "ונ"ל דבכוונה השמיטוהו בש"ע דלא קי"ל הכי דהא כ' הט"ז ביד"י סי' פ"ד ס"ט בשם רש"ל דלא אמרי' כן אלא בתולעים דמיני' קא רבו אבל במלתא דאתי מעלמא לא ועוד דהא יכולין לבדקו אם יש בו שעורים מיהו בכרי של חטים שנפל עליו גשמים י"ל האי סברא עס"ב מ"ש שם", דאין לחשוש לדבר ש"החזק" בו אלא שיש בו דבר שגדל בו, (כמו בתולעים), שממילא יש לחשוש שמא נמצא דבר זה בשאר התבשיל, ולא בהחזק בדבר שהובא לשם מבחוח (להלן נביא שכן נקט הט"ז בשם המהרש"ל בסי' פ"ד סק"ז, וכן פי' כוונת הט"ז ססנ"ז).

הח"י שם סקכ"ה חולק ע"ז והקשה עליו: "אך מה שמסתייעא מדברי הט"ז בשם מהרש"ל, הנה באמת דברי מהרש"ל בזה אינם מוכרחים כלל, ולא נמצא חילוק זה בשם פוסק, וסתמא אמרינן תלתא זימנא הוי חזקה, דאע"ג דהוא דבר דאתי מעלמא מכל מקום מוחזק תבשיל זה שנפל בתוכו חטים או שעורים. וכן יש קצת ראיה לזו מהא דאמרינן [נזיר סד, ב] שלשה הרי זה שכונת קברות, אף שהוא דבר דאתי מעלמא",

טענתו: שענין החזקה אינו מוגבל לפי המקום דממנו הגיע, שסו"ס מוחזק שבא מבחוח ג' דברים, ויש חשש דילמא נפלו עוד מאלו. ומוכיח מזה שכשיש ג' מתים הרי"ז שכונת קברות, וחוששים שיש שם

אנו יכולים לעורר החשש והאיסור שע"ז, יותר ממה שברור לנו ע"י מה שראינו.

ולכן כיון שה"החזק" לאיסור הוא מה שיודעים בבירור שנשבר לכה"פ לאחר ו' ימים וכיוצא, אזי אין אנו יכולים "להחזיק" את צוה"פ שנפסלה יותר ממה שהוברר לפנינו, ולכן מועילה הבדיקה והתיקון לומר שאין לנו חשש בענין שלא עברו כל כך ימים. וצ"ע בסברא זו.

אולי יש מקום לומר: שאין אפשרות "להחזיק" דבר, אא"כ ברור לנו שיש דבר המאחד, שבו קורה וחוזר, מקרה זה שהוא הסיבה הגורמת לתופעה ומצב מסוים. וכמו שמוצאים בהלכות דלעיל, שהשור הפרטי הזה, מוחזק לנגוח, הרי התברר שיש לו טבע של נגיחה, והבעלים מחויבים לשמור אותו שמירה יתירה. או אשה מסוימת שיש לה טבע שבבוא ה"ווסת" המדויק אותו מאורע בגוף, או אותו היום הקבוע, היא רואה דם.

ועד"ז לענין הלכה שמוצאים שתבשיל או קדירה מוחזק בג' תולעים, יש חיוב לבדוק את כל התבשיל, משום שאנו החזקנו בבירור שבתבשיל או בקדירה זו ישנם תולעים, ושמשום איזה סיבה שהיא, בקדירה זו באים תולעים, אבל כל זמן שאין לנו תופעה החוזרת ונשנית באותו דבר עצמו אין שייך שנחזיק אותו, מחמת שקרה מקרים דומים, בחפצים שונים, (למרות שלכולם יש את אותו פועל יוצא ותוצאה), שכדי שנקבע ו"נחזיק" שצוה"פ מוחזקת להישבר, צריכים אנו לידע בבירור גמור, שבכל ג' פעמים שנשברה, נשברה מאותה סיבה ממש, ואין לצרף כמה סיבות כדי לקבוע ולהגדירה ש"מוחזקת להישבר".

ורק אם יש למצוא שאותה הסיבה החסרון והריעותא במקום שנשבר, במקום

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

עוד מתים, למרות שזה בא מבחון.

שכשיש ג' תולעים, מסתמא ישנו עוד תולעים. משא"כ גבי "מקרה" של נפילת שעורים, או ירידת גשמים על דבר אחד, אין מזה הוכחה או משמעות שלכן נפל גם עוד שעורים, והגשמים נפלו על שאר החטים וכיוצא, ובה אין אומרים "חזקה" ו"הוחזק".

יש לציין שסברתו הובא בצ"צ (יו"ד ג' אות ז): "...לא בכ"מ מהני חזקה אלא במקום שיש סברא ע"ז ע' ספר מקור חיים סי' תס"ז".

והנה סברת המג"א בפשטות לכאור' אין לזה שייכות לדין, שה"הוחזק" הוא שצוה"פ הזאת עצמה נפסלה, ואולי גם חלק האחר נשבר. לולי שיטעון הטוען: שאין קלקול צוה"פ, אלא מחמת הדבר שבא לו "מעלמא" (או הרוחות, או מעשי בני אדם), או דילמא יש לטעון שמסתכלים (לא על דבר הגורם, אלא) על עצם הניתוק של צוה"פ, שהיא אינו יכולה לסבול, שתהא קיימת ועומדת שלא להתקלקל (ובמילא אין החשש על הבא "מעלמא" אלא בדבר עצמו).

סברת המקו"ח: אבל סברת המקו"ח לכאור' יש לומר ברווח יותר, ששייך בענייננו: שאין ה"מקרה" שגרם ניתוקו ושבירתו במק"א, משמעותו שקרה גם לחלק האחר של צוה"פ.

וכמו ש"ל סברא זו יותר, באם השבירה של צוה"פ בא ממקרה ומעשה בני"א, שלכן נראה יותר שאפשר שמעשה זה קרה לחלק הא' ולא לחלק האחר, כמו"כ גם כשקרה במקרה טבעי, מ"מ, כיון שאנו חוששים שקרה בזמן אחר, הרי"ז מקרה אחר, ואין "ההיקש השכלי" מחייב שנאמר שכמו שקרה מקרה בזמן אחד לכן קרה גם בזמן אחר, ולכן אפשר שאין לומר בזה

המקור חיים (שם ס"ק ה) נותן טעם אחר למה אין בזה "חזקה": "לכן נראה לי דלא אמרינן חזקת ג' פעמים כי אם בדאיכא דבר הגורם דמסתבר שיהיה כך וההקש השכל מחייביהו שיהיה כך. אבל בדבר שנופל במקרה וליכא דבר הגורם המסתבר כ"כ אין חזקה למקריים, וראיה ברורה לזה מיבמות [ס"ד ב'] גבי קטלנית דלמ"ד מעיין גורם אין דין קטלנית בארוסה וכן אין דין קטלן בגברי, אלמא דכל היכא דליכא גורם המסתבר ליכא חזקה. ועוד ראיה מנדה ט"ז א' דפליגי אי וסתות דאורייתא או דרבנן, ואמאי הא חזקת ג' פעמים דאורייתא, דהא יוצאין בקמיע מומחה לרשות הרבים בשבת [שבת ס"א א']. אלא ע"כ דבהא פליגי אי גורם המסתבר הוא. ומשום הכי מותר גבי חטין שצמחו דאין ראיה מדירדו גשמים על אלו שירדו ג"כ על המותר, דאימר הני מבטן ערימה כמו שכתב (המג"א) [הט"ז] ס"ק ה' בשם הרשב"א. ולא קשה ג"כ מהא דנזיר, דשם מסתבר הוא שנתייחד לשכונת קברות כיון שמונחים משש ועד שמונה, ואדרבה משם ראיה לדברי דאי לא תימא הכי אפילו אין שם משש ועד שמונה נימא מדקרה כך שנקברו שלושה מתים שם קרה עוד הרבה, אלא ודאי אין אומרים חזקת ג' פעמים אלא בדבר המסתבר שיהיה כך. ולפ"ז הכא בחטין כתבשיל שנפלו דרך מקרה לא אמרינן חזקת ג' פעמים וכדעת המגן אברהם כן נראה לי ברור",

המקו"ח מגדיר כלל אחר בדבר: "חזקה" מועילה רק "בדבר הגורם דמסתבר" שיהיה כך, וב"היקש השכלי" מה שהשכל מדמה אחד לשני, "מחייב" שאכן יהיה כך, שכמו שזה נפל, נפלו אחרים מבחוץ, היינו: שכשהגורם הוא תולעים כתבשיל, יש "גורם מסתבר" לומר שישנו יותר מג' כתבשיל עצמו, דזה דרכו,

"לפעמים קרובות מתקלקל"

קג הנה הט"ז (ס"ט נ"ז בסס"ק כ"ג) כותב: "ומ"כ אם נמצאו ג' נדרסים יש להחמיר ולאסור את כולם אפי' במקום רחב כי כבר הוחזק עדר זה בנדרסין עכ"ל ונ"ל שהוא טעות גמור דהכותב הזה דימ' זה לתבשיל שנמצאו בו תולעי' דאסור כמ"ש בסי' פ"ד סעיף ט' ולא קרב זה אל זה דהת' אמרי' דודאי טבע של ירקות זה לגדל בו תולעים משא"כ כאן שכל בהמה יש לה חזקה טובה בפני עצמה ומה יזיק איסור של אחת לחברתה", (ובנקה"כ שם, כותב: "ולא ידעתי מאי חזקה היא זו")?

הנה ניתן לפרש כוונת חילוקו בין בהמות בעדר ובין תולעים בירקות (או בתבשיל). שבתולעים, עצם טבע הירקות והתבשיל מגדל בו תולעים, ולכן כשמצאו ג' ירקות בתולעים יש להחזיק שכן נמצאו שם בשאר הירקות (והתבשיל) שכן הוא "טבע" הדבר של הירקות. משא"כ כשג' בהמות נדרסו בעדר, אין "טבע" הדבר מכריח שכח הדורס דרס ואסר ג' בהמות, שלכן ננקוט שהצליח לדורס שאר בהמות, כיון שאין זה מטבע שאר הבהמות עצמן, להיות נדרסים. ומה שבהמה אחת נדרסה אינו מורה שכן יהא גם בשאר הבהמות.

אבל בפרמ"ג שם מבואר כוונה אחרת קצת לחילוקו: "דוקא תולעים דמגופה אמרי' חזקה לא דבר הבא מעלמ' לא שייך ביה חזקה וע' לקמן בסי' פ"ד בהל' תולעים ושם יתבאר". והוא ע"ד דברי המג"א (סי' תס"ז) לחלק בין היכא דהאיסור בא "מגופו" (שבזה אוסר כשהוחזק ג' פעמים), או בא "מעלמא" (שבזה אין אוסרו גם כשהוחזק ג' פעמים).

וכן הביא הט"ז עצמו (סי' פ"ד בס"ק יז) דברי המהרש"ל שכתב חילוק זה בין דבר ש"מצוי בהם" ובין דבר ד"נפל מעלמא": "ומאחר שהוחזק בתולעים כו'. כתב רש"ל

"הוחזק", אא"כ הוחזק ג' פעמים שנשבר ונפסל מאותו הסיבה ממש.

אבל יש לעיין בסברא זו, שאנו מוצאים דמיון להלכה ד"הוחזק" ג"פ, גם בהל' ספר תורה, הגם שזה נעשה על ידי ג' מיקרים שישנם בס"ת ג' טעויות, ומשום זה "אסור לקרות בו עד שיגיה" כמבואר ביור"ד (סי' רע"ט ס"ג): "ס"ת שנמצאו בו שלש טעויות, אסור לקרות בו עד שיגיה, כי הוא מוחזק במוטעה", אע"פ שיש לטעון, שמדוע נאמר שמקרה וטעות א' "יחייב" "ההיקש השכלי" שיקרה עוד מקרה כזה?

אבל בפשטות נראה לחלק: שהגם שאין טעות א' מחייבת ממש, שיטעה עוד טעות במקרה אחר, מ"מ, יסוד הדבר שגרם לטעות במקרה אחד, מורה על התרשלות מיוחדת שיגרום עוד טעות, ואין זה רק כשמדובר בג' טעויות באותו סוג אלא אפי' אם מדובר בג' טעויות שונים, מ"מ יסוד והצד השווה שבהם מורה על התרשלות או אי דיוק בסופר הזה, ולכן חל על זה הגדר שזה "מוחזק במוטעה".

אבל עצ"ע לפי"ז למה הוי דין זה, גם בענין שכתבו ספר זה יותר מסופר אחד, דמדוע נאמר שכיון שסופר א' טעה פעם אחת או ב' וסופר אחר טעה בטעות א', מדוע שנאמר שבזה נעשה "מוחזק" במוטעה?

אמנם אכן בפרמ"ג בשפ"ד (סי' פ"ד סקל"ב) כתב: "...והא"מ כתב דאם נאמר כן א"כ בספר תורה שנמצא ג' טעויות אם אין כתב ידי סופר א' בשהגיהו השלש טעויות יהא מותר לקרות דנאמר זה הסופר מוחזק לכתוב בטעות לא אחר עי' סי' רע"ט".

האם חל דין "הוחזק" להסתפק בשאר בהמות העדר

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

ונעתיק דברי תשורת ש"י מה שכתב לענין בתי רפואה גדולים, אם כהן יכול ליכנס לשם היכא שיש 'בר מינן' ר"ל בכל יום. דלמרות שיש לכל חולה חזקת חיים, מ"מ אפשר דנאמר ד"הוחזק" שיש שם מתים ג' פעמים. ושלל שם שאין לומר כן, דכתב מעין סברת המג"א, וגם סברא ד"אין מחזיקים מגברא לגברא", ואפשר שזה מעין "אין מחזיקים ממקרה למקרה" (של המקור"ח כו):

וז"ל שם במהדורא קמא סימן תקנט: "...ואף דכאן יש לחולים חזקת חיים וליכא למימר שבית החולים זה הוחזק במת כל יום יותר משלשה פעמים דהא כתב הטור"ז ביו"ד סימן פ"ד בשם רש"ל וכ"פ המג"א בסימן תס"ה ובסימן תס"ז ס"ט דבמידי דאתי מעלמא ולא מיניה קרבו לא אמרינן דהוחזק בג"פ ועיי"ש מקור"ח ואם כן ה"נ דאין מקום הבית חולים גורם לומר דהוחזק אותו מקום אלא כל מי שמת שם מעלמא הוא וחלו ועתו גורם לו לבדו ולא ראיא מזה דבכל שעתא יתרחיש מיתא ח"ו וליכא להחזיק מאדם לאדם אם אין תלות בגורם אחד כגון קטלנית דמעיינה או מזלה גורם או דבר ר"ל דאור או דאור מקום ואותו זמן גורם..."

א"כ מעין זה ניתן לומר לענין שאלתינו דלעיל: האם נאמר כיון דנתקלקלה צוה"פ ג' פעמים, לכן נאמר שנלמד מ"שור המועד" שכיון שהוחזק עד עתה שצוה"פ הזאת מתקלקלת ממקרים שישנם באופן תדיר, לכן נחזיק שגם אם תיקנו והכשירו את צוה"פ, שנפסלה עוה"פ ממקרים התמידיים ונמצאים, לכן תיפסל צוה"פ הזאת מדין "חזקה", עד שיתברר לנו שעכשיו היא כשרה.

דאולי נאמר: שאין לומר "הוחזק" בענין דידן, שהרי אין כללות צוה"פ כולה

פא"ט סי' ק' ומ"ה הנהגתי בעצמי שלא לאכול הכמהין היבשים כי הוחזקו בתולעים כי לאחר הבדיקה והברירה מצאתי בתבשיל בשולי הקדרה כמה תולעים וכן נמצא כמה פעמים והוחזקו בכך ונראה דוקא במה שמצוי בהם הכנימה אלא שלא בדק כדינו אמרינן הכי אבל בדבר שאין מצוי בו כנימה אמרינן מעלמא נפל ולא חיישינן לטפי מהני שנמצאו עכ"ל".

דיון בצוה"פ "שהוחזק להתקלקל":

מפאת הכלל ד"אין מחזיקין ממקום למקום" ויש לחלק

קד. עוד יש לדון ליישב מפאת סברא אחרת על דרך "אין מחזיקין ממקום למקום":

דאין להטיל את הכלל הנ"ל, שישנו בווסתות, ושור המועד, ותולעים בקדרה, וטעויות בס"ת. שבכל אלו מדובר ב"מקום אחד", ובחפצא אחת, שיש בו חסרון ופסול, ומצאו בו ג' פעמים. משא"כ כאן הרי באם אין הקלקול והתיקון באותו צוה"פ עצמו, אין לומר דכיון שנעשה קלקול בצוה"פ פעם אחת, ונעשה קלקול, בצוה"פ אחר, בפעם הב' וכו', לכן יוחזק שיש פסול בכל צוה"פ כולם, שהרי כל א' היא מציאות בפ"ע, ולכן נאמר בזה "אין מחזיקים איסורא ממקום למקום".

אבל לכא' יש לדון: חילוק הנ"ל שייך בג' מקומות (וחפצים) נפרדים. משא"כ בעניינינו אפשר לטעון, שכולם (כל צוה"פ והמחיצות), מתאחדים להוות רשות ומקום אחד. שכל הנמצא נכלל בכל צוה"פ יחד (ובצירוף כל המחיצות) להוות מחיצות המפרידות את הנמצא בה מכל רשויות אחרות, ומהוות אותה רה"י, ואין בזה משום "ממקום למקום".

"לפעמים קרובות מתקלקל"

חזקת היתר לשוק לצרת הערזה, שהערה
נתגרשה מספק

לאביי רבא: יש "ריעותא" בגוף החזקה לכן
אינו מועיל

ולרבה מועיל

דן שם באריכות לגבי אדם שהגיע מארץ
מרחקים, ונשא אשה, ולא נודע לנו אודותיו
אם יש לו אחין או לא (לענין להתיר אשתו,
כשימות, ושתוכל לינשא לשוק בלי הצורך
ליבוס או חליצה), שנחזיק אותו כמי שאין
לו אחים, מפאת שהאשה מוחזקת מותרת
לשוק קודם הנישואין, שהבית אפרים נקיט
שאכן יש לה חזקת היתר לשוק, ורבינו
הצ"צ מאריך לבאר שלא כדבריו, ובאות
ח' כותב שמסקנת סוגיית הגמ' ביבמות לא
ע"ב, שאביי רבא אין סוברים מחזקה זו
(שם מדובר כשאחד גירש אשתו "ספק קרוב
לו ספק קרוב לה" והצריכו חליצה, "אף
היה לה חזקת היתר לשוק אחר הנישואין,
וכ"ש וק"ו בחזקת פנויה דקודם הנישואין"
והטעם, כמ"ש הפלתי "דריעותא דקרה לה
מחיים מנגדתו, ומחליש כח החזקה, ואתרע
כח החזקה", (משא"כ בצירור דגבינות:
הרי יש ספק אם נולדה ריעותא אתמול),
והיינו שכשיש ריעותא ודאית, עי"ז נתבטל
כח החזקת היתר, וזהו הפירוש ב"ריעותא
מחיים" דכבר בשעת החיים נולד ריעותא
ודאית שבזה נחלשה החזקה. וכ"כ שם
בשם אדמו"ר הזקן: "טעמא משום דהוי
ריעותא, כיון דזרק לה קידושין איתרע
וכמ"ש התוס' בכתובות דכ"ג, א. ולכן א"א
להחזיק האשה מחמת החזקת היתר לשוק
שהיה לה לפני הנישואין "דוודאי הנישואין
הוי ריעותא לגבי חזקה דלפני הנישואין".
ובהקיצור אות ח' כותב: "הפליתי סי' נ'
כתב דבריעותא ודאי לא מוקמינן אחזקה.
ועד"ז י"ל דעת הב"ש...וגם להנ"ב דס"ל
דכה"ג נק' חדא חזקה מ"מ שם הריעותא

גורמת לומר "דהוחזק" "צוה"פ" הכללי
כולה להתקלקל. אלא כל גורם שבא
מעלמא, ובזמנו, גורם לו לבדו. ואין מזה
ראיה דבכל שעה ושעה יתרחש קלקול
של צוה"פ, ואין להחזיק ממקרה למקרה
אא"כ נתלה בגורם אחד! לולא אם מדובר
בדוגמא ב"רוח" מסוימת המכה באותו
מקום, או בבנייה הנשנות ונעשים באותו
מקום וכיו"ב. וצ"ע בכ"ז.

דברי הצ"צ בהגדרה וביאור בחזקה דמיעקרא
ו("דאין לבדות ההשתנות") כשיש "ריעותא"
בחזקה

וחזקה דרבה

וההשלכה לצוה"פ שהוחזק לישבר כמ"פ

דברי הצ"צ בהגדרתו וביאורו והסברתו

בענין חזקה דמיעקרא, "דאין לבדות לנו
לבדות הנולד וההשתנות"

ובמילא כשיש "ריעותא" בעצם החזקה,
בוודאי ש"יש לספק .. אמכאן ואילך"

לכו"ע, וא"כ כשרואים צוה"פ, שהוחזק
לישבר כמה פעמים, (למרות שכבר תוקן כמה
פעמים) ה"ריעותא" בגוף החזקה, בוודאי
מועיל ספק בעצם החזקה של קיום צוה"פ

דברי הצ"צ בהגדרה וביאור בחזקה דמיעקרא
ו("דאין לבדות ההשתנות") כשיש "ריעותא"
בחזקה

וחזקה דרבה

וההשלכה לצוה"פ שהוחזק לישבר כמ"פ

קה. לאחר כל אריכות הנ"ל, עדיין
יש להביא דברי רבינו הצ"צ בענין חזקות,
ובמיוחד חזקה דמיעקרא, בשו"ת אהע"ז
סי' ש"ז אות ח' וט':

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

ע"ב כותב: שיש כמה חזקות "...היינו חזקה התלוי" בסברא כמו חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו, וחזקה על חבירו שאינו מוציא מתח"י, וכה"ג רבות חזקות בש"ס. ויש חזקה דגופא העמד על חזקתו או העמד טמא על חזקתו. שהוא משום שאין לנו לבדות הנולד וההשתנות משעת ראיתו אותו, ודילפינן לה בפ"ק דחולין (ד"י) מדכתיב ויצא הכהן מן הבית כו'. וע"ש דחזקה התלוי" בסברא עדיפא טוא מהך חזקה דגוף, שכנגד חזקת הגוף מהני חזקה דממונא, שהרי כמור"כ י"ל שאין לנו לבדות ההשתנות הממון מיד בעליו, אבל כנגד חזקות התלויות בסברא דקים להו לרבנן דהכי הוא, פשיטא דלא תעמיד להו חזקת ממון עכ"ד. ובתה"ד רס"י ר"ז בשם א"ז כ' ג"כ ענין דמהרי"ק בלשון אחר, וז"ל חזקה שאינו פוסקת הבא מכח הרוב: כמו החזקה אין עדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול, וכן חזקה אין אדם פורע בת"ז, וחזקה שא"א, עב"ז דכל הני חזקה באים מן הרוב כלומר רוב בנ"א אין עושים אלא בענין זה, אפי' בדיני נפשות סומכים אחזקה כה"ג, וחזקה הפוסקת כגון אשה זו בחזקת פנוי' עומדת או בחזקת א"א עומדת עכ"ל. ונראה דמ"ש ש'אשה זו בחזקת א"א עומדת נק' חזקה הפוסקת' אין ר"ל שעלולה וקרובה להיות פוסקת וכעניין חזקה העשוי' להשתנות, דהא בחזקה העשוי' להשתנות סב"ל לכמה גדולי הפוסקים דלא אזלינן בתרה כלל וכמ"ש המ"א סי' ח' סק"א, אלא דר"ל שחזקה שאינה פוסקת היינו כשיש טעם וסברא אמיתית שלא יפסוק וישתנה ענין זה, כעניין החזקה דאין אדם פורע בת"ז, כו' כדכתב המהרי"ק דקים להו לרבנן דהכי הוא, וא"כ זהו החזקה שיש לנו סברא אמיתית על זמן הספק דאנו דנים דהכי הוא כמו שהיה בשעת ההלואה. משא"כ חזקת א"א שהוא רק משום שאין לנו לבדות הנולד וההשתנות ממה שהיה

אינו בהצרה אלא דהערוה כעין סכין איתרעי בהמה לא איתרעי, משא"כ כשהרעותא בה ממש חמור טפי".

ובאות ט' שם ממשיך לדון נגד דברי הבי"א שנקיט שאין עצם הקידושין "ריעותא" לחזקתה לשוק "אחר מות בעלה" אם אין לה אחים, ומעיקרא לא אתרע חזקתה כלל לענין זה, רבינו הצ"צ מאריך לסתור דבריו אלו, "...אך באמת נלע"ד שהקידושין שנעשית א"א חשובים ריעותא ודאית וגדולה מאוד עכ"פ שלא להעמידה אחזקה לענין יבום, ג"כ כשיש ספק אם יש אחים (ועיין לקמן אות יו"ד דאין נופל ע"ז אפי' לשון ריעותא אלא דנתבטלה החזקה לגמרי".

ביאור גדר חזקה זו לרבה (אע"פ שכשנישאת אסורה לשוק מחמת א"א)

ע"פ ההבנה ש"חזקת היתר" בכג"ז עניינו:

"אין לבדות הנולד וההשתנות" כלפי עצם מהות הספק

קודם הספק של המעשה דנתינת גט, היה לה דין ד"צרת ערוה" ובאם ימות בעלה מותרת לשוק

ג' סוגי חזקה:

א) ע"פ סברא אינה משתנית

ב) אין סברא שלא ישתנה: אבל "אין לנו לבדות השינוי והנולד"

ג) חזקה בנידון: ש"עשויה להשתנות", שקרוב שישתנה.

קו. וכדי להסביר יסוד זה, הוא מקדים לבאר "ענין החזקה מהו", וענין "חזקה העשוי' להשתנות" שיש פוסקים שאומרים דלא הוי חזקה, ומקדים שמהרי"ק בשורש

"לפעמים קרובות מתקלקל"

בחזקת כשירה היתה ואין לנו לבדות השתנות שניקבו בני מעיין ונעשי' טריפה אלא אנו תולין שעכשיו הוא שנעשי' נקובה ע"י הזאב:

והיינו שמוסיף עכשיו ע"פ ההגדרה בסוג חזקה הב' דלעיל, דהיא החזקה "שלא לבדות הנולד וההשתנות", דהיא קאי גם אספק איסור בטריפה של הבהמה, וספק באם אשה מותרת להינשא לשוק או לא, דאנו מחזיקים שלא נשתנה, והיינו: שאפי' כשמדובר שעכשיו אנו מוצאים "איזו שינוי" וכמו שמוצאים לאחר שחיטתה בני מעיים של הבהמה שנשתנה, לאחר שבה בן זאב ונטלן ואח"כ החזירן כשהן נקובים, אין חוששים שהנקב נעשה בחי הבהמה, אלא מחזיקים בחזקת היתר, שהשינוי נעשה "עכשיו", לאחר השחיטה, ואין לנו "לבדות" שההשתנות נעשו בחייה ונעשה טריפה כו', והיינו שאפי' אם יש איזה שינוי, הרי החזקה מורה שלא נאמר שהשינוי נעשה באופן שאוסרו, אלא למה לבדות השינוי בענין זה, כשהיה כבר מותר מתחילה, ותולין שנעשה באופן שנשאר מותר.

ומוסיף עוד אח"כ: שאין נוגע אם מדובר אם נרצה לבדות להתיר כשהיה אסור מקודם או אם נרצה לאסור כשהיה מותר מקודם, ומביא דברי הרשב"א ביבמות לא שכותב כן: "...והלכך כיון שאתה בא להתירה ולומר דנעשה בה מעשה המכשירה עליך הראי' ודכוותיה הכא כו' כשאתה בא לאוסרה ולומר דנעשה בה מעשה האוסרה עליך הראיה עכ"ל,

וממשיך הצ"צ: "ומש"ה חשבינן את הצרת ערוה בחזקת היתר לשוק ואף על פי שאסורה לשוק מחמת שהיא א"א. משום דאין ר"ל שהיא מותרת עתה ממש. אלא שאנו מחזיקים אותה שאם ימות בעלה

תחילה, אבל אין ע"ז סברא שיהיה קים לו שלא ישתנה כו' דכמה נשים מתגרשים או מתו בעליהן כו' ואין לנו ראייה וסברא אמיתית על זמן הספק שהוא ודאי כמו שהיה, רק משום שאין לנו לבדות כו'. אבל מ"מ אינו דומה לחזקה העשוי' להשתנות דהיא גריעי טובא כיון שידוע שעשוי' להשתנות ...", ועיי"ש עוד. והיינו:

דיש לנו ג' דרגות: א) חזקה של "סברא" אמיתית, ש"לא יפסוק" הסברא אפי' בזמן הספק, זה החזקה הכי תקיפה ומועילה, (ולפעמים) אפי' נגד חזקת ממון!

ב) חזקה, שאמנם אין לה "סברא" אמיתית שלא תפסוק, ולכן יש לה האפשריות לפסוק ולהשתנות, אלא שכיון, שאין "עשויה" להשתנות ואין "קרובה" להיות פוסקת, "אין לנו לבדות הנולד וההשתנות" מעצמנו, לכן אנו נוקטים שלא נשתנה, אבל כיון שאין לה "סברא" שלא תשתנה, אינה תקיפה וחזקה כמותה, ואינה מועילה נגד חזקת ממון.

ג) חזקה "העשויה להשתנות": שאכן "קרוב" ועשוי להשתנות, והיא "גריעא טובא" כיון ש"ידוע שעשויה להשתנות", וכמה "גדולי הפסוקים סוברים דבזה אין הולכים בתרה.

וממשיך שם עוד: "והנה ממין חזקה הב' שאין לנו לבדות הנולד וההשתנות הם ג"כ ענין חזקת איסור דבהמה בחייה או חזקת היתר דמשנשחטה. וכן חזקת היתר דאשה לשוק או חזקת איסור. דהיינו שאנו מעמידים הדבר על חזקתו כמו שהי' ואין אנו בודי' שנשתנה. ואף על פי שאנו מוצאי' אח"כ איזו שינוי אנו אומרים עכשיו הוא שנשתנה כמו גבי בא זאב ונטל בני מעיים והחזירן כשהן נקובים אין אנו חוששים שמא היה הנקב מקודם שהרי הבהמה

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

וממשיך שם בעוד דוגמא על דרך זה, בספק בענין אם הפסיקה לראות לאחר יום ב' לנידתה, ומצאתה טהורה, ואח"כ לאחר ז' בדיקה ומצאה טמאה, דאין מטמאים למפרע מיום נידתה, אע"פ שלענין כללות טומאתה, עדיין טמאה עד שתטבול, ומ"מ, אנו דנים לענין שורש ועצם הספק: אם ראתה או לא לאחר יום ב', וכלפי זה אומרים "שאין לבדות ההשתנות והנולד", ואומרים שלא ראתה, ואע"פ שטמאה עד שתטבול, הרי כלפי זה מועיל מה שאכן טבלה לאחר כלות ז', וסילקה חזקה זו, אבל כלפי הספק דילמא ראתה לאחר ב' אומרים ש"אין לבדות ההשתנות" "שעיקר החזקה הוא שאנו אומרים שתהיה בזמן העתיד כמו שהוא עכשיו", "ואע"ג דעכשיו אריה רביע עלה מצד אחר, זה לא איכפת לן שהרי אין אנו דנים על עסק זה כלל רק היאך תהיה כשיסיר ממנו רביעת הארי, והרי סר, לכן אין בודים לה שינוי אחר".

עוד בשיטות אחרונים ב"חזקה העשוי להשתנות" וכשידוע שנשתנה

ושבזה מובן שיטת רבינו יונה, ומה נחשב "ריעותא" שכבר התחילה השינוי של החזקה

קז. עוד ממשיך הצ"צ: המג"א (סי' ח') כתב בשם תשובת הר"ן דחזקה העשוי להשתנות לא מיקרי חזקה, ולכן גם כשהיה בריא בתחילה, וגם עכשיו הוא בריא, אין מחזיקין אותו ביני ביני שבוודאי היה בריא, ש"החולי מצוי", לשיטת רבי יעקב, וכן ההלכה לדעתו. אלא שהר"ן לא כתב כן אלא כשיש חזקת ממון כנגדה, ויש ראשונים שאינם פוסקים כר' יעקב בזה, וחלקם סוברים שר' יעקב אמר דעתו רק כשלא היה ידוע שמתחילה היה בריא, והם פוסקים ד"חזקה העשוי להשתנות הוי חזקה.

תהיה מותרת לשוק בלא חליצה כמו שהיתה מותרת אם היה מת עכשיו כיון שהיא צרת ערוה ואין לבדות ההשתנות. הלכך כשאתה רוצה לאוסרה ע"י שתאמר שנתחדש בה ענין האוסרה והוא שנתגרשה צרתה ויש ספק בגירושין אלו אנו אומרים עליך הראיה שהן גרושין גמורים":

היינו הביאור של דברי רבה ביבמות, שיש לנו דין חזקה המחודש: שבצרת ערוה של המת, שהמת עשה מעשה גירושין, כשיש ספק בכשרותה, ואם הגט היה כשר, אזי הצרה צריכה ליבום או חליצה, (שאינו צרת ערוה), דאנו מחזיקים הצרה ב"חזקת היתר לשוק", והיינו שהיה לה הדין דמותרת לשוק, קודם שנישאת, וכן יש היתר לשוק לענין, "שאם ימות בעלה תהיה מותרת לשוק בלא חליצה" (שקודם מיתת בעלה היה לה הדין שבאם הבעל ימות (היינו "אילו יצויר") לא תצטרך לחליצה כיון שהיא צרת ערוה), לכן אנו מחזיקים לה "חזקת היתר" הזה, אע"פ שבעצם, בשעה שהיא נשואה לבעלה, היא אסורה לשוק, מחמת איסור אשת איש! ומ"מ ניתן לה "חזקת היתר", והיינו מטעם שסוג החזקה הזאת ענינה, שאנו ממשיכים לה את ההלכה שהיה לה, לולא מקרה של הספק, (בעניינינו: לולי נתנית הגט של הבעל לערוה, שיש ספק בכשרותה), יש לזה כח דחזקה, דלכא' אין זה מובן, כיון שבפועל הרי היא "אסורה" עכשיו בשעת לידת הספק?

אלא שניתן להבין זאת ע"פ המהרי"ק: שעיקר גדר חזקה זו, ש"אין לבדות ההשתנות והנולד", ולכן אנו מתייחסים לגבי הספק, כלפי עצם הדין של הספק, האם היא צרת ערוה (ויש היתר לשוק בלי יבום וחליצה), ואומרים על מי ש"שמשה" "עליך הראיה", לגבי ההלכה שהיא תוצאה ישירה מעצם הספק.

"לפעמים קרובות מתקלקל"

להשתנות אפ"ה מקרי חזקה נראה דהיינו דוקא בדבר שעשוי להשתנות בספק. משא"כ הכא שהשינוי הוא בודאי שבכל עת ורגע הקטן הולך וגדל איכא למימר שפיר דלא הוא חזקה גמורה עכ"ל", דבזה אין זה רק דבר ש"עשוי להשתנות", אלא הוא ודאי משתנה, והקטן "הולך וגדל", בזה לא הוא חזקה גמורה (ולכן אפי' אם סוברים שחזקה "עשוי" להשתנות הוא חזקה "מ"מ, בציור כזה לא הוא חזקה).

ומובן על פי ההבנה הכללית: דכיון שיסוד החזקה "אין לבדות הנוול וההשתנות", לכן כשהדבר מצוי שישתנה, ואכן נשתנה בפועל, אין לומר "עליך הראיה" שנשתנה, שהרי אכן זה דבר שמשתנה ונשתנה!

ע"פ הג"ל מובן שיטת רבינו יונה

שכשיש ריעותא לא אוקמינן אחזקה מכאן ולהבא

שבזה נשתנית מכמו שהיתה אע"פ שלא נגמר (האיסור) וכיוצא

מ"מ א"א לומר "אין לבדות ההשתנות והנוול" "עליך להביא ראיה"

כיון שאכן התחיל תהליך ההשתנות

לאחרי האריכות חוזר רבינו הצ"צ לבאר דברי רבינו יונה, שבחזקה שיש בה ריעותא לא אוקמיה אחזקה, "לענין מכאן ולהבא. משום שכשהריעותא ודאית לא שייך לומר שאין לנו לבדות הנוול וההשתנות דהא ע"כ נשתנית כמו שהיה קודם שהרי נעשית בה ריעותא זו. ואע"פ שיש ספק אם נגמר האיסור, מ"מ לא שייך לומר אוקמא אחזקה. שא"א לנו להחזיקה כמו שהיה קודם כיון שענינו הרואות שנעשה בה מעשה. איך תאמר עליך הראיה שנעשה בה

הט"ז (סי' שצ"ז), והחכ"צ (סי' ג') לומדים ע"ד דברי המג"א לענין ספק אם חי או לא, ובפשטות משום ד"עומד להשתנות" אין מחזיקים שהוא חי.

על שיטת הט"ז והחכ"צ קשה מדברי הגמ' בגיטין (כ"ח), שגם לענין אם מסתפקים אם אדם עדיין חי (נתן גט לשליח ליתן לאשתו) ואפי' זקן (אפי' מאה שנה כו'), נתנו לה בחזקת שהוא חי, אע"פ שזוהי חזקה העשוי' להשתנות (כדברי הט"ז: שהאדם עומד למות).

ולכן חלקו כמה אדברי הט"ז, אלא שיש משנה אחרת בפרק מי שאחזו המדברת במקרה שישספק מתימת (שהיה חילפני"ב חודש, ומצאנו אותו מת לאחר י"ב חודש, והספק מתימת). שאנו פוסקים כספק, ואין מחזיקין שחי עד השעה שמצאנו מת. ובכדי לתווך את המשניות לשיטות הט"ז והחכ"צ מפרש הצ"צ: שאע"פ שאם לא ידוע לן אם מת או לא, מוקמינן שחי, לשיטות אלו, מ"מ אם אכן רואים אותו שעכשיו מת, אז מסתפקינן למפרע, ואין הולכים בתר חזקת חי בציור זה לשיטות אלו. (דלא כדברי הפרמ"ג בספר שושנת העמקים (כלל יב ח"ד) שבדעת עצמו לא חילק בדבר לשיטת הט"ז. אבל רבינו מכריח צריכים לחלק כנ"ל, מחמת המשנה בס"פ מי שאחזו).

עוד הביא רבינו הצ"צ, דברי המהרי"ט (סי' מ"א), והפנ"י (בקו"א קידושין סי' צ"ד): ששניהם כותבים ד"חזקת קטנות" אין זה חזקה לוקים כדמעיקרא, כיון "דכי אמרינן אוקי מילתא אחזקה היינו בדבר שמצוי לעמוד באותה חזקה אבל חזקת קטנות כיון דכל יומא גדלה ואתאי אינה חזקה" (לשון המהיר"ט), או בנוסח הפנ"י שם: "כיון דבכל יום הולך וגדול וא"א לומר כמו שהוא עכשיו כן הי' מקודם ואף על גב דק"ל דכל חזקה אף על פי שעשוי

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

נשמע אל הנדון שאנו עסוקים בו לענין ספק אם יש לו אחים ודאי דלא שייך לומר העמד האשה על חזקתה שהיה לה קודם שנשאת מאחר שעיקר ענין החזקה הוא שאנו אומרים שאין לנו לבדות הנולד וההשתנות ועליך הראי' שנעשה בה מעשה כו'. וא"כ איך אפשר לומר כן באשה זו ועינינו הרואות שנעשה בה מעשה. שהרי יצתה מחזקת פנוי' ונעשית א"א גמורה ואין לך מעשה גדולה מזו. ואף על גב דעדיין לענין מה יהיה בה אחר מיתת הבעל יש ספק שקול דשמא אין לו אחים מ"מ א"א להחזיקה מחמת החזקה כיון שנעשה בה מעשה איתרע החזקה. והרי בכל ריעותא יש ספק שמא עדיין מותרת היא כמקדם ממש. ואפ"ה לא מוקמינן אחזקה משום דקרינן ב' שנעשה בה מעשה. אף דאת"ל שהקדושין היו קרוב לו באמת לא נעשה בה ענין כלל לשום דבר והרי היא כמקדם ממש ואפ"ה נק' זריקת הקדושין ריעותא ומעשה עד שאין מעמידים אותה על החזקה מה"ט כנ"ל בשם הבכור שור פ"ק דחולין (ד"י) והפנ"י וגם התוס' דכתובות (כ"ג) ס"ל כן אלכתחלה עכ"פ ומהרי"ט רפ"ק דקדושין כ' דמדאורייתא הוא":

לאחרי כהנ"ל חוזר רבינו הצ"צ לנידון של התשובה ובמה שחולק על הבי"א, שבאשה שבעלה מת בלי בנים, ויש לנו ספק אם לבעלה היו אחים, אין שייך לומר "העמד אשה על חזקתה כמו שהיתה לפני הנישואים, שאז היתה ההלכה שהיא מותרת לשוק", כיון "שנעשה מעשה", שנתקדשה ויצאה מחזקת פנוי', ונעשתה א"א גמורה. וכש"נעשה מעשה גדולה" כזה, א"א לומר "עליך ראי' שנשתנית". ולמרות שעדיין לאחרי שניסת יש לטעון שעדיין תהיה מותרת לשוק, באם אין לו אחים אחרים, והרי יש ספק השקול דילמא אין לו אחים, אמנם "החזקה הקודמת" כבר איתרע,

מעשה, והרי יש ראי' שנעשה בה מעשה ונשתנה ממקודם. משא"כ כשי"ל שאין כאן ריעותא כלל שפיר מוקמינן אחזקה קמייתא ואמרינן עליך הראי' שנעשה בה מעשה כו' וגרע מחזקה העשוי' להשתנות דהט"ז והחכ"צ, כשכבר נשתנית דמספקינן אלמפרע, על קודם שראינו שנשתנית, אף דגם בחזקה העשוי' להשתנות, דהט"ז היינו רק ש"סוף כל אדם כו'", "במכש"כ שיש להסתפק כן על כל חזקה שראינו שנשתנית מכאן ואילך, ובהא א"ש לדעת רבינו יונה טעמא דאביי ורבא דלא מוקמינן על חזקה מדאורייתא משום דכיון דודאי זרק לה קידושין הרי אנו רואים שנעשה איזה מעשה באשה זו ולא שייך לומר עליך הראי' שנעשה מעשה".

רבינו מייסד לאחריו כל האריכות דלעיל, דכיון שיסוד ענין חזקה דידן: "אין לבדות ההשתנות והנולד", הרי ברור שאם ראינו "ריעותא" בחזקה, שאכן כבר נשתנה, הרי כלפי מכאן ואילך, לאחר השינוי, אין לנו לומר "עליך הראי' שנשתנה" דאדרבא הריעותא הוא "ראי' שאכן נעשה מעשה ואכן נשתנה. ואע"פ שאין השינוי, באופן "דנגמר" לגמרי חזקה הקודמת, אלא דנשתנה כבר מהיאך שהיה קודם, מ"מ שינוי זה מספיק לנו לומר, שיש ראי' על "ההשתנות" ואין לסמוך על מצב הקודם. וזהו ההסבר בשיטת רבינו יונה, בדברי אביי ורבא: שאין להחזיק את צרת ערוה, שניתן קידושין לערוה, (וספק אם היה נתינה כשירה), בחזקת היתר שלה לשוק, כיון שהיה כאן "מעשה" בהערוה דנתינת הגט, אע"פ שאינו ברור שאם היה כשר, הרי"ז מספיק להוכיח שאין לומר "עליך ראי' שנעשה המעשה", שהרי אנו רואים שנעשה כאן מעשה גט לערוה (דאז אם כשר אסורה הצרה לשוק בלי חליצה כו').

הצ"צ ממשיך שם: "וממוצא הדברים

"לפעמים קרובות מתקלקל"

א"א מחמת זה אף על פי שלא נעשית חשוב נמי ריעותא א"כ לענין יבום נימא ג"כ שמה שנעשית א"א חשוב התחלה לענין יבום כיון שאפשר תהיה זקוקה ליבום אח"כ מחמת קדושין אלו כגון אם יוליד האב בנים אחר כך:

הצ"צ דוחה סברת הבי"א לומר שאם אין אחים, אין הקידושין "ריעותא" כלל, דאם נאמר כן, הרי בזרק לה קידושין וספק קרוב לו, נאמר אותו דבר: שבאם היה באמת קרוב לו, לא "אתרע" חזקה כלל, לענין קידושין. א"כ בוודאי שלא יחשב זריקת הקידושין "ריעותא" בחזקת פנוי, כשנשארו קרוב לה, שהרי לא נעשה שום מעשה (משא"כ בנידון ד"אין לו אחים מעיקרא", הרי שם יש "מעשה" קידושין וודאין).

אלא מוכרחים לומר: שעצם מעשה זריקת הקידושין, אפי' אם "קרוב לו", נחשב שיש "התחלה" לענין קידושין, כיון שהוא מעשה, שבאם היה נגמר ונמשך היתה נעשית אשת איש. וא"כ יש להחשיב מעשה הזריקה כ"התחלה" של הדבר, ובמילא מספיק להחשב "ריעותא" לחזקה הקודמת. וכנ"ל בארוכה, שבזה כבר ניתן "לבדות הנולד וההשתנות".

וא"כ בוודאי לענין יבום: הרי עצם הדבר שנעשית בוודאי א"א, זה ההתחלה לאפשריות שיהיה אח"כ יבום, שע"ז תהיה זקוקה לייבם, ואפי' אם אין עדיין אחים לבעל, אם יוליד אביו בנים, יהיה זקוקה לייבם, וא"כ זה נחשב לריעותא.

"ואף אם אין שייך לומר כן כגון שאביו אינו קיים מ"מ נראה דמעשה הקדושין חשיב ריעותא לענין יבום מה"ט דאמרן דלא שייך לומר עליך הראיה שנעשה מעשה שזהו העיקר והיסוד כדלעיל באריכות":

והרי בנידון דיבמות, גם לאחר שכבר נעשה מעשה (והבעל זרק בגירושין) עדיין יש ספק דילמא "מותרת היא כמקדם ממש", ומ"מ לא מוקמינן אחזקה, שהרי נקרא זה: "כבר נעשה מעשה". ולמרות שאם הגירושין היו "קרוב לו", "לא נעשה מעשה". מ"מ, לענין החזקה נקרא זריקת הגט "ריעותא ומעשה", ואין מעמידים על החזקה.

הצ"צ ממשיך: "א"כ כ"ש וק"ו מעשה הקדושין שאע"פ שיש ספק אם נאסרה עי"ז לשוק אחר מעשה נק' ריעותא ונעשה בה מעשה. ועדיף מהוחל הטורף וזריקת הקידושין. שהרי עכ"פ ודאי מעשה הוא לענין שנעשית א"א ועוד שהוא התחלה ממש לענין יבום ג"כ אף על פי שבודאי אין לו אחים איתרע חזקה לגבי היתר לשוק אחר מיתת הבעל":

רבינו מסביר א' שמעשה הקידושין: "נקרא ריעותא" וגם "נעשה בה מעשה", לענין שנעשית "אשת איש", (ב) הקידושין נחשבים "התחלה" לענין יבום. שהקידושין לפלוני מביאה ומכניסה, לענין חיוב יבום (שאם בעלה ימות תתחייב לייבם או לחלוץ). וא"כ בוודאי שזה מעשה הנחשב ריעותא של החזקה לגבי היתר לשוק, באם הבעל ימות,

"ומ"ש הבית אפרים דאם אין לו אחים מעיקרא לא איתרע חזקה כלל לענין זה כו' א"א להולמו דא"כ נימא נמי דאם היו הקדושין קרוב לו לא איתרע חזקה כלל לענין קדושין ג"כ וכ"ש הוא שהרי לא נעשה בה שום מעשה. וכיון דזריקת הקדושין חשיב התחלה לענין קדושין אף על פי שנשארו קרוב לו משום שהיה התחלה ואפשר היה שע"י זריקה זו תיעשה א"א ואף על פי שלא נגמרה ונשארה פנוי כמקדם עכ"ז מה שהי' באפשרי שתיעשה

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

על פי שלא יתחדש שום דבר מאחר שיש ספק שמא כבר יש אחים לבעלה כשניסת לו כו' והרי כתב מהרי"ט דכל חזקה היינו בדבר שמצוי לעמוד באותה חזקה כו' כנזכר לעיל:

אלא שקודם הנישואין היתה בחזקת היתר לשוק, רק על הזמן ההוא גרידא, אבל זה נתבטל כשנשאת, ולא היתה החזקה ההיא (קודם נישואין) מורה על איזה דבר לענין הזמן שלאחר מיתת בעלה, אפי' אם ננקוט שלא "יתחדשו" דבר חדש ו"נולד" חדש, כיון שכבר ישנו ספק דילמא יש לבעל אח בזמן הנישואין, והרי המהרי"ט ייסד לנו ענין החזקה: "דבר שמצוי לעמוד באותה חזקה", אבל חזקה של ההיתר להינשא לשוק, אינו "מצוי לעמוד" בחזקה ההיא.

המשך הצ"צ: "דכיון שנשאת עשוי להשתנות ולזקק ליבום ג"כ ע"י נישואין אלו ואף על גב דספיקא הוא התם נמי בצפרא רק ספיקא הוא. וי"ל שיומא דנשאת לגבי ימים שהיתה פנויה הוא כמו יומא דמישלם שית לגבי הימים שלפניו . . .":

מבסס עוד ועוד, את היסוד דעצם הנישואין גורם שיהא החזקה "עשוי להשתנות", ומדמה ל"יום דמישלם שית" שיום זה גורם שיהא עשוי להיות בוגרת.

המשך הצ"צ: "וגם כמו שנתבאר למעלה בשם מהרי"ק שרש ע"ב והא"ז שבתה"ד סי' ר"ז דחזקה הבאה מכח סברא אמיתית עדיפא טובא מחזקה דגופא אף אם היא חזקה שאינה עשויה להשתנות כנ"ל אלמא דמה שהסברא אמיתית נותנת כן עדיף טפי חזקה דגופא. א"כ בחזקה דגופא כשיש סברא אמיתית המורה שעכשיו אין מקום לחזקה זו משום דעכשיו עשויה הרבה להשתנות ודאי י"ל דסברא זו מבטלת החזקה וה"ל כמאן דליתא לגמרי. וכ"ש

ואפי' מדובר בענין שעכשיו אין יכולת לומר שיוולד לאביו בנים, כיון שהאב כבר מת. מ"מ מעשה הקידושין צריך להיחשב "ריעותא" לייבום, כיון שזה מעשה שיכול לחייבו בייבום (באם כבר היו לו עוד אחים). וא"כ א"א לומר "עליך הראיה שנעשה מעשה", כיון שיש כאן באמת "מעשה" ואין ההשתנות והנולד "בידוי".

"ועוד שא"א לומר שנעמידנה על חזקתה שהיה לה קודם הנישואין שהרי לא היתה מוחזקת קודם הנישואין לשתיה' בחזקת היתר לשוק לאחר מיתת בעלה ול"ד כלל לצרת ערוה שמוחזקת שתהיה בהיתר לשוק כשימות בעלה אם לא יהיה שינוי בהערוה. אבל זו איזו חזקה הי' לה מקודם הנישואין לשתיה' בהיתר לשוק אחר הנישואין אחר מיתת בעלה מאחר שיש להסתפק שמא יש לו אחים. א"כ מעיקרא בספק נכנסה":

בכלל א"א לומר שנעמיד על חזקה שהיתה לפנויה קודם הנישואין, שהרי אין "מוחזק" ש"באם" תהיה הפנויה ניסת, תהיה נפקעת מהייבום. שהרי אם לא יהיו בנים לבעל וימות, ויהיו לו אחים, תתחייב ביבום, וא"כ כשנכנסה לקידושין ונישואין, נכנסת מתחילה לספק שתתחייב לייבום. וא"כ אין כזה "חזקת פנויה שתהא מותרת לשוק". וא"כ לא שייך לומר שיש כאן חזקה כזאת, שבאם אומרים "עליך הראיה" ש"מבדים הנולד וההשתנות", שהרי לא היתה עומדת להיות מושללת מהייבום, אלא אדרבא היתה עומדת להיות בספק חייב בייבום.

המשך דברי הצ"צ: "רק שקודם הנישואין היתה בחזקת היתר לשוק על זמן ההוא שלא תנשא וחזקה זו ודאי נתבטלה כשנשאת אבל לא היה לה חזקה כלל על שתהיה בהיתר לשוק אחר מיתת בעלה אף

"לפעמים קרובות מתקלקל"

לחלק בין ספיקא דחרש שהספק שוה בכל המין. אבל ספק זה אף על פי שהוא בכל האישים מ"מ ודאי לא הכל שוים באמת שיש שאין לו אחים כלל ויש שיש לו אח אחד ויש שיש לו אחים יותר. ע' תוס' דבכורות (דף מ"א ב') ד"ה ואתי. וטומטום כו' אבל כו' כו'. מ"מ כיון דספק גדול וקבוע הוא י"ל לכ"ע לא מוקמינן אחזקה וחילוק זה בין ספק במילתא דקביעותא ושכיחא טובא ובין ספק הבא במקרה חילק אזור"ר נ"ע בתשו' המתחלת שייך ליי"ד סס"י ט"ו להעמיד תשו' הרא"ש שבב"י אה"ע סי' קנ"ו ובש"ע שם ס"ה אף לפ"ד או"ה כלל כ"ה גבי גבינות שבש"ך סי' ק"י בדיני ספק ספיקא סעי' י"ז י"ח. וז"ל משום דהתם ספק שמא החליף הוא מילתא דקביעותא ושכיחא טובא כו'. משא"כ כשאירע לפעמים איזה ספק בדרכן בדרך מקרה כו' :

עוד מייסד רבינו הצ"צ לחלק בין ספק הבא "בדרך מקרה" שבזה הולכים בדרך החזקה, ובין "ספק גדול וקבוע": לא מיבעי אם הספק הוא ב"כל המין" וכמו בחרשים (אם יש לו דעת או לא) שהוא ספק בכל מין החרשים, (שלכן מיושב שכקידש אין מכריעים את הספק בחזקת פנויה, כיון שבספק "בכל המין" אין הולכים אחר החזקה). אלא אפי' כשמדובר בספק שאינו "בכל המין", וכמו ספק על איש מסוים אם יש לו אח (לענין יבום), שבזה הדבר משתנה, שיש כאלה שאין להם אח כלל, ויש כאלה שיש רק אח א', ויש כאלה שיש להם הרבה אחים, מ"מ כיון שזה "ספק קבוע וגדול" ו"שכיח טובא" אין הולכים בדרך החזקה.

גדון ע"פ כהנ"ל על ההשלכות לחזקה בצוה"פ שנשברה כמה פעמים

ו"מתקלקל פעמים קרובות" והחשש שמא

בנד"ז דהוי חזקת פנויה דבלאה"נ גריעא טפי מחזקת הגוף ... ובשט"מ שם הוסיפו דחזקת פנויה לא חשיבא כלל אפילו שלא כנגד חזקת הגוף כיון דעומדת לינשא כו' ואף שכתב שם כשהספק על הכתובה כו' כך י"ל בנ"ד כיון שכבר נתקדשה בודאי והספק לגבי אחין כו' א"כ בחזקת פנויה דגריעא טובא ויש סברא אמיתית מדרך העולם שהיום נשתנית חזקה זו ודאי דבטלה החזקה לגמרי :

עוד דן בזה מחמת סברת המהרי"ק, שחזקה מכח "סברא אמיתית" נותנת לומר במקרה מסויים, עדיפה מחזקה דחזקת הגוף ! ולכן כשיש "סברא אמיתית" המורה שעכשיו אין מקום לחזקה דמעיקרא, כיון שעכשיו "עשויה הרבה להשתנות בוודאות", הרי"ז מבטל את החזקה דמעיקרא הקודמת "וכמאן דליתא" ! ובפרט כשמדובר שהחזקה שע"י הסברא מתמודדת עם חזקת פנויה הרי בודאי שחזקת פנוי' (שגרע הרבה משאר חזקות) בטילה לגמרי.

ספק הבא בקביעות ושכיחא טובא

עדיף משאר ספיקות ואין הולכים בזה אחר החזקות

קח. עוד כתב הצ"צ שם : "...ולפע"ד יש לתרץ בטוב יותר דשאני ספיקא דחרש שהוא ספק במין ואין הספק בחרש זה לבד כ"א הספק הוא בכל החרשים ובספק כזה לא שייך לומר אוקמא אחזקה לכ"ע דמפני חזקתה של זו לא ישתנה המין וגם ה"ל כאילו קדם הספק להחזקה שהרי הספק הוא בכל החרשים שמימות עולם. וא"כ בספק דנ"ד ג"כ שאין הספק על איש זה יותר מעל כל האישים הבאים ממרחק שיש להסתפק בהם אם יש להם אחים או לא י"ל דלא מוקמינן אחזקה לכ"ע. ואף שיש

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

יפול או נפל בשבת עצמו

חזקה במאוד

קט. הנה כללות דבריו ופרטיו, הוא שיסוד החזקה דמעיכרא, ענינו "דאין לנו לבדות הנולד וההשתנות". וכדי שייחשב לחזקה, בעי שיהא "מצוי לעמוד באותה חזקה", ולכן כשיש "ריעותא" בעצם החזקה, בוודאי ש"יש לספק .. אמכאן ואילך" לכו"ע (אפי' אלו הסוברים דבנוגע למפרע יש לילך בתר חזקה דמעיכרא). וא"כ כשרואים צוה"פ, שהוחזקה להשתבר כמה פעמים, (למרות שכבר תוקנה כמה פעמים), ה"ריעותא" בגוף החזקה בוודאי מועילה להוות ספק בעצם החזקה של קיום צוה"פ, שלא לסמוך עליה "מכאן ולהבא", וממילא לחשוש (שאפי' אם כבר תיקנו צוה"פ את צוה"פ, מ"מ, אין בכח זה להוות "חזקה" שלא לבדות את ההשתנות, כיון שעצם קלקול צוה"פ, המהווה ריעותא בעצם החזקה, מהווה סיבה לחשוש, שגם כשיש צוה"פ שהיא קיימת וחזקה, יתכן שתתקלקל ולכן יש לחשוש) שבבוא יום השבת שמא כבר נשברה צוה"פ, או שתשבר באמצע השבת. ולכן אין לטלטל על סמך החזקה דמעיכרא.

לנו לבדות השינוי והנולד", כיון שכאן יש שילוב חזקה מסוג ג' וסוג א', בענין שמצד "הסברא האמיתית" מסתבר יותר שאכן יש לבדות ההשתנות והנולד, ממה שנאמר ש"אין לבדות ההשתנות", כיון שפעמים רבות וקרובות מתקלקלת! ולכן בוודאי אין לסמוך על חזקה מסוג הב' בענין זה, אלא אדרבא יש לנו לומר שאין סומכים ע"ז כיון שאין זה בבחינת "לבדות" ההשתנות, אלא שיש סברא על ההשתנות.

בנוסף על זה ובהמשך לזה: הנה דבריו בנוגע לשקו"ט בענין ד"חזקה העשויה להשתנות" נוגע לנידון זה, וכפי דברי הצ"צ, שאף לדעת הסוברים ד"חזקה העשויה להשתנות" הוי חזקה כשעדיין לא נשתנה. מ"מ, כשידוע שנשתנה, לכמה דיעות מספקינן גם אלמפרע. ובמיוחד בדברים ש"בוודאי" משתנה (כמו קטן שהולך וגדל), לא הוי חזקה. ולכן, בענין דידן ניתוסף הסברא: שכיון שצוה"פ עשוי להשתנות, ומשתנה בפועל, הרי ניתוספו השיטות שאין להחזיק בחזקה דמעיכרא, ואפי' אלמפרע. ולכן התוספו דברים אלו לחשוש אצוה"פ שנתקלקלה, אפי' לחשוש אלמפרע, וכ"ש כנ"ל לענין מכאן ולהבא. דלכו"ע אנו חוששים לצד השינוי.

בנוסף ובהמשך לזה דן רבינו בג' סוגי החזקה: א) שהיא חזקה כזו שע"פ "סברא" אינו משתנית, ב) אכן אין סברא "שלא ישתנה", אבל "אין לנו לבדות השינוי והנולד", ג) חזקה בנידון ש"עשוי להשתנות".

ומובן שהחזקה מסוג הא' עדיפה מהחזקה מסוג הב', כיון שבזה הוי הסברא ש"אין לבדות השינוי" חזק ובתוקף יותר. וא"כ גם מצד זה, ניתוסף הבנה שאין להחשיב את צוה"פ המתקלקלת בפעמים קרובות, מצד ה"חזקה" דמעיכרא, ש"אין

ולפי הנ"ל מתבאר ומוכנת היטב שיטת רבינו יונה (שרבינו נראה דוגל בשיטתו, וכן כתב לבאר בסוגיא קידושין עט, א, וכתב שכן פסק השו"ע באהע"ז בסוגיא שם), שכשיש ריעותא אין אומרים לסמוך אחזקה דמעיכרא, מפאת ד"אין לבדות ההשתנות והנולד" אלא אדרבא, כיון שנשתנית מכמו שהיתה קודם, אע"פ שלא נגמר השינוי, מ"מ, מספיק התחלת השינוי כדי שנאמר שאין לומר: "עליך הראיה" שנשתנה ונעשה מעשה. ובאמת בענין זה, ננקוט ש"מכאן ולהבא" בוודאי אין לסמוך אחזקה דמעיכרא.

"לפעמים קרובות מתקלקל"

החששות ש"החזקה צוה"פ להתקלקל" שע"ז העלינו טענה): שמה שמוחק ריעותא בצוה"פ א' של כללות התיקון, אינו מחשיב ריעותא בשאר חלקי התיקון, שהרי ריעותא בא "מעלמא", ואין ריעותא בא' מורה ששאר חלקי התיקונים רעועים,

ע"ז נאמר: שכל הנ"ל הוא רק באם הטענה היא שחל "החזק" של קלקול על חפצא מסוים, דלכן אפשר שהטוען יטען שכל צורת הפתח יימדד בנפרד מהשאר (ובזה אולי היה מקום לטעון שלאחרי שעשו תיקון לצוה"פ ההיא הוסר ממנו החפצא "צוה"פ המקולקל"),

אבל כשהטענה היא: שאין להעמיד אחזקה דמעיקרא, (והיינו לטעון: "אין לך לבדות ההשתנות והנולד") כשאכן יש "ריעותא" וכבר התחיל "ההשתנות" ו"הנולד", ובזה אין לחזקה דמעיקרא כח ותוקף. הרי מצד דבר זה נראה, שאין תיקון חלק של צוה"פ מועיל שלא נוכל "לבדות הנולד וההשתנות". שהרי אנו רואים שלמרות שהיה מתוקן לפני"ז, אעפ"כ גרמו שינוי האקלים או מעשי בנ"א, ההשתנות והנולד. וא"כ מה נשתנה עכשיו שתיקנו חלקים מסוימים מצוה"פ, שלא נאמר שגם עכשיו עדיין ניתן לערער על אפשרות של "ההשתנות והנולד", ושאפשר שצוה"פ נתקלקלה. ובפרט ובמיוחד שאכן נתקלקלה "פעמים קרובות" מפאת כמה וכמה סיבות.

וכמו"כ: אין לומר בזה שאין לצרף מה שקרה בחלקים נפרדים, בכדי לעשות ריעותא על כללות העירוב כולה. כיון שמפאת הטענה שכשיש "ריעותא" בצוה"פ יש "לבדות ההשתנות והנולד", הרי לענין זה, יש להסתכל על כל צוה"פ באופן כללי, ומה שהיא פועלת וגורמת להיות תיקון טלטול והיתר בכל העיר כולה, ולכן כשיש קלקול במק"א הרי זה פועל

וא"כ נלמד מזה לענין צוה"פ שמתקלקלת פעמים קרובות: דבוודאי יש "ריעותא" בחזקה דמעיקרא, ובאמת הריעותא מהסוג חמור יותר, שאין זה רק "התחלה" של "ההשתנות" אלא שינוי ההפוך מעצם ענין החזקה. שהחזקה שהיא מתקיימת וישנה, הורעה בענין שיש להחזיק שאין היא קיימת, להחשיב שנמצאת בבניינה.

ואם נקיט הצ"צ, שאפי' בפעולה של נישואין, היא עצמה ה"התחלה" של הריעותא, בהשתנות של "חזקת פנויה" (שאו היתה מותרת לשוק, ופטורה מיכוס, ומשעת הנישואין הרי זה "ההתחלה" של שינוי שיוכל לגרום לייכוס, אע"פ שבעלה לא מת ולא התחיל למות, ואולי לא יהיו שאר התנאים שיחייבו יכוס, ומ"מ, נחשב שעצם הנישואין נחשבים "ריעותא" בחזקת מותר לשוק), א"כ כ"ש וק"ו, שהקלקול של צוה"פ נחשבת ל"ריעותא" בעצם יסוד ומהות החזקה של צוה"פ ואין להתחשב עמה.

וניתוסף לבסוף עוד סברא: שבספק שהוא ספק כללי על כל המין, או ש"קבוע" ושכיחא טובא, גם בזה אין הולכין בתר "חזקה דמעיקרא". שלכן ניתוסף מה שכשצוה"פ מתקלקלת פעמים קרובות, וכן הוא בכמה וכמה מיני צוה"פ הנמצאים ונקבעים לעיירות, אזי ניתוסף סברא שאין לילך בתר חזק דמעיקרא בענין זה.

ואף אם יטעון הטוען: שכל הנ"ל, בזמן שקרה קלקול לצוה"פ, אבל עדיין לא תוקן. אבל אחרי שכבר תוקן הקלקול, אז נטעון, שחזור חזקה קמייתא ומעיקרא ליסודה ושרשה כבתחילה, ואין לומר בזה את כל הסברות דלעיל.

או שיטען הטוען (כמו שטענו לענין

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

חוששין ולכן אכן חכמים

תיקנו לפרוש ולבדוק בזמני הווסת היכן שיש
חשש ש"אורח בזמנו בא"

למרות שיש לה עד עתה חזקה טהרה

קי. הנה אף שניתן להעיר ולשאול על
כל הנ"ל מהלכה ברורה ופסוקה: שאשה
שנמצאת בחזקת טהרה, אכן יש לה דין
של "חזקה" וסומכים על חזקתה, וכפי
שפסק הרמב"ם הל' איסורי ביאה פרק ד
הלכה ט: "כל הנשים שיש להן וסת בחזקת
טהרה לבעליהן עד שתאמר לו טמאה אני",
למרות שהיא בוודאי "עשויה להשתנות".

אמנם ע"פ פשוטו ניתן לומר, לפי
מה שביאר הצ"צ בדעת הט"ז, שסברתו
שחזקה דהשתא מטילה ריעותא בחזקת
חיים דמעיקרא, הוא דוקא משום שנשתנה
בפנינו, אבל אם לא נשתנה בפנינו הולכים
בתר החזקה דמעיקרא, אע"פ שעשוי
להשתנות.

אבל לכאור' עדיין יש לבעל דין לטעון:
מדוע אנו מחזקים אותה בתר חזקת הטהרה,
והרי גם לפני זה, היה לה חזקת טהרה, במה
שהיתה מסולקת מדמים באותם הימים,
ואעפ"כ "נשתנה" וראתה אח"ז. ואין אנו
אומרים דכיון שראתה, אחרי שנסתלק
הדמים, לכן אין "חזקת טהרה" אח"כ, כיון
שהחזק שחזקה זו מתקלקלת (ואכן נשתנה
בפועל) בראיה, אחרי שהיה לה אז חזקת
טהרה, אלא אומרים שאעפ"כ חל על זה דיני
"חזקת טהרה"?

או יש לומר בנוסח אחר: שכבר ראתה
בפועל, בראיה הקודמת, אחרי שהיה לה
אז "חזקת טהרה". דלכאור' לדברינו לעיל,
יש כאן "ריעותא" לחזקת טהרה, לפי שכבר
ראתה, ו"מכאן ולהבא" לא נוכל לסמוך
אחזקה דמעיקרא?

בכשרות והיתר הטלטול בכל המקום כולו.
ולכן אין להחזיק בזה את החזקה דמעיקרא,
ואדרבא יש לערער עליה ולחשוש, ואין
בזה משום "לבדות" "הנולד וההשתנות".

ויש להוסיף בכ"ז הדגשה בנקודה
מסוימת שהפרמ"ג נתעכב עליה בשושנת
העמקים (כלל י"ב ח"ד). והוא שהר"ן
בתשובותיו חשש לחזקה המשתנית, ובדין
מקוה ש"החזקו להיות מימיו מתחסרים
פחות ממ' סאה", הצריך את הטובל שם,
לחזור ולטבול, אע"פ שקודם ולאחרי
הטבילה היו המים מוחזקים להיות שם
מ' סאה! ואעפ"כ כיון שעשוי להשתנות,
ומצוי להשתנות, אין הולכים בתר חזקת
אלו (לא דמעיקרא ולא דהשתא). וא"כ גם
בצוה"פ דידן דפעמים קרובות מתקלקלת,
יש לנו לחשוש דילמא עכשיו היא
מקולקלת ושבורה, על אף שלפני זה היתה
תקינה, וגם תוקנה לאחר שראינו אותה
שבורה, מ"מ כיון ש"החזק" למתקלקלת,
ויש ריעותא בזה, אין לילך כלל בתר חזקת
אלו (אלא שכנ"ל בארוכה, אפשר שאין
להוכיח מהר"ן דאולי הוא כתב כן רק לענין
כשיש "חזקה הפכית" והיינו חזקת טומאה
של הטובל).

הסבר למה אין "ריעותא" לחזקת טהרה של
האשה

בזה שבעבר נשתנה ונפסק אותה חזקת

אין ללמוד מחזקת טהרה שיש בנידה בימי
טהרתה

שהרי אכן אצלה אין חשש שתראה באותם
הימים

ומה שהיא רואה אחר כך מתחיל זמן ועידן
חדש

ואכן כשיש עילה שתתחיל לראות מחדש אכן

"לפעמים קרובות מתקלקל"

ואין לחשוש שמא תראה.

ונביא ל' הרמב"ן (מס' נידה טו) ע"מ לשבר את האוזן וז"ל "אלא בזו שפי' ימי עונה לאשה שיש לה וסת אינו מחזור, שכיון שלא הגיע עת וסתה היאך נחוש לעונה והלא כל שיש לה וסת קבוע דמיה מסולקין ממנה עד זמן וסתה",

אלא שדברים אלו ונוסח זה הוא כלפי מי שיש לה "וסת קבוע", דאנו אומרים דעד וסתה הוי בבחי' "מסולקת דמים", אלא שאינה בדרגא "מסולקת דמים" כמו ב"א ימי זיבה. (רעק"א משניות נידה פרק ד משנה ז): "וא"כ י"ל ד"א ימי זיבה מסולקת יותר מאשה שלא בשעת וסתה", אלא שכשיש לה וסת, והוא שלא בשעת וסתה, ישנו איזה ענין כמו ה"מסולקת דמים שלכן "דיה שעתה", "והא דבשעת וסתה דיה שעתה היינו כיון דעתה ראויה לראות לא חיישי' לראתה מקודם שלא בשעת וסתה כשעת סילוק דמי" – אבל גם מי שאין לה וסת, למרות שאינו דומה כלל למסולקת דמים, ואינו "דיה שעתה", ומטמאה מעת לעת, מ"מ, לענין הימים אלו שהיא בטוחה שאינו רואה בהם, הרי ימים אלו כמו מי שיש לה וסת קבוע, שאינו חושש לימים אלו, וא"צ בדיקה לכו"ע, כמ"ש בסי' קפ"ו ס"ג, והיינו משום שבימים אלו הוי כמו ימים של מסלול, שאין למה שראתה בשאר הימים (כשנמצאת בימי טומאה) שום השפעה על ימי טהרה אלו, שלכן יש לה "חזקת טהרה".

ולכן אין לומר בזה: שיש לבדות את השתנות מחמת שכבר חזקה זו עצמה שונתה בעבר, כיון שהנעשה עכשיו הוא דבר חדש וראיה חדשה עם ענייניה העצמיים. ואין לומר כשהיא מסולקת דמים באותו הזמן, יש לחשוש שעכשיו תראה, מפאת שכבר נעשה שינוי כזה בראייתה הקודמת. כיון

אמנם מ"מ הדברים ברורים, ולא קרב זה אל זה, וכרחוק מזרח ממערב. דלענין יסוד דברינו הוא, כפי שהסביר הצ"צ, הובא בארוכה לעיל, שכל ענין החזקה הוא ש"אין לבדות הנולד וההשתנות". אבל כשבאמת יש "ריעותא" ויש "נולד והשתנות", אין יכולים לומר "אין לבדות", ו"עליך הראיה", דאדרבא יש כאן "השתנות" בפועל, ולכן אין לסמוך אחזקה דמעיקרא.

אבל לענין נידה, פירוש הדבר הוא שכל תהליך ראייה והפסק ראייה, (ואח"כ עוד ראייה והפסק), הם תופעות נפרדות אחד מהשני: שיש מסלול, וזמן ועידן, שכל זמן שהיא רואה, זה זמן לעצמן, דבמסלול הזה, היא רואה למשך זמן, ואחר כך, היא פוסקת מלראות ממילא, והיא נשארת מסולקת דמים באותם הימים, וזהו "חזקת" דיני נידות, שיש זמן שעניינה להיות ימי ראית דמים, ובימים האלו זהו ה"מוחזקות" שבו, ש"רואה" או המוחזקות שהיא "טמאה" (עד שתטבול),

ולאידך, לאחר שפוסקת לראות, נכנס תקופה שבו היא פוסקת מלראות, וזהו המוחזקות והחזקה שלה בימים הללו, ולכן למרות שאכן תקופה הזו תסתיים ותשתנה, אבל כל זמן שלא הגיע התקופה החדשה, הרי היא "בחזקת טהרה", ובחזקת "שלא תראה" שזהו ענין זמן זה, ואין שייכות זמן ותקופה זו, עם תקופה האחרת היכן שמתחיל תקופה שאכן היא רואה (תופעה חדשה, באם לא תתעבר וכו'), ולכן בימים אלו, שהיא טהורה, יכולים לנהוג ב"חזקה" זו, שבמסלול זה, הרי הוא לעצמו, ואינו תלוי במקרים של ראייה הקודמת, וכפשוט.

וכפי שמובן מההלכה "כל אשה שיש לה וסת" אז יש לה חזקת טהרה, כיון שכ"ז שנמצאת לפני ימי הווסת, הרי"ז תקופה שאכן היא מסולקת דמים באותה תקופה,

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

אע"פ שאנו יודעים בבירור דאדם מועד ועלול למות, וכן"ל בדברי הצ"צ. מ"מ שונה החזקה העשויה להשתנות מחזקה שכבר שונתה, והרי עדיין החזקה דידן דזמן ותקופה של ראייה דידן, לא נשתנה (דמה שכבר ראתה בפעם הקודמת לאחר שפסקה מלראות, כבר עבד ובטל מהעולם, ועכשיו זה ראייה חדשה).

בקיצור: בנידה הוי ראייה והפסק הראיה חטיבה בפני עצמה, ואין א' מורה לנו על חברו (לולא אם יש ווסת כו', שאז זה מורה בכל ראייה בפ"ע, ומצד גדר ראייה שלה). כל הנ"ל דוקא לענין ימי ודיני נידות.

(וראה להלן הבאנו מהבית מאיר והסוגה בשושנים שמבארים להדיא לחלק בין ימי טהרה שאז ישנו חזקת הטהרה, וימי הווסת כו' שבוז אזיל חזקת הטהרה ואדרבא).

משא"כ בענייננו ובכל ריעותא בחזקה: שאין להם זמן ותקופה ועידן מיוחד בפ"ע, שישנו החזקה, וזמן ותקופה חדשה שאין לה את החזקה, או חזקה ומצב הפכי, אלא אין לו זמנים מיוחדים כלל, והשאלה היא: אם מציאות מסוימת יש לה קיום או תשתנה ותתקלקל, ולכן בזה אומרים:

שכשהדבר אינו משתנה יש לו חזקה, אבל כשהדבר "עשוי" ודרכו להשתנות, ומשתנה בפועל, אין זה משום שמדובר בחפצא אחר, ובעניינים שיש להם "תקופות" וזמנים קבועים נפרדים זמ"ז, (כמו ראיות הנידה שהם ראיות נפרדות), אלא זהו אותו החפצא, ומצב, ואין לו תקופה מיוחדת, שאז כאשר יש ריעותא אזי נתגלה שאין לו ה"חזקה דמעיקרא" כיון שיש ריעותא לדבר זה, ואכן הדבר "משתנה" באותו החפצא ובאותו הענין ממש.

שראיתיה הקודמת אין לה שייכות לעכשיו, והיא כבר עברה מן העולם. ואין לומר שאותו דבר שגרים ראייתה בראיה הקודמת, הוא סיבה שתראה גם עכשיו, כיון שאין היא גורמת דבר דאדרבא, היא נסתלקה לגמרי.

בקצור ובסגנון אחר: דכלפי ימי טהרתה, אין מה שהוחזקה לראות ולהפסיק ולחזור ולראות, מפסיק עצם החזקה דימי טהרה, דכן"ל במסגרתה ותקופתה, אין מה שראתה פעם הקודמת לאחר ימי טהרתה ג"פ, מבטל החזקת טהרה של אותה תקופה.

משא"כ כלפי ימי וסתה עצמה: שבוז אומרים דאדרבא, (לכל הפחות מדרבנן):

כיון שקבעה ווסת, דאז הרי זה מורה על הטבע שלה, באותן הזמנים עצמם שהיא רואה, דמסתמא ה"וסת" של הראיה היא "זמן" של ראייה, ואין שייכים לזמן שהיא מסולקת דמים מכל הראיות, ולכן יש לתלות שכן הוא בראיה הנוכחית עכשיו, שתהיה כפי שהתברר שה"אורח" יבוא בזמן הראיה הנוכחית "בזמנו" שקבעה בווסת בכל הזמנים. למרות שעד עכשיו היתה ב"חזקת טהרה" מ"מ, כן הוא ה"ווסת" והסדר שמתוך "חזקת טהרה" ה"אורח בזמנו בא".

אבל כשאין בפנינו ווסת ומסלול ידוע, או כשמדובר לפני יום הוסת, וכלפי ימי הטהרה עצמן, אין לנו לקבוע ולחשוש שהיום ועכשיו ייעשה השינוי, מחמת ש"חזקת הטהרה" שלה נתקלקל, בעצם הדבר שראתה לאחר שכבר היתה טהורה. ואע"פ שאנו יודעים בבירור שאכן תראה במסלול זו ממש, אע"פ שכבר היתה מסולקת דמים, מ"מ, כל שלא נשתנה עדיין, אין לנו לבדות ההשתנות והגולד. וכמו שאין לנו לחשוש "שמא מת" עכשיו,

"לפעמים קרובות מתקלקל"

לעולם לא תראה",

והיינו: שכל מה שנתב"ל שאפשר לומר שיש "חזקת טהרה", למרות שקרה כו"כ פעמים שכבר ראתה לאחר שהפסיקה בטהרה, וטהרה, הוא לענין שיכולה להעמיד ולקבוע "ימי טהרה" ולהחזיק גדר זה, שבימים ותקופות מסוימות, אכן מוחזקת בטהרה, (והרי זה בעצם ענין "הפסק טהרה" וספירת ז"נ, שתהא מושללת ומסולקת מזמן דמים וטומאה, ואדרבא נכנסה לתקופה וזמן אחר), ולכן יש כו"כ דינים שמוקמינן בחזקת טהרה זו, וכפי שהבאנו לעיל א' מדינים אלו, אבל עדיין יש לנו ללמוד מכל המחזורים ותקופות שעברו, שסו"ס הם יחזרו עוה"פ, ולכן חל ע"ז השאלה שאכן, בה בשעה שישנו "חזקת טהרה" בתוך המחזור ומסגרת של טהרה, בה בשעה ישנו דינים וחיוכים ואיסורים הנובעים מזה שיש חיוב לחשוש על חזרת המחזור בתקופה וזמן מסוים, ויסוד חיוב זה נובע מחמת שראינו שהדברים חוזרים ונשנים, וא"כ למה באמת לא נקבעה הלכה שלא לסמוך א"חזקת טהרה" בימי טהרה (לא מחמת הכח של מה שראתה לפני ימי טהרתה, ולא מחמת שראתה הרבה פעמים בעבר, אלא), מחמת שא"א להמשיך "חזקת כשרות" ו"חזקת טהרה" לעולם כשידוע שבוודאי תשתנה?

ע"ז תהיה התשובה: שעל הקושיא בנוסח האחרון, האט בעוואערנט דער צ"צ, וכתב רבינו הצ"צ בשו"ת אהע"ז (סי' ע') "...ומצאתי ישוב לדבריו מלשונו הטהור של כאאזמו"ר הגאון נ"ע בשולחנו הט' סי' ח' סי"ג וז"ל דאם לא יבדקם בשעת הברכה לא יבדקם לעולם ובודאי א"א להעמידם לעולם בחזקת כשרות כו' וא"כ לק"מ מנדה דהתם יש גבול דהיינו ל' יום לראייתה שהוא עונה כינוני' כדאי' בסי' קפ"ד סי"א ותדע דהיכא דשייך לומר א"כ לעולם לא

ולכן: כשמדברים אודות צוה"פ, אם יש לו "חזקה דמעיקרא" שנאמר דכמו שלא נתקלקל עד עתה, כן מסתמא לא יתקלקל מכאן והלאה: אזי באם כבר נעשית ריעותא בענין שנתבאר, שאכן צוה"פ ראויה להתקלקל, א"כ אין כאן "חזקה" לומר שיש לפרש ש"מסתמא" לא תתקלקל, כשאכן ראינו שבאותו החפצא (דבענינינו הוא הצוה"פ), הרי היא מתקלקלת. ואין לפרש בזה, שזה שנתקלקלה, הוא משום שמדובר ב"זמן" ו"תקופה" ו"חפצא" (צוה"פ) אחרת, שהרי ברור ופשוט שאין לצוה"פ "תקופות", שבהם דוקא מתקלקלת, ותקופות שבהם אין מתקלקלות, אלא אין היא מחולקת לתקופות, ולכן, כש"החזקה דמעיקרא" של צוה"פ הזאת, מתקלקלת הרי יש "ריעותא" לחזקה, וכנ"ל כל ההשלכות שבזה.

למה מחזיקים אשה בחזקת טהרה, והרי "א"א להחזיקה לעולם בח"ט"

ת"י הצ"צ משום שנתנו חכמים "גבול מול" יום לל' יום"

קיא. ואם ישאל השואל שאלה אחרת, בההלכה דנידה: הרי סו"ס היאך נמשך חזקה זו, בשעה שברור שבעוד זמן (באם אין סיבות אחרות, בוודאי) ישתנה מצבה, ותראה, והרי יש לחשוש בפועל "שמא תראה".

או שיש לשאול בנוסח אחר: הרי כפי היסוד שייסדנו מדברי אדמה"ז, הרי למרות שיש "חזקת כשרות" וחזקה דמעיקרא, שהדבר במצב מסוים, ומ"מ, כיון ש"עשוי" ו"דרכו" להשתנות, אזי אומרים "א"א להעמיד לעולם בחזקת כשרות", וא"כ היאך אפשר להחזיק האשה בחזקת טהרה, לעולם, כשבאמת "א"א שלא תראה לעולם", וכלשון כמה ראשונים: "וכי

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

שמה"ת אין צורך לחשוש משום שלדידן הרי גם לענין זה מעמידים אחזקת טהרה, אבל מדרבנן, חששו סו"ס שמהווסת והלאה ולענין דיני הווסת יש לחשוש להסתות, ואין לוקים אחזקת טהרה.

אבל אין להקשות ולומר: שלא נאמר שיהא לה "חזקת טהרה", כיון שסו"ס תחזור ותראה. מאחר ומה שתחזור ותראה, הוא ראייה ותקופה חדשה, שבבוא זמן זה הוא זמן של טומאה. אבל קודם זמן זה, הרי זה זמן שמושלל מענין הטומאה, שאכן אין היא רואה "במקרה" בימים אלו, ואם אכן ראתה, הרי זה משום שהתחילה עידן תקופה וזמן חדש. ולכן אין להחשיב מה שראתה כ"ריעותא" בחזקת הטהרה שלה, כיון שבאמת מה שראתה אינו "ריעותא" בחזקת טהרה שלה, אלא זה התחלה חדשה של "ימי נידה" חדשים.

האם מה"ת בנידה חולכים בתר חזקה
דמעיקרא גם כשהחזקת ג"פ

או שאין חוששים לווסת מה"ת מחמת דלא
ארגישה

-מדרבנן יש לחשוש לווסת למרות חזקה
קמייא

דיון ושקוט, בכ"ז לצוה"פ שהחזקת להתקלקל

עדיין צריכים לדון: האם גם לענין החשש
הנולד מ"החזקת ג"פ פעמים

אנו נוקטים אחר "חזקת טהרה" (דלא כמו
שהעלינו קודם)

דיון בסברא למ"ד ווסתות דרבנן למה אין
סובר וסתות דאורייתא

הדעות שסוברים שאכן הטעם משום שיש
חזקת טהרה

טמא טמאווה באמת כמ"ש בב"י סי'
קפ"ז בשם סה"ת...",

ואכן כשמגיע הזמן שיש חשש לראות, וכפי שקבעו חכמים זמני הווסת, ואפי' למי שאין לה ווסת, קבעו מל' ל' יום, (שחכמים קבעו "זמן" של "ווסת" לכ"א שאין לה ווסת אחר, לומר ש"אורח בזמנו בא"), א"כ באמת אנו חוששים בבוא הזמנים ששייך לומר שיש לחשוש בהם. וכמו"כ מובן לפי נוסח הא' שאכן חכמים חייבו לבדוק כשיש סבירות שאכן ישתנה המצב הנוכחי. והיינו שבאמת אנו חוששים למה ש"א"א להעמיד בחזקת כשרות לעולם", אלא דלענין זה הדבר ככל ענין עניינו: (בציצית תיקנו לבדוק בכל יום, כיון שאין "גבול" אחר" אבל) לענין נידה, כיון שחז"ל תיקנו עו"ב מל' ל' יום, הרי גבול "שלא יעמיד ח"כ לעולם" לכן אין לנו לחשוש יותר.

והיינו שאכן יש דינים וקביעות חז"ל של וסתות, אלא שהשאלה היא האם ווסת דאורייתא או דרבנן. ולענין זה, הרי לכה"פ הווסתות הם חיובים ודינים מדרבנן (וכן פסקינן), ומצד זה חל דינים לחשוש ליום הווסת או לעו"ב שמא ראתה, וצריך לבדוק (ולפרוש) וכו'. ואכמ"ל בפרטי דינים ועניינים אלו, אלא להעמיד, שלמרות שחז"ל קבעו שיש "חזקת טהרה", לאשה שהיתה נידה, לאחר שהפסיקה בטהרה וטבלה, (למרות שכבר הפסיקה בעבר וחזרה וראתה). מ"מ באותה מידה, עצם הדבר שסו"ס הדברים חוזרים ונשנים, מחייב שיקבעו זמן שבאותו זמן ש"האורח בזמנו בא" חלים עליה כו"כ דינים, ומהם פרישה, ומהם חיוב בדיקה וכו' כו'.

אלא שגם לענין לחשוש לזמנים של הווסת, הרי אנו (וכפי ההסבר של הח"ס הובא בהמשך, בטעם שאוקמי אחזקת טהרה, מה"ת, גם לענין הווסתות), פוסקים

"לפעמים קרובות מתקלקל"

עבר הזמן ולא בדקה: למ"ד וסתות דאור' טמאה, (אפי' אם בדקה לאחר זמן, ומצאה טהורה, מ"מ טמאה), ולמ"ד וסתות דרבנן אין חיוב מה"ת לבדוק, כשמגיע זמן הוסת – אלא ישנו חיוב רק מדרבנן (ולדעתם אם עבר הוסת ולא בדקה, ובדקה אח"כ טהורה).

כנ"ל יסוד ענין ה"ווסת" הוא, שיש חזקה של "אורח בזמנו בא". ובאם ראתה באותו וסת ג"פ הרי היא מוחזקת לראות באותו הוסת וזמן, ולכן היא מחויבת לבדוק אם ראתה או שלא.

והנה: בהסבר המ"ד שסובר דוסתות דרבנן (דלכאור' מדוע אין הוא אוחד שוסתות דאורייתא, והרי חזקה היא מן התורה (כנ"ל משור המועד)), מובא בדברי האחרונים טעמים שונים:

הנו"ב קמא (י"ד סי' נה) נוקט משום דנגד חזקת "אורח בזמנו בא", יש "חזקת טהרה" דהאשה. ולכן מה"ת אנו הולכים בתר חזקת הטהרה, ולכן לא בעי בדיקה. וחיידש שם: דלענין החיוב לפרוש (מחמת חשש החזקה "דאורח בזמנו בא") אכן יישאר ע"ז דין דאורייתא, שהרי בזה אינו "מרע" את חזקת הטהרה – שהרי אין כאן חזקה "שלא תראה" (אלא חזקה "שלא ראתה"). ומיוסד אחילוק הנמצא בגמ' גיטין (כח, א) "שמא מת לא אמרי", שמא ימות אמרי'.

ונמצא דלדעתו: גם לאחר שיש לנו חזקה דג"פ, מ"מ נשאר "חזקת טהרה" גם לענין ימי הוסת עצמם, לכל הפחות לענין דאורייתא.

אלא שגם לדעה זו צ"ל שזה מה"ת, אבל מדרבנן, הרי נפסקה ההלכה שמחויבת האשה לבדוק בשעת וסתה, למרות החזקת טהרה שלה. והיינו שמדרבנן יש לחשוש

והדעות שונות טעם אחר ולא צירפו "חזקת טהרה"

אבל סו"ס למולם "וסתות" לכל הפחות דרבנן ולא מתחשבים בזה עם "חזקת טהרה"

אבל אולי יש לחלק בין נידון דצוה"פ שנתקלקלה מנידון דוסתות אבל צ"ע אם נכון

קיב. הנה עדיין יש לדון: האם אכן יש לחשוש ל"הוחזק ג' פעמים" – שמכאן והלאה יחזור על עצמו, כאשר יש "חזקת טהרה". שאלה זו היא ענין מרכזי שנידון מכמה פניות וזוויות, וכעת נדון בו באופן ישיר:

התחלנו חלק מהדין, בזה שמשור המועד למדים: שכיון שהשור הוחזק לנגוח ג' פעמים, בזה יצא השור מחזקת תם לחזקת מועד (ב"ב כח, א), שזה מחייב את בעל השור לשלם נ"ש (ולא ח"נ). ואכן נראה מהגמ' (יבמות סד, ב) דמיון בין ענין הווסתות לענין שור המועד: שכשנקבעה ראייתה ג"פ יש לחשוש מכאן והלאה לכו"כ דינים, (כמו בקטלנית, ומתו אחיו מחמת מילה). ומדין זה נדון עכשיו לדין צוה"פ במקרה שנתקלקלה ג' פעמים, ובפרט כשנתקלקלה יותר פעמים כו'.

והשאלה היא: האם יש לחשוש בענינים אלו גם כשיש "חזקת דמעיקרא", "חזקת כשרות", בצד ההפוך מהמוחזקות. ואכן יש מקום באמת לדון בפרטות יותר בכ"ז. אמנם כעת אנו נידון ביוצא מההלכה של ווסתות:

דהנה בענין חזקת וסתות, נחלקו התנאים והאמוראים האם "וסתות דאורייתא" או "וסתות דרבנן". ומופיעה מחלוקת זו בכמה מקומות, ולדוגמא במס' נידה (טו, א, טז, א), נחלקו שכשמגיע זמן הווסת צריכה האשה לבדוק עצמה, ואם

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

ע"פ דיני ה"מוחזקות", כמו בשור המועד.
ויש לציין שע"ד מה שהנב"י צידד לחלק בין חיוב בדיקה וחיוב פרישה – שהדין שוטות דרבנן הוא רק לענין בדיקה ולא לחיוב פרישה כנ"ל, עד"ז נקיט רבינו הצ"צ בדעת א' הראשונים (סה"ת), במק"א (בשור"ת יור"ד סי' קי"ז) (אבל ראה מש"כ ביור"ד סי' ח' בדעתו באור"א)): "בזה י"ל דלא פליג סה"ת על התוספות שפסקו כמ"ד וסתות דרבנן ומ"מ פרישה סמוך לוסתה ס"ל דהוא מן התורה שהרי התוס' עצמן כ"כ ס"פ הבא על יבמתו", אלא ששם נתן הסבר אחר בשיטה זו:

ובקושיא זו (למה למ"ד וסתות דרבנן אין אוסרים משום ש"הוחזקה" לראות ג"פ כשור המועד), מצינו שכמה אחרונים נתנו ביאורים אחרים: ולדוגמא (וע"ד הביאור של הצ"צ לדעת סה"ת) שכיון ש"לא ארגשה" הרי"ז נגד ה"הוחזקה" לראות. והיינו שאין החזקה ד"אורח בזמנו בא"ח חזק כ"כ בשעה שיש ראייה הפכית מזה שלא הרגישה. ונראה לכאור', שלדעתם, הרי מזה דלא נקטו כדברי הנב"י נראה דלא סברי כמותו, ובימי וסת באמת אין כ"כ "חזקת טהרה" שלא נצטרך לחשוש מחמת ה"הוחזקה ג"פ".

ואכן יש אחרונים שהקשו על סברת הנב"י: (א) גם אם נניח שיש "חזקת טהרה", אמנם כיון שיש לנו ג"כ "הוחזק" ד"אורח בזמנו בא", הוי ליה להיות כ"חזקה נגד חזקה". וא"כ לכאור' הוי "ספק דאורייתא" והו"ל להחמיר?

(ב) בעצם סברת הנב"י הקשו כמה: שלמרות שיש "חזקת טהרה", הרי"ז רק עד שהגיע זמן ה"וסת". שכשבא הזמן ד"אורח בזמנו בא", הרי הוא דוחה את חזקת הטהרה לגמרי, ובבא עת האורח פסק ח"ט לגמרי. דהא בשעה שהיה לה חזקת טהרה והוחזקה בטהרה, הוחזקה אז ג"כ שבשעה שיגיע זמן הוסת, בודאי תראה ותפסוק חזקת טהרה. וא"כ מעולם לא הוחזקה בחזקת טהרה רק עד הוסת, באם נאמר דחזקת אורח בזמנו בא מה"ת... "ואדרבא הוחזקה מעיקרא שבבוא זמן הוסת תראה. ואי"ז חזקה נגד חזקה רק אורח בזמנו בא לחוד,

"והטעם דודאי לכתחלה חיישינן מדאורייתא שמא תראה דהא הוחזקה כן ג"פ וה"ל כחזקת שור המועד ושא"ד דהוי דאורייתא ומיהו כשהגיע וסתה ולא הרגישה בדם אף על פי שלא בדקה א"ע לא חיישינן כלל מדאורייתא שמא ראתה ולא אדעתה ואין חיוב בדיקה זו כלל מדאורייתא וזהו וסתות דרבנן דחיוב הבדיקה בשעת וסתה זהו מדרבנן, דמדאורייתא אין חיוב לבדוק אלא כל שלא הרגישה בדם מסתמא לא ראתה. אבל מ"מ פרישה סמוך לוסתה הוי דאורייתא דחיישינן מדאורייתא שמא תראה ותרגיש כו'".

שמפרש בדעת סה"ת, שהסיבה שהוא אינו חושש שכבר ראתה, משום שלא הרגישה (שאם ראתה היתה מרגשת). אבל לענין להבא יש לחשוש מה"ת, ד"הוחזקה ג"פ" וה"ל כחזקת שור המועד.

ונמצא שלדעתו בדעת סה"ת, אין כאן "חזקת כשרות", שיבטל שלא נלך בתר "מוחזקות ג' פעמים" ואפי' מדאור', והוא דלא כהנ"ב.

אמנם טעם זה הוא פי' שם בדעת הסה"ת, אמנם לדעת הפוסקים שסוברים

"לפעמים קרובות מתקלקל"

או שמא נאמר שאין לחשוש בזה מה"ת: שבאמת גם בווסתות הטעם שאין חוששים בזה מה"ת, הוא משום שיש לה "חזקת טהרה" וא"כ גם כאן לא נחשוש מה"ת, משום שיש לצוה"פ חזקת כשרות. אמנם עדיין גם לפי צד זה, יש מקום לומר שמחויבים לחשוש מדרבנן, כמו ב"וסתות" שחששו לזה אע"פ (שלדעתם) יש בזה חזקת טהרה.

או דילמא נאמר שאין נידו"ד שייך כלל לווסת: שבוסת – הוי ענין החשש מחמת מוחזקות ברורה לאשה זו בזמן זה, שהרי "אורח בזמנו בא", משא"כ בענינינו אין חשש על מקום וזמן מסוים, אלא שהוחזק שקורה ומצוי מקרים שצוה"פ מתקלקל, ואין לנו סיבה מיוחדת לומר על מקום מיוחד ובזמן מיוחד שיתקלקל, דילמא אין חיוב לחשוש אפי' מדרבנן, כיון שיש כאן "חזקת כשרות" בזה שהקלקול תוקן והוכשר כהלכתו.

או דילמא נאמר להיפך שכאן יש להחמיר: שלמרות שבאשה מסוימת צריך שיהיה החשש מצד זמן מסוים שמסתבר שיגיע, מ"מ כשהחשש הוא על מקום כללי שקורה שם הקלקול ופוסלים את צוה"פ, אין צורך שיהא לנו סיבה פרטית מסוימת על מקום צוה"פ הזאת ברוח זה של העיר, אלא מספיק מה שבכללות העיר (היכא שהכשר צוה"פ תלוי בהיותה עומדת בלי קלקול בכל העיר), אנו "מוחזקים" שבכללות מצוי וקורה קלקולים הללו. ואע"פ שאין לנו "זמן" מסוים הגורם לנו החשש, א"צ ל"זמן" מסוים בזה. כיון שבכל עת ובכל שעה עלול להתרחש הקלקול, ומוחזק בכך.

ויש להוסיף עוד לפי מ"ש לעיל: שהא דבווסתות בעי שתהיה החשש על זמן מסוים, שאל"כ ישנו חזקה כזו, שלא רק "שאין לנו לבדות ההשתנות" אלא שהיא

וחזקת טהרה אינה סותרת לחזקה זו" (ל' סוגה בשושנים בפתיחתו אות ב'), וכמו"כ נקיט הבית מאיר בצלעות הבית (סוס"י י"ג) "דדוקא היכא שב' חזקות משמשות בזמן א' בגוף א' ... שפיר כתבו ... הוי ספק, משא"כ ב' חזקות המשמשות בזמנים שונים כמו חזקת טהרה וחזקת אורח בזמנו בא שא"א לשניהם לשמש כאחד, מיד בהגיע זמן הוסת קמה אזלא ובאת אידך", ומדמה למבואר בקידושין (עט, א) "אמרי אפי' ביומא דמשלים שית היא בחזקת שתביא ולא בחזקת נערה דמקודם" והיינו מפני שבאותו יום עשוי' להשתנות אזלא לכה"פ חזקת נערו.

ג) ויש להוסיף את קושיית הצ"צ על ההבנה כע"ז (ביו"ד סי' קי"ז): שלפי המהרי"ק חזקה של סברא עדיף מחזקה דמעיקרא: "ולפע"ד אם אמרינן מדאורייתא שמסתמא תראה בשעת וסתה. לא ה' החזקת טהרה מועיל להתיר כמ"ש מהרי"ק שורש ע"ב גבי חזקה דממונא דאינה כלום נגד חזקה הבאה מכח סברא וטעם כגון חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו כו' ע"ש. וה"נ אם מדאורייתא ה"ל וסתות חזקה שמסתמא תראה בשעת וסתה ולכן בעינן מדאורייתא פרישה סמוך לוסתה. א"כ היא חזקה הבאה מכח טעם וסברא ואין החזקת טהרה כלום כנגדה".

מכל הנ"ל נראה שיש לדון בנידו"ד: מצד אחד יש לומר, שכמו שבוסתות היה מקום לחוש לווסת מה"ת, אע"פ שלפנ"ז היה לה חזקת טהרה, ומ"מ אין אנו מחזיקים לה ח"ט כלל כשמגיע זמן הוסת, ובאמת היה צריך לאסור אפי' מה"ת, (אלא רק שמסיבה צדדית – דלא הרגישה, אין אוסרים מה"ת). א"כ יש מקום לומר שכאשר יש "הוחזק" בצוה"פ להתקלקל כו"כ פעמים, אכן יש לחשוש ושמא אפי' מה"ת, שמא יחזור לקלולו.

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

לאשה נשתטה הבעל דלפוסקים דמן התורה לא בעי' שיהי' שפוי בעת נתינה רק מדרבנן (כוונת מעלתו דעת הרמב"ם להב"ש סי' קכ"א סס"ק ג') אמאי ניחוש להכי מ"ש מנדה למ"ד וסתות דרבנן דהבאי' מן הדרך נשיהם להם בחזקת טהרה ולא חיישי' שנטמאו בנתיים אלו דבריו ותמוהים המה חזקא התם נמי משום אימר טבלה והוי ס"ס כמבואר בש"ס פ' כל היד ובש"ע י"ד סי' קפ"ד סעי' י"א וזה לא שייך הכא ותו התם חזקה דוסתות דרבנן ומן התורה אוקמי אחזקת טהרה ואף על גב דגוף איסור נדה דאורי' מ"מ מן התורה אין כאן ס' כלל דאוקמי בחזקת טהרה ומדרבנן הוא דאיכא משום וסת משא"כ חלים ושוטה דווסתות דילי' הוא דאורייתא כשור המועד שהוא חזקה דאורי' וא"כ אפי' האיסור הוא דרבנן מ"מ ה"ל קרוב לדאי דרבנן כיון שמן התורה מוחזק שחזור לשטיותו. והחילוק שבין וסת נדה לוסת שור המועד הוא מבואר דוסתו' של נשים עשוי להשתנות כל זמן שמזקינן וע"י שינוי עתים ואור ואפי' ע"י מאכלים ומשקים ע"כ אין וסתן מוחזק מן התורה אפי' בכמה פעמים משא"כ שור המועד וכל דדמי לי' ויעיי' מג"א סי' קי"ד סקי"ג:

והיינו דלכא' מוצאים ב' סוגי נידונים: (א) שור המועד: שחזור ומזיק ג' פעמים, ובזה חל "חזקה דאורייתא" עד שמוציאים ממון עי"ז, (ב) ווסתות דנידה: שבזה קיי"ל שזה רק דרבנן, ומה"ת אוקמי אחזקת טהרה.

ולדעתו הטעם שהם מתחלקים הוא: כי ה"ווסתות" משתנים, ע"י שינוי הזקנה, ע"י שינוי העתים, ע"י שינוי האור, ע"י שינוי המאכלים ומשקים, ולכן אין יכולים "להחזיק" הווסת מה"ת, אפי' כמה פעמים. וציין לדברי המג"א (סי' קי"ד סקי"ג) שכתב בהא "דדוקא ג' מתים בג' ימים

כעין שוללת ההשתנות, והיינו שבימי טהרה, ענינה, שאין לה נטייה לראות, והוי כאילו נאמר: שיש לה נטייה שלא לראות, (כאילו היינו אומרים שיש "חזקה שלא תראה", לא רק שאין חזקה שתראה), ולכן כדי שנחשוש במוחזקות צריך שיהא חשש על זמנים מסוימים ושווין, כווסתות, אבל בענינינו אין לנו את ה"חזקה" ההופכית "שלא תתקלקל" (ש"דוחה" הקלקול), אלא רק שאין לנו סיבה שתתקלקל. ובכדי לדחות חזקה כזו, מספיק מה ש"מוחזק" להתקלקל, אפי' כשאנו מוחזק ג' פעמים באותו הענין ובאותו המקום ובאותו הזמן, אלא שהתקלקל ג' פעמים, ובפרט אם זה יותר מג' פעמים, ובפרט אם זה מיעוט המצוי כו' בוודאי שיש לחשוש.

ויש להוסיף את הנ"ל: שווסתות גרוע מצוה"פ, בזה שבווסתות יש חזקה נגדית גם מצד זה ש"לא הרגישה" משא"כ בצוה"פ.

(וצ"ע עוד: באם ברוב שבתות השנה מצאו לאחר השבת שהיה מקולקל, האם נאמר בזה שהולכים לפי רוב השבתות, או שהולכים לפי רוב הימים, וכיון שלא מצאנו מקום לחשוש שהיתה צוה"פ מקולקלת ברוב הימים, אין לדון בזה מצד הרוב. ואכמ"ל בזה).

בדברי הח"ס בעתים חלים ועתים שוטה

והשלכתו לצוה"פ דידן לפי שיטתו

**לפי הסברות שמעלה ושקו"ט בדמיון ציור
דצוה"פ לשקו"ט שם**

קיג. בקשר להנ"ל יש להביא ולדון בדברי הח"ס בנוגע לעתים חלים ועתים שוטה וז"ל (חלק ד אבן העזר ב סימן מד): "עוד כ' מעלתו לשפוך סוללה אהב"ח ודעימי' החוששי' בעתים חלים שלא יעשה שליח הולכה דחיישי' שמא בשעת נתינת

"לפעמים קרובות מתקלקל"

ג"פ וכו' מעולם לא יכול לעשות שליח ונימא שמא עתה החזיר עליו חליו וכו' עכ"ל הנה המשל הזה לא הבנתי דהרי חולה יכול לעשות שליח אם הוא שפוי בדעתו אבל בגוף הדין ידע מעלתו כי כל עתים חלים עתים שוטה היינו שוטה כך בלי שום סבה. מתרפא בלי סבה, וחוזר ומשתטה בלי סבה. אבל אם על ידי סבה משתטה, אפי' סבה ידוע לו, ניחוש כמו וסת דקפיצו', דנימא אימר לא קפצה ולא ראתה. ואם השוטה הזה שאנו דנין עליו הוא בלי שום סבה, אין מקום למשל ונמשל שלו. אך אם אדם נשתגע והתרפא ע"י עסק רפוא' ואח"כ ע"י סבה אחרת נשתגע וחוזר ונתרפא ע"י רופא, וכן אפי' כמה פעמים, פשוט כשהוא חלים הרי הוא כחלים לכל דבריו ולא חיישי' לשום דבר. ואפי' שליח הולכה יכול לעשות, ומכ"ש שהיא תוכל לעשו' שליח קבלה ולשלחו בשני עדים למקום הבעל, ולא ניחוש לשום דבר. ואם ההוא גברא דעסקי ב' כך הוא, לחנם התלבטנו בו כי הדין פשוט וברור":

השואל שאל: האם נאמר שמי ש"יחלה ג"פ" יהיה מקרה שפוסלו מלהיות שליח?

וע"ז ענה הח"ס: אם מדובר שהמחלה ו"השטות" באה מפני סיבה, אז כאשר באה הסיבה נחשוש. ואם לא ראינו שהתרחשה הסיבה, לא נחשוש.

"עתים חלים ועתים שוטה": בגמ' מדובר ש"וסתו" אינו בסיבה הגורם לשטותו ורפואתו, אלא מעצמו נשתטה ומעצמו מתרפא! ולכן כשנעשה כמה פעמים מחויב לחשוש דילמא קרה או יקרה.

"עתים חלים ועתים שוטה": שמשתגע ואח"כ נותנים לו רפואות, ואח"כ משתטה עוה"פ ונותנים לו רפואות, לדעתו, אפי' קרה כן כמה פעמים, פשוט, שכשהוא

אבל ג' מתים ביום א' אין זה דבר ... וי"ל דש"ה דאמר' דבאותו יום תונבא הוא דנקט ליה וכן גבי דבר אמר' אותו היום האויר משונה". אבל בנוגע לשור המועד "וכל הדומה" אין משתנה ע"י שינוי הסיבות.

ומזה למד בענין "עתים חולי ועתים שוטה", דכיון שמה"ת "מוחזק שחוזר לשטותו". לכן אפי' כשמדובר בדין דרבנן, "הו"ל קרוב לודאי" שיחזור לשטותו. ולכן הרי"ז גובר על החזקה קמייתא, ויש חיוב לחשוש לזה.

לכאור' לפי דבריו יוצא: שיש לדון האם נכון לדמות צוה"פ שנשברה ותוקנה וחזרה ונשברה ותוקנה (לענין אם יש לו "חזקת כשרות), לשור המועד, כעיתים חלים ועתים שוטה. שכמו ששם "מוחזק שחוזר לשטותו" כמו"כ כאן "מוחזק שחוזר לפסלתו". וכל הסיבות שישנם לזה שנתקלקלה צוה"פ בפעמים הקודמות, ישנם גם עכשיו, למרות שהסיבות משתנות לענין שלפעמים יש סיבה כזאת ולפעמים ישנה סיבה אחרת. ומ"מ לעולם ישנם סיבות המספיקות לגרום קלקול לצוה"פ, ולכן היא מוחזקת להישבר, ואין לסמוך על חזקתה.

או דילמא שגם בזה יש לדמות לנידה, שתלוי בשינוי מקרים, הרוחות והשלג, הבניות, והתאונות, וגם בענין זה אין נודע לנו בבירור כמה סיבות יש המספיקות לקלקל את צוה"פ, ולכן דומה לנידה. אבל גם לפי מהלך זה, הרי "וסתות מדרבנן" אסורים, וא"כ גם בצוה"פ יש לחשוש לזה. אמנם ראה לקמן שלכאור' נראה שלדעתו אין לנו לחשוש בצוה"פ.

עוד המשיך הח"ס לדון עם השואל בתשובה שם: "מ"ש עוד וז"ל אנכי הדל לא אוכל לשער הך חזקה אטו מי שיחלה

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

למימר דאם לא בדקה ברגע הוסת שוב אפי' בדיקה לא מהני ואמאי לא נימא שמא ראתה לא חיישי' והר"ן בתשובה סי' ע"ג ומייתי לי' ב"י בי"ד סי' ר"א ויע"ש בש"ך ס"ק קל"ה ומשמע אפי' מדאורי' חיישי' שמא כבר נתחסר. ואמנם החילוק מבואר בין מקוה להא דכבר קדשה אביו דמקוה מיירי דאיכא חזקה דאורי' שדרכה להתחסר וחיישי' מן התורה שמא כבר נתחסרה משא"כ בקידושי קטנה אין כאן שום חזקה שיקדשה האב רק חששא בעלמא ע"כ שמא קדשה לא אמרינ' כלל ובוסתות אי חזקת וסת חזקה דאורי' היא הרי דומה למקוה ואי מדרבנן א"כ מן התורה דמי' לקידושי' ומדרבנן דמי' למקוה וכל זה ברור ואמנם בכל זאת אני אומר שדמיונם הנ"ל אינם בדומה ממש לשמא מת דהתם עוקר חזקת חי לגמרי שאם מת לא יחי' עוד לעולם נמצא עוקר חזקת חי לגמרי וזה לא אמרינ' ואפשר דהא דקדשה אבי' דומה לו דאם קדשה אבי' עוקר חזקת פנוי' לגמרי דאלמנות וגירושי' לא שכיחא משא"כ וסת שכך דרכה לראות ולחזור ולטהרתה ויעיי' תוס' ומהרש"א גיטין ב' ע"ב ד"ה ע"א וכו'. ולפ"ז בשמא נשתתית דאיכא תרוייהו דחזקתו דאורי' כשור המועד שדרכו להשתטות ועוד אינו עוקרי' חזקת חלימתו לגמרי כי אדרבא כך דרכו שוטה וחלים הא למה זה דומה למי שהניח אדם ישן נאמר לעולם הרי הוא בחזקת ישן וכבר הקיץ לא אמרי' בתמי' או בהיפך הלא כך דרכן של בני אדם ישן וניעור ישן וניעור וה"נ דכוותי' ותל"מ":

בניגוד לטענת השואל: שרצה לומר דאין חוששים כלל וכלל על העבר, וכמו "שמא מת לא אמרינ'" וגם "שמא קידשה אביה לא אמרינ'" (לאילו המדמים ל"שמא מת"), לכן רצה לומר "שמא נשתתה" כבר לא אמרי', ע"ז טען הח"ס לחלוק עליו

חלים הוא חלים לכל דבריו, ואין לחשוש כלל דילמא ישתתה.

לכאור' לפי דברים אלו: בצוה"פ דידן, שבסיבה מתקלקלת, ואח"כ מתקנים אותה, לכאור' כל זמן שלא ראינו שהסיבה מתחדשת, אין לנו לחשוש דילמא היא קרתה.

אבל באמת אינו דומה: שרק "ברפואת" המחלה, שהיא באה לתקן סיבת המחלה שנמצא מכבר, אז נאמר שאין לנו סיבה לחשוש, (ואפי' קרה כמה פעמים שהמחלה חזרה), כיון שלע"ע אין בפנינו לחשוש שסיבת המחלה תחזור, (ולכאור' גם לדעתו: אם ברור לנו מתחילה, שהרפואה מוגבלת לזמן, לכאור' לאחר הזמן יש לנו לחשוש). אבל במקרה דידן, התיקון שנעשה, אינו לסיבת הקלקול, שהרי אינה בנמצא בשעת התיקון, אלא התיקון הוא לעצם הצוה"פ, אבל אין לתיקון זה כח לעמוד נגד רוח סערה, או שלג, או תאונה, או בניה שייעשה בעתיד, והרי הם הוחזקו ומצויי ושכיח ורגיל שיבואו, ומי יימר שגם בזה אמר הח"ס שפשוט שאין לחשוש. רצ"ע.

נעתיק חלק מהמשך דבריו ונדון לצוה"פ שנתקלקל:

"ומ"ש מעלתו... שמא נשתתה לא חיישי' דבר זה צריך לפנים דהנה בש"ס פ' כל הגט אמרינן שמא מת לא חיישינן אפי' מדרבנן לא נחושו וכן בתוס' קידושי' מ"ה ע"ב פלוגתת ר"מ מיוני עם ר"ת מבואר דשמא כבר נתקדשה לא אמרינן אפי' חששא דרבנן ליכא ואמנם הגאון נב"י יצא לדון בדבר חדש ... אבל מדרבנן מיהו חיישי' ואסור לבוא עליה בלא בדיקה אא"כ איכא ס"ס אימר טבלה כנ"ל. נמצא גם לדבריו איכא עכ"פ וסתות דרבנן... מ"מ עדיין תקשי למ"ד וסתות דאורי' מאי איכא

"לפעמים קרובות מתקלקל"

וחילק:

ועתים שוטה, הרי ישנם ב' העניינים. שלכן יש סברא שנחשוש שנשתטה: א) "דרכו" (להשתטות ב) אין עוקר חזקה הקודמת, כיון שיחזור להחלים! (וע"ד שלא יאמר האומר: שמי שהיה בחזקת "ישן" שאם נאמר דילמא נתעורר, "עוקרים" חזקת ישן לגמרי, שהרי יחזור אח"כ לישן, וכן להיפך).

והנה נידון לענין צוה"פ שנתקלקל כמ"פ: חילוק א': שייך בזה ש"דרכו" להתקלקל שנחשוש לזה, חילוק הב': כשאומרים שנתקלקלה אין "עוקרים" לגמרי מציאות צוה"פ, אלא שבמקום מסוים נתקלקל לענין שפוסל את כל צוה"פ מבחינה הלכתית אבל אין עוקרים מציאותו, וגם שלאחרי שיתקנו מקום הקלוקל, הרי שאר צוה"פ תחזור לפעול גם מבחינה הלכתית.

דברי החזו"א בשולי תשובת הדוכב משרים

קיד. נוסף (על מה שכבר הבאנו לעיל מדובב משרים עצמו שהעלה סברות שלא לסמוך על חזקות בנידו"ד, אלא שוהא נוקט באו"א), ונעתיק דבריו בשורות דלהלן בכדי להראות שבאם יש גדול בישראל שאכן הביע דעתו בענין הנ"ל, לומר שיש לפקפק בצוה"פ בעיירות גדולות, מחמת ש"פעמים קרובות מתקלקל", או שיש "תקלה איומה" מחשש ש"יפול בשבת", אין לפקפק שלא אמר כך, או לסלף את הנאמר, ולאוקים "באוקימתות" דחוקות שלא שערם אבותינו, מחמת הטענה שהרי בכל התורה הולכים אחרי ה"חזקות", ואפי' אם מקרה נקרה הרי עשה כפי הדין כו' כו', שהבהרות כאלו נובעים מבורות ועם ארצות בתושבע"פ. ואף שאין להטיל לעז ודופי בדוגלים בשיטה שאין חוששים לכל הנ"ל כדלעיל (ו"נהרא נהרא ופשיטה" וכו').

א) הרי רואים מדיני וסתות: שחוששים שמא כבר ראתה, ולכן חייבת לבדוק מה"ת, ולכל הפחות מדרבנן,

ב) הביא דברי הר"ן (שהובא להלכה ביור"ד): שמקוה שהוחזקו שמחסרין מימיו חוששין שנחסר, ולפי הש"ך חשש זה הוא מה"ת!

וחילק בין מקוה ובין קידושי האב: שבמקוה "דרכה להתחסר" וחוששים מה"ת. ובקידושי אב אין "דרכה" שהאב יקדשה, כדי שנסתפק בספק ממש, ואין זה אלא חששא בעלמא, ולכן לא אמרי'.

(כבר הבאנו לעיל כמ"פ, שכמה אחרונים, ובתוכם אדמה"ז והצ"צ חילקו בנידון דהר"ן דיש גם חזקת טומאה. אבל כמו"כ בנידון דהח"ס יש חזקת א"א. ואכמ"ל בזה).

לענין וסתות: המחלוקת הוא האם דומה ממש למקוה: למ"ד דאו' היא דומה, ולמ"ד דרבנן אינו דומה ממש, אלא מדרבנן דימוהו למקוה.

אלא שיש עוד חילוק וענין: במיתה אין חוששין, כיון שאם נחשוש לזה "עוקרים" לגמרי חזקה דמעיקרא, שלא יחזור עוה"פ חי (עד תחה"מ). ובענין זה יש לדמות קידושי האב למיתה, שאם קידשה הרי "עוקר" ממש חזקת פנויה, שהרי לא שכיח כ"כ שתתאלמן ותתגרש. ולכן לא חוששים. משא"כ בוסת, כיון שדרכה לראות ולהיטתר ולחזור לראות ולחזור להיטתר, כשחוששים שראתה אין עוקרים לגמרי חזקה הקודמת ולכן יש יותר סברא לחשוש לזה!

לאחרי זה טען: שלענין עתים חלים

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

(ב) אפי' בדברי הארז"ל יש מקום להסס
בכוונתו

הנה בנימוקי או"ח (סי' שצ"ד ס"א) כתב על דברי השו"ע שם: "ספק עירוב .. אם היה קיים ביה"ש ... מותר.. והוא שהיה לו חזקת כשרות, כגון שהניחו שם ואירע בו ספק". ובאות א' מביא את דברי שער הכוונות ובפ"ח: "והנה ראייתי למורי ז"ל שבשחרית יום שבת היה מוליך עמו הטלית והחומש לבהכ"נ, וגם היה מוליכו לבית הטבילה אשר מחוץ לעיר צפת ת"ו, אותה הנודעת, ולא היה מקפיד וחושש בענין העירוב שנעשה בשיתוף כל מבואות צפת ת"ו, או אשר נעשית לבית הטבילה, אם היו נעשין כהלכתן או לאו", עכ"ל.

ובהמשך כותב שפשוט דהכוונה בעירוב הוא, על "צוה"פ במקום הדרך", או הפרצה עשר אמות, כי אין לומר דקאי על ע"ח, שהרי הארז"ל היה עורך בעצמו לכל בני העיר בכל ער"ש, וא"כ היה ברור דנעשה כהלכתו. אלא ודאי הכוונה על צוה"פ אשר נעשית לבית הטבילה. ולכן: כיון שהיה ספק הוצאה בכרמלית דרבנן, וגם היה מוחזק בכשרות שיש שם צוה"פ לכן סמך ע"ז בלי בדיקה ובידור בכל פעם.

ומוסיף שם: "שגם י"ל אולי הלך השמש בכל ער"ש קודם לבדוק העירוב צוה"פ מהסמוך לער"ש הקודם".

אח"כ מוסיף עוד: דאפי' למ"ד (שיטת הרמב"ם ועוד) שא"צ ס"ר שיהיה רה"ר, ברחובות ושווקים הרחבות ט"ז אמה ואם נפרצו הדלתות (היינו צוה"פ) פרצות הוי "ספק רה"ר דאורייתא", ואעפ"כ "גדולה חזקה שהוחזק העירוב מער"ש גם אם נאמר שהוא ספק דאורייתא". ובהמשך שם כותב שמוכרח לומר שלא סמך על רוח הקודש שלא נתקללה צוה"פ, (שלא היה

(אלא שאעפ"כ יכולים לשאול שאלות כשאלות דלעיל, ועוד: לעורר ממה שלפי אדמה"ז בהל' ציצית א"א לסמוך על הנ"ל מצד אחר כדלעיל בארוכה, ומכל השקו"ט דלעיל כו') אמנם ודאי א"א להפוך הקערה על פיה ולומר: הרי ברור ש"שמועה זו אינו אמיתית", אף שהיא "מפורסמת", משום טענות בוקי סריקי דלעיל ("הרי הולכין אחר החזקות כו"), כיון שאדרבא ואדרבה, השיטה שאינו חושש לכל הנ"ל היא הצריכה ביאור כו', ולכן אנו מעתיקים השורות דלהלן מפוסק שנתקבל בתפוצות ישראל:

וז"ל: "הנידון, שלא נזדמן אף פעם א' כשבודקין את העירובין ביום ה' ועש"ק שימצאו שהצו"ה כולן קיימות, באופן שא"א להתיר בשבת שלא נבדק על סמך שבדקו לפני שבת העבר, והדבר ברור בלב שכבר אין מחיצות קיימות, וזה יותר מרוב תינוקות מטפחין, ואין הדבר ידוע אימתי מתקלקל, ובכל פעם שמוצאין מקולקל הספק אם נתקלקל אחר השבת או קודם השבת, דהסיבות שמתקלקלות בהן הן מצויות בכל יום ותיכף אחר התיקון, זהו הנידון".

והיינו שכיון שישנם "סיבות" הגורמים לקלקול "בכל יום" תיקף אחר התיקון, לכן אין לסמוך כלל על החזקות. ודין זה הוא יותר מ"רוב תינוקות מטפחים" שגם בו מועיל "רוב" זה לילך נגד חזקת טהרה, וא"כ גם כאן נראה לומר כן.

דברי הנימוקי אורח חיים ודיון בדבריו

קטו. א) ברור שכנ"ל באריכות "נהרא נהרא ופשטיה", שיש גדולי ישראל אחרים דלא סוברים כדברי הנימוקי או"ח

ומדברי רבינו הזקן על אתר נראה דלא כדבריו

"לפעמים קרובות מתקלקל"

ער"ש, אפשר שהכוונה, שהיה עורך על ידי שלוחים וכיוצא שהיו מוליכים לבהכ"נ, ואעפ"כ לא חקר בכל שבת כשהולך הטלית לבית הטבילה וכיוצא, האם נעשה כהלכתו אלא סמך על חזקת הכשרות שלה), ולא היתה מתקלקלת.

והנידון בדברי הנימוקי או"ח עצמו: שגם הוא העלה סברא שאפשר שסמך על מה שהשמש היה בודק את צוה"פ בכל ער"ש! שלכל הפחות א"א לסמוך בלי בדיקתו בער"ש, וזה מצטרף לנקודות הקודמות שבכלל לא היה כל כך מקום לחשש וקלקול בנידון ההוא! כו', באופן שא"א להוכיח לגמרי אפי' מדבריהם, שיכולים לסמוך אח"כ בכל אופן שהוא.

ובנוסף להנ"ל יש לדון בדברי הנימוקי או"ח, כנ"ל בארוכה, בהשגותינו נגד דברי הדובב משרים: שכל מה שסומכים אחזקת כשרות הוא רק בע"ח (או אפי' תחומים), שאין עיקר מה"ת. אבל לענין מחיצות שיש לו עיקר מה"ת, אין לסמוך אחזקת כשרות. וכמבואר בדברי תרה"ד שהבאנו לעיל, בענין שלא רק שאין להוכיח משם, כהדוב"מ, אלא אדרבא מוכח משם, שכל ההיתר לסמוך בזה על חזקת כשרות במקום הספק, הוא דוקא לענין ע"ח וע"ת או מחיצות הפועלים מעין עירובי חצירות כנ"ל, ולא לענין מחיצות הקשורות בעצם דיין הרשות, שהרי אפי' בכרמלית אין לסמוך אחזקות.

וראה בדברינו לעיל, ונעתיק מדברינו שם, כאן: אבל (מסיק שם תרה"ד) "אלא היכא דלחד דרבנן יש לו עיקר מן התורה, ולאידך אין לו עיקר, הלא"ה מדמה לכולהו דרבנן אהדדי, לענין שמועיל חזקה". והיינו שבמקום שא' דרבנן "יש לו עיקר מה"ת", אזי אכן אין הולכין בתר החזקות לענין עירוב, אפי' שזה מדרבנן. וא"כ כשמדובר

נוהג כן כלפי אחרים), אלא מוכרח דמה"ת מותר לסמוך אחקה ולכן לא רצה האריז"ל החמיר ע"ז. ע"כ הנוגע לעניננו בענין זה עצמו.

והנה: בנוסף על מה שהבאנו כבר מדברי הדובב משרים שגם הוא דוגל שיכולים לסמוך אחזקת כשרות גם בנוגע לצוה"פ, וגם כשרואים שמתקלקלת. מ"מ הוא עצמו הביא מגדולי ישראל אחרים שדוגלים שאין לסמוך על חזקת כשרות במה שהקימו צוה"פ כשירה, והצריכו לבדוק אותה בער"ש בסמיכות לשבת כו' כו'. והבאנו גם שהדברים מיוסדים בדברי תרה"ד שמביא הדו"מ (ושזה דלא כברי הדו"מ).

וא"כ אין לעקם את דברי כ"ק אדמו"ר, ולפרש היפך הפשטות בדבריו, שאין לסמוך ע"ז, משום שישנו שיטה (ואפי' חשובה מאוד) הסוברת שיש לסמוך אחזקת כשרות, וכנ"ל בארוכה. והנה בנוסף לזה יש לדון ממש בדברי הנימוקי או"ח, בכוונת האריז"ל, וגם בדברי הנימוקי אור"ח עצמו:

הנידון מדברי האריז"ל: אף אם ננקוט (כפי שנראה בפשטות) שהדברים מתכוונים גם לצוה"פ (ולא רק לע"ח), וכנראה מהכוונה שלא חקר על העירוב הנעשית לדרך בית הטבילה, מ"מ: א) אפשר שבאמת ראו כמה פעמים, שאף פעם לא נתקלקלה צוה"פ ההיא! ב) ושלא היתה צוה"פ (בה נשתמש האריז"ל) א' על כל העיר, אלא צוה"פ קטנה יותר, שהיתה מביתו לבית הטבילה, (והעירוב המבואר שם "שנעשה בכל שיתופי המבואות" מסתבר יותר שהכוונה ל"שיתופי מבואות" מדין הע"ח וש"מ.

ומה שהקשה בנימוקי או"ח למה היה צריך לחקור, והרי הוא עצמו ערך בכל

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

דבריו... והוא הלכה פסוקה כדאיתא בא"ח סי' תע"ה... וכ"כ הש"ח בה' שחיטה סי' א' סעיף כ"ט דה"ה לענין שחיטה וא"כ כיון שהוא עכשיו חלים ופקח גמור הוא ככל הפקחים הבריאים ודאי שחיטתו עכשיו כשרה ומותרת לכל אדם, אלא יש לעיין:

"עפמ"ש הרמב"ם הובא בטוח"מ סי' רל"ה סעי' כ"ג מי שהוא עת שפוי ועת שוטה כגון הנכפה... וצריכים העדים לחקור הדבר היטב שמא בסוף עת שפיותו ובתחלת שטותו עשה מה שעשה עכ"ל. וביאר דבריו הסמ"ע ס"ק נ"ב שר"ל שמא בסוף עת שפיותו נעשה המקח ואז היה נראה לעדים כאילו הוא בן דעת וכבר בא עת שפיותו ונכנס לתחילת שטותו ואינו בן דעת ולכך צריכים לדקדק עכ"ל... וא"כ כיון שחששו לענין דיני ממונות לזה וצריכים העדים המעידים על המקח שנעשה בסוף שפיותו לדקדק היטב אם ה' שפוי אז ובאם לאו אין עדותן עדות וא"כ כש"כ לענין איסורא שיש לנו לחוש לזה כשנכשירהו להיות שו"ב.. אבל מי יודע אולי ח"ו יחזור החולי הנ"ל וא"כ מה שישחט בסוף שפיותו צריכים לדקדק היטב ע"ז אולי נכנס לתחילת שטותו ואז שחיטתו פסולה. וכיון שבלא דקדוק היטב אין להבין זה יש לחוש שישחט והקהל יאכלו משחיטתו ולא יבינו כלום... אבל כאן מי יעיד ע"ז וכי שומרים יהיה לו תמיד. זהו שיש לחוש לכאורה עליו ולמנוע מחמת זה מלקבלו להיות שו"ב אא"כ יהי' קבועים עומדים על גבו ע"ד הנ"ל במרומ",

ובהמשך שם חילק בין החולי של השו"ב ההוא, ומה ש"עתיים חלים ועתיים שוטה" ונביא מה שכתב בקיצור שם: "שהרמב"ם והטוח"מ סימן רל"ה לא כתבו וצריכים העדים לדקדק אלא גבי הנכפה שהחולאת קבוע בו אף בעת שהוא חלים כחולי הקדחת. אבל בחולי השיגעון כשנתרפא אין לחוש כלל שמא יארע לו עוד", שרק

בצוה"פ שעושה מר"ה – רה"י, או עושה מכרמלית – רה"י (שהוא איסור בדבר שיש לו עיקר מה"ת), בזה מתבאר מתרה"ד שאין הולכים אחר החזקה!

דברי הצ"צ יו"ד סי' ח'

שו"ב שנשתטה ונתרפא כמ"פ

דיון בעתים חלים ועתיים שוטה בגזירה דילמא התחיל זמן שטותו

ודיון בדברי הט"ז האם ומתי צריך "זמנים שווים" בדבר שאין עיקרו דא"

קטז. עוד יש לדון בהנ"ל מפאת דבריו ביו"ד סי' ח': "בנדרון שו"ב שנשתטה ואח"כ נתרפא לגמרי. וזה אירע לו כן כמה וכמה פעמים וכעת הוא בריא ופקח, ומוחזק בכשרות. אם רשאי להיות שו"ב לקהל. ונידון שו"ב נכפה ל"ע: אודות השו"ב המוכ"ז אשר פעם אחת זה מכבר יותר מעשרה שנים נשתגע וחזר ונתרפא והכשירו אאזמו"ר הגאון ז"ל לחזור ולהיות שו"ב כמקדם והי' בריא עשרה שנים ואח"כ חזר ואירע לו חולי השיגעון הנ"ל ונתרפא וחזר ואירע לו חולי הנ"ל וחזר ונתרפא וכהיום שהוא בריא שנה תמימה ושאלתם אם מותר להיות שו"ב עוד מאחר דאירע לו ג' זמנים והוחזק בזה למיחש מיבעי שמא ח"ו יחזור ויהי' ניצור הסיבה הנ"ל ר"ל".

המדובר הוא בא' שהוחזק ג"פ להיות פסול להיות שו"ב מחמת אירוע של שגעון חולי, ולא היו זמנים קצובים ("זמנים שווים", בין עתים חלים לעתים שוטה) שאירע לו כן. והשאלה היא האם יש לחוש שמא ח"ו יחזור ויהיה ניצור החולי.

וממשיך שם: "שמי שהוא עתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כפקח לכל דבריו וכשהוא שוטה הוא כשוטה לכל

"לפעמים קרובות מתקלקל"

וכה"ג לא מיקרי עתים חלים ועתים שוטה עכ"ל. ובט"ז שם סס"ק ט' ביאר דבריו דלשון וסת דנקיט מיירי שנשטית ב"פ בזמן שוה כגון חודש בחודש בסירוגין ואפ"ה לא מחמירין כיון שלא היה רק ב"פ ומדלתי טעמא בתרי זימני משמע דתרווייהו בעינן שיהיה השטות ג"פ ויהי' בזמנים שוים. אבל אם אין שוה אפי' בג"פ או שוין רק ב"פ לא מקרי מוחזקת לעתים חלים ועתים שוטה אלא כ"ז שנתרפאית מחזקינן אנו שתשאר כך עכ"ל":

הנידון: (א) מתגרשת שהיא עתים חלים ועתים שוטה, אסור לגרשה מדרבנן משום גזירה "שמא ינהגו בה מנהג הפקר". (ב) איסור זה דוקא כשיש לה "וסת", היינו שקרה ג' פעמים שחלים ושוטה, ולא מספיק ב' פעמים (ג) הט"ז דייק: שהלשון "וסת" מצריך שיהיו "בזמן שוה" כגון "חודש בחודש בסירוגין", שזה עצמו מענין "וסת" שמחזק החשש שמא יחזור, כיון שהוא "וסת", ו"זמן" (שבא בזמנו). (ד) ומיניה: שאם לא היו ג' פעמים אף שהיו "שוים" או שהיה ג' פעמים אבל לא היו שווים אין "מוחזק" שתישאר בכך ואין לחוש.

ומזה רוצה הצ"צ ללמוד: "וא"כ ה"ה לענין זה אף שנשתגע כבר כמה פעמים מ"מ אם ידוע לאנשים שבעירו שלא היו הזמנים שווים ממש משנה לשנה ומחודש לחודש לא קבע לו וסת ומחזיקין אנו שיישאר כך. ולא מחזקינן ריעותא שהוא כלל גדול בתורה דריעותא דלא חזינן לא מחזקינן". דלכא"ו לולי שהיה "זמן שווה" אין מה להחזיק שיישאר בכך כיון שלא היו "וסת", שהוא "כלל גדול בתורה" שלא מחזקינן ריעותא.

אמנם מסתפק הצ"צ בעניין זה לפי דברי הט"ז עצמו: "...ועדיין יש מקום

בנכפה הוי החולי קבוע בענין שדרכו בכך "שהוא מזמן לזמן... שידוע דרכו שכך הוא", "חולי השיגעון שאינו מענין החולי שנזכר ברמב"ם וטוש"ע שם שאין דרכו לקבוע עתים כלל אלא כשבא ח"ו על אדם אז מתמיד תמיד וכשמבריא ומתרפא הוא סר מעליו לגמרי א"כ כשהבריא ונתרפא לא חיישינן כלל לשמא נכנס תחלת שטותו ואין העדים צריכים לדקדק בו יותר משאר כל אדם דכיון דאחזוק בבריא אחזוק". והיינו שסוג החולי, אינו סוג שחוזר וניעור.

אלא שאעפ"כ ממשיך הצ"צ לדון: שאע"פ שמצד עצם החולי אין להסתפק, דילמא יש להסתפק מחמת שקרה ג' פעמים, ו"הוחזק בכך": "...ונחזור לעניינינו בנידון השו"ב. דאע"פ שמדברי הרמב"ם וטוש"ע ח"מ אין להחמיר עליו מטעם הנזכר לעיל אות א' עדיין יש להסתפק אולי בזה האיש כיון שהוחזק כן ג"פ שנשתפה וחזר ונשתגע ר"ל כנ"ל. א"כ יש לחוש לכאורה שמא יחזור להיות ניעור ח"ו החולי הנ"ל על ש"י. כיון דאתחזק תלתא זימני וחזקה מילתא היא. וא"כ יש לדמותו לענין עתים חלים ועתים שוטה הנ"ל שצריך לדקדק היטב עליו בסוף שפייתו כו' ובנד"ד א"א לעמוד על הברור בלא עומדים ע"ג קבועים כנ"ל",

וכותב שם הצ"צ: "ויש לברר ספק זה ממ"ש הב"י באה"ע סי' קי"ט בשם ר' שמשון בר"א וז"ל האי עובדא דאתי לקמן אם עתים חלומה ועתים שוטה אינה מתגרשת (כי אף על פי שכשהוא חלים הוא כפקח לכל דבריו כנ"ל היינו לגבי המגרש כדלעיל בשם השו"ע אה"ע סי' קכ"א אבל לגבי המתגרשת אסור לגרשה מדרבנן מטעם אחר שמא ינהגו בה מנהג הפקר) אבל אם באקראי בעלמא נשטית ונתרפאת ונשטית ושוב נתרפאת הואיל ואין לה וסת אין לחוש שתחזור לשטות מחמת תרי זימני

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

ששחיתת שוטה פסולה דאו', אבל) מאחר והחשש שמא ישטתה מחמת שהחזק

- והוי כ"וסת" דנידה (והיינו שלדברי הרשב"א אין ה"מוחזקות" חמיר יותר מ"וסת" דנידה) - אינו אלא דרבנן, א"כ יצטרך "זמנים שווים" לשיטת הט"ז שסמך לדעת הרשב"א בזה,

נקודה היוצאת מזה: והיינו שכמו ש"וסת" דנידה, אינו אסור אלא מדרבנן, כמו"כ אם נדמה "מוחזקות" ג"פ מצד ענין ה"וסת", גם זה לא יהיה חשש ואיסור דאו' אלא רק איסור דרבנן כמו בניה. והיינו דלא נדמה זה למוחזקות דשור המועד, דשם הוא דין דאורייתא כמבואר בחומש, אבל כאן דאיסורו אינו אלא כ"וסת" אינו שונה מנידה שהוא רק איסור דרבנן. ולכאור צ"ל, הטעם שאינו אסור מה"ת, הוא כמו הטעם בניה. וצ"ל לפי"ז שהטעם הוא משום שעתים חלים הזה, יש לו "חזקת חלים" (כמו בניה יש לה "חזקת טהרה"), בשעה שיש חשש שנשתנה.

ממשיך הצ"צ: "מ"מ כיון שעיקר האיסור דאורייתא בזה לא סמך הט"ז על פירושו אלא באיסור שעיקרו מד"ס דומיא דגירושין דעתים שוטה ועתים חלומה (וגם וסתות דרבנן והוי תרי דרבנן) אבל באיסור שעיקרו מן התורה כשחיתת שוטה אף על פי שהחזקה והוסת דרבנן בזה לא סמך על פירושו כנראה מלשונו בהדיא שכ' כנ"ל לצדד בהאי מלתא שעיקרו אינו אלא מדרבנן עכ"ל. בהאי מלתא דוקא וכמו שמצינו בי"ד סי' קפ"ד ס"ב בפירוש שצריך לפרוש מאשתו סמוך לוסת שלא משאר קריבות אלא מתשמיש כו'":

כיון שהט"ז הגדיר הקולא (שא"צ להיות זמנים שווים) משום ש"אין עיקרו דאורייתא", כיון שבעצם איסור לגרש ע"ח

לבעל דין לחלוק לפי שהט"ז שם סיים וז"ל כן נ"ל לצדד בהאי מלתא שעיקרו אינו אלא חומרא דרבנן עכ"ל. ור"ל מה ששוטה אינה מתגרשת וכ"ש עתים חלים עתים שוטה הוא רק חומרא דרבנן שמא ינהגו בה מנהג הפקר. וכיון שהוא רק חומרא מדרבנן בלבד סמך בזה על פי ברשב"א דתרווייהו בעינן וסת שוה בג"פ אבל באיסור דאורייתא לא היה סומך ע"ז ואפשר היה אסור כל שהחזק ג"פ אפילו אין הזמנים שווים. וא"כ בנד"ד שהוא איסור דאורייתא ושחיתת השוטה הוא נבילה ודאית ד"ת... וא"כ יש לחוש כ"ז שהחזק כן ג"פ אף שלא בזמנים שווים וכש"כ בנד"ז שהחזק כן ד' וחמשה פעמים אף שלא היו הזמנים שווים. ואף על גב שלכאורה מ"מ אין החששא אלא מדרבנן שהרי אין לך חזקה גדולה מוסתות דנדה ודרכה של אשה לראות דם והחזקה ג"כ ג"פ וקיי"ל וסתות דרבנן אבל מדאורייתא ל"ח לוסת כלל כי אשה בחזקת טהרה עומדת. וא"כ ה"נ גם אם נאמר שחזקתו שהחזק ג"פ חזקה מלתא היא מ"מ לא חמירא מוסת כנזכר בלשון הרשב"א שבב"י באה"ע סי' קכ"א הואיל ואין לה וסת כו'. וא"כ מאחר שזהו"ע וסת י"ל דדינו כוסת דנדה וא"כ אינו אלא חששא דרבנן ובאיסור דרבנן כבר סמך הט"ז על פירושו ברשב"א דתרווייהו בעינן כנ"ל:

א) אולי יש לחלק: שהט"ז לא כתב אלא בדבר שהוא מדרבנן (כחומרא שלא לגרש ע"ח ע"ש, מחשש "שמא ינהגו... שבוזה כדי לאסור צריך שיהיה בה גם "זמנים שווים"), ולא בחשש איסור נבילה דאורייתא, שהשוטה שחיתתו פסולה דאו' דרוב מעשיו מקולקלים, (ב) למרות שגם ענין ה"וסת" דנידה שמחייב בדיקה ופרישה כו', אינו אלא מדרבנן, שמה"ת הולכים בתר חזקת טהרה. וא"כ גם כאן, (למרות

"לפעמים קרובות מתקלקל"

מדאורייתא ולכן אין תולין במכה", והיינו שזה סיבה דאורייתא לטמאות, ולכן אין תולין לטהר במכה!

"כן נראה לכאורה לשטה זו דסה"ת וסיעתו וכיון דזכינו לדין שכל שהוחזק ג"פ יש לו מקום מדאורייתא על שא"א שלא יזדמן לעולם. א"כ ה"ה בנד"ז וכל שאנו חוששים שיארע פ"א הרי יש לנו לחשוש למ"ש הטוח"מ סי' רל"ה סעיף כ"ג הנ"ל, אם נפרש כפי שהסברנו שיטת הסה"ת, נמצא שיש בוסתות גופא דין לחשוש מה"ת, לענין להבא,

והיינו דלהבנתו עתה: עצם "הוחזקה ג"פ" מחייב לחשוש להבא, בענין דאל"כ "כי לעולם לא תהיה טמאה", והיינו שלפי הבנתו עכשיו בדברי הס"ת, אין סברא זו עצמו ("דאל"כ לעולם..."), מחייב לחשוש, אלא ההוחזקה ג"פ מחייב לחשוש להבא, "דאל"כ...".

ולפי"ז לנידו"ד: לפי דיוק דברי הט"ז שלא הקל כשאין "זמנים שווין" אלא משום שהחשש דרבנן, א"כ בענייננו, יש חשש להבא שיארע אצל השו"ב פ"א יש לנו לחשוש, א"כ לא נקל משום שלא הוחזק בזמנים שווים ולא "קבע וסת", כיון שיש "עיקר מה"ת", ויש בעצם ציור שאכן החשש מה"ת!

המשך הצ"צ: רבינו הצ"צ מוכיח, שלשיטת הרשב"א (הובא בב"י סי' קפז), הרי אפי' כשהגיע הווסת תולה במכה וטהורה היא. דלפי הנ"ל מוכרח שהרשב"א סובר דמה"ת לא חיישינן כלל אפי' לעולם, ואף שכבר הוחזקה ג"פ. ונמצא דלדעתו אין חזקה זו "אליס" כ"כ, ובמילא מסתבר דגם לשיטת סה"ת כן, ד"אפוש פלוגתא לא מפשינן", וכו"ע סוברים דהוחזקו שראתה ג"פ אינה חזקה מה"ת, ומה שסה"ת מחמיר

וע"ש, משום גזירה דרבנן, נחשב "עיקרו" מדרבנן, "ועוד: שעצם החומרא ד"וסת" הוא מדרבנן, נמצא דהוי "תרי דרבנן, (בנוסף על ש"עיקרו" מדרבנן), משא"כ בחשש דידן, שמא נשתטה, הרי "עיקרו דאורייתא", א"כ "עיקרו מה"ת", ובזה מחמירים אפי' כשאין "זמנים שווה" וכמו שהביא מהלכה בווסת עצמו שמחמירים לענין פרישה "סמוך לוסת".

עוד הוסיף הצ"צ ברעיון מחודש: שגם בנידה עצמה יש לפרש, דהא ד"הוסת" דרבנן הוא רק לענין לשעבר, לחוש שמא ראתה. שמה"ת אין זמן הזה "קבוע" כ"כ, שמא יבוא בזמנו, ורק מדרבנן "קבוע" אצלם זמן זה, לחשוש לענין העבר. אבל לענין העתיד דהיינו לחשוש משעת הוסת והלאה, שמא יבוא "מתי שיהיה" בזה הוי חשש דאורייתא מחמת ש"הוחזק" ג' פעמים. וברעיון זה מבאר רבינו הצ"צ דעת הסה"ת (הובא בב"י סי' קפז), שכשרואה דם מחמת מכה, הרי "בשעת וסתה" טמאה, אפי' יודעת שמכתה מוציא דם, משום סברא: "וכי לעולם לא תהיה טמאה", (וכן הוא פסק הרמ"א סי' קפ"ז ס"ה), שהצ"צ נתקשה, בכוונת הקושיא של סה"ת, דמדוע לא אמר דכיון שמה"ת אכן אין מוחזקת בזה, אכן לא תהיה טמאה אלא מדרבנן, והרי בכתמים שהוא מדרבנן, אכן תולים אפי' במכה שאין יודעים אם מוציא דם, א"כ למה מוכרח לטמא, בראיה, כשיש לתלות במכה שיודעים שמוציא דם, וא"כ מצד עצם הראיה אפשר לתלות במכה, ומצד הסברא, "וכי לעולם...", שמשום הכי נחוש שאכן ראתה עכשיו, הרי זה רק חשש דרבנן, ולמה לא נתלה בזה על מכה שיודעים שמוציאה דם,

אלא וודאי: שסברת "וסתות דרבנן" הוא "רק לענין אורח בזמנו בא. אבל שלא תהי' טמאה לעולם הוא נגד החוש והוא

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

דיני וסתות (שהרי לא חילקו ביניהם), מזה נראה שדיני וסתות, אין תוצאה מעצם ש"החזקה" ג"פ, אלא הוא רק קביעות על זמן וסת, אבל סיבת התקנה והחשש משום ש"וכי אפשר שלא לעולם", שצריכה להיות טמאה ולראות דם, וזה "דרך כל הנשים" (לא דוקא זו שהחזקה ג"פ),

"וא"כ בנד"ד שנהפוך הוא שדרך רוב האנשים להיות בריאים א"כ מצד שהחזקה זה ג"פ לא חיישינן מה"ת גם אילו קבע לו וסת שהרי וסתות דרבנן כנ"ל ולק"מ מהא דהיו סוקלין על החזקות דשא"ה דאוקי גברא בחזקתו ואשה בחזקת טהרה עומדת שהרי כן אנו מוכרחים לומר לפ"ד הרשב"א וא"כ גם לשאר הפוסקים י"ל כן וילמוד הסתום מן המפורש":

ובמילא נמצא שאפי' לסה"ת, שחושש אפי' כשיש לה מכה כו', אין זה מחמת החזקה דג"פ, אלא ענין מיוחד בראיית דמים של כל הנשים. א"כ בענין דידן, היכא שעתים חלים ועתים חולי שגעון, אף אם החזק ג' פעמים, אין זה בעצמו סיבה לחשוש, כיון שיש לו "חזקת" חלים, והעמד על חזקתו. ואצלו אין כאן סברא החדשה "וכי אפשר שלעולם...", שהרי אפשר שלעולם יהיה חלים. ובמילא כל דין ה"וסת" והדמיון לזה הוא אך ורק מדרבנן לכל השיטות.

אבל לאחר הכל "אך גם שהוא רק דרבנן מ"מ כבר נתבאר שאין ללמוד קולא מהט"ז אדרבה יש ללמוד חומרא כיון שהאיסור עיקרו מדאורייתא גם שהוסתות דרבנן כנ"ל": סו"ס בענין של השו"ב מדובר בדבר ש"עיקרו" דאורייתא, וא"כ אפשר שלא שייכת הקולא של הט"ז כשאין זמנים שווים, שזה רק כשאין עיקרו דאורייתא.

לאחר שהגיע וסתה שלא לתלות במכה, הוא מחמת עצם הסברא "וכי לעולם לא תראה" דהוא "נגד החוש" דסו"ס תראה מתי שתראה, דא"א שלא תראה לעולם, ולכן טמאה כשמגיע הוסת, והיינו דהוי כאילו קבעו אז להיטמא משום שזה זמן מתאים לקבוע את החשש. אבל עצם החשש, הוא מחמת שצריכה להיות טמאה בזמן כל שהוא.

ולא מחמת שהחזקה לראות ג"פ, דמצד זה "לא היו מחליטין כלל לא"א שלעולם לא תהי' טמאה דודאי אפשר ואפשר הוא מהתורה":

והיינו שאין מה ש"החזק ג' פעמים" מוליד סברא "דא"א שלא תראה לעולם" שהרי ישנם דברים שמתרחשים ג' פעמים ואין מוכרח שלא יהיה כן לעולם, שהרי אפשר שיהיה כן. אלא מוכרח שכוונת סה"ת ש"וכי אפשר שלעולם לא..." הוא מחמת עצם העניין של ראיית דם, שא"א הדבר שלא תראה כלל וכלל, ולכן זה עצמו מחייבה לחשוש. ועל זה קבעו הזמן בשעת "ווסת".

וממשיך שסברא ופי' זה בכוונת סה"ת (אינו רק אפשרי, אלא) "ואדרבה אפשר לומר שכן הדבר בודאי ממה שכתבו הפוסקים ורמ"א שם ס"ה האי דינא ולא חילקו בין יש לה מכה זו מטבע תולדתה או לא. ומשמע שאע"פ שהוא מתולדתה ולא החזקה כלל להיות לה וסת ברור מהמקור טמאה מל' יום ללמ"ד יום ע"ש. הרי דעיקר טעם דין זה הוא מפני שדרך כל הנשים לראות דם ולא מצד החזקה שראתה ג"פ":

שהרי רואים שחוששת לזמן הווסת גם במי שיש לה מכה מטבע תולדתה, ובמילא לא נתברר אף פעם שראיית הדם שלה הוא מהמקור (או מהמכה) ואף באשה זו הטילו

"לפעמים קרובות מתקלקל"

סברא שבנידון שו"ב גם הט"ז היה סובר
דצריך "זמנים שווים" דוקא

קיז. המשך הצ"צ: "אך באמת אין
ראיה מהט"ז להחמיר בנד"ד אעפ"י שהוא
חשש איסור תורה שהט"ז בנידון שלו הוא
שלא מצא מקום להקל רק לפי שהוא איסור
דרבנן כי ענין האיסור דשם הוא חל גם
עתה בשעה שהיא חלומה ופקחת ממש כל
שתשתטה אח"כ משום שלא ינהגו בה מנהג
הפקר. ואילו היה בזה איסור דאורייתא
ודאי שאין להקל מטעם שלא הוחזקה בג'
זמנים שווים כיון דמ"מ הוחזקה ג' זימני
אין להחליט שלא יבוא כן לעולם וכל שיבא
מקרה זו באחרית הימים האיסור חל גם
עתה":

כעת מעלה רבינו סברא הפוכה:
שבעצם בנידון הט"ז היה מקום להחמיר,
ורק שם כתב הט"ז שאין להחמיר בדבר
שאין עיקרו דאור', כשאינו "זמנים שווים".
משא"כ כאן אין להחמיר אפי' אם מדובר
בחשש איסור תורה: דענין האיסור בנידון
שלו, שגם בשעה שהיא חלומה ופקחת
ממש ישנו ענין האיסור, כיון שיבוא הזמן
שהיא שוטה ואז "ינהגו בה מנהג הפקר",
ולכן אף אם לא הוחזקה ג"פ בזמנים שווים,
באם היה מדובר באיסור חמור דאורייתא,
היינו מחמירים, שלמרות שלא היה ג'
פעמים שווים, "אין להחליט" שלא יבוא
כן לעולם, וכל שיבא כן אפי' באחרית ימים
"חל האיסור גם עתה" לחוש לאותו הזמן.

משא"כ בנידון דוסתות דנידות, אין
האיסור חל על הזמן שהיא בחזקת טהרה,
ומסביר רבינו: "ולא מיבעי

יא לפמש"ל לכאורה בדעת התוס'
וסה"ת ורמ"א סי' קפ"ז שכל שהוחזק ג"פ
יש לו מקום מדאורייתא על שא"א שלא
יזדמן לעולם ואעפ"כ וסתות דרבנן": דאם

לשון רבינו בקיצור: "קיצור. ממ"ש
בסה"ת וכי לעולם לא תהיה טמאה משמע
דזהו נגד החוש והו"ל כמו דאורייתא וא"כ
י"ל דעיקר חזקת וסת הוא דאורייתא ומה
שוסתות דרבנן זהו על ענין אורח בזמנו
בא. אך כיון שהרשב"א פליג ע"ז א"כ גם
לסה"ת י"ל דאינו מצד החזקה ג"פ לבד
כ"א מחמת שהחזקה הוא בדבר העומד
לכך. וזהו דרך כל הנשים ממש משא"כ
בחזקה כנ"ד שהוא להפך נגד רוב העולם
פשיטא דאין כאן שום חששא דאורייתא
לכ"ע":

הנה לאחר ביאורו החדש של רבינו
הצ"צ בדעת סה"ת, שאין יסוד איסור
ד"וסתות" מחמת שהוחזקה ג"פ, אלא
מחמת הסברא ד"וכי לעולם", אינו ברור
מה שצריך "הוחזקה ג"פ" (בווסתות).
וכתבנו לעיל: שהוא רק מה שבחרו חכמים
לקבוע החשש בזמן הווסתות, שהוא זמן
ששייך לזה יותר. בקיצור כאן כתוב "אינו
מחמת החזקה דג"פ לבד כ"א מחמת
שהחזקה הוא בדבר שעומד לכך", דנראה
שיש איזה צירוף של ענין החזקה "בדבר
שעומד לכך". וצ"ע בהגדרה המדויקת.
ועיינ עוד בהמשך.

החשש דרבנן על עתים חלים שמא מתחיל
שטותו הוא חשש דרבנן מצד העתיד

אבל מצד ההווה יש לו חזקה דמעיקרא

שיטת הסה"ת הוא שאין להחליט לסמוך על
חזקת טהרה כשע"ז מחליטים כן "לעולם"
על העתיד אפי' דאורייתא

לרשב"א אין חשש בזה מה"ת כיון מה"ת
דנים על ההווה ובכל נקודה מהזמן יש חזקה
דמעיקרא

אבל מדרבנן יש לחשוש לפי העתיד

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

נפרש בסה"ת תוס' ורמ"א כמו שרצינו לבאר לעיל, שהם חוששים מה"ת על העתיד, שההחזקה ג"פ בעצמו מוליד החשש רק לגבי לעתיד, אבל לא על ההווה, שהחשש דאו' הוא רק לגבי העתיד, מחמת דא"א דלא יודמן לעולם, ואעפ"כ כלפי ההווה, היינו לחשוש עכשיו שהיא ראתה, לא הועיל זה מה"ת, וההסבר:

נפרש בסה"ת תוס' ורמ"א כמו שרצינו לבאר לעיל, שהם חוששים מה"ת על העתיד, שההחזקה ג"פ בעצמו מוליד החשש רק לגבי לעתיד, אבל לא על ההווה, שהחשש דאו' הוא רק לגבי העתיד, מחמת דא"א דלא יודמן לעולם, ואעפ"כ כלפי ההווה, היינו לחשוש עכשיו שהיא ראתה, לא הועיל זה מה"ת, וההסבר:

ויע"כ הטעם שעל כל שעה פרטית שאני בא לחשוש אולי תזדמן המקרה המוחזקת כגון אולי תראה האשה דם. אני אומר לא זוהי השעה כי אוקי אשה בחזקת טהרה. וכך אני יכול לומר כן לעולם כשבא לידון על שעה ויום פרטי: שכאנו דנים על "שעה פרטית", מחמת החשש שאולי יזדמן "המקרה המוחזקת", אני אומר "אין זה השעה" כי עכשיו היא "בחזקת טהרה" ואין מונע ומעכב לומר לעולם כשאני דן על שעה ויום פרטי!

ומשו"ה לא נזכר שום זמן שהאשה צריכה לחוש מן התורה לוסת אפילו לא ראתה כ' שנים אינה חוששת בשנת הכ"א אף על פי שזמן רב כי על כל שעה אני אומר אוקי בחזקת טהרה כנ"ל. והיינו דוקא כשאני בא לדון על כל שעה בפרט. אבל להחליט שתהיה טהורה לעולם כבדואה מחמת מכה הנ"ל שאם היינו מטהרים אותה מחמת מכה היתה טהורה לעולם זה א"א. ולכן א"א לטהר המכה דהוי כאילו טהרתה כל ימי' כולם בב"א וזה א"א גם מהתורה:

שלכן לא הוזכר שום הגבלה זמנית, בזה שאין צריכה לחשוש לוסת מן התורה, אפי' לא ראתה לזמן רב מאוד, שעל כל שעה פרטית תאמר "אוקי בחזקת טהרה", וזה כשבאים לדון על כל שעה בפרט, משא"כ להחליט שיהיה טהורה לעולם", ולדוגמא בראתה מחמת מכה, שאם מטהרים מחמתה אנו מחליטים שלא תהיה טמאה לעולם, זה

נקודת ההבנה ששיטת סה"ת לענין להבא לחשוש מה"ת, (לפי הבנה זו), הוא לענין "להבא" והחלטה "לעולם", החלטה תמידית וקבועה, וזה "אי אפשר", וזה דוקא בציור כמו מה שאנו היינו תולים לטהר את הדם מחמת מכה, שפירוש ההיתר הזה הוא, היתר סתמי לעולם (שאינן דנים על ראייה פרטית, אלא ההלכה בעצם הענין שכשיש מכה תולים להקל), וזה אי אפשר אפי' מה"ת.

אבל כשדנים על ההווה (על רגע המיוחד הפרטי הזה), הנה אף כשידונו זה לזמן ארוך ביותר, ידונו אותו לפי חזקת אותו השעה, ומה"ת לא נחוש.

הצ"צ ממשיך ומביא דוגמא משיטת הראשונים דחוששים על העתיד, ואין חוששים העבר, וכותב שלענין החשש על העתיד, כיון שיש לחשוש (למיתה) לזמן מרובה, שוב חיישינן אף לזמן מועט "וע"כ יש לחוש לשמא ימות לזמן מרובה וא"כ שוב גם לזמן מועט חיישינן" משא"כ כשדנים על ההווה, כמו שאין חוששין לזמן מועט כמו"כ כשנמשך לזמן מרובה, כיון שכשדנים על ההווה, הרי בכל נקודה בזמן ישנה "חזקה דמעיכרא".

ולאחר מכן הצ"צ חוזר לדון לפי"ז בנידון הט"ז, שלכן שם דוקא כתב שאם היו "חזקה גמורה" היינו "זמנים שווים", ואם היה מדובר באיסור דעיקרו דאורייתא, היו מחמירים וחוששים, כיון שהאיסור לגרש אשה ע"ח ע"ש ישנו בהווה מחמת חשש מה יקרה כשתשתטה בעתיד, "א"א להחליט שלא יזדמן בעתיד לעולם שתשתטה", למרות שיש בהווה "חזקת בריאות", לכן אם היינו מתירים, הפירוש

"לפעמים קרובות מתקלקל"

שהוא "שוטה" הרי יראו שנשתטה, וברור לכל שאין במעשיו כלום), אלא על ההווה ולכן אין שום חיוב מה"ת לדון בזה כלל (אלא מדרבנן, ו"ספוקי מספקי ליה לט"ז" באם זה בכלל חזקה, ולכן בזה צריך שתהיה "זמנים שווים", ומקילים כשאינן זה "זמנים שווים").

עוד הוסיף שם הצ"צ: שלכא"ר היה מקום לומר לאסור מה"ת בשעה זו "אטו" העתיד, כמו שגזרו לענין אשה עתים חלים עתים שוטה, שלא לגרשה (אפי' כשהיא חלומה) שמא בעתיד תהיה שוטה וינהגו בה מנהג הפקר, וא"כ נאמר כן גם לשו"ב דיין: שנגזור שלא ישחט עכשיו, למרות שהוא בריא, "אטו" לעתיד שישתטה, ויהיה זמן שהוא "סוף חלימתו" ו"תחילת שטותו" ואז פסול לשחיטה, וע"ז כותב הצ"צ שאין לומר סברא כזו, מה"ת, (שחשש כזה מה"ת, לדעת הסה"ת, הוא רק) "כשישחוט כן לעולם" ואז אולי יזדמן פעם שיעבור באיסור, כשלא יהיה ניכר שטותו, אבל אין לאסור מה"ת בסתם "שעה זו" אטו שעה אחרת, אפי' "כשהוחזק ג"פ", דמה"ת: שעה המותרת מותר, שעה האסורה אסור, והיינו דמדאור' אין אומרים שכשעושים ודנים עכשיו הרי אנו שוקלים היאך יתבטא בעתיד, ואפי' יתקבץ זמן הרבה מאוד שעוסקים בצורה זו,

וז"ל הצ"צ ב'קיצור': "הט"ז בנדון שלו דוקא הוא שהוכרח שלא להקל רק משום ששרש האיסור דרבנן. אבל בנד"ז אף ששרש האיסור חששא דאורייתא יש להקל. כי יש לחלק בין נדון גירוישי האשה שאם תהיה עתים שוטה חלו איסור הגרושין עתה ממש כשהיא חלומה ע"כ א"א להמלט עתה מהאיסור אא"כ תחליט שלא תהיה עתים שוטה כלל משא"כ הכא שעכ"פ עתה אין שום איסור ועל כל שעה יש לומר אוקמא אחזקה כו'".

בזה ש"מחליטים" "שלא יזדמן לעולם" וזה א"א, ולכן בזה דוקא היינו חוששים לזה אפי' הוסת לא היה "בזמנים שווים", לכן בענין זה לא הקל כ"א לפי שהאיסור מצד עצמו הוא דרבנן. והו"ל ספיקא דרבנן ולקולא.

ולפי הצעה זו, הנה לענין נידון של הצ"צ (השו"ב שעתים יש לו חולי שגעון), הרי אפי' כשמדובר בחשש של תורה, הרי הדיון הוא על ההווה ואפי' היה מדובר "בחזקה גמורה" (היינו ווסת של עתים שווים), "מ"מ אין כעת איסור דאורייתא לכ"ע", כיון שעכשיו בהווה יש לו "חזקת בריא", דעד"ז לענין "עתים חלים ועתים שוטה ממש", הרי בשעת חלימתו הוא כפקח לכל דבריו, ואין עת שטותו גורמת לו שום איסור על עת חלימתו, "כי כשאתה דן על כל שעה לומר זו השעה אני אוסרו שמא יזדמן לו המקרה בה ח"ו בזה הרי אמרינן אוקי גברא אחזקתיה שלא יזדמן לו שום רע ח"ו כנ"ל גבי אשה שאנו אומרים על כל שעה בחזקת טהרה עומדת אפילו בזמן שנקבע ג"פ כי וסתות דרבנן, ואף על פי שכל הנשים רואות דם, כש"כ שבזה אמרינן ש"אוקמא גברא אחזקת בריאות":

כנ"ל שבאמת אפי' ב"ווסת" גמורה לענין ראייה, כשדנים על ההווה, הרי מה"ת, יש "חזקת טהרה", אע"פ ש"כל הנשים רואות", "וכבר נת"ל שאע"פ שבין כמה שעות יתקבצו שנים רבות ולעולם מ"מ כיון שאני דן על כל שעה בפרט אמרינן אוקי גברא בחזקת בריאות וחזקת טהרה כנ"ל", עד"ז בנידון הצ"צ, הרי בכל שעה אנו דנים רק כלפי אותה שעה, (באם יזדמן באותה שיתחיל שגעון שלו, כמ"ש הרמב"ם לענין מקח וממכר לדייק בשעת המו"מ), ועל כל שעה, אנו אומרים שעל אותה לא יזדמן ח"ו, דהוא בחזקת בריאות! ואין אנו דנים על העתיד (שהרי על העתיד באם יבוא זמן

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

"ואעפ"כ היה הט"ז מחמיר אילו היה האיסור מדאורייתא גם שלא היה הזמנים שוים ולא רצה להקל מטעם ספק דרבנן לקולא כיון שהאיסור מצד עצמו דאורייתא: פי', שבאם הט"ז היה מחמיר גם לפי בנידון שלו (שדרך רוב העולם להיות בריאים), שאין כאן איסור בפועל מה"ת (כשיש חזקה דמעיקרא) באם היה שורש איסור דאורייתא, יש להחמיר באיסור דרבנן מחמת ה"וסתות" והחזקות אפי' כשאין זמנים שווים,

"וא"כ י"ל לכאורה דבנ"ד ג"כ כיון שהאיסור מצד עצמו מדאורייתא אף על פי שהחזקה מדרבנן יש להחמיר: א"כ אזי גם בנידו"ד של הצ"צ (שהספק שמא ישתטה ויהיה שוחט נבילות דאורייתא) יש להחמיר מדרבנן מחמת הוסתות ו"החזק ג"פ", אפי' כשאין זמניהם שווים,

"ומ"מ באמת זה אינו מטעם שנת"ל כי בנידון של הט"ז גם שהחזקה דרבנן מ"מ אם אירע פעם אחת המקרה יהיה ודאי איסור תורה אם היה איסור תורה בנדון שלו מאחר שהאיסור חל גם עתה כשהיא חלומה כל שתשתטה אח"כ": אבל באמת, ולפי החשבון האחרון של הצ"צ, אין נידו"ד דומה לבנידון הט"ז, שהרי בנידונו הרי באם היה איסור דאורייתא, האיסור היה חל עתה! מחמת מה שיוכל לקרות במקרה להבא פעם א', ולכן היה מחמיר באם שורשו דאורייתא אפי' אין זמנים שווים,

"...משא"כ בנ"ד שאף אם היה מזדמן בודאי ח"ו עדיין אין בזה איסור תורה כי בכל שעה אוקי אחזקתו כנ"ל רק שהיה איסור דרבנן הנלמד ממ"ש הטוח"מ סי' רל"ה סעי' כ"ג הנ"ל. וא"כ איסור תורה בנ"ד יש בו תרי דרבנן דומי' דאיסור דרבנן שבנדון הט"ז ויש להקל ג"כ"

בנידון הט"ז האיסור דרבנן הוא "עתה" (שא"א להימלט עתה מהאיסור) שמא ינהגו בה מנהג הפקר בעתיד), ולכן ללא ש"שורש" האיסור הוא דרבנן היינו מחמירים אפי' כשאין זמנים שווים, משא"כ בנידון השוחט אין "עתה שום" איסור ועל כל שעה יש לאוקמא על החזקה, ולכן אפי' הוי שורש החשש איסור דאורייתא, אין להחמיר כלל על חשש וסתות דרבנן בזה אלא באם "זמנים שווים".

ממשיך רבינו: "וגם לשיטת הרשב"א שבב"י סי' קפ"ז דלעיל שאין שום חזקה מהתורה וכתבתי לעיל ש"ל שכל הפוסקים מודו ל' בזה ונמצא שלדבריו גם בנדון של הט"ז אין כאן חשש איסור תורה גם אם היה האיסור של הגרושים דעתים חלים ועתים שוטה מהתורה וגם הוחזק בזמנים שווים כיון דמדאורייתא לא חיישינן כלל להוחזקה אפילו בנדה":

עכשיו דן רבינו, לפי הרשב"א, לדעתו אין שום "חזקה" היינו "מוחזקות ג' פעמים נגד חזקה דמעיקרא" מן התורה, ובמילא לדעתו, אפי' בנידון של הט"ז, שיש לחשוש עכשיו על העתיד דילמא ינהגו מנהג הפקר, הרי אפי' היה איסור הזה דין דאורייתא, ואפי' "הוחזק בזמנים שווים" אין שום איסור כזה מה"ת, ואפי' בנידה (שהיא מה"ת) כנ"ל, שלכן אפי' כשמגיע ווסתה, תולה במכה וטהורה היא! א"כ לדעתו, הרי מוכרח לומר, שאם הט"ז כתב דבריו שאם היה איסור ששורשו דאורייתא היה מחמיר באין זמנים שווים, לכו"ע, אפי' לרשב"א, א"כ היה יוצא, שאם בציור של נידה שדרך כל הנשים לראות, ואעפ"כ אין חזקה כזה לאסור מה"ת, "כ"ש בנ"ד של הט"ז שדרך רוב העולם להיות בריאים": א"כ בוודאי אין לומר שיש איסור מה"ת מחמת ש"הוחזקה ג"פ", וא"כ מוכרח לומר:

"לפעמים קרובות מתקלקל"

"קיצור. שגם לשיטת הרשב"א יש להקל":

המשך הדין שם אות ז'

ק"ח. המשך הדין שם אות ז': רבינו מקשה שם אדברי הט"ז (המצריך שיהיה החולה ג"פ בזמנים שווים) באיסור דרבנן, מההלכה בניה בי"ד סי' ק"צ ס"ב שבקטנה אינה חוששת לכתמים עד שתראה ג"פ, ואדמה"ז שם סק"ו כתב שכן הוא אפי' לא ראתה ג' עונות מכוונות, מ"מ חוששת לכתמים דרבנן! וכמו"כ יש להקשות מדברי הט"ז עצמו בסי' קפ"ט סקמ"ג שקטנה שלא הגיע זמנה לראות וראתה ג"פ שלא בזמנים שווים חוששת לזמן ראייתה כשאר נשים שחוששים לוטת שאינו קבוע, (הגם שהש"ך בנקה"כ שם חולק עליו בזה, מ"מ קשה על הט"ז מדידיה על ידיה). ותי' הצ"צ שיש חילוק בין כתמים, וראיית דמים שהוא דבר ש"דרך כל הנשים לראות דם", ו"סוף קטנה זו ודאי לראות דם כשתגדל", "א"כ אתה מחזיקה בדבר העתיד לבוא בנוהג שבכל העולם ולכך אפילו לא הוחזקה בזמנים שווים היא חזקה. משא"כ בנ"ד ובנידון של הט"ז באה"ע שרוב אנשים בריאים הם ואתה רוצה להוציאו מחזקת רוב אנשים ע"י חזקה זו. ע"כ שפיר י"ל שכל שלא הוחזק בזמנים שווים אין כח בחזקה קלושה זו להוציאו מן הרוב והחזקה של כל אנשים",

ובקיצור: אם הנידון הוא בדבר ש"דרך כולם או אפי' "רובם" לבוא, אז א"צ שתהיה החזקה ג"פ "שוים בזמניהם", וגם כשאינו כן, היא חזקה. אבל בנידון ש"רוב" אנשים בריאים הם, ורוצים "להוציא" מחזקת "רוב", אז כ"ז שהוחזק בזמנים שווים אין כח בחזקה קלושה "להוציא מהרוב והחזקה של כל אנשים".

ומיניה יש לדון כאן לענין צוה"פ: מצד אחד נראה בפשטות, שאין לדמות לראיית דמים של הנשים, שהוא דבר שכל הנשים

ונמצא שבנידו"ד גם אם היה מזדמן "בודאי ח"ו" הרי אין כאן איסור תורה, שהרי באותה שעה אוקי אחזקתו, שמה"ת הרי על כל נקודה הולכים לפי החזקה שיש לו באותו הזמן עצמו, ובמילא לכל היותר היה רק איסור דרבנן, הנלמד מ"ש הטוח"מ מהרמב"ם שיש לדקדק בע"ח ע"ש, ובמילא גם אם השורש הוא איסור תורה, מ"מ דומה ל"תרי דרבנן", (החשש שמא יזדמן נגד החזקה, וגם שמדובר בהוחזק ג"פ, שגם זה רק איסור דרבנן כשהוא נגד חזקת כשרות ודמעיקרא), ולכן יש להקל שלא להצריך זמנים שווים, לפי ספק הט"ז.

המשך הדיון בצ"צ באות ו' שם (לא נאריך בכל השקו"ט באות זה, אלא נביא היצא ממסקנתו): שגם הא שהט"ז חשש לענין ע"ח וע"ש לגירושין עיקרה (אינו מה ש"טמון" חולה גם בשעת שהיא חלימה, אלא) משום חשש בעתיד שלא ינהגו בה מנהג הפקר בעתיד, והוא חשש דרבנן, וא"כ: "כל שמוחזק לנו חזקה גמורה שתתעורר חולי זה א"כ שייך גזרה זו", ומדייק מדברי המהר"א סי' רטו שצריך "שתעמוד בחלימתה כדי שלא תבוא לידי תקלה וא"כ כל שעלול לשגעון ע"י החזקה דינה כעתים חלים ועתים שוטה", ובמילא "כיון שלא חששו שם בהוחזקה ג"פ שלא בזמנים שווים ש"מ דטעמא הוא שאין זו חזקה כ"כ שיתעורר עוד כיון שלא היו הזמנים שווים וא"כ ה"ה בנ"ד יש להקל ג"כ".

והיינו: שצריך שתהא "חזקה" כזאת, ש"ע"י יתעורר עוד חשש, ומזה מובן שכשאין חזקת הג"פ "שוים בזמניהם" אין כאן חזקה כזה שמעורר חשש כזה.

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

שטבל לחזור לטבול באם לא ידע בבירור שבשעה שטבל היה המקוה מלא, וכמו"כ כתב הר"ן להוכיח ממה שפוסקים בספק שכ"מ ספק בריא, כשנתן מתנה, שפוסקים כר' יעקב, שאין הולכים בתר החזקה שהוא עכשיו בריא, כיון שה"חולי מצוי", (למרות ש"רוב" בריאים), והובא בשו"ע (כיו"ד סי' ר"א סס"ה). ולכא' כוונת רבינו: ששם לא מבואר שצריך שיהיה: "שווים בזמניהם".

רבינו מיישב: שאני התם, א) ששם לא בעינן חזקה מעליא, כיון שעצם חסרון המים "אין דבר שמעכב החזקה", משא"כ בנידון הצ"צ אנו רוצים להחזיקו כשוטה, "נגד רוב העולם", ולכן צריך "רוב מעליא". (ב) בנידון של ספק שכ"מ ספק בריא: ישנם ראשונים הפוסקים כר' נתן שהולך לפי החזקה דהשתא של הנותן. (ג) אפי' לפוסקים כר' יעקב, יש המפרשים לשיטתו, שנוקטים שהטעם משום שיש "ריעותא" בשטר שלא כתב שהוא מתנת בריא, וכן לא צריך "הוחזק ג"פ בזמנים שווים".

ובהמשך שם מביא ראייה (להיפך), כשיטת הט"ז שצריך "חזקה מעליא" להוציא מהרוב (ולכן בע"ח וע"ש בעי "זמנים שווים") ג"פ רצופים, ממה שמוצאים שהרואה מחמת תשמיש, שההלכה שיוציא וייתן כתובה. שמבואר בב"י בשם הרשב"א בססי' קפו, שהא שאמרי' שתצא בלא כתובה הוא דוקא, "כשראתה בג"פ רצופים כשור המועד וכחזקת קרקעות. אבל כל שפעם כך ופעם כך אין זה חזקה כלל וסת הוא דלית לה וכ"נ מדברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל הב"י. ופסק כן בהגהות שו"ע סי' א'. וכן בשו"ע שם ובאה"ע סי' קי"ז סעיף א'".

דלכא' קשה: שאם כאשר הוחזקו ג"פ "אפי' בזמנים בלתי שווים" הוי "חזקה

דרכם לראות באופן רגיל מזמן לזמן, משא"כ בצוה"פ אינו ברור, שכולם או רובם מתקלקלים, ע"ד הרגיל.

אמנם לאידך: אין זה כמו שגעונו, שרובן של אנשים ונשים אין נחלים במחלת השיגעון, ד"עתים חלים", ו"עתים שוטה" וניתן אפי' לומר שאין זה אפי' מיעוט המצוי. אבל לענין צוה"פ הרי אפי' כאשר היא אינה מתקלקלת כל הזמן באופן רגיל, מ"מ הרבה צוה"פ מתקלקלים לעת מן הזמנים, וכמה מהם אכן "מצוי" שיתקלקלו באופן רגיל, וא"כ צריך לעיין היאך להטיל את הגדרת הצ"צ: האם נדמה לנידה ולא נצטרך ג"פ "בזמנים שווים" או נאמר שאינו דומה לראיית דמים, אלא דומה לשטות, ש"רובן" בריאים, ולכן צריך ג"פ שווים בזמניהם" כדי שנאמר שיש חזקה כ"כ ש"יתעורר" עוד הפעם כדי להוציא מרוב וחזקה של כל צוה"פ.

ויש לציין עוד: שאולי יש סברא לכאן ולכאן, מצד אחד שלא להצריך ג"פ שווים בזמניהם, ולאידך אולי צריך שיהיה ג"פ שווים בזמניהם ובאותו הפסול ממש, ובאותו המקום ממש. וכבר הזכרנו מעין סברות אלו לעיל ונחזור אי"ה להלן ובהוספה דדילמא לא שייך כאן הענין של "בזמנים שווים". ואולי נראה סברא להחמיר מיד באות ח' הבאה.

דברי הצ"צ שם באות ח'

בענין תשובות "מקוה שהוחזקו שמימיו מתמעטין"

וההשלכה לצוה"פ שמתקלקל

קיט. דברי הצ"צ שם באות ח': הצ"צ רצה להוכיח דלא כהט"ז מדברי הר"ן בתשובותיו סי' ס"ו (הובא לעיל) שמקוה שניזוק – "מימיו מתמעטין", הרי על מי

"לפעמים קרובות מתקלקל"

שבנד"ד יש להקל לפי דעת הט"ז באה"ע אפילו היה שוטה כמה פעמים וחזר ונתרפא ולא חיישינן לחזקה זו כיון שלא היה בזמנים שוים אין זה וסת".

הנידון כעת הוא בסברות המובאים באות זה לענין הוחזק צוה"פ שנתקלקל: האם לדמות ל"הוחזק מימיו" כיון שאין "ההוחזק" נגד "דבר המעכב החזקה" שאין חזקה נגדה, ואינו נגד "רוב העולם" שהרי אין "רוב" העולם גוזר שלא יהיה צוה"פ מתקלקלים, והיינו שאין בזה "הנהגה" דרוב העולם לומר שכשהקנה מכאן או הקנה מכאן או שעל גביהם, שכשאוברים שנתקלקל הולכים נגד "רוב העולם". או דילמא נאמר (שקשור עם המבואר לעיל) האם רוב צוה"פ כשרים או פסולים.

או: האם ה"הוחזק" מביא לדבר שהוא "נגד" רוב העולם, או מביאו לדבר שהוא "מנהג" העולם, שעצים והדברים שממנו עושים צוה"פ נשברים כשבא עליהם רוחות, ושלג, ובניה, ובתאונות וכו'. וצ"ע בזה.

ויש להעיר: שכשרבינו הצ"צ העיר מתשובות הר"ן שמחמירים אע"פ שאין ה"הוחזק" ג"פ "שוים בזמניהם", מהנידון ד"מקוה שהוחזקו שמימיו מתחסרים", דלכא' למה הוקשה לו מר"ן מהנידון דמקוה, והרי שם יש "תרת" לריעותא", ו"חזקת טומאה" כנגד "חזקה דמעיקרא" של המקוה, (ושלכן דחה רבינו הצ"צ ואדמה"ז ועוד, שלא להוכיח מנידון דמקוה ש"חזקה העשוי" להשתנות" אינו מועיל, בכללות, מאחר ומה שאינו מועיל שם, הוא כיון ששם יש "חזקה נגדית", נגד חזקה דמעיקרא, וא"כ גם כאן היה יכול לדחות הראיה מהר"ן, דבמקוה מועיל "הוחזק ג"פ" שלא "שוים בזמניהם", כיון שבין כך מדובר שיש "חזקה נגדית" לחזקה

לעניינה", א"כ מדוע שלא תצא גם כשלא ראתה מחמת תשמיש "רצופים"? ולכא' כוונת רבינו דאם אין צריך "חזקה מעליא" שהג' פעמים יהיו "זמנים שווים", ומספיק שיש ג' פעמים "לעניינה", א"כ היה צריך להיות מספיק אפי' אינם רצופים, דמ"מ יש כאן חזקה שראתה ג"פ מחמת תשמיש, ושיש חשש שהתשמיש גורם הראיה?

אלא עכצ"ל: דכיון ש"רוב נשים" אינם רואות מ"ת, אין כח בחזקה "קלושה" להוציא מהרוב, ואינו דומה לתינוקות הנ"ל, שהיא ראתה כ"נוהג שבעולם", והגם שמוציא מחזקה דמעיקרא, מ"מ מוציאה לדבר "העתידי לבוא עליה בודאי".

ובמילא בנידון של הצ"צ (שיש חשש שהשו"ב יחזור לשגגון) ש"מוציאו מרוב העולם", אין כח "בחזקה קלושה" להוציאו מהרוב והחזקה.

אלא שהעלה שם סברא לדחות הראיה מ"רואה מ"ת": ששם (כשאין רואה רצופים) יש לה במה לתלות כמ"ש הרשב"א "ווסת לית לה" "פי' שנתקלקל וסתה ופורשת נדה בלא עת", וא"כ אפשר לומר שכשלא ראתה "רצופים" (אין זה שיש כאן ריעותא לחזקה דמעיקרא, אלא שכיון שהוציאה מרוב צריך "חזקה מעליא", אלא) "לא אתרעי חזקה כלל", ונשאר לגמרי חזקה הקודמת, שהיא כשירה, ואין לחשוש שבאמת התשמיש גורם לה לראות. משא"כ בנידון הצ"צ (שהשו"ב הוחזק בשגגון) הרי "איתרע ויצא מכלל האנשים", ואולי שם א"צ ל"מוחזק מעליא" ד"שוים בזמניהם".

אבל ממשמעות לשון הרשב"א שמה שצריך ג"פ רצופים הוא שיהא "כשור המועד וחזקת קרקעות", משמע דבענין אחר "ליכא חזקה כלל" ! וצ"ע.

ומסיק רבינו באות זה: "היוצא מכ"ז

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

נישטית ונתרפאית ונשתתית ושוב נתרפאית הואיל ואין לה וסת אין לחוש שתחזיר לשטות מחמת תרי זימני וכה"ג לא מיקרי עתים חלומה עתים שוטה וצריך להתיישב בדבר זה הרבה למעשה": דלכא' כוונתו: שכיון שהח"מ כתב בשם המהרא"י בשם הרשב"א רק הא דתרי זימני לא מיקרי עתים חלים עתים שוטה, משמע מזה שלדעתו מספיק מה שיהיה ג"פ להיחשב "עתים חלים עתים שוטה" ולא צריך שיהא ג"פ "זמנים שווים".

"אעפ"כ כיון שלפי דבריו הנה קודם שחזר וניער אצלו השגעון אשתקד בקיץ תקע"ח היה בריא ושפוי תשעה שנים. א"כ אפשר ע"י הפסקה גדולה זו נעקרה חזקתו הראשונה שהוחזק לפני ההפסקה הגם דאתחזק אז בתלתא זימני ויותר מהמה (והפעם החמישי אירע לו אשתקד אחר הפסקת הט' שנים ואומר שהיה ע"י סבה משתיית משקים המחממים) והטעם מאחר שאנו רואים מדברי ר' שמשון בר' אברהם שבב"י אה"ע סי' קי"ט ההובא לעיל שכ' בלשונו לא קבעה לה וסת דחזקה אורח בזמנו בא וא"כ הרי הוסת יכול להיות נעקר ואף גם וסת הקבוע נעקר בהפסקה שהפסיקה מלראות ג' עונות בוסת ההפלות או ג' ר"ח בוסת החדש לענין שאינה חוששת לו כמ"ש בס' קפ"ט סעי' ט"ו ט"ז אלא שאם חזרה וראתה פ"א בר"ח חזר וסת החדש למקומה ונ"ד ודאי הפסק ט' שנים הוא הרבה יותר מג' עונות שהי' למודה להתקלקל בהן הן אם ניזיל בתר סתם עונות ע"ד הנ"ל בנדה. שלכאורה נראה ששנה שלימה ודאי חשובה עונה א' ובפרט הקיץ שמחמת החום עלולים חולים המוכנים לזה ח"ו להתקלקל":

רבינו מציע דרך אחרת להקל: שהרי כיון שהשו"ב הנ"ל חלה בחולי השיגעון חמש פעמים, ובין פעם הרביעי ופעם

דמעיקרא, בחזקת טומאה של הטמא)?

ונראה שהגם שלענין "חזקה דמעיקרא העשוי" להשתנות" מועילה הסברא דיש חזקה נגדית שלכן אין מועילה חזקה קלושה שעשוי" להשתנות, מ"מ, כדי להחשיב "הוחזקו" להיות נוהג ג"פ, הרי כדי לעמיד את עצם החזקה הלזו הנובעת מ"הוחזקו", באם בדרך כלל צריכים שיהיו "שוים בזמניהם" לא יועיל כשאנו "שוים בזמניהם" רק משום שהחזקה דמעיקרא היא "עשוי" להשתנות", שהרי אם הסברא הנ"ל היא אמיתית (ש"הוחזקו" בעי "שוים בזמניהם") א"כ כשחסר דבר זה, לא יעשה ל"הוחזקו" אך ורק משום שהחזקה דמעיקרא "עשוי" להשתנות" דסוף סוף, "לא הוחזק" השינוי עצמו ג"פ "שוים בזמניהם".

המשך בדברי צ"צ שם אות י'

דן בשו"ב הנ"ל כשהיה הפסקה גדולה לשגעון, והסברות

וההשלכה לנידון דצוה"פ

קכ. המשך בדברי צ"צ שם אות י':
"עוד נראה לי צד להקל באופן אחר אפילו אם נאמר דחזקה שהוחזק בג"פ שלא בזמנים שוים הוי חזקה מעלייתא דלא כמש"ל לפ"ד הט"ז וע' חמ"ח סי' קי"ט ס"ק ט"ו":

רבינו הצ"צ מציע עוד קולא, אפי' אם לא ננקוט כהט"ז ואכן ננקוט ש"הוחזק ג"פ" הוי חזקה מעלייתא וטובה, ואפי' אם היה "שלא בזמנים שווין", ומציין לח"מ באהע"ז שם.

ולכא' הכוונה לדבריו בסקט"ז:
"מפני שהיה נראה שתשאר כך. גם הב"י כתב בשם הרשב"א אם באקראי בעלמא

"לפעמים קרובות מתקלקל"

מהו הרמז בדברי המהרא"י שרבינו פירש שנתקלקלה מתחילה בסיון).

"... וא"כ זה שעברו עליו ט' שנים חשוב יותר מהפסקה ג' עונות ונעקר הוסת אף שחזר ונתקלקל פעם אחת. וי"ל שחזר הוסת למקומו מ"מ היינו דוקא בנתקלקל באותה זמן שהי' למוד להתקלקל דוגמת כשחזרה וראתה בר"ח בסי' קפ"ט ססע"י י"ו ועוד שהרי לדבריו גם מתחלה לא היה וסתו קבוע בזמנים שוים כנ"ל והוסת שאינו קבוע נעקר לגמרי בהפסקה א' עד שאינו חושש לו כלל בפחות מג"פ שתחזור ותקבענו כמ"ש בסי' קפ"ט סעי' ב'":

וא"כ ניתן לומר שט' שנים בלי ראייה חשוב יותר מג' עונות, ועוקרים ה"וסת" והגם שחזר ונתקלקל (שחלה בשיגעון פעם החמישי): (א) הרי"ז דוקא כשנתקלקל באותו הזמן שקלקל פעם הא', (ב) הרי כיון שלא היו מתחילה "זמנים שווים" והוי כוסת שאינו קבוע, שנעקר לגמרי בהפסקה, ואינו חושש לו כלל בפחות מג' פעמים,

ודן רבינו שם עוד: שאע"פ ש"עקירת" הוסת שם, היינו רק מה שעקר את הזמן, אבל לא את עצם החזקה דעלולה לראות, והראיה: שבתולה, כשלא ראתה מימיה "דיה שעתה" אבל מי שהיה לה וסת קבוע ועקרה, מ"מ מטמא למפרע כשרואה לשיטת חכמים, וא"כ רואים שאין העקירה עוקרת לגמרי החזקות, מ"מ אינו דומה: ששם כיון שהגיע לראות, כנ"ל, "כל הנשים דרכן לראות דם", לכן "קל" להעמיד על חזקתה, משא"כ בנ"ד שמוציאים מרוב וחזקת בריאים: "ויש לדמות נד"ד לתינוקות שלא הגיע זמנה לראות המבואר בסי' קפ"ט סעי' כ"ז שאע"פ שהחזקה לראות ונעשה לה וסת קבוע אם פסקה ג' עונות בינונית ולא ראתה אינה חוששת לוסת הראשון כלל וחזרה לקדמותה. ואפי' חזרה לראות באותן

החמישי היה הפסקה של ט' שנים! א"כ: כיון שאנו נוקטים "החזקה" בדומה ל"וסת" של הנידות, שענין החזקה הוא, דכיון שהחזק כמה פעמים (או כשיש העונה הסתמית דל' יום) אנו אומרים "אורח בזמנו בא" א"כ יש לדמות לגמרי לנידה. וכמו שבנידה, באם כבר קבעה ווסת, ואח"כ עברה אותן הוסת ג' פעמים ולא ראתה, הרי היא עוקרת הוסת, הן בוסת החודש, והן בוסת הפלגה, ואינו חוששת לה (מלבד כשחזרה לראות ממש באותו יום הוסת ממש שהיה קבועה קודם), וא"כ כאן שהשו"ב חזר לשפיותו למשך ט' שנים, הרי עברו יותר מג' עונות: הן אם נמדוד את העונה לפי מה שהיה מתקלקל ג' פעמים לפני זה והרי עבר זמן זה, והן אם נלך בתר "סתם" "עונות". וא"כ "לכאורה" נאמר "ששנה שלימה בודאי חשוב עונה", וא"כ כבר עברו גם ג' פעמים ג' שנים,

הערה: יש לעיין בכוונת רבינו ש"שנה שלימה" היא "וודאי עונה". ונראה בהמשך שהביא "קצת" ראייה מדברי המהרא"י לזה.

"וקצת נראה לי ראייה מפסקי מהרא"י סי' רט"ו להמתין עד סיון הבע"ל כו'. והגם שהט"ז באה"ע שם פי' שהאשה היתה מתרפאית ויש חשש שמא תחזור ותשטה ע"כ נתן זמן שתתעכב שם עד סיון ויראה אם לא תשוב לשטותה עכ"ל. דמ"מ מהו הצמצום כ"כ עד סיון שע"כ יש לומר דמיירי שנתקלקלה בסיון ונתרפאה אח"כ ולכן אם לא תתקלקל בסיון הבע"ל ראי' שנעקר החשש ואף גם לפי הט"ז נראה שיש סימן אם לא תתקלקל בקיץ כו'":

שמפרש כונת המהרא"י, שמדובר שם שהאשה נתקלקלה בסיון, ונתרפאה אח"כ והיה צריך לחכות עד לסיון הבא, לידע האם לא חזרה ונתקלקלה. שאם לא נתקלקלה עד אז, "ראיה" שעקרה החשש. (וישל"ע

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

י: א) אם מדמים צוה"פ לדין השו"ב וכו' שצריך "ווסת" ו"ג"פ", הרי על אף שהט"ז היקל להצריך "שוים בזמניהם", מ"מ מהח"מ נראה שמספיק ג' פעמים אע"פ שאינו שווה בזמנים. (ב) ויש לעיין אם כאן נאמר שכשנפסק לזמן "עוקר" הווסת וחוזר לקדמותו, שתלוי גם אם נאמר שב"הוחזק" הזה "מוציא" מרוב וחזקת כשרות ודין צוה"פ, או שבענין זה דנים, אותו כאילו הוא קנה סתם. והאם נאמר שכשהקנה נתקלקל, נחשב ש"מוציא" מרוב הקנים, או לא: שנאמר שזה דרך וטבע הקנים הללו שכשמכה אותם, רוח קשות, או בניית דבנ"א או תאונות הרי הם מתקלקלים. ולכן צורך חזקה "מעלייתא" להעמיד "הוחזקו" שמתקלקלים. ולאידך, אפשר שאין ה"עקירה" של הפסקת כמה "עונות" מועילה שלא לנקוט עקירה גמורה ל"הוחזקו" הזה, אלא נדמה לנידה, שתמיד נשאר איזה שיריים של הטומאה (אף שעקר ה"זמן") ולכן אין "עוקר" לגמרי החששות האלו, ואם חזר פעם א' חזר וניעור כפי שהיינו חוששים קודם.

יש לעיין אם בכלל דומה נידון דין דצוה"פ המתקלקל ל"ווסת" להצריך "זמנים שווים"

ואפשר שאין לזה שום שייכות

קכא. והנה אע"פ שגם בנידו"ד נראה ששייך המושג של "הוחזקו" ג"פ, ע"מ לחשוש דילמא יקרה עוד הפעם או דילמא קרה כבר, כנ"ל בארוכה, מ"מ, אין צורך שיוחזקו "בזמנים שווים". דענין זמנים השווים, ענינם דוקא בדבר של טבע מצד עצמה, שכשיש לה טבע זה, ומתעורר לנהוג כן באותו סדר זמנים, הרי"ז חזקה מעליא, ואם לאו הרי אין זה חזקה מעליא, שזה מורה שאין בזה ה"חזק" ש"צריך" שיקרה באותו הזמן. אבל בזה שצוה"פ מתקלקלת, מחמת שינוי הבא עליה מבחוץ,

עונות שהיתה למודה לראות בהן אינה חוששת עד שתחזור ותקבענו בג"פ לפי שאינה בת דמים ונתגלה שדמיה הראשון מקרה היה עכ"ל. אבל קודם שתחזור ותקבענו ג"פ אינה חוששת כלל אף אם ראתה ב"פ כמ"ש בסי"ט קפ"ט ס"ג."

ומסיק רבינו: "וה"ה בנ"ד כיון שרוב האנשים בריאים הרי גם מי שאירע לו המקרה הזה ח"ו ויצא מכלל רוב האנשים דומה לתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שאע"פ שראתה ג"פ ויצאה מרוב התינוקות אעפ"כ הפסקה דג' עונות שאח"כ מעמידה על חזקתה הראשונה ה"נ הפסקתו ט' שנים הנ"ל מעמידו על חזקתו הראשונה קודם שנתקלקל שהיה בריא ושפוי ואין לנו להחזיק ריעותא כלל ואף שחזר ונתקלקל אשתד הרי בפעם אחת אינו חושש כלל וכלל דומיא דתינוקת ועמש"ל שי"ל דנ"ד עדיף גם מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות משום שמ"מ עתידה לראות בודאי. משא"כ בנ"ד. אך עכ"פ לא גרע מינה. וא"כ כיון דהפסקה ג' עונות מהני בתינוקת כ"ש בנ"ד (ולא עוד אלא שהקלקול דאשתד י"ל שנעקר בקיץ הזה לענין שלא יצטרך לחשוש בקיץ הבע"ל). כ"ז נראה לפע"ד מהרשב"א שבב"י באה"ע דמדמי לה לוסת":

דבנידון של הצ"צ, כיון שמוציאים מ"רוב אנשים בריאים", הרי כשאירע המקרה, הרי זה דומה לציור התינוקת שלא הגיע לראות. שאע"פ שראתה, אם הפסקה ג' עונות, מעמידה על חזקתו הראשונה, ה"נ כאן שהפסיק השיגעון לט' שנים, מעמידו כזמן שהיה בריא ושפוי. ועוד עדיף מתינוקת, שהרי התינוקת "בוודאי תראה", משא"כ בשיגעון של השו"ב. ע"כ בהנוגע לענינו.

ולענין צוה"פ לפי מה שדן רבינו באות

"לפעמים קרובות מתקלקל"

"חזקה מעלייתא" כדי לעמוד נגד "הדבר המעכב החזקה", והיינו שלעניין וסתות, הרי ראית הדמים בא נגד "דבר המעכב החזקה". והיינו שהחזקת טהרה שבאשה, עניינה (לא שאין לה נטייה לכאן או לכאן, אלא) שיש לה כח טבעי להעמיד כפי שהיתה קודם שלא תראה. וה"החזק" של הווסתות בא לפעול נגד "דבר המעכב החזקה", ולכן צריך חזקה "מעלייתא" הוא, שהיא באה "בזמנים שווים" (וכמו"כ כשהחזק "לחולי" הרי בא כנגד "דבר המעכב החזקה", שהרי טבע האדם להיות בריא, והיא "מעכבת" השטות, ולכן גם בזה יש לדון שיצטרך "זמנים שווים"),

אבל בענין "החזק שמימיו" של המקוה "מתחסרים", אין "דבר המעכב החזקה" (אלא שאין ענין החיסרון, אבל אין את טבע "המעכב" חסרון המים), וא"כ אולי ניתן לומר שקלקול צוה"פ היא בדומה "למים המתחסרים" שאין "דבר המעכב" שלא תתקלקל נגד רוחות חזקות, ובניות וכו' ולכן אין צריך "חזקה מעלייתא" וזמנים שווים.

עוד ישל"ע לפי דברי הח"ס (יורה דעה סימן קמ"ב): בטעם הדבר שנוקטים ש"ווסתות דרבנן" ואין אומרים דנחשוש מה"ת – ע"ד בשור המועד. ולא ניח"ל לומר שהוא מטעם שיש לה חזקת טהרה, כיון שגם בחזקת שור המועד היה לו "חזקת תם", דהיינו שהיה "חזקת שמור", ואעפ"כ כיון דאתחזק בתלת זימני אול ל"י חזקת שימור דילי בההוא יומא – ואף על גב דרוב שוורים דעלמא בחזקת שימור קיימי ואינה עשויה להשתנות, מ"מ כיון דאתחזק תלת זימני תו ליכא חזקת שימור, וגם הטעם שאם היתה רואה היתה מרגישה, שייך רק לבדיקה, ולא לחיוב פרישה, כיון שאנו נוקטים (דלא כנב"י) שגם לפרישה אין חיוב מה"ת אלא מדרבנן (אע"פ שבזה אין

כגון האקלים והרוחות, הבניות והתאונות, וסיבות דומות הגורמים לקלקול צוה"פ, אין אי התדירות בזמנים "שוים" מורה על קלישות ה"החזק". שהרי שינוי הזמנים הוא מחמת שהסיבות הגורמים לקלקולם, אין מונעות באותו זמן. אבל כשהם ישנם, אזי הם יפעלו שתתקלקל צוה"פ. ולכן אפשר שאין לדון כלל וכלל על הענין שאין "הזמנים שווים" – מתי אנו מוצאים את "ההחזק" של קלקול צוה"פ.

ע"פ הנ"ל יש להוסיף: שאף דלכאור' אם נאמר שאנו חוששים לאסור משום "שהחזק בג' פעמים", צריך שיהיה ה"החזק" באותו מקום ממש (שהחזק אותו מקום בג' תולעים וכיוצא). אפשר לכאור' לטעון, שבכדי לומר כאן שצוה"פ "החזקה" ג' פעמים להתקלקל, אין צורך שיהא באותו מקום ממש – משום שאין מחזיקין ממקום למקום – (בנוסף על שציידנו לומר ש"המקום" דידן הוא כללות צוה"פ כולה. הנה) נראה שכאן שהחשש של "המחזק" הוא שמצוי במקום הזה להתקלקל העירוב, אין צורך, למקום וזמן פרטי מדויק, אלא מה שצוה"פ מוכנה ועלולה להתקלקל. ובכל ענין שיש ג' פעמים שנתקלקלה נעשה "מצוי" להתקלקל, ויש לחשוש מכאן ולהבא.

(ויש להעיר מדברי הצ"צ ביור"ד סי' מז...דהרי חזקה מלתא היא בכ"מ והיינו שמחזיקים דבר א' ע"י שנתחזק ג"פ הוא הדבר כמו נגיחות השור וסתות. וכמ"כ רא' של אשה דבר א' הן. דאע"ג דכל פעם שהיא רואה קרטיץ אף שהן שוין מ"מ לא עדיפי מאונות השוין דאין מחזיקין מזה לזה. אבל באמת התם החזקה היא על האשה והיא אשה אחת ממש").

או שיש לחלק במילים אחרות: לפי דברי הצ"צ דהא דצריך "שוים כדי להוות

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

בכללות ענין והדיון אם צריך "זמנים שווים" או לא, בעצם מה שהקלוקל התדירי גורם חשש וחיוב לחשוש, יש להעיר בכללות: נראה שכשיש צוה"פ שידוע לנו שהיא מתקלקלת יותר, אזי יש לחשוש בזה יותר. וכשהם מתקלקלים בסמיכות יותר, (שמוצאים אותם מקלוקלים בזמנים "קרובים" ול"ז) יש לחשוש יותר.

ועפ"ז יש להעיר בלשון כ"ק אדמו"ר במענה דלעיל, שמגדיר בזה ש"לפעמים קרובות מתקלקל", ש"ל שבוה ניתוסף בחשש ובאיסור טלטול, במה שכותב שאם יש שיטלטלו אפי' אחרי שהוכרו שנתקלקל, כיון שלא יגיע אליהם ההכרזה. והקשו: הרי מה בכך והרי יש חזקת כשרות ועשו "מצד הדין", שנתבאר באריכות, שאי"ז פשוט לומר כן, ושיש לומר בא' הסברות, שבהחזק להתקלקל היה להם לבדוק קודם, ולא להסתמך על החזקה, ובוה י"ל, שהוספת רבינו שהקלוקלים קורים "בפעמים קרובות" מגדיל את חומר האיסור ובמה שהיו להם לחשוש ולא לסמוך אחזקה.

ויש להוסיף בזה: כיון שאנו מדמים כמה דינים לשור המועד, ולמרות שגם מדמים "ווסתות" לשור המועד, ולענין ווסתות, הרי יסוד עניינה הוא שצריך להיות "זמנים שווים". מ"מ, אין נראה שבשאר ההלכות שהובאו במס' יבמות ה"מוחזקות" שבהם תלויה בזה שהם "זמנים שווים".

וזהו תוכן דברי הגמ' ביבמות (סד, ב): בענין נישואין של אישה קטלנית, ושל אשה שהוחזקה כאשה שאינה בת בנים, ומתו מחמת מילה (ודן שם אם צריך שיהיה שלשה פעמים או מספיק שיהיה ב' פעמים), ונראה בפשטות שלענין מתו מחמת מילה, ולענין נישואי קטלנית, אין צורך שיהיה "בזמנים שווים" אלא כל שמתו שלשה

ראיה "מדלא הרגישה" כפשוט, שהחשש שמא תראה בהרגשה),

וע"ז כותב: "וע"כ נלע"ד דהיכי אמרי' תלתא זימני הוה חזקה במידי דאינו עשוי להשתנות משא"כ חזקת הוסת תלוי בבריאות הגוף ומזגו ושינוי תהלוכות הגלגלים וכוכביהם ומשתנה ע"י אכיל' ושתי' ושינוי' וקפיצה ומנוחה ויגיע' וילדות וזקנה וכדומה וק"ו הדבר הרי אפי' גבי חזקת בריאות כ' הר"ן בתשובה שהבאתי לעיל דלאו חזקה גמורה היא משום שאדם עשוי להתחלות מכ"ש שעשוי הוסת להשתנות ע"כ אעפ"י שהוחזקה אלף פעמים לראות בזה היום מ"מ א"א להחזיק זה בחזקה דאורי' דלמא השתא נשתנה מזגה וטבעה ומשו"ה אוקי אתתא בחזקת טהרתה אעפ"י שעשוי להשתנות מ"מ הך חזקה נמי עשוי להשתנות וא"ש", דכיון דתלוי בכמה וכמה עניינים הרי "עשוי" להשתנות", א"כ ישל"ע היאך לידינו לענין "הוחזק קלוקל" בצוה"פ. האם נאמר שגם היא תלוי' בגורמים מבחוץ הגורמים לקלוקלה, והם עשויין להשתנות, או דילמא יש לחלק ביניהם. ואז לדעתו יהיה חיוב לבדוק מה"ת כבשור המועד?

ויש להבהיר שפשוט שאין אנו מהססים בעצם ענין "הוחזק" בקלוקל צוה"פ, שהרי בפועל גם בווסתות חל החששות ע"י שהוחזק ג"פ, אלא שהוא רק מדרבנן ולא מדאורי', וגם כאן, גם אם נאמר שיש בה החיסרון של ה"ווסתות" שעשוי להשתנות מצד מזג הכוחות הגורמים לקלוקלה, מ"מ יש לחוש לזה, ולא לסמוך עליה. אלא שהשאלה היא, האם יצטרך "זמנים שווים" כמו אצל הווסתות מצד שגם היא "עשויה להשתנות", או דילמא מאחר "אין עשויה להשתנות" בעצמותה, אלא מהגורמים שבחוץ, לכן אין צורך ב"חזקה מעלייתא" כזו שיהיו "זמנים שווים".

"לפעמים קרובות מתקלקל"

חוששים הוא מחמת "אורח בזמנו בא", אבל באם אכן ה"אורח" כבר נמצא וכבר הגיע, אזי היתה מרגשת, "ומדלא ארגשה" נראה שאין במה להסתפק, והיינו: שלא רק מה שנתבאר בגמ' ועוד שמה ש"לא ארגשה" הוכחה שלא ראתה אתמול וכיוצא, אלא עוד זאת: שבפשטות הא גופא ד"לא ארגשה" מורה שאין כאן התחלת הספק, ולכן ניתן לאמר, שבגדוד"ד שאין כאן עניין "מדלא" שמענו אודות הקלקול במקום פלוני, שלכן אין כאן קלקול, בכל המקומות שצוה"פ נמצאת במקום זה, ולכן נראה יותר שיש מקום להסתפק יותר בגדוד"ד.

ביאור הצ"צ על דברי סה"ת והרשב"א

קשורים עם ביאור אדמה"ז בחיוב בדיקת ציצית בכל יום

קכב. הנה כשמתבוננים ומעינים בדברי הצ"צ בביאור סה"ת והרשב"א ובמיוחד לאחר שכתב שבכללות סה"ת מסכים עם הרשב"א, שהסברא "וכי לעולם לא תטמא" הוא מדרבנן. נמצא דעצם ניתוחו של הצ"צ בהסבר דברי סה"ת, דומה ומקביל לדברי אדמה"ז בביאורו החיוב של בדיקת הציצית בכל יום:

שבגד"ד אין לומר שנחוש מהתורה ג"כ בשעה זו אטו אחרת, דהיינו שמ"מ כיון שהוחזק ויש לחוש לכשיזדמן מתי שזדמן, א"כ אין היתר לשחוט גם עתה. ולא מחמת שמא יזדמן עתה שבזו אינו חושש מדאורייתא כנ"ל, אלא מחמת שישחט כן לעולם, ויתכן שזדמן ולא ניכר כנ"ל, שחששו לו הרמב"ם וטוח"מ (סי' רל"ה סעי' כ"ג) הנ"ל. כי ודאי מדאורייתא אין שייך לאוסרו שעה זו אטו אחרת אלא המותר מותר והאסור אסור... וגם נדה יוכיח שאשה בחזקת טהרה עומדת על כל שעה

מבעליה, או שמתו ג' בנים מחמת מילה, למרות שלא היה בזמנים שווים, חלה בזה הלכה זו.

אלא ב"ווסתות" שהוא מה ש"הזמן" גורם, ואורח "בזמנו" בא, יש בזה ענין שיהיו "זמנים שווים" כדי להחזיק ה"מוחזקות", משא"כ לעניינים דלעיל, וכמו שהוא לענין "שור המועד" שאין זה תלוי "בזמנים" שיגרמו לעשיית היזק, אלא לעצם הדבר שעשה היזק ג' פעמים (אלא שלפעמים יש שהעניין מצטרף מצירוף תכונה השור וגם בזמן שעושה ההיזק, אבל בעצם, ענין המוחזקות תלוי בכללות העניין שיש לה תכונה המזיקה, ובעצם אינו קשור לזמן, ושיצטרך ל"זמנים שווים"),

ורק לענין "ווסתות" או "עתים חלים ועתים שוטה", שגם זה קשור עם "עת", שכדי להחזיקה, הרי"ז קשור עם צירוף של "זמנים שווים". ולכן במתו מחמת מילה, ובקטלנית, אין זה קשור עם זמן, אלא עם עצם התופעה, ולכן אין צריך שיהיו "זמנים שווים". ולכן נראה יותר שאין כל הדיון דידן לענין חשש שצוה"פ נופלת קשור כלל עם "זמנים שווים" אלא קשור עם עצם התופעה שצוה"פ נפלה ג' פעמים.

עוד נוסף בכללות הענין, סברא שיש לדון בה בכמה מקומות, בדיון לדמות נידוד"ד (האם לחשוש לאחר ש"הוחזק" שנתקלקל) לנידון דוסתות. שבמידה מסוימת בגדוד"ד יש מקום לחשוש יותר מב"ווסתות". שהרי בגדוד"ד ישנו החשש ולידת ספק במציאות, שהרי ישנו צוה"פ במקום דידן שכבר נתקלקל כמה פעמים, ורואים שיש מקום שיתקלקל עוד כמה פעמים, כשהיו העניינים הגורמים את הקלקול.

משא"כ בווסתות: כל מה שאנו

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

בסוף שפיותו ובתחילת שטותו).

וכנ"ל זה מתאים עם ביאור אדמה"ז, במה שהגדיר שיש "תקנת חכמים" לבדוק הציצית "בכל יום", ואין סומכים על החזקת כשרות, ואפי' דבדיקת אתמול, למרות שבעצם בכל רגע ורגע שדנים האם הציצית כשר, יש עליו חזקת כשרות (ואפי' אם מצטבר לזמן רב מאוד כמ"ש הצ"צ), אלא ש"חכמים תיקנו": היות שהם עושים "סייג" לתורה, יש להם להתחשב בדברים ש"דרכם" להיעשות בעתיד, (ולא רק בדבר שוודאי יעשה בעתיד, אלא אפי' בעניין שאין זה ודאות שיעשה בעתיד, אלא הוא "עשוי להשתנות" ולהיפסק" גם בזה עשו תקנה לבדוק, ובכל יום, שאל"כ נמצא ש"לעולם" ינהגו בענין שיבוא לבסוף לעבור על איסור, והוצרך לעשות "סייג" גם מעכשיו "בכל יום".

עוד שלפי אדמה"ז ש"א"א להעמידו לעולם
בחזקת כשרות"

בפשטות צריך בדיקה, וא"א לעשותו בימים
הקודמים

ויש לפלפל אם מספיק בסמיכות לשבת ממש

ואולי יש סברא שאם בין כך מחוייב לבדוק
בזמן קביעות חכמים א"צ בכל יום

אבל בזה אין זמן קבוע של חכמים. וצ"ע

ברור שכל השקו"ט דלעיל

אינו מועיל לענין דברי אדמה"ז

שאין להעמיד אחזקת כשרות "לעולם"

כשמצוי ודרכו להיפסק

אולי יש לחלק:

כיון שבין כך מחויבים לבדוק לפעמים מחמת

ולא גזרינן אטו שעה אחרת. דהיינו שאם נאמר כן בשעה זו יהי' כן לעולם וא"א שלא תראה א"ו מדאורייתא לא גזרינן כלל בשביל זמן אחר רק שמד"ס יש לגזור כי הם עשו סייג וגדר. והוא ממ"ש הרמב"ם וטוח"מ סי' רל"ה סכ"ג שצריכים לדקדק היטב כמשנת"ל.

...ולכן י"ל דגם התוס' והסה"ת והשו"ע שנחלקו על הרשב"א, מודים בזה דחזקה זו מצד שראתה ג"פ, אינה מן התורה. ומ"ש וכי לעולם לא תהיה טמאה, דמשמע שהוא נגד החוש והתורה. היינו משום דדרך כל הנשים שיראו דם עכ"פ יהי' מתי שיהיה, וא"א שאשה לא תראה דם לעולם. אבל מצד שראתה ג"פ לא היה מחליטין כלל לא"א שלעולם לא תהי' טמאה, דודאי אפשר ואפשר הוא מהתורה. ואדרבה אפשר לומר שכן הדבר בודאי, ממה שכתבו הפוסקים ורמ"א שם ס"ה האי דינא ולא חילקו בין יש לה מכה זו מטבע תולדתה או לא. ומשמע שאע"פ שהוא מתולדתה ולא הוחזקה כלל להיות לה וסת ברור מהמקור טמאה מל' יום ללמ"ד יום ע"ש. הרי דעיקר טעם דין זה הוא מפני שדרך כל הנשים לראות דם ולא מצד החזקה שראתה ג"פ....",

דביאר: א) שיסוד דברי סה"ת לא לסמוך אמכה משום "וכי לעולם לא תראה", אינו מחמת ש"הוחזק ג' פעמים" גרידא, אלא עיקרו במה ש"לעולם" דרכו של האשה הוא לראות, וא"א שלא תראה "לעולם" (ב) שבאמת מה"ת, הרי בכל ענין דנים על עצם ההווה ועל ה"עכשיו", וכיון שעל ההווה והעכשיו ישנו "חזקה דמעיקרא" לא משנה לנו מה שתראה בעתיד בוודאות. אלא שמדרבנן ישנו דין וחיוב לעשות "סייג" גם על העתיד, ולכן אוסרים מפאת שאם תתיר ימצא שעל העתיד בוודאי תהיה האיסור ויעבור ע"ז (וזה ההסבר של הצ"צ לענין החיוב מדרבנן בעניין אם העיתים חלים

"לפעמים קרובות מתקלקל"

שכל יסוד ענין החזקה דמעיקרא הוא מה שאין לבדות מעצמנו "ההשתנות והנולד", לכן כשיש "ריעותא" דקלקול צוה"פ פעמים קרובות מאוד, הרי נולד "ריעותא" בחזקה, שלכן לא ניתן לומר "עליך הראיה" שנשתנה, מכיון ובאמת אנו רואים שהותחלה "ההשתנות והנולד". וכשהוחזק כן ג"פ יש לדמות להלכה בווסתות, שזה מהווה חיוב בדיקה.

ד) ועוד ועיקר מפאת דבורינו בדברי הצ"צ יש לדון טובא, בעצם זה ש"הוחזק" הדבר כמה פעמים להתקלקל (שזה עצמו מעורר חשש), בב' אופנים: א. מצד עצם הדבר – שהוחזק ג' פעמים, וגדריה, שגם אם תיקנו הקלקול, והיה לה פעם חזקת כשרות, הרי עצם "ההוחזק ג"פ" יכול לשנות את חזקת הכשרות ולבטלה, או לכל הפחות לעשות ספק, כמו ההלכה בשור המועד ווסתות. ואף אם נטעון שמה"ת נחזיק, מצד חזקת כשרות דמעיקרא (כמו שב"וסתות" פוסקים שמה"ת אין לחשוש אע"פ שהוחזק בזמנים שווים, מפני "חזקת הטהרה" שבזה, כדברי הצ"צ שהבאנו, ולא נפרשו כמו שכתבו כמה אחרונים. וכן הצ"צ עצמו במק"א בדעת איזה ראשונים, שבוסתות ישנו טעם שלא לילך בתר חזקה ד"מוחזקות ג"פ" מה"ת, משום שלא הרגישו). מ"מ, ברור שמדרבנן יש לחשוש כמו שקבעו חז"ל ההלכה ד"וסתות" דרבנן,

ב. או שנפרש (כמו שפי' הצ"צ בדעת סה"ת תוס' והרמ"א ושכן נקבעה ההלכה), שיש סברא מחודשת שאם הוחזק ג"פ, בענין שלבסוף יקרה הדבר ("וכי לעולם לא תראה..."), אזי יש חיוב מדרבנן לחשוש על העתיד. ולמרות שמה"ת אין אנו חוששים לזה, ולעולם נוהגים כפי מה שהשעה כעת מחייבת – ובאם באותה שעה, יש חזקה דהיתירא נוקטים לפיה, ואפי' אם יצטבר כן לזמן ארוך בענין שמסתבר שיעבור על

"מיעוט המצוי"

לכן לא יבואו להחזיק בח"כ "לעולם" ולכן אין חיוב לבדוק בכל שבת. וצ"ע

קכג. כל הנ"ל (היינו החקירות הנוספים, של ריעותא בחזקה והוחזק שצוה"פ נתקלקלה, שלגביהם אולי היה ניתן למצוא קולא) הוא בנוסף על עיקר כללות דברינו:

א) דלדברי אדמה"ז הרי כשישנו דבר שבוודאי יתבטל ויפסק – אזי "א"א להעמידו לעולם בחזקת כשרות", וצריכים לבדוק "בכל יום". ובזה בפשטות לא יועיל אפי' אם נסבור כהחכ"צ, דסברתו שאין חוששים שהחזקה תתבטל ב"זמן מועט". שהרי לענין בדיקת הציצית מחויבים לבדוק ב"כל יום", ואין סומכים שבזמן מועט כ"כ לא נפסל הציצית. כמוכח מפשטות דברי אדמה"ז: אפי' אם בדק הציצית אתמול בלילה לפני השקיעה, חייב לבדוק עוה"פ למחר בבוקר, כיון שמחויב לבדוק "כל יום"!

ולכן כשמדובר בצוה"פ שעשויה להתקלקל, הרי "א"א להעמידם בחזקת כשרות לעולם". ולזה לכא' תיקנו חכמים שלא ישתמש בהם באופן שיבוא לידי חשש איסור, לולי שיבדוק אותו ב"כל יום" פעם אחד. וא"כ לכא' א"א להשתמש בצוה"פ כזה בשבת, לולי אם מעיינו או בודקו פעם א' בשבת זה.

ב) ובנוסף לכל הנ"ל: הרי הנ"ל שיכולים להסתמך בחזקת כשרות מצד הדין, ואם קרה שעבר עבירה הרי"ז אונס: כבר נתבאר מגדולי האחרונים, שכשהדבר שכיח שיהיה עבירה אין לו לסמוך ארוב וחזקה, אלא עליו לבדוק קודם.

ג) ועוד זאת דבנוסף לדבורינו באריכות והבאת דברי הצ"צ, ניתוסף עוד, שכיון

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

א"א להעמידו לעולם בחזקת כשרות,

והגם שאפשר שהם ב' ענינים: שענין הראשון מדבר מצד עצם גדרי "החזקות" – שאי אפשר להעמידו לעולם ב"חזקת כשרות", כשעלול עומד ו"עשוי" ודרכו להתבטל. וענין השני מדובר יותר מצד המציאות, שסו"ס יבוא לעבור על ציווי ד' "וכי אפשר שלא תראה...". מ"מ הרי הם קשורים זה בזה במידה מסוימת.

וא"כ ניתוסף שאלה גם מצד זה: האם אפשר ומותר לסמוך מידי שבת בשבתו, על צוה"פ שהיתה קיימת לפני כמה ימים. שהרי יש "הוחזק לקלקל" כמה פעמים – ויותר מג' פעמים הוי חזקה. וה"הוחזק" הזה, הוא בענין שנעשה כן אפי' בסמיכות לזמן שכבר תיקנו אותו. ולמשל: גם לאחר ששכר תיקנו ביום רביעי או אפי' חמישי או אפי' בערש"ק, הרי כשראו אותו ביום ב' או ג' או ד' או ה' או ערש"ש בשבוע הבא, מצאו אותו מקולקל עוה"פ. וא"כ נשאלת שאלה האם מותר לסמוך ע"ז ביום השבת לאחר "ההוחזק" הזה, מצד איזה אופן וצד שדובר לעיל?

אלא שלפי הענין הא' שהערנו כאן, עדיין ניתן לסמוך על בדיקה ביום הש"ק עצמו על כל השבת (כמו שהועיל בדיקת ציצית פעם א' ביום עד היום הבא),

אבל לפי העיון הדרוש בענין הד' שהבאנו עכשיו (בב' האופנים שבזה, הן מפאת מה שיש לחוש בהווה על העתיד להיותו לאחר שהוחזק שיש כאן חשש לקלוקל, ובפרט אם נאמר שעצם "החזקה" לקלקל מחייב לחשוש עליה), ישל"ע אם מועילה בדיקה ועיון ביום השבת עצמו,

ואולי יש לדון ולתלות בב' האופנים במהלך הד': שאם החשש הוא מחמת "ההוחזק" לכאן אין מועיל בדיקה א'

איסור, מ"מ מה"ת אין חוששים לזה. אמנם כל זה מה"ת, אבל מדרבנן אכן תיקנו חכמים לחשוש ככגון דא, גם על היום, שאפי' אם לפי ההווה יש חזקת כשרות, אעפ"כ מכיון שהדבר עומד להשתנות (ויודעים כן מחמת שהוחזק ג"פ) אזי יש חיוב לחשוש שלא יבוא לידי מצב שבוודאות או אפי' קרוב לוודאי או אפי' שמסתבר שיעבור עבירה בעתיד, ולכן מחויב כבר מהיום לחשוש. ולכן אסרו בימי הווסת, למרות שמה"ת אין על מה לחשוש באותו רגע שיש חזקת כשרות, אבל כיון שיודעים "וכי לעולם לא תראה", הרי"ז מחייב לאסור (מדרבנן) מחשש שישתנה. ומכיוון שכבר חייבו לחשוש מחשש שישתנה בזמן מרובה, כבר חל חיוב, לחשוש אפי' על זמן מועט ממש,

ואכן מהלך הב' משתקף מאוד, שכן הוא חידוש דברי רבינו אדמה"ז לפרש "תקנת החכמים" המיוחדת לבדוק הציצית בכל יום משום ש"א"א להעמידו לעולם בחזקת כשרות", כשיודעים שדרכו להשתנות, ע"י כמה "סיבות", עד שגם אם לא בדק בדיעבד, אסור לו ללבוש בד"כ בציצית זו או ללבוש בגד זה לר"ה מחמת חשש הנ"ל. ולמרות שיש מקרים כמו כשהגיע באיחור להתפלל בצבור, או כשנקרא לס"ת, שאז מתיר רבינו לסמוך על חזקה הראשונה: הרי"ז בפשטות דבר "מקרי" (לדבר מצוה), ולא כשמדובר ב"קביעות" כל יום ובכל שבת, וגם כשמדובר לדבר מצוה,

או בסגנון אחר: שרק כשמדובר באופן ספציפי שהוא על ההווה ממש, (כמו במקרים החריגים ובודים) ולא באופן הרגיל, שבזה חל חיוב לחשוש גם בהווה היאך יתגולל הדבר על העתיד כנ"ל).

מהלך הב' נעוץ (סופו בתחילתו) במהלך הא': שכיון שיש חשש סביר שיעבור בעתיד, הרי"ז בדומה ומעין הסברא

"לפעמים קרובות מתקלקל"

שיש דין חדש – שהגם שהיתה בדוקה לפניו, והיה לה חזקת כשרות, מ"מ, חייב לבדוק עוד הפעם. ואין לומר שהוא משום "חומר הברכה" (כמ"ש הט"ז בהל' ציצית), דהיאך יהיה איסור ברכה חמור מכרת דנידה.

וע"ז יישב שבאמת אין החיוב לבדוק בציצית מחמת עצם מה ש"עשוי להשתנות" כשלעצמו, ואין זה אפי' משום חומר הברכה, אלא משום שלמרות שכלפי העבר אפשר להעמיד בחזקת כשרות, כפי שהוא בכל התורה (ואפי' בנדה דכרת, שאשה שאין לה וסת מותר לבעלה בלי בדיקה, משום שהחזקת טהרה הקודמת), מ"מ כשמדובר בענין ש"נעמיד אחזקות לעולם..." שלעולם לא יהיה דין שיבדוק, במקרה כזה נתנו חכמים הלכה אחרת: והוא שבאמת יש חיוב לבדוק, וכיון שחייבו לבדוק, כבר חייבו לעשות זאת בכל יום, שהרי באם לא יבדוק יום אחד, לא יבדוק כלל, וזה דבר שא"א.

ואין להקשות ממה שבנידה לא התחשבו בדין זה, והתירו לבוא עליה מן הדרך בלי בדיקה מפאת החזקת כשרות. מאחר ולענין נידה הרי בין כך "יש גבול" שלא יבואו להתיר לעולם בלי בדיקה, והיינו שכבר ניתן הדין של בדיקת עונה בינונית מל' ל' יום, שאז אין קיים החשש ש"לעולם" לא יבדוק, ולכן אין חיוב שם לבדוק בכל יום (גם לאחר הימים שבהם אין למודה לראות, ע"ד שיבואר ביור"ד סי' קפ"ו ס"ג), מצד ההלכה שלא להעמיד על חזקת כשרות "לעולם".

ואכן מביא דוגמא, שנפסקה גם היא להלכה, בהל' נידה, דעת סה"ת, ברמ"א "שבשעת וסתה או מל' ל' יום, אינה תולה במכתה דאל"כ לא תיטמא לעולם", והיינו יסוד הנ"ל, שכשמדובר בפסק דין הנוגע

ביום השבת. דאולי דומה להל' "וסתות", שכשקבע וסת צריך לעבור ג' עונות שלא תראה, כדי לעקור את הווסת. ובאם מבארים: שהחשש מחמת שב"הוזה" צריך לחשוש על העתיד, מסתבר לומר שגם מחמת חשש זה, שדומה לחשש ש"א"א להעמיד אחזקת כשרות לעולם", יספיק בדיקה א' ביום כדי להתיר הטלטול בשאר היום.

ובמה שלענין וסת לא קבעו חכמים לבדוק בכל יום (דלא כמ"ש אדמה"ז בסי' ח' לענין ציצית), הרי על נקודה זו כבר העיר הצ"צ (אהע"ז סי' ע') וכתב: "...אלא שיש לחוש לדברי המ"א סי' ח' סק"א הנ"ל שכתב גבי ציצית דלא מיקרי חזקה דעשוי ליפסק ונסתייע מתשו' הר"ן הנ"ל ובציצית ליכא חזקה אחריתי כנגד וא"כ ס"ל להמ"א דגם היכא דליכא חזקה אחריתי כנגד לא סמכינן אחזקה העשוי להשתנות ואפשר דהתם משום חומר הברכה הוא. ומ"מ דוחק גדול הוא להחמיר בענין הברכה יותר מאיסור כרת דנדה דסמכי' אחזקה זו גבי אשה שאין לה וסת דבעלה בא עליה וא"צ לשאול כו'. ומצאתי ישוב לדבריו מלשונו הטהור של כאאזמו"ר הגאון נ"ע בשולחנו הט' סי' ח' סי"ג וז"ל דאם לא יבדקם בשעת הברכה לא יבדקם לעולם ובודאי א"א להעמידם לעולם בחזקת כשרות כו' וא"כ לק"מ מנדה דהתם יש גבול דהיינו ל' יום לראייתה שהוא עונה בינוני' כדאי' בסי' קפ"ד סי"א ותדע דהיכא דשייך לומר א"כ לעולם לא תטמא טמאווה באמת כמ"ש בב"י סי' קפ"ז בשם סה"ת דהיישוב על החיוב לבדוק ציצית בכל יום, הוא מפאת הסברא "דאם לא יבדקם בשעת הברכה לא יבדקם לעולם, ובודאי א"א להעמידם לעולם בחזקת כשרות וכו', וא"כ לק"מ מנידה,

והיינו שאין להקשות היאך אנו אומרים

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

השבת. וא"כ הה"נ, לענין צוה"פ נראה שאין מספיק מה שנבדק אפי' בסמיכות לשבת, אלא צריך שיבדקו בשבת.

וכיון שעצם הבדיקה, ניתן לעשותו ביום השבת עצמו, הרי לכאור' מעיקר דין זה יש לעשותו ביום השבת עצמו. וא"כ בפשטות ניתן לומר שחייב הבדיקה מפאת הלכה זו צריך שיהיה ביום השבת עצמו.

אלא שיש מקום לכאורה לחלק ולומר: כיון שזמן ההשתמשות בצוה"פ היא מיד בהתחלת ליל שבת קודש, א"כ ניתן לומר ש"הגבול" וזמן של הבדיקה בענין דידן הוא בזמן קודם לזמן זה.

עוד אפשר להוסיף ולטעון, שכיון שכיום האפשרות לעשות בדיקה טובה, אינה ביום השבת עצמו, ובפרט בליל שבת אלא קודם, שאז יכול להגיע למקומות של צוה"פ עצמה ולקנה שעל גביהן גם ע"י דברים שאסור לטלטלם בשבת עצמו, א"כ אפשר ש"הזמן" וה"גבול" לחיוב בדיקה זו הוא דוקא לפני השבת.

או דילמא יאמר הטוען לאידך גיסא: כנ"ל דסו"ס עצם ההבנה של הדין שיש לחשוש שא"א להעמיד ח"כ "לעולם", הוא על "היום" עצמו, שביום זה חל החשש דילמא יארע הקלקול, א"כ חל דין זה ביום השבת עצמו. וצ"ע בזה ובעוד טיעונים מעין זה.

אבל מסתבר מאוד לומר, כסברא הקודמת: שכיון שהבדיקה צריכה שתועיל לאפשר לטלטל בכל היום של יום השבת, ובפרט שאם צריך תיקון שיוכלו לתקן, לכן מובן שהזמן לזה (גם לפי מהלך זה), הוא סמוך לכניסת השבת, שבזה עושה בדיקה של יום השבת.

אבל סו"ס: אפי' אם נאמר סברא הנ"ל,

(לא רק להווה, אלא) והוא כעין "החלטה" על העתיד, אזי כבר א"א לפסוק לפי החזקה כשרות, וצריך לחשוש על מה שיקרה. ובענינינו, מאחר ובנידה יש כבר גבול וחייב לעשות בדיקה לכן א"צ לחייבו לבדוק בכל יום. אמנם בציצית, שלולי שיחייבוהו לבדוק כפשוטו בכל יום לא יבדוק לעולם, חייבוהו לעשות בכל יום.

ובענין דידן: לכאור' אין ענין לחייבו לבדוק "בכל יום", שהרי אין "משתמשים" עם החזקה אלא כשה נוגע ליום השבת. ולכן מפאת הדמיון לציצית – ששם החיוב הוא "בכל יום", צריך שיבדקו באותו היום עצמו, היינו שיש חיוב ממש לבדוק "בכל שבת" עצמו.

ובפשטות נראה שאין מספיק אם יקבעו יום אחר לבדוק העירוב: כיון שמצד הבנת הענין, הרי החשש מצד "וכי לעולם", יש לנו לחשוש ביום השבת עצמו – שיארע בו עצמו פסול (וכמו שלענין ציצית חששו שביום זה עצמו ילבש אותו ושיוציאו לר"ה בשבת, וכפי שכתב רבינו שאין מספיק מה "שבדק מאתמול"), וא"כ נראה שחל חיוב בדיקה ביום השבת עצמו (וכשבדקו כבר יי"ח דין זה ואין חוששין עוד ביום זה עצמו).

ואין לומר: שמכיון שבאם צוה"פ פסולה, אין אופן לתקנו ביום השבת עצמו, לכן הוי ענין החייב בדיקה ביום שלפני השבת.

מאחר ועפ"ז באותה מידה היו יכולים לומר לענין הציצית: דהרי במקרה שאין לו אלא ציצית א' (שגם על זה חל חיוב בדיקת הציצית – וכפי שכתב רבינו אדמה"ז בקו"א הל' ציצית, הובא לעיל), וא"א לתקנו או לעשותו מחדש בשבת, לא הסתפקו לענין יום השבת במה שבדקו בסמיכות ליום

"לפעמים קרובות מתקלקל"

חזקה) וכדלהלן בזה, א"כ בין כך יצטרכו לבדוק אותו, ועפ"ז יתכן שמש"ה אין חיוב לבדוק כל ער"ש (או שבת).

אמנם צריכים להבהיר: שאין לומר, שבזה שמעצמנו ומדעתנו נקבע לבדוק מזמן לזמן, יספיק לכך שלא להצריכו לבדוק כל ער"ש. דא"כ גם בציצית, באם א' יחליט לבדוק כל שבועיים, לכאורה יתבטל חיוב זה? אלא ודאי הכוונה, בענין הדומה כמו שכתב הצ"צ דמדובר שביין כך יש "גבול" הניתן מחכמים לחייבו לבדוק, שבזה דוקא מתבטל החיוב לתקן לבדוק בכל יום.

אמנם עדיין יש לפקפק: דאולי שאני כשיש "גבול" קבוע מחז"ל לבדוק מל' לל' יום, שהוא חוק ולא יעבור, מכמו שיחליטו לבדוק לקיים ההלכה לבדוק כשמצוי לפול. וצ"ע בכ"ז.

יהיה היאך שיהיה, הדברים צריכים עדיין ליבון גדול היאך לדייניה דיינא בהאי דינא, ואולי אפשר שיכולים למצוא קולא בכל זה, אבל צריך שיהיה ת"ח מופלג ובעל הוראה שמומחה בכל ענייני חזקות ובדינים אלו, וכבר טבל בים התלמוד בש"ס ופוסקים, ובלימוד גפ"ת בדרך הלימוד דשכל הישר ובלתי משובש ועקום, בכדי לדעת לחרוץ דין היאך לנהוג בנידו"ר בזה.

הנ"ל, הוא כשבאים לדון בעצם הדברים גם לולא דברי כ"ק אדמו"ר במענות הנ"ל. וא"כ ישל"ע במה שכתב כ"ק אדמו"ר אודות החשש ד"פעמים קרובות נתקלקל", האם החשש קשור לא' מהעניינים דלעיל, או באו"א. אבל סו"ס ברור שכמו שיש לחשוש לא' האופנים דלעיל, ולמרות שהיה לפנ"ז "חזקת כשרות", הה"נ באם נמצא סיבה אחרת לחשוש, מובן שיש לחשוש למרות החזקה דמעיקרא. ועפ"ז מובן

הרי יהיה "חיוב" לעשות את בדיקת צוה"פ (לא ביום ד' או אפי' ה' או אפי' ער"ש בבוקר), אלא מיד בסמיכות לשבת ממש, שהוא זמן שאפשר לעשות בדיקה ראוי, והוא "הגבול" וה"זמן" של בדיקת יום השבת. והוא ע"ד דברי תרוה"ד ועוד בהל' חנוכה, ש"זמן" הדלקת נרות חנוכה בער"ש הוא קודם השבת לאחר פלג המנחה ער"ש, שלכן ככתה אפי' קודם התחלת השבת, לאחר ההדלקה אין זקוק לה.

ואולי ניתן לחלק ולומר: שהא שישנו חיוב לבדוק "כל יום" דוקא, הוא מחמת שאין לנו "גבול" אחר, לחייבו לבדוק בזמן אחר, דמאן מפסי ליתן גבול של שנתיים או שנה או ששה חדשים וכיוצא. אבל כשישנו בין כך "גבול" שישנו חיוב לבדוק אותו מזמן לזמן אז אין צורך לבדוק אותו "בכל יום" (היינו שבענין זה לא חייבו חכמים אותו לבדוק בכל יום).

ומצאנו מעין סברא זו בצ"צ (שו"ת אהע"ז ע') שכתב בתו"ד: "ומצאתי ישוב לדבריו מלשונו הטהור של כאזמו"ר הגאון נ"ע בשולחנו הט' סי' ח' סי"ג וז"ל דאם לא יבדקם בשעת הברכה לא יבדקם לעולם ובודאי א"א להעמידם לעולם בחזקת כשרות כו' וא"כ לק"מ מנדה דהתם יש גבול דהיינו ל' יום לראייתה שהוא עונה בינוני כדאי' בסי' קפ"ד סי"א ותדע דהיכא דשייך לומר א"כ לעולם לא תטמא טמאוהו באמת כמ"ש בב"י סי' קפ"ז בשם סה"ת".

וא"כ גם כאן ניתן לכאורה לומר, שאין בזה חיוב לבדוק "בכל יום" או "בכל שבת" או בכל ער"ש סמוך לכניסת לשבת, שהרי חיוב זה תיקנו חז"ל רק היכא שאל"כ לא היה "גבול" – שעושה בדיקה מזמן לזמן. אבל בצוה"פ: באם נאמר שישנו חיוב לבדוק בין כך מזמן לזמן, לחשוש לזה שהוא "דבר המצוי" שיפול (ואפי' נגד

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

טענה מוזרה שכביכול כללות חשש זה הוא נגד "התורה וההלכה". ומביאים באריכות שאין הדבר כן, שהרי בכללות אנו מוצאים כו"כ ענינים היכא שיש חשש כזה,

וביניהם הבאנו את היוצא מדברי אדמו"ר והצ"צ, בהל' ציצית והדומה לזה, ובאם דברי כ"ק אדמו"ר קשורים לזה, נמצא שלמד שגם מפאת הלכה זו, יש חיוב לבדוק ביום עצמו. ואם למד כן, הרי זה אפי' כשא"א לבדוק יפה ביום השבת עצמו, שלכן אין ברירה להשתמש עם צוה"פ מחמת חששות אלו, אא"כ יבדקנה בשבת עצמו.

אבל אפשר גם שכ"ק אדמו"ר סובר: שיש חשש בנפרד מהלכה זו (והוא ע"ד ההלכות לחשוש ב"דבר השכיח"), שאם כן אפשר שלא יועיל אפי' אם בדק ביום השבת עצמו, באם מדובר שעדיין נשאר "דבר המצוי" (במקום ומצב התלוי בעיר זה), שלכן עדיין ישנו חשש זה.

(ובעצם אפי' הדובב מישרים הסובר שיכולים לסמוך אחזקת כשרות הקודמת, העתיק מדברי הר הכרמל ש"מזן הראוי" לכל עיר להעמיד ע"ז ת"ח א' או שנים שילכו בכל ער"ש קודם כניסת השבת לפקח על עסקי עירובין וגם עי"ז ידע אם נפסק קודם השבת או בשבת". וכן העתיקו הנזר ישראל (סי' נז אות ג'). אמנם לשונו הוא "ראוי" (שבפשוטו אינו "חיוב" אלא ש"ראוי" לעשות כן), מ"מ ע"פ מה שהביא מגדולים כמו הח"ס שיש לחוש בענין שיתברר אח"כ שעבר עבירה למפרע, וכדוגמת מה שאין אוכלים מהריאה, בלי בדיקה, אע"פ שיש רוב, וכמ"ש הח"ס "לא סמכי" ארוב דריאה", מובן שהבין שלאותו הדעה ישנו בזה איסור, אם לא בדק, כדוגמת ההלכה בריאה.

שאינ תמיהה על חשש כ"ק אדמו"ר, וודאי שאין להעמיד דבריו באוקימתות בשעה שכתב דבריו בפשוטות בסתמיות, וחששותיו מובנים כמו שהם למי שחי "בעולם התורה וההלכה".

כללות כל הקונטרס הוא

להבהיר שעצם החששות שיפול ויש חיוב בדיקה

נמצא "בעולם התורה והלכה"

גם לולי דברי כ"ק אדמו"ר אין אנו מתיימרים להחליט שכ"ק אדמו"ר כיוון להלכה זו אחרת

אלא שלאדמו"ר ישנו חשש א' או יותר ולדעתו הק' אין להסיר ה"תקלות האיומות" אלא ע"י שלא יעשו צוה"פ אלא בסודיות

קכד. היוצא מהמובא בארוכה בסימן הקודם הוא: דאם נאמר שסברת כ"ק אדמו"ר ש"יארע פסול בשב"ק א", או סברת כמה "פעמים קרובות מתקלקל", קשורה עם ההלכה של אדמו"ר (בהל' ציצית), נמצא שלמד שצריך בדיקה ביום זה עצמו.

אמנם באמת יש להבהיר פעם נוספת: אין אנו מתיימרים לידע בדיוק טעם כ"ק אדמו"ר לגבי התקלה בענין שבדקו את צוה"פ לפני השבת, ותיפול בשבת, ויטלטלו בו אנשים, שבזה נמצא שיש "תקלה איומה" ועוברים על איסור. אבל ברור שלרבינו אין מספיק מה שיבדקו לפני השבת, ולא נתן הגבלה – "במה דברים אמורים" כשבדקו ביום ב' או ביום ג' או ביום ד' או ביום ה' או ביום ו' לא סמוך לשבת, אבל אם בדקו העירוב בסמיכות לשבת מועיל – שהרי בפירוש שלל את צוה"פ בכל (כאשר אינה בסודית). אלא שמטרתנו בכל החיבור והקונטרס, לשלול

"לפעמים קרובות מתקלקל"

(א) מצד הדין דבדיקת הציצית כהבנת אדמה"ז, מסתבר לכאור' דיש לומר שזה גם בדיעבד, וכמו שהוא לעניין הציצית, שאם אם לא עיין בה ולא בדק, אינו יכול ללבוש או להוציא בשבת לר"ה, אלא רק במקרה שנקרא לתורה או שנתאחר לתפילה בצבור, שאז דוקא מותר לסמוך אבדיקה דאתמול.

וכפי שהסברנו לעיל: הא שמותר במקרים אלו, כיון שאין הם בגדר של העמדה לעולם בחזקת כשרות, אלא הוא מקרה מיוחד, שלכן יכולים לסמוך אחזקה דמעיקרא, כמו בשאר ספקות שכשדנים על אותה שעה גרידא, הולכים בתר חזקה דמעיקרא כנ"ל בארוכה.

עוד יש מקום לדון ולומר שהכוונה שאין הוא יכול לעשות את הבדיקה עכשיו, הוא מפאת המצוה עוברת (כמו במקרה שנקרא לתורה או שהצבור מתפלל כו'). אבל גם אם נפרש כן, לכאור' נסיק: שכשאינו מדובר במצוה עוברת, אסור לו לסמוך על החזקת כשרות גם בדיעבד.

וכמו"כ אין נראה לחלק: שהבדיקה של הציצית, נעשית בקל, בשונה מהבדיקה של צוה"פ שכרוכה בטירחא, ולפעמים בטירחא גדולה, והוצאות ממון: שהרי כיון שאין החיוב מחמת "האפשר" לברר יברר (ע"ד שאומרים לענין ש"כשאפשר לברורי" יברר גם במקום שיש רוב או חזקה להיתרא), שאז יש לחלק, בין "אפשר לברר בקל" או אין אפשר לברר ב"קל", וכיוצא. אלא מדובר אודות חיוב לברר מעיקרא דדינא (מדרבנן), והר"ז חיוב גמור (או "תקנת חכמים" בלשון רבינו בהל' ציצית). דלכן במקרה כזה אין נראה לחלק בין אם קשור עם הוצאות או טירחא או לא.

וכמו"כ נחזור שאין נראה שהוא דין מיוחד בציצית דוקא, שהרי הדין הוא

ועד"ז כתב החי"א (כלל ע"א בתוס"ח אות א'): "ומה שיש איזה אנשים יראים שנוזהרים להוציא שום דבר בש"ק אף כשהעיר מתוקן בעירובין מטעם שחוששין שמא נתקלקל העירוב וכדומה, ובפרט בערים הגדולות שכמה פעמים נודע באמצע שב"ק שנתקלקל העירוב בערב שבת". שמשגנונו משמע שאי"ז רק שעושים כן משום ש"ראוי" לעשות, אלא שהם חוששים בדבר שיש בו חשש ממש, וכמו שנראה שיש חשש בערים גדולות (שזה חשש אמיתי), דלכן אנשים יראים ושלמים חוששים גם בשאר מקומות).

חשוב להדגיש שוב: אין אנו קובעים מסמרות בדיוק ממש למה שנתכוון כ"ק אדמו"ר, ובדיוק לאיזה הלכה. אלא לומר שישנם כמה הלכות שידוע לנו ששייך בהם "חשש" זה "בתורה ובהלכה", שקשורים כולם ושייכים לחשש "שמא נתקלקל" קודם השבת או בשבת עצמו.

ובשביל חששות אלו שהזכרנו, יש לדון גם בלי דברי כ"ק אדמו"ר, ולדמותם מילתא למילתא, באיזה מקום שייך יותר, ובאיזה מקום אינו שייך כ"כ, ואיזה מקום לא שייך כלל וכו' וכו'.

אבל סו"ס לשיטת כ"ק אדמו"ר ברור: שיש חשש כזה בעולם, שלכן סובר שע"פ הלכה מהווה תקלה איומה, שהאופן היחיד לתקן התקלות האלו, הוא לקבוע את צוה"פ בסודיות.

דיון האם סברות אלו לבדוק משום חשש אפי' בדיעבד (או שעת הדחק בדיעבד)

קכה. כבר דברנו בעניין זה קצת לעיל, ויש לחזור על זה: האם מה שהזכרנו לעיל כמה וכמה סיבות להצריך בדיקה, האם הוא רק לכתחילה או דמעכב אפי' בדיעבד:

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

של ווסתות סובב במקרה עם האשה, ובדרך כלל היא מרגישה, הרי כשאין מרגישה, הרי לא התחיל כלל הספק. ולכן מתחזק מה שבזה אין חוששין לה מה"ת).

הנה בנוסף לזה יש להוסיף עוד סברא שהובא בספר משנה אחרונה (משניות נידה פ"ב משנה ד'): "... אי משום דהוחזקה וחזקה דאורייתא א"כ מ"ט דמ"ד וסתות דרבנן. הא לכ"ע חזקה דאורייתא. אלא הטעם דחזקה זו אינה חזקה גמורה דאורייתא דהא דאזלינן בתר חזקה מנגעים ילפי' לה בפ"ק דחולין דף י' דהתם לא חיישינן דלמא אדאזיל ואתי בצר ליה שיעורא דאוקמי' אחזקתי'. והתם חזקה מעלייתא הוי שזה האיש שראה בו הנגע אין לנו לומר שהלך הנגע כל שלא ראינו דאוקמי' אחזקתיה שלא נשתנה. וכן חזקה בתולה שידענו שבתולה נולדה ומסתמא לא נשתנית. אבל הכא יום זה שאנו דנין עליו שמא ראתה בו לא הוחזק לנו בטומאה. אלא משום ימים שראתה כבר שדומים לו במנין החודש ואין זו חזקה גמורה כיון שלא הוחזק יום זה בטומאה",

שכתב לחלק בין חזקת נגע וחזקת בתולה, דבהם חל החזקה על אותה הנגע ואותה הבתולה ו"הוחזקו". משא"כ בימי ווסתות אנו דנים על יום זה שהוא לפנינו, והרי על "יום זה" לא "הוחזק" שום חזקה, אלא רק שכיון ש"דומה" ליום זה בחודש העבר לכן מדמים לו וחוששים, וא"כ נמצא שאי"ז "חזקה גמורה",

ולפי"ז יש להוסיף, שגם מצד סברא זו, ניתן לומר שבצוה"פ שהוחזקה להתקלקל, עדיפי "חזקתו" ו"הוחזק" מימי ווסתות, כיון שי"ל שחל על כללות צוה"פ של אותו המקום, "הוחזק להתקלקל" ולכן יש לזה תוקף חזקה יותר של "הוחזק" מבווסתות.

"מילתא בטעמא". שכיון ש"א"א להעמיד בחזקת כשרות לעולם", לכן חייב לעיין ולברוק. וא"כ "זיל בתר טעמא", ובכל מקום ששייך וישנו טעם זה יש לו חיוב לברר ולברוק, כנ"ל בארוכה.

ב) אם דנים שיש חיוב לברוק בכל מקום שיש "מיעוט המצוי" וכיוצא, גם בזה נראה כמ"ש לעיל מדברי המחבר והרמ"א (סי' ל"ט) לענין בדיקת הריאה "כשנאבדה הריאה": שלשיטת המחבר מותר בדיעבד, ולשיטת הרמ"א אסור (וכמ"ש הש"ך "דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן"), דהנ"ל הוא אפי' בנאבדה, שבפשוט זה מקרה באונס, אבל אם לא בדקו בפשיעה, לכאור' יש לעיין ולומר שאפי' למחבר יהא אסור.

ג) אם דנים את החיוב לברוק, מפאת "שהוחזק" שנתקלקל פעמים רבות מאוד, ומצד ההלכה הדומה ל"שור המועד", הרי גם בזה לכאור' נראה יתר שיש לאסור אפי' בדיעבד. ויש לעיין בכ"ז.

עוד בקלישות של "ווסתות" ו"הוחזקות" בנידה מה שאין קלישות זו בצוה"פ

ועפ"ז כמו"כ ניתן לומר: שאין לחשוש כ"כ בנידות "שמא תראה" (כשאין מדובר בימי הווסתות ממש) מצד שיש "מיעוט המצוי" שרואה בימים אלו, משא"כ לצוה"פ

קכו. הנה יש להוסיף עוד על מה שכתבנו, דלמ"ד ווסתות דרבנן, אין חוששין להם מה"ת (הגם שחזקת ג' פעמים הוא דאורייתא בשור המועד כו'). והזכרנו מה שיש חזקה נגדית "דלא ארגשה" (הוזכר בחוות דעת סי' קפד סק"י, ועוד). ובה גופא יש להבהיר שיש לפרשו בב' אופנים: א. מה שיש ראייה נגדית (מאחר ולא הרגישה מוכח שלא ראתה). ב. מה שאין בכלל "ספק" לפנינו (דכיון שכל התופעה

"לפעמים קרובות מתקלקל"

דיני ווסת אפי' שאינו קבוע אין לחשוש עליהם), אזי אין חל על זה החיוב לחשוש מחמת "המצוי" בא' מימים אלו.

ופשוט שאין מקום לפרש דברי כ"ק אדמו"ר שלא כפשוטו

שדעתו הק' ש"תקלה איומה" כ"שא"א שבת קודש א' והעירוב פסול"

"ופעמים קרובות מתקלקל"

לאור כל הנ"ל צ"ע רב בכל הנ"ל דלמרות שיש חזקת כשרות

יש מקום גדול לחשוש, ויתירה מזו כשהוא מוחזק להתקלקל,

ועוד שמצד חיוב בדיקה משום שא"א להעמיד "לעולם" בח"כ, אפשר שאין

מועיל אם אין בודקים בשבת עצמו, או לכה"פ בסמיכות ממש לשבת,

ולכל הפחות אין ברור שיש היתר

ואין פלא אם מוצאים מי שמחמיר ואדרבא

היוצא מהנ"ל לאדמה"ז

לענין צוה"פ בעיר כשעשוי להתקלקל א"א לסמוך ע"ז "לעולם" באופן קבוע אח"כ,

וצריכים לבדוק אותו בכל שבת בסמיכות לכניסתה כדי שיוכלו להשתמש בשבת,

וכשיש חשש שהוא "מצוי" ו"שיכח" מובן ומסתבר וכן הפשטות שאין לסמוך לכתחילה אצד חזקה ורוב

אלא חייב לברר, ובאם לבסוף עבר עבירה אינו אונס אלא "שוגג" או "קרוב למזיד"

קכז. בקיצור הנקודה היוצאת מכל הנ"ל: לדעת אדמה"ז בחזקה ה"עשויה

ראולי י"ל ולבאר עפ"ז עוד שאלה: שלכא' בימים שלאחרי הווסת או העו"ב, נחלקו באם צריך בדיקה (מחמת עצמם, כשכבר בדקו בימי הווסת או העו"ב ולא ראתה). ולכא' ישלה"ב לסוברים שא"צ בדיקה, ועד"ז לסוברים שא"צ בדיקה לפני תשמיש, למה לא חששו שמא ראתה בימים אלו, כיון שאע"פ שאינם ימי "ווסתות ולא הוחזקה" לראותם, אבל הרי כמה מהם יכול להיות ימים ש"מצוי" שתראה בהם, ושאפשר שראתה בהם פעם, (אלא שעקרתן בחודש הבא וכיוצא). וכיון שאנו פוסקים (ע"ד ההלכה ביו"ד סי' ל"ט) שחוששים ב"מיעוט המצוי" אף נגד רוב ונגד חזקת כשרות, א"כ מדוע אין חוששין על ימים אלו?

וע"פ הנ"ל י"ל: שכיון ש"לא ארגשה", וכן שאין לנו "החזק" על "יום דידן", ואין אפי' לידת הספק על "יום זה" – לכן אין מקום לחוש שמא ראתה.

אלא שעפ"ז עדיין יוקשה: אמת שאין לנו סיבה לחשוש על יום זה, מחמת העבר, אבל מדוע שלא נחשוש בימים אלו "שמא תראה" (אמנם אין להקשות שנחשוש על זה מחמת "וכי לעולם לא...", שהרי אנו חוששים בזמן מסוים, כמו בימי הווסת. אבל מדוע שלא נחשוש בימים אלו, מחמת ש"מצוי" באיזה מימים אלו שיראה בהם)?

ונראה לבאר ע"פ הנ"ל: שלמרות שאנו חוששים ל"מיעוט המצוי" שמא יעבור עליה, מ"מ, הרי זה דוקא בדבר הדומה לריאות, והיינו שחל חשש על דבר מסוים (וכמו שיש סירכות בריאות) שיכולים להראות באצבע שדבר זה, (או לכל הפחות יום זה עצמו) יש עליו חשש פרטי. אבל סתם לחשוש "שמא יעבור", כיון שבימים אלו תראה באחד מהימים (ואפי' כבר ראתה בעבר בא' מהימים, הרי באם אין חל עליהם

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדיקה

אפי' אם בדקו אתמול ב"זמן מועט" לפני שחיתו ביום ההלכותי הבא, עדיין צריך "בדיקה בכל יום". וא"כ הה"נ לענין בדיקת צוה"פ כדי שיוכלו להשתמש בה בשבת, צריך שיבדקו לשם יום השבת עצמו, ולולי כן אסור להשתמש מדרבנן – כיון ש"א"א להעמיד אחזקת כשרות לעולם, ו"תיקנו חכמים" שכדי שישתמשו בו בלי לעבור על איסור, שיבדקו אותו "בכל יום".

ועוד נתבאר: שבדבר שיש "לידת הספק" ו"שכיח" ו"מצוי" שיש מציאות של איסור, אסור לכתחילה לסמוך "מצד הדין" על "רוב" ו"חזקה", ובאם אכן יעבור עליה "אין זה אונס" אלא "שוגג" או "קרוב למזיד" (ובפשטות הרי ישנה הלכה שצריכים לבדוק כשיש "מיעוט המצוי" של חשש איסור).

ועוד נתבאר לפי דברי הצ"צ: שכיון שפעמים רבות נתקלקל, אין מקום להלך בתר "חזקה דמעיקרא" בענין זה, היינו שלא יצטרך לברר דילמא צוה"פ נתקלקלה, כיון שבענין שיש "ריעותא" פוסקים כרבינו יונה, שאין הולכים בתר החזקה דמעיקרא, ולענין "מכאן ולהבא" זה לכו"ע. וא"כ אין לנקוט לפי החזקה דמעיקרא ולסמוך שצוה"פ לא נתקלקלה, כאשר יש ריעותא שכמה וכמה פעמים נתקלקלה פעמים קרובות (ואף אם נאמר שאין זה מדאורייתא, לכל הפחות מדרבנן נראה לומר כן, ע"ד שאומרים "ווסתות דרבנן").

לאחרי כל הנ"ל ברור ופשוט: שאין לטעון על מה שמפורסם במענות כ"ק אדמו"ר, ובאופן ברור ושוה כתי"ק, במה שכתב שיש "תקלה איומה" לסמוך אצוה"פ שיש בעיר גדולה, היכן שא"א שלא יארע שבת א' שלא יהיה פסול. ועד"ז במענה אחר שהזכיר ש"פעמים קרובות מתקלקל",

להשתנות, ואפי' לא שונתה עדיין (וכמו בציצית שלא נפסקה עדיין), "אי אפשר" להעמידה ב"חזקת כשרות" לעולם. ולכן כמו שבציצית תיקנו חכמים לעיין ולבדוק "כל יום", הנה גם בצוה"פ שישנה בעיר, שלכל הפחות "עשויה להתקלקל", אי אפשר להעמידה בחזקתה לעולם. וכדי להשתמש עם צוה"פ בלי לחשוש שהתקלקלה, צריך בדיקה ב"כל יום".

אלא שלענין צוה"פ שאין צריכים להשתמש עמה בימות השבוע, לכאן אין ענין וצורך לחייב שיבדקו ב"כל יום". אמנם (בפשטות לפי ההלכה הנ"ל) יש חיוב לבדוק בכל שבת ושבת שרוצים להשתמש עם צוה"פ, בסמיכות לשבת בכניסתה,

וכמו שבציצית אין יכולים לסמוך אבדיקה של אתמול, כך נראה לכאן שהה"נ בצוה"פ. וגם אם אכן כבר בדקו את צוה"פ לפני השבת (לא מיבעיא אם בדקו כמה ימים לפני זה, אלא אפי' כשבדקו אותו בערב שבת עצמו, ואפי' אם בדקו אותו סמוך לשבת), הרי כמבואר לעיל אין אדמה"ז מבאר שיש יכולת לסמוך אבדיקה הנעשית "זמן מועט" וקצר לפני ההשתמשות, אלא צריך שיבדקו הציצית באותו יום עצמו. וכשאכן בדקו באותו יום, יכולים לסמוך על זה, אך רק לאחר הבדיקה ועד היום הבא.

אלא שבפשטות לענין דידן נראה שהבדיקה של "אותו יום" הוא לפני כניסתה כדי ששכינס מיד יוכלו לטלטל בהיתר.

ועל דרך שכתב הצ"צ שב"דוגמא" להלכה בציצית, הה"נ שיש צורך לבדוק את הסכין כאשר מדובר במי שחסר אצלו ב"חזקת י"ש" לגבי בדיקת סכין – שצריך "לבדוק הסכין בכל יום". ובפשטות הכוונה שכל יום צריך בדיקה בנפרד. ולאידך

"לפעמים קרובות מתקלקל"

כנ"ל בארוכה.

אבל אין זה מעיקר ענינו, והוא לומר שמה שפשוט אצל אלו שידוע להם מאז ומקדם עמדת כ"ק אדמו"ר בזה, שאין על זה שמץ של שאלה כנ"ל:

הן בכללות, ובמיוחד מחמת דין ושיטת אדמה"ז בחיוב בדיקת הציצית בכל יום, שבדבר ש"א"א להעמידו לעולם בחזקת כשרות, א"א להעמידו לעולם בלי בדיקה בכל יום! פעם אחת ביום שמשמשים בו, כנ"ל בארוכה ועיי"ש. ועד"ז מדברי ריבוי אחרונים חשובים שעליהם נשענים הליכות בית ישראל, שכשמדובר בדבר המצוי ושכיח, אין לסמוך (לכל הפחות לכתחילה) א"חזקת כשרות, ועכ"כ שבאם אכן עבר "אין זה אונס אלא שוגג", ואפשר "קרוב למזיד".

ועד"ז מפשטות דברי הצ"צ, בענייני חזקות, שכשיש ריעותא בחזקה, ובפרט בענין העשוי ועומד להשתנות, ובפרט בדבר שכבר נשתנה בעבר, ובפרט ובמיוחד בדבר ש"הוחזק" שנשתנה, הרי אדרבא יש חיוב לחשוש על זה ואין לסמוך אחזקה דמעיקרא מכאן ולהבא לכו"ע (אפי' לחולקים על הט"ז).

ולכן מובן בפשטות כוונת מענות כ"ק אדמו"ר במה שכתוב שם בענין שאין סומכים על החזקות בענין זה, שיכול כנ"ל להיות קשור בא' החששות המבוארים לעיל, וגם אולי יש עוד סברות עד"ז. ולכן מובן שמגווח להטיל ספק באמינות מענות אלו ובפשטות כוונתם, ובפרט שאין מקום לטעון טענה חצופה ולומר ש"אין מקום לחשש כזה בעולמה של תורה והלכה", ואדרבא החי בעולמה של תורה והלכה יודע (שאע"פ שיש גדולי ישראל שפוסקים שבנידו"ד אין צריכים לחשוש חששות

ויש חשש שאפי' אם יכריזו שנתקלקל, יתכן שכמה לא ישמעו את ההכרזה.

דנראה מזה, שאע"פ שלכאור' אלו שטלטלו סמכו על "חזקת כשרות" מצד הדין, וימשיכו לטלטל, אעפ"כ נחשב שהם עברו על איסור טלטול (עכ"כ שזה א' מסיבות שכ"ק אדמו"ר אומר שלא יעשו את צוה"פ אא"כ לא יפרסמו עליה כלל. ולכאור' מתפרש כמו"כ במענה למלבון שעצם החשש שא"א שלא יהיה פסול בשב"ק א' מספיק שלא יעשו צוה"פ כזה), שברור שכ"ק אדמו"ר סובר שבאם יטלטלו מצד שסומכים אחזקת כשרות, בשעה שבאמת צוה"פ פסולה, הרי"ז "תקלה איומה", והקורא הבלתי נגוע בנגיעות ופניות, יראה שאי אפשר לפרש כוונת אדמו"ר ב"אוקימתא" מסויימת, וברור שהוא מדבר באופן כללי,

שעל זה היו כאלה שטענו טענה מוזרה – שא"א להאמין לזה. או בטעינה חוצפנית – "שאינן מקום לחשש כזה בעולמה של תורה והלכה". ואין לאמירה כזו ממש, כיון שלמרות שיש כמה וכמה גדולי ישראל (ונהרא נהרא ופשטיה) הסוברים ע"ד דברי הדובב משרים. אמנם מכאן ועד לטעון שהסובר אחרת הולך "נגד שו"ע", שבכל התורה הולכים אחרי חזקות וכו' עד שאין יכולת לפוסק או לת"ח הראוי להוראה אחר לפסוק אחרת, הרי זה פשוט בורות ועם ארצות. דכנ"ל בארוכה, לא רק שבאמת מובנת בפשטות הסברא שבענין דידן אין לילך בתר חזקה דמעיקרא כזו, אלא אדרבא ישנם שאלות על אלו הדוגלים באו"א, וכנ"ל בארוכה. אלא שאין מערערים על גדולי ישראל האמיתיים הסוברים באו"א ו"נהרא נהרא ופשטיה", ואין מטילים לעז ח"ו על אלו הדוגלים אחרי מסורת שלהם, ורבנים שלהם, אבל בתורת "תורה היא וללמוד אני צריך", הדברים צריכים ביאור

קונטרס ללכת בדרכיו ולחזק בדקה

השבת או באמצע השבת, ומטלטלים בשבת על סמך שחשבו שהעירוב כשר, הרי זה קשור לענין של "תקלה איומה", ושלא לעשות העירוב בפרסום גם מצד ענין זה. והיינו שאין מועיל מה שהיה לעירוב חזקת כשרות, אלא שכשסו"ס מתברר למפרע שהיה פסול, הרי זה "תקלה איומה" ולכן עדיף שלא לעשות בפרסום. זהו תוכן דברי הרבי.

(גם נבהיר: שבאם מאריכות השקו"ט שלנו בקונטרס הזה לדון מכמה צדדים יצא מסקנא קצת אחרת, ואפי' בשעל אחד מהנ"ל (למרות שברור שכל מגמה קונטרס הזה להסביר מענה ודעת הקדושה של הרבי), הרי"ז בטל ומבוטל, כעפרא דארעא, ופשוט שכל הנאמר זה רק בגדר שקו"ט להסביר דעת הרבי, ושלמרות שיש "חזקת כשרות" הרי"ז עדיין מהווה "תקלה איומה").

הוכחנו בעליל: מכמה וכמה הלכות וענינים שאע"פ שיש לדבר חזקת כשרות, צריכים לחשוש לריעותא בחזקה, או למה ש"הוחזק" כמה פעמים, ויותר מג"פ הוי חזקה נגד החזקת כשרות, ושיש לחוש ל"מיעוט המצוי" גם במקום שיש חזקה, וש"אין להעמיד חזקת כשרות לעולם" במקום שעשוי להיפסק, ולהבהיר שברור ממש שמי ש"חי בעולמה של תורה והלכה" יודע שיש מקומות וענינים שאין הולכים אחרי החזקה דמיעקרא.

וכפי שהדגשנו במשך כל הקונטרס: דלמרות שאפשר שיש רבנים אחרים (ו"נהרא ונהרא ופשטיה") הסוברים באו"א, מ"מ יש גדולי פוסקים וההלכה הכותבים כנ"ל. ולכן ברור שאין לסלף ולשקר, ולהוציא דברי כ"ק אדמו"ר מפשוטם שהם מדברים בעד עצמם שחור על גבי לבן בדעתו הק' שכאשר "א"א שלא

הנ"ל), יש מקום שגדולי ישראל אחרים אכן חששו לחששות שונות ככג"ז למרות שהיה לה "חזקה כשרות דמיעקרא".

נסכם עכשיו עוד מגמה וענין בקונטרס דידן, שלא יאבד הנקודה בכל אריכות השקו"ט בדבר:

יש מענה בכתי"ק של כ"ק אדמו"ר מוצש"ק אמור ה' אייר תשמ"א: "מפורסמת דעתי שבדורנו זה איש או ארגון שמתחשבים אתו העושה עירוב ויודע סו"ס יתפרסם הדבר – ה"ז תקלה איומה, כי אי אפשר שלא יארע ש"ק אחד והעירוב פסול – וע"פ טבע כשירגלו פעמים אחדות בהוצאה בש"ק לא תועיל כל הכרזה והודעה שהעירוב נפסל ואסור וכו' שיפסיקו להוציא. ואין לעשות אלא בסודיות".

ויש מענה שנתפרסם בתחילת שנת תשפ"ג שהיה מענה מכ"ק אדמו"ר שמבהיר דעתו הק' בענין הקמת עירובין בעיירות: "לפעמים קרובות מתקלקל. ורואין במוחש שההכרזה על דבר זה (א) בימינו מגיע רק למיעוט (ב) מעטים הם שימנעו עצמם על ידי זה לאחרי שהורגלו כו"כ שבתות. ולכן (במקום שאין רשות הרבים דאורייתא ומתאים לעירוב וכו') כדאי לעשות כמאמר חז"ל בזה – ובתנאי שלא לפרסם על דבר זה כלל".

מענות אלו ברורים ומדברים על עצמם, ומדבר בהם באופן כללי, ולא מדבר במקום פרטי. ויוצא מזה, (א) שדעתו הק' שלא לעשות עירובין הללו כלל בפרסום, אלא בסודיות, (ב) הדבר הזה קשור בזה ש"פעמים קרובות מתקלקל", ו"תקלה איומה" הקשור בזה ש"א"א שלא יארע ש"ק אחד והעירוב פסול".

הדברים ברורים שכשמתקלקל לפני

"לפעמים קרובות מתקלקל"

יארע שבת א' והעירוב פסול", ו"פעמים
קרובות מתקלקל", הרי"ז מהווה תקלה
ונקווה ונתפלל כולנו, דע"י התחזקות
בשמירת שבת, נזכה ונראה בקיום חז"ל
"אלמלא ישראל שומרים ב' שבתות מיד הן
נגאלין".
